

extinguetur (*Isa. lxxvi.*) Implebiturque in eis illa A
 beati Petri apostoli sententia qua dicit : « Melius
 quippe erit eis non cognoscere viam justitiæ, quam
 post agnitionem retrorsum converti ab eo quod illis
 traditum est sancto mandato (*II Petr. ii.*) Quia et
 testante Veritate : « Servus qui scit voluntatem do-
 mini sui, et non facit, vapulabit multis; qui autem
 nescit, et non facit, vapulabit paucis (*Luc. xii.*) »

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

COMMENTARIA IN LIBROS II PARALIPOMENON.

(ANNO 834.)

PROLOGUS RABANI SUPER LIBRUM PARALIPOMENON

AD LUDOVICUM IMPERATOREM.

Domino serenissimo et gloriosissimo atque plenissimo, in veraque religione excellentissimo, Ludovico regi, RABANUS vilissimus servorum Dei servus, flexis genibus æternam optat in Christo salutem.

Cum sæpius jam dudum per alios audirem in cultu pietatis vos esse devotissimum atque strenuissimum Dei famulum, et postmodum ipse præsentialiter viderem atque probarem id verum esse, quod antea solum auditu perceperam, cogitavi aliquod servitium, ut amantissimo decet domino, vobis exhibere : quod etiam vestræ nobilitatis in divinis legibus potuisset nostro labore aliquo modo florens exercere ingenium divinaque sacrorum librorum testimonia rimando, regni gubernacula secundum Patrum præcedentium exempla legitime tenenda instruere. Idcirco decrevi Expositionuculam nostram in librum Paralipomenon, quem Hebræi Dibre Haiamin nuncupant, hoc est, Verba dierum, vestræ dilectioni offerre, licet non condignam tantæ excellentiæ, tamen non ingraturam vestræ benevolentiæ, ut haberetis quoddam obsequium ex nostra parvitate, vestro ordini decentissimum. Fas enim erat ut regi Christianissimo et in divinis præceptis studiosissimo historia regum Juda, hoc est, constituentium spirituali sensu aliquantulum explanata offerretur. Nam quia populum ecclesiasticum filii Dei pretioso sanguine redemptum (*Act. xx.*), et in confessione nominis Dei assuetissimum, vestra nobilis ad servitium Dei regit prudentia, ideo bene convenit piissimo principi, hoc est, rectori membrorum veri Regis Christi unigeniti videlicet Dei, ritum regiminis secundum divinam Scripturam habere et agere, maxime cum Sapientia, qua in ipsis litteris manifestissime elucet, admonens dicat : *Per me reges regnant, et conditores legum justa discernunt* (*Prov. viii.*). Et item : *Concupiscentia, inquit, sapientiæ deducet ad regnum perpetuum* (*Sap. vi.*). Si ergo delectamini sedibus et stemmatibus,

B reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis. Accipite ergo regum priorum historiam, et sensum spirituales ad gratiam Christi pertinentem super omnia in illa amate. *Lex enim Dei spiritualis est* (*Rom. vii.*), et revelatione opus est ut intelligatur, ac revelata facie gloriam Dei contemplerur (*II Cor. iii.*). Unde in Apocalypsi liber septem signaculis signatus ostenditur (*Apoc. vi.*), quem nemo aperit, nisi ille reseret, *qui habet clavem David, qui aperit, et nemo claudit; claudit, et nemo aperit* (*Apoc. iii.*). Quapropter sciendum est, quod inter Scripturas Veteris Testamenti præsens historia Paralipomenon non ignobilem locum tenet : de qua divinatorum librorum peritissimus interpret beatus Hieronymus ita ait : « Paralipomenon itaque liber idem Instrumenti epitoma tantus ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, se ipsum irrideat. Per singula quippe nomina juncturasque verborum et prætermisæ in Regum libris tanguntur historiæ, et innumerabiles explicantur Evangelii quæstiones. » Hæc ergo ideo commemoravi, ut sciat lector quam utilis est ipse liber ad scrutandum et ad intelligendum. Nam quid ego, quasi doctus magister, per omnia ipsius mysteria indagare aut explanare potuissem? sed Patrum vestigia sequens, ea quæ explanata ab eis inveni, et ad similitudinem sensus eorum (gratia Dei annuente) per me investigare potui, in ordinem disposui, atque in unum opusculum colligere curavi. Non enim longos florentesque tractus, in quibus plausibilis ludit oratio, sed commentarios in divinas historias scribere decrevi, quorum officium est præterire manifesta, obscura disserere. Ante annos enim aliquot rogatu Hildonii abbatis in Regum libros, secundum sensum catholicorum Patrum, quatuor commentariorum libros edidi, quos et sacratissimo genitori vestro, Ludovico imperatori, præsentialiter in nostro monasterio tradidi : in quibus, sicut et in præ-

senti opere feci, Josephi, Julæorum historici, narrationem, necnon et Hebræi cujusdam, modernis temporibus in legis scientia florentis opiniones plerisque in locis interposui; sed non ita, ut quasi lectorem invitum ad ipsorum traditionis assensum pertraherem, sed magis iudicio ac probationi ipsius illa derelinquens. Cæterum si hæc aliquos offenderint, non nostræ est culpæ, sed forsitan ipsorum perversi iudicii, qui magis volunt aliena opuscula carpere, quam sua condere; qui odio nominis nostri non res, sed personas considerant, magisque

A aliorum silentium quam nostrum studium probant. Nos enim simpliciter ea quæ invenimus posuimus. Nostrum est citare testes, ipsorum de fide testium iudicare. Tu autem, rex nobilissime, contra invidiorum morsus nos defende, et fidei scuto atque framea divini zeli nos protege, quia qualescunque sumus, vestri devoti famuli sumus et adiutores in gratia Dei. Divina potestas, et æterna Christi majestas, hic et ubique nunc et in perpetuum vos feliciter regnantes conservare dignetur.

INCIPIT

EXPOSITIO IN PARALIPOMENA.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

*Catalogus generationum ab Adam usque ad Abraham.
Item ab Abraham usque ad Israel.*

(I PAR. 1.) *Adam, Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Jared, Henoch, Mathusale, Lamech, Noe, Sem, Cham, et Japheth.* Decimus ab Adam Noe fuit, sicut in libro Geneseos manifeste ostensum est, et in capite Paralipomenon similiter emicat. Hic etiam tres filios habuit, hoc est, Sem, Cham et Japheth, per quos post diluvium rediviva hominum dilatatur progenies. Et apte dicitur Noe in catalogo patrum esse decimus, quia perfectus. Nam primum de eo scriptum est: *Noe vir justus erat et perfectus in generationibus suis. Cum Deo ambulavit, et genuit tres filios, Sem, Cham et Japheth (Gen. vi).*

Filii autem Japheth, Gomer, Magog, Madai et Javan, Thubal, Mosoch, Tiras. Japheth, filio Noe, nati sunt septem filii, qui possederunt terram Masia, ab Amano et Tauro Coelesyriæ et Ciliciæ montibus usque ad fluvium Nathanaia; in Europa vero usque ad Gadera nomina locis et gentibus relinquentes: e quibus postea immutata sunt plurima, cætera permanent ut fuerunt. Sunt autem Gomer Galatæ; Magog Scythæ; Madai Medi; Javan Iones, qui et Græci, unde et mare Ionium; Thubal Biberes, qui et Hispani, a quibus Celtiberia, licet quidam Italos suspicentur; Mosoch Cappadoeces, unde et urbs apud eos usque hodie Marecha dicitur. Porro LXX Interpretes Capturini Cappadoeces arbitrantur. Thiras Thraces quorum non satis immutatum vocabulum est. Hæc itaque septem gentes, quas de Japheth venire stirpe memoravi, Aquilonis partem inhabitant.

Porro filii Gomer Ascenez, et Riphath, et Thogorma. Ascenez Græci Regmos vocant, Riphath Paphlagonas, Thogorma Phrigas.

Filii Javan Elisa et Tharsis, Cethim et Dodanim. Ad his divisæ sunt insulæ nationum in terris suis,

B *vir secundum linguam suam, cognationem suam, et gentem suam (Genes. x).* De Ionibus, id est, Græcis nascuntur Elisei, qui vocantur Eolides. Unde et quinta lingua Græciæ Acolis appellatur, neuty awackton vocant. Tharsis Josephus Cilicias arbitrat, et aspirationis litteram vitiose a posteris in *tay* dicens fuisse corruptam. Unde et Metropolis eorum civitas Tharsis appellatur a Paulo apostolo gloriosa (Act. xxi). Cethim citu, a quibus hodie per urbes Cipricitin nominatur. Dodamin Herodii, ita enim Septuaginta Interpretes transtulerunt. Legamus Varronis de antiquitatibus libros, et Smirniæ Capitonis, et Græcum Phlegonta, cæterosque eruditissimos, omnes pene insulas, et totius orbis littora, terrasque mari vicinas Græcis accolis occupatas, qui (ut supra diximus) ab Amano et Tauro montibus omnia maritima loca usque ad Oceanum possidere Britannicum.

Filii Cham, Chus et Mesraim, Phut et Chanaan (Gen. x). Chus hodieque ab Hebræis Æthiopia nuncupatur. Mesraim Ægyptus. Phut Libya, a quo et Mauritanæ fluvius usque in præsens Phur dicitur, omnisque circa eum regio Phutensis. Multi scriptores, tam Græci, quam Latini, hujus rei testes sunt. Quare in una tantum climatis parte antiquum Libyæ nomen resederit, et reliqua terra vocata sit Africa, non hujus loci nec temporis est. Porro Chanaan obtinuit terram quam Judæi deinceps possederunt, ejectis Chananæis.

Filii autem Chus, Saba et Hevila, Sabatha et Regma et Sabathacha (Gen. x). Saba, a quo Sabæi, de quibus Virgilius:

.... Solis est turea virga Sabæis.

Et alibi:

.... Centumque Sabæo,

Thure calent æræ.

Hevila Getuli, in parte remotioris Africae cremo coherentes. Sabatha, a quo Sabathaci, qui nunc Astarobæi

nominantur. Regna vero et Sabathacha paulatim antiqua nomina vocabula perdidere, et quæ nunc pro veteribus habeant, ignoratur.

Porro filii Regna Saba et Dadan (Gen. x). Hic Saba per *sin* litteram scribitur; supra vero per *samech*, a quo diximus appellatos Sabæos. Interpretatur ergo nunc Saba Arabia. Nam in septuagesimo primo psalmo, ubi nos habemus: *Reges Arabum et Saba munera offerent* (Psal. LXXI), in Hebræo scriptum est: *Reges Saba et Saba*: primum nomen per *sin*, secundum per *samech*. Dadan gens est Æthiopiæ in Occidentali plaga.

Chus autem genuit Nemrod: iste cepit esse potens in terra (Gen. x). Potentem dicit Nemrod propterea, quia insuetam tyrannidem primus in populis arripuit. De quo in Genesio scriptum est: quod *robustus venator esset coram Deo* (Gen. x), quia homines a Dei cultura avertit. Unde Josephus de eo narrat, dicens: « Fecit autem eos esse elatos ad injuriam Dei atque contemptum Nemrod filius Cham filii Noe. Qui cum esset audacior et manu fortissimus, suadebat eis, ut non Deo ascriberent quia hominibus per illum felicitas eveniret, sed quod hoc eis propria virtute præberetur; et cognatos generis sui ad causam tyrannidis adduxit, solus ipse præsumens homines a Dei timore revocare, et spem suam in propria virtute reponere, ulciscique esse dementes in Deo putabant interminantem fere diluvium terræ. Ob quam causam turrim ædificandam altiore suadebant, ubi aqua non posset ascendere. Multitudo autem prona erat, ut Nemrod præceptionibus obedirent, grave putantes servitiam, obsequi Deo: turrim ædificabant in nullo sua studia deserentes. » Regnavit autem Nemrod in Babylone et Marech, hoc est, et in Ederam et Machad, quæ nunc dicitur Nisibis, et in Chalamie, quæ postea verso nomine a Seleuco rege est dicta Seleucia, vel certe quæ nunc Ktycium appellatur.

Mesraim vero genuit Ludim, et Anamim, et Laabim, et Nephthum, Phetrusim quoque et Casluim. De quibus egressi sunt Philistiim et Capthorim (Gen. x). Exceptis Laabim, a quibus Libyi postea nominati sunt, qui prius Phutæi vocabantur; et Casluim, qui deinceps Philistiim appellati sunt, quos nos corrupte Palestinos dicimus, cæteræ sex gentes ignotæ nobis sunt, quæ a bello Æthiopico subversæ, usque ad oblivionem præteritorum nominum pervenire. Possederunt autem terram Agaza usque ad extremos fines Ægypti.

Chanaan vero genuit Sidonem primogenitum suum, et Hethæum, Jebusæum quoque, et Amorrhæum, et Gergesæum, Hevæumque et Aracæum, et Sinæum, Aradium quoque, et Samaræum et Hamathæum (Gen. x). De Chanaan primus natus est Sidon, a quo urbs in Phœnice Sidon vocatur. Dein Arachæus, qui Archas, condidit oppidum contra Tripolim in radicibus Libani situm, a quo haud procul alia civitas fuit, nomine Sivi, quæ postea vario eventu subversa bellorum, nomen tantummodo loco pristi-

num reservavit. Aradii sunt, qui Arabum insulam possederunt angusto fretu a Phœnicis littore separata Samaria. Emissa nobilis Coesyriæ civitas; Amathusque ad nostrum tempus tam a Syris quam ab Hebræis, ita ut apud veteres dicta fuerat, appellatur. Hanc Macedones, qui post Alexandrum in Oriente regnarunt, Epiphaniam nuncupaverunt. Nonnulli Antiochiam ita appellatam putant. Alii, licet non vere, tamen opinionem suam quasi verisimili vocabulo confirmantes, Emaus primam ab Antiochia mansionem Ædissam pergentibus appellari putant et eandem esse quæ apud veteres dicta sit Æmath.

Filii Sem, Ælam et Assur et Arphaxad et Lud et Aram (Gen. x). Hi ab Euphrate fluvio partem Asiæ, usque ad Indicum Oceanum tenent. Est autem Elam a quo Elamitæ principes Persidis. De Assur ante jam dictum est, quod Niniven urbem condiderit. Arphaxad, a quo Chaldæi. Lud, a quo Lydia, Aram, a quo Syri, quorum metropolis est Damascus.

Filii Aram Hus et Hul et Gether et Mes (Gen. x). Hus Draconitidis et Damasci conditor inter Palestinam et Coesyriam tenuit principatum, a quo Septuaginta Interpretes in lib. Job, ubi in Hebræo scribitur, *Terra Us, regionem Ausitidem*, quasi *Usitidem*, transtulerunt Hul, a quo Armenii. Gether, a quo Acarnani sive Carii. Porro pro *Mes* LXX Interpretes Mosech dixerunt, qui nunc vocantur Meones.

Arphaxad autem genuit Sale, qui et ipse genuit Heber. Porro Heber nati sunt duo filii: nomen Uni Phaleg quia in diebus ejus divisa est terra; et nomen fratris ejus Jectan (Gen. x). Heber, a quo Hebræi vocati sunt, vaticinio quodam filio suo *Phaleg* nomen imposuit, qui interpretatur *divisio*, ab eo quod in diebus ejus linguæ in Babylone divisæ sunt. Narrat autem Philo, in libro *Quæstionum suarum super Genesim*, quod ex tribus filiis Noe, adhuc ipso vivente nati sint nongenta quatuordecim millia virorum et centum, extra mulieres et parvulos, habentes super se duces constitutos, hoc est, filii Sem Jectan duces; filii Cham Nemrod; filii autem Japheth sub Phenet duce fuerunt constituti. Porro post obitum Noe convenerunt undique omnes hi duces cum agnibus suis subjectis in campum Sennaar, ibi denique turrim construere conati sunt (Gen. xi). Cum autem initiassent ædificare turrim, divisit Deus linguas eorum, et mutavit eorum effigies, et non cognovit unusquisque fratrem suum, nec audiebant singuli quique linguam proximi sui. Sicque factum est, ut dum ædificatores ministris suis juberent afferre lapides, illi afferrent aquam; et si deposcerent aquam, illi afferrent stipulam; et sic, interscisa cogitatione eorum, cessaverunt ædificare civitatem: dispersit eos Dominus in superficiem totius terræ.

Jectan autem genuit Etmoad et Saleph, et Asar-moth et Jarc Adoram quoque et Huzal, et Decla, He-

bal etiam et Abimael et Saba, necnon et Ophir, et Hevila, et Jobab. Omnes isti filii Jectan (Gen. x). Harum gentium posteriora nomina invenire non potui; sed usque in præsens quia procul a nobis sunt, vel ita vocantur. Possederunt autem a Cophene fluvio omnem Indiæ regionem quæ vocatur Hieria.

Sem, Arphaxad, Sala, Heber, Phaleg, Ragau, Serug, Nachor, Thare, Abram: iste est Abraham. Prudens lector, nota quod sicut in principio ab Adam usque ad Noe decem generationes posuit, ita et Sem usque ad Abraham denarii summam servavit, non sine ipsius utique numeri mysterio sanctissimo.

Filii autem Abraham, Isaac et Ismahel: et hæc generationes eorum. Primogenitus Ismahelis Nabaioth, et Cedar, et Adbeel, et Mabsam, et Masma, et Duma, Massa, Hadad et Thema, Jethur, Naphis, Cedma: hi sunt filii Ismahelis. Duodecim filii nascuntur Ismaheli, e quibus primogenitus fuit Nabaioth, a quo omnis regio ab Euphrate usque ad mare Rubrum Nabathena usque hodie dicitur, et quæ pars Arabiæ est. Nam et familiæ ipsorum, oppidaque et pagi, ac minuta castella et tribus, horum appellatione celebrantur. Ab uno ex his Cedar in deserto, et Duma alia regio, et Theman ad Austrum, et Cedema ad Orientalem plagam dicitur.

*Filii autem Ceturæ concubinæ Abraham, quos genuit: Zamram, Jecsan, Madan, Madian, Jesboch et Sue. Porro filii Jecsan, Saba et Dadan. Filii autem Dadan Assurim et Latussim et Laomim. Filii autem Madian, Epha et Epher, et Enoch et Eldaa. Omnes hi filii Ceturæ. Catura Hebræo sermone copulata interpretatur, aut vincita. Quam ob causam suspicantur Hebræi immutato nomine eandem esse Agar, quæ Sara mortua de concubina transierit in uxorem. Et videtur depositi jam Abrahamæ excusari ætas, ne senex post mortem uxoris vetulæ novis arguatur nuptiis lascivisse. Nos, quod incertum est, relinquentes, hoc dicimus, quod de Ceturæ nati filii Abraham juxta historicos Hebræorum occupaverunt. et Arabiam, quæ nunc. usque ad maris Rubri terminos. Dicitur autem unus de posteris Abrahamæ, qui appellatur Epher, duxisse adversum Libyam exercitum et ibi victis hostibus consedissee, ejusque posteros ex nomine atavi Africam nuncupasse. Hujus rei testis est Alexander, qui dicitur. . . . et Deo demus cognomento Machus, Græco sermone barbaram historiam retexentes. Quod autem ait: *Et filii Dadan fuerunt Assurim et Latussim et Laomim, Assurim in negotiatores transferri putant: Latussim æris metallis cudentes, Laomim vero phylarchus, id est, princeps multarum tribuum atque populorum. Alii ab hoc Assurim vocatos Syros esse contendunt, et a plerisque filiis Abrahamæ et Ceturæ occupatas Indiæ regiones.**

Generavit autem Abraham Isaac cujus fuerunt filii Esau et Israel. Abraham ergo licet plures filios habuerit, tamen solum Isaac Sara habuit ex reprobatione, cujus fuerunt filii Esau et Israel gemini,

nati de uno concubitu Rebecce uxoris Isaac (Genes. xxv).

Filii Esau, Eliphaz, Rahuel, Jehus, Illelom, Core. In libro Genesis narratur (Gen. xxvi, xxvii, xxxvi), quod Esau acceperit uxores de filiabus Chanaan, Cada, filiam Elon Hethæi, et Oolibama, filiam Anæ filiæ Sebeon Hevæi, Basemath quoque filiam Ismael, sororem Nabaioth. Peperit autem Ada Eliphaz. Basemath genuit Rahuel Oolibama edidit Jehus et Ihelon et Core.

Filii Eliphaz. Theman, Omar, Sephi, Catham, Cenez, Thamna. Cujus Scriptura in Job volumine recordatur (Job. ii, xxii). Quæritur autem, cum Thamna in Genesi (Gen. xxxvi) legatur concubina esse Eliphaz de genere Horræorum, qui apud Idumæos habitaverunt in terra Seir, quæ peperit ei Amelech, quomodo hic inter filios numeretur? maxime, cum in sequentibus legatur ipsa Thamna soror esse Lotam. Filii Seir, qui etiam est Edom. Sed Seir Hebraice pilosus dicitur, eo quod fuerit totus in modum pellis pilosus. Edom autem dicitur rubens sive fulvus, lingua Hebræa. Ab eo ergo, quod rubeo cibo vendiderit primogenita sua (Gen. xxv), fulvi, id est, Edom sortitus est nomen. Porro Hebræi hanc quæstionem ita solvunt, dicentes Thamna fuisse concubinam Esau, et generasse ei filium Amalech, sed tamen eum ut filium inter filios ipsos esse educatum.

Filii Sobal, Alian et Manahath et Ebal, et Sephi, et Onam. Alian ergo, qui de genere Horræorum est, in Genesi (Gen. xxxvi) scribitur Alvan, id est, exaltatus. In Paralipomenon vero Alian, id est, ejectus: significans, quia Horræi exaltati fuerunt, antequam Edom terram illam caperet: ejecti, postquam ab eo triumphanti patriam amiserunt. Sephi autem filius Sobal in Paralipomenon legitur unipes; in Genesi quoque Sepho (Ibid.), hoc est, bipes: utrumque tamen per sin litteram. Bipes quoque iude dicitur, quia processu temporis in multitudine sobolis majorem efficaciam habuit quam in parente primo.

*Filii Sebeon Aia et Ana. De quo in Genesi ita scriptum est: *Iste est Ana qui invenit aquas calidas in solitudine, cum pasceret asinos Sebeon patris sui (Ibid.).* Pro quo alia editio habet: *Ipsæ est Ana qui invenit aiamicum in deserto, cum pasceret asinos Sebeon patris sui.* Multa et varia apud Hebræos de hoc capitulo disputantur. Apud Græcos quippe et nostros super hoc silentium est. Alii putant iamim maria appellata; iisdem enim scribuntur litteris maria quibus et nunc hic sermo descriptus est; et volunt illum, dum pasceret asinos in deserto patris sui, aquarum congregationes reperisse, quæ, juxta idioma linguæ Hebraicæ, maria nuncupantur; quod scilicet stagnum repererit, cujus rei inventio in eremo difficilis est. Nonnulli putant aquas calidas, juxta Punicæ linguæ viciniam, quæ Hebraicæ conterminata est, hoc vocabulo significari. Sunt qui arbitrantur onagros ab hoc admissos esse ad asinas, et ipsam istiusmodi reperisse concubitus, ut velocissime ex his*

asinæ nascerentur, qui vocantur *iamim*. Plerique autem putant quod equarum greges ab asinis in deserto ipse fecerit primus ascendi, ut mulorum inde nova contra naturam animalia nascerentur.

Filius Ana, Dison. Filii Dison, Amaran [Hamram] et Escaban, et Jethran, et Charan. Amaran filius Dison, filii Ana, in Paralipomenon *Hamaran* (rubricatus sordibus, vel temulentus); in Genesi *Amadan concupiscibilis*; Amaran vero et Amadan unius hominis nomina sunt.

Filii Eser, Balaan, et Zavan, et Jachan, etc. Jachan filius Eser, de genere Horæorum, in Genesi *Achan* nominatur, hoc est, *tribulator*. In Paralipomenon vero *Jachan*, hoc est, *tribulatus*. Per varios enim eventus rerum nomina commutata sunt antiquorum ad significandum mysterium in commutatione vocabulorum. Cui adversitati prudens lector si diligentiam investigationis adhibuerit, facile sobrium intellectum invenire poterit.

Isti sunt reges qui imperaverunt in terra Edom, antequam esset rex super filios Israel: Bale filius Beoz, et nomen civitatis ejus Denaba. Denaba civitas fuit Balac filii regis Edom. Post quem regnavit Jobab, licet mihi longe aliter videatur: Et est usque hodie villa Denaia in octavo milliaro Arsopoleos pergentibus Arnonem: et altera Dannaba super montem Fogor, in septimo lapide Jesus.

Mortuus est autem Balac, et regnavit pro eo Jobab Zare filius de Bosra, etc. Hinc quidam suspicantur esse Job, ut in fine voluminis ipsius additum est. Contra Hebræi asserunt de Nachot eum stirpe generatum. Philo autem in libro supradicto Questionum suarum in Genesi narrat, his temporibus eum fuisse, et accepisse in uxorem Dinan filiam Jacob, quam Sichem, filius Emor, ante stupravit (*Gen. xxxiv*): et ante passionem ipsius Job, quando eum Satan ad tentandum expetivit (*Job. i*), dicit eum septem filios et tres filias illi generasse, qui exincti sunt in ipsa tentatione; sed postquam Dominus plagam sanaverat Job, et reddidit ei omnia duplicia, tunc septem filios alios prædicta uxor sua ei iterum genuerit et tres filias, quorum nomina essent eadem quæ priorum, hoc est, Eliphaz, Ermol, Diasat, Philaas, Diphaz, Cellud, Thedom; et filiarum ejus, Meruli, Iaz, Zeli. Bosra sive Bosor civitas est in deserto trans Jordanem, quæ cecidit in sortem tribus Ruben, ad orientalem partem Jericho, civitas sacerdotalis et fugitivorum. Hæc est Bosra metropolis Arabiæ. Appellatur autem et alia Bosor, civitas Esau, in montibus Idumææ, cujus Isaias recordatur, dicens: *Quis est iste qui venit de Edom, fulvida vestimentu ejus ex Bosra Isa. Lxiii*?)

Cumque Jobab fuisset mortuus, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum. Theman regio principum est Edom, in terra Gebalitica, a Theman, filio Eliphaz, filii Esau, sortita vocabulum. Sed et usque hodie est villa, Theman nomine, distans ab urbe Petra quinque milibus: ubi et Romanorum militum præsidium sedit, de quo loco fuit Eliphaz rex The-

manorum. Unus quoque filiorum Ismael appellabatur Theman. Sciendum autem quod omnis australis regio Hebraice Theman dicitur.

Obiit quoque et Husam, et regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in terra Moab, et nomen civitatis ejus Arith. Madian urbs est ab uno filiorum Abraham ex Cethura sic vocata. Est autem trans Arabiam Eudæmonem in deserto Saracenorum, contra orientem maris Rubri unde vocantur Madian et Madianca regio. Legimus et filias Joab, soceri Moysi, filias Madian dictas. Sed hæc alia civitas est homonymos ejus, juxta Arnonem et Arcopolim: cujus nunc ruinæ tantummodo demonstrantur. Quod autem subjungitur: *Nomen civitatis ejus Avith*, vicum demonstrat in terra Basan, juxta montem Galaad, qui in sortem cecidit tribus Manasse.

Cumque et Adad fuisset mortuus, regnavit pro eo Semla de Masreca. Masreca civitas est regni Edom circa Gabelenen.

Sed et Semla mortuus est, et regnavit pro eo Saul de Roboth, quæ juxta annem sita est. Roboth urbs est juxta fluvium, ubi erat rex Edom, et usque hodie est præsidium in regione Gehalena, et vicus grandis, qui hoc vocabulo nuncupatur.

Mortuo quoque Saul, regnavit pro eo Balanan, filius Achobor. Sed et hic mortuus est, et regnavit pro eo Adad, cujus urbis nomen fuit Phau: et appellata est uxor Meetabel, filia Matred, filia Mezaab. Cujus nomen interpretatur præcipuus: condidit urbem Phau in regione Gabalitica, et appellata est uxor Meetabel, quæ interpretatur benignitas Domini: hæc fuit filia Matred, hoc est, dispensatrix, filia Mezaab, quæ interpretatur aurificis. Duæ matres ergo hic annumerantur, ad significandum mysterium sub diversa interpretatione nominum, hoc est, ut aurifex genuerit dispensatricem, et dispensatrix genuerit benignitatem Dei: quia ex profunditate sensus nascitur facunda locutio, quæ fidem, unde gratia Dei promeretur, gignit in cordibus auditorum.

Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse ceperunt: dux Thamna, dux Alichia [Alva], dux Iethet, dux Oolibama, et reliqua. Notandum, quod primum reges dixerit de Edom, postea duces cum primum duces fuerint et postea reges, quorum ducum quasdam matres uxores Esau hic nominat: ut est uxor Esau Oolibama, et Thamna concubina Eliphaz. *Alva* autem in Genesi legitur (*Cap. xxxvi*), cujus interpretatio est *elevatio*. In Paralipomenon quoque legitur, *Alichia*, et significat, *super eam*.

CAPUT II.

De generatione duodecim patriarcharum ab Israel patre eorum. De genealogia Juda patriarchæ per diversos filios producta.

(I PAR. II.) *Filii autem Israel: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Issachar, Zabulon, Dan, Joseph, Benjamin, Nephthalim, Gad, Aser.* Duodecim filii Israel fuerunt: sed horum octo ex liberis, ac quatuor ex ancillis: hoc est, Ruben, Simeon, Levi, Juda, Issa-

char, Zabulon, ex Lia uxore Jacob fuerunt geniti; A Joseph quoque et Benjamin ex Rachel : Dan et Nephthaliim ex Bala, ancilla Rachel; Gad et Aser ex Zelpha, ancilla Liæ (Gen. xxxv). Ex his duodecim filiis Israel harum genus totum propagatum est, et terra repromissionis (donante Domino) possessa. Nunc autem consideremus quid rerum significaverint quatuor uxores Jacob; quarum duæ liberæ et duæ ancillæ fuerunt. Vidimus enim Apostolum (Gal. iv) in libera et ancilla, quas habebat Abraham, duo Testamenta intelligere; sed ibi in una et una facilius apparet quod dicitur : hic autem duæ sunt et duæ. Deinde ibi ancillæ filius exhæreditabatur, hic vero ancillarum filii simul cum filiis liberarum terram promissionis accipiunt. Unde hic procul dubio aliquid significatur. Quanquam enim duæ liberæ uxores B Jacob ad Novum Testamentum, quo in libertatem vocati sumus, existimentur pertinere; non tamen frustra duæ sunt, nisi quia duæ vitæ nobis in Christi corpore prædicantur : una temporalis, in qua laboramus; alia æterna, in qua dilectionem Dei contemplamur. Lia namque interpretatur, laborans; Rachel autem risus principium sive verbum. Actio ergo hujus vitæ, in qua vivimus ex fide, laboriosa est in operibus, et incerta quo exitu perveniat ad utilitatem eorum quibus consulere volumus. Ipsa est Lia, prior uxor Jacob; et per hoc et infirmis oculis fuisse commemoratur (Gen. xxix). Cogitationes enim mortalium timidæ et incertæ providentiæ nostræ (Sap. ix). Spes vero æternæ contemplationis Dei habens certam intelligentiam veritatis, ipsa est Rachel : unde etiam dicitur bona facie et pulchra specie (Gen. xxix). Hanc enim amat omnis pie studiosus, et propter hanc servit gratiæ Dei : qua peccata nostra etsi fuerint sicut phœnicium, tanquam nix dealbantur (Isa. 1). Laban quippe interpretatur, dealbatio, cui servivit Jacob propter Rachel. Neque enim se quisque convertit sub gratia remissionis peccatorum servire justitiæ, nisi ut quiete vivat in verbo, ex quo videtur principium quod est Deus.

Filii Juda : Her, Onan, Sela. Hi tres nati sunt ei de filia Sæ Chunanitidis. Fuit autem Her, primogenitus Juda, malus coram Domino, et occidit eum. De filiis Juda in libro Genesis plenius scriptum est (Cap. xxxviii), quia duos priores occisos esse a Domino ibidem narratur; hoc est, Her et Onan, ostenditurque ob quam causam. Dicit enim : Quia dedit D Judas uxorem primogenito suo Her nequam in conspectu Domini, et ab eo occisus est. Dixit ergo Judas ad Onam filium suum : Ingredere ad uxorem fratris tui, et sociare illi, ut suscites semen fratri tuo. Ille autem sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur : et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret.

Thamar autem nurus ejus peperit ei Phares et Zara. Omnes ergo filii Juda quinque. In Thamar ergo nuru Judæ intelligitur plebs Judæa, cui de tribu Juda reges, tanquam mariti, deligebantur. Merito nomen

ejus amaritudo interpretatur. Ipsa enim Domino fellicis poculum dedit. Duo autem genera principum qui non recte operantur in plebe (unum eorum qui obcitant, alterum eorum qui nihil proderant) significantur in duobus filiis Judæ : quorum unus erat malignus, licet reus ante Dominum; alter in terram fundebat, ne semen daret ad secundandam Thamar. Nec sunt amplius quam duo genera hominum inutilia generi humano : unum nocentium, alterum præstare nolentium; et si quid boni habent, in hac terrena vita perdentium, tanquam in terra fundentium. Et quia in malo prior ille qui nocet, quam ille qui non prodest, idcirco major dicitur malignus; et sequens, qui fundebat semen in terram, detestabilis. Nomen majoris, qui vocatur Her, interpretatur pelliceus : qualibus tunicis induti sunt primi homines, in pœna damnationis suæ dimissi ex paradiso. Sequentis autem nomen Onan interpretatur meror eorum. Quorum? nisi quibus nihil prodest, cum habeat unde prodesse possit, atque id perdat in terra. Majus porro malum est ablatio vitæ, quod significat pellis, quam non ad-[negatio] vitæ, quod significat meror eorum. Deus tamen ambos occidisse dictus est : ubi figuratur regnum talibus hominibus abstulisse. Tertius vero filius Judæ, qui illi mulieri non jungitur, significat tempus ex quo reges plebi Judæorum cœperunt de tribu Judæ non fieri; et ideo erat quidem filius Judæ, sed eum Thamar maritum non acceperat, quia de tribu Judæ scilicet in populo Judæorum nemo regnabat. Unde et nomen ejus idem C Sela interpretatur dimissio ejus. Non pertinent sane ad hanc significationem viri sancti et justi, qui licet illo tempore fuerint, ad novum tamen pertinent Testamentum, qui prophetando scienter utiles fuerunt, qualis David fuit eo sane tempore, quo jam Judæa cœperat reges non habere. Non est computandus Herodes major in regibus ejus, tanquam maritus Thamar. Erat enim alienigena, nec ei sacramento illo justitiæ unctionis, tanquam conjugali fœdere, cohærebat, sed, tanquam extraneus, dominabatur, quam potestatem a Romanis et a Cæsare acceperat. Sic et ejus filii tetrarchæ, quorum erat unus Herodes patris nomine appellatus, qui cum Pilato in passione Domini concordavit (Luc. xxiii). Isti ergo alienigenæ usque adeo non deputabantur in regno mystico Judæorum, ut ipsi Judæi publice clamarent frendentes adversus Christum : Nos non habemus regem, nisi Cæsarem (Joan. xix). Neque hoc verum, nisi illa universali damnatione : Romanorum quippe etiam Cæsar rex erat, non proprie Judæorum, sed ut Christum negarent, et hunc adhuc adorarent, ideo tali voce clamaverunt. Illo enim tempore quo jam de tribu Juda regnum defecerat, veniendum erat Christo vero Salvatore Domino nostro, qui non obsesset multumque prodesset. Hinc enim fuerat prophetatum : Non deficiet princeps ex Juda, neque dux de semoribus ejus, donec veniat qui mittendus est : et ipse erit expectatio gentium (Gen. xlii). Hic quoque conjunctus Thamar speciali, hoc est, plebi Judæorum, duos

ex ea suscepti : quorum scilicet primus qui dicitur **A** Zara, cum essent ambo gemini in utero matris, misit manum suam : cui obstetrix ligavit coccinum : dehinc illo manum intrinsecus retrahente, posterior, qui vocatur Phares, nascendo processit (*Gen. xxxviii*) ; figuratim innuens quod extenderet Israel in legis opera manum suam, et eam prophetarum, necnon et ipsius Salvatoris pollutam cruore contraxerit : postea vero proruperit populus gentium, scilicet, ut futuri essent novissimi, qui erant primi ; et primi futuri essent qui erant novissimi (*Matth. xx*).

Filii autem Phares, Hesron et Hamul. Filii quoque Zaræ, Zamri, et Ethan, et Eman, Calchal quoque et Dara, simul quinque. Filii Charmi, Achar, qui turbavit Israel et peccavit in furto anathematis. Iste Achar, qui Achan appellatur in libro Jesu Nave (*Jos. vii*), filius fuit Charmi, qui fuit filius Zapti sive Zamri, qui fuit filius Zaræ de tribu Judæ. Achan autem coluber insidians interpretatur ; Achar, turbatus ; hoc demonstrante veritate nominum quod is qui per avaritiam insidiabatur de anathemate aliquid rapere, captus in scelere, turbatus est in sceleris ultione : mystice nobis innuens quod ille qui post fidei indumentum conversationis sæcularis cultum inducit, quasi pallium de anathemate tollit. Sed et ille de anathemate Jericho fraudat, qui in ecclesiam hæreticorum infert dogmata, vel superstitiosa sæcularium litterarum studia. Hæc enim est regula aurea, luculento sermone aptata. Hanc fraudati sunt Arius, Marcion et Basilides ; furati sunt enim isti regulas aureas de Jericho, et philosophorum sectam non rectam in Ecclesiam conati sunt introducere, et maculare onnem Ecclesiam Domini, ita ut perderentur multi per eos. Ideoque abjecti pro anathemate, quasi acervo lapidum, ita multitudine peccatorum suorum oppressi atque extincti sunt.

Filii autem Hesron qui nati sunt ei, Jerameel, et Ram, et Calubi. Calubi ipse est Caleb, unus est duodecim exploratoribus qui missi fuerunt a Moysæ ex deserto in terram Chanaan ad videndam terram repromissionis (*Num. xiii*) ; idemque cum Josue, filio Nun, solus ex omnibus viris qui de Ægypto exierunt, in terram repromissionis intravit, et suburbana Hebron in possessionem recepit. Nam Calubi, quod in Paralipomenon legitur, canis meus interpretatur. Nomen vero Caleb, quod ineptatio (*sic*) invenitur, absolute canis dicitur. Nec non et illud hic intinandum est, quod Hesron et Jephone unius hominis nomina sunt. Unde aliquando Caleb filius Hesron, aliquando autem filius Jephone esse legitur.

Porro Ram genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahasson principem filiorum Juda. Nahasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz. Notandum autem quod in Paralipomenon Salma par, scribitur ; in Ruth vero Salmon (*Ruth. iv*), pacificus, demonstratur.

Booz vero genuit Obed, qui et ipse genuit Isai. Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Aminadab, tertium Simmæa, quartum Nathanael, quintum

Raddai, sextum Asom, septimum David : quorum sorores fuerunt Sarvia et Abigail. Quæritur, cur in libro Regum scriptum sit octo filios habere Isai, cum in Paralipomenon non amplius quam septem legantur. Sic enim ibi scriptum est : David autem erat filius Ephrathæi de Bethleem Juda, cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios (*I Reg. xvii*). Sed hæc quæstio scilicet apud Hebræos ita solvitur, ut dicant Nathan prophetam filium Semmaa filii sui, quem in loco filii sui educaverat et nutrierat, inter filios ibi annumeratum. Nam et coram Samuele septem ejus filii leguntur adducti fuisse (*I Reg. xvi*), et octavus esse in pascuis ; inter quos Nathan adjectum fuisse manifestum est, qui Jonathan vocatur, de quo in extrema parte Samuelis dicitur, cum de interfectione gigantis narratur : Percussit autem eum Jonathan, filius Semmaa fratris David (*II Reg. xxi*). Et notandum, quod ubicunque propheta vocatur. Nathan scribitur, non, Jonathan.

Filii Sarviæ : Abisai, Joab et Asael, tres. Abigail autem genuit Amasa, cujus pater fuit Jether Ismaelites. Quod in Paralip. legitur Amasa filius esse Jether Ismaelitis, et in Regum, Jethra Israelitis (*II Reg. xvii*) ; propter meritorem qualitatem hæc diversitas nominum nata est. Nam Jethra, residuum, interpretatur, Jether vero, modicum residuum ; et residue jungitur Israelitis ; modicoque residuo Ismaelitis.

Caleb vero, filius Hesron, accepit uxorem, nomine Azuba, de qua genuit Jerioth ; fuerunt quoque filii ejus Jaser et Sobab et Ardon. Cumque mortua fuisset Azuba, accepit uxorem Caleb Ephrata, quæ peperit ei Hur, et reliq. Ephrata ipsa est Maria soror Moysi ; quæ, postquam mortua fuit Azuba, nupsit Caleb, quæ peperit ei Hur, patrem Uri, avum Bezeleel, qui magister artificum fuit in constructione tabernaculi in deserto sicut in Exodo legitur (*Exod. xxxi, xxxv, xxxvi et xxxvii*).

Porro Hur. Ipse est de quo Scriptura narrat, quod, quando Josue, filius Nun, minister Moysi pugnaverit cum filiis Israel contra Amalech ; sustentarent manus Moysi Aaron et Hur, sedente eo super lapidem ; et factum est, ut manus ipsius non lassarentur usque ad occasum solis (*Exod. xvii*).

Post hæc ingressus est Hesron ad filiam Machir patris Galaad, et accepit eam, cum esset annorum sexaginta, quæ peperit ei Segub. Sed et Segub genuit Jair, et possedit viginti tres civitates in terra Galaad, et reliq. Post hæc, dicit, hoc est, postquam ex Azuba et Ephrata suscepit filios, ingressus est Hesron ad filiam Machir patris Galaad. Machir vero filius fuit Manasse filii Joseph : qui ultra Jordanem suscepit hæreditatem, Moysæ tribuente in terra Galaad. Unde in libro Numerorum scriptum est : Dedit ergo Moyses terram Galaad Machir filio Manasse, qui habitavit in ea. Jair autem filius Manasse abiit et occupavit vicus ejus, quos appellavit Havoth Jair [villas Jair] (*Num. xxxii*). Ex nominibus ergo majorum possessio filiorum nomen accepit. Sed et hoc notandum, quod

iste Jair iudex fuit post Thola, et iudicavit Israel per 22. annos, habens 30 filios sedentes super 30 pullos asinarum, et princeps 30 civitatum, quæ ex nomine ejus appellatæ sunt, sicut in libro Judicum legitur (Jud. x).

Cum autem mortuus esset Hesron, ingressus est Caleb ad Ephrata. Habuit quoque Hesron uxorem Abia, quæ peperit ei Ashur, patrem Thecæ. Post mortem patris conjugio Caleb sibi associavit Ephrata, sed utrum in Ægypto, an in deserto, non apparet. Hesron autem quartam habuit uxorem Abia, quæ peperit ei Ashur, patrem Thecæ (II Reg. xiv). Sed utrum in cæteras, an post cæteras uxores, non evidenter ostenditur. Thecæ civitas est de qua sumpsit Joab mulierem sapientem, quæ cum rege David per similitudinem filii sui pacificare studuit Absalonem, sicut in libro Regum legitur.

Nati sunt autem filii Jerameel primogeniti Hesron : Ram, primogenitus ejus, et Buna et Aran et Asum et Achia. Hactenus ergo scriptor historici texuit generationem duorum filiorum Hesron posteriorum, hoc est Ram et Caleb. De quibus ideo prius narravit, quia regiam et sacerdotalem aliquo modo innotescere voluit dignitatem. Nunc autem ad primogeniti, hoc est, Jerameel genealogiam, quam antea tacuit, redit exprimentam.

Duxit quoque uxorem alteram Jerameel, nomine Athara, quæ fuit mater Onam. Onam filius Jerameel, filii Hesron, nomen accepit ab Onan filio Judæ, qui mortuus est; sed in eo differunt, quod filius Judæ in Hebræo per Nun, filius vero Jerameel per Onem scribuntur.

Nam autem habuit filios Semei et Jada. Filii autem Semei, Nadab et Abisur. Nomen vero uxoris Abisur, Abigail quæ peperit ei Ahobban et Molid. Filii autem Nadab fuerunt Saled et Apphaim. Mortuus est autem Saled absque liberis. Filius vero Apphaim, Jesi, qui Jesi genuit Sesan. Porro Sesan genuit Oholai, et reliq. Denique istum Oholai filium Esau Sesan, qui fuit filius Jesi, filii Apphaim, filii Nadab, filii Semei, filii Onam, filii Jerameel primogeniti Hesron, filii Phares, filii Juda, dicunt Hebræi esse Elimelech, virum Noemi, patrem Maalon et Celion; et ideo scriptum in sequentibus, quod Sesan non habuit filium, sed filios, quoniam duo memorati sui filii absque liberis mortui sunt.

Filii autem Caleb fratris Jerameel : Mesa primogenitus ejus : ipse est pater Ziph, et filii Maresa et patris Hebron, et reliq. Ziph nomen loci est a quo fuerunt Ziphai, qui venerunt ad Saul (I Reg. xxii). Similiter et Hebron locus ubi regnavit David septem annis, antequam regnaret in Jerusalem (II Reg. v). Namque dicit de Mesa primogenito Jerameel : Ipse est pater Ziph et filiis Maresa patris Hebron : significat prædicta loca postmodum nomina accepisse a posteris Caleb, quia, sicut in Jesu Nave legitur (Jos. xiv), idem Caleb Hebron et suburbana ejus in sortem recepit; et filius Enacim inde eiecit.

Epha autem, concubina Caleb, peperit Haran et Mosa et Gezez. Porro Haran genuit Gezez, etc. Gezez interpretatur tonsor. Unde a Judæis putatur ipse esse Nabal Carmelus, qui quando tondebat oves suas, nuntios David ad se missoꝝ ingræte suscepit (I Reg. xxv).

Hi erant filii Caleb. Tunc recapitulat iterum generationem Caleb de Ephrata, quam ante dimisit, quando Hur de se genitum de Ephrata, hoc est, Maria sore re Moysi, narravit.

Filii Hur primogeniti Ephrata, Sobal pater Cariathiarim, Salma pater Bethlehem, Ariph pater Bethgader. Cariathiarim et Bethlehem et Bethgader nomina locorum atque civitatum sunt, ab auctoribus suis ac possessoribus nuncupata. Nam Cariathiarim, quæ et Cariadbal dicitur, hoc est civitas saltuum, una est de urbibus Gabaonitarum, pertinens ad tribum Juda, euntibus ab Elia Diospolim in milliario nono. Sic et Bethlehem civitas est David in sorte tribus Judæ, in qua Dominus noster et Salvator natus est (Matth. ii), in sexto ab Elia milliario contra Meridianam plagam, juxta viam quæ ducit Hebron, ubi et sepulcrum Jesse et David ostenditur, et mille circiter passibus procul turris Adar, quæ interpretatur turris gregis : quondam vaticinio pastores nativitatibus Dominicæ conscios ante significans.

Fuerunt autem filii Sobal patris Cariathiarim, qui videbat dimidium requietionum, et de cognatione Cariathiarim Jethrei et Aphutei et Sematheï et Marserei. Ex his egressi sunt Saraitæ et Esthaolitæ. Hujus loci geminam legi expositionem. Alii quidem dicunt quod Sobal pater Cariathiarim viderit dimidium requietionum, hoc est, sortem mediam juxta sepulcra patriarcharum, quæ fuerunt in Cariatharbe, acceperit : et hujus filii fuerunt Jethrei et Aphutei et Sematheï, et Marserei : ex hisque egressi sint Saraitæ et Esthaolitæ, qui nomina locorum sortiti sunt, id est, Saraa et Esthaol, ubi sepultus est Samson; requietionem enim sepulcrum intelligi voluerunt. Alii autem asserunt dimidium requietionum tempus dimidium intelligi debere, quo filii Israel cœperunt terram repromissionis possidere, hoc est, ab eo tempore quo Moyses dedit terram Galaad ultra Jordanem Ruben et Gad, et dimidiæ tribui Manasse (Num. xxxii), usque ad illud tempus quo cæteræ tribus sortes suas, Josue dividente, acceperunt. In hujus ergo temporis medietate Sobal dicunt esse mortuum, et ita dimidium requietionum vidisse, hoc est ad medietatem illius temporis pervenisse. Mystice autem Sobal iste, qui interpretatur vana vetustas, vel vestes ad portandum, Judæos significat, qui antiquitus nomine populum vocitabantur, et primi legem literæ tabulis lapideis conscriptam ab ipso acceperunt. Hi etiam libros legis et prophetarum voluminibus conscriptos ferebant, sed mysterium incarnationis Christi, quod in eis resonabat, nullo modo intelligere valebant. Unde dimidium requietionum viderunt, quia historiam tantummodo legerunt, sed mysterium ipsius agnoscere non meruerunt. Ille cuius

dimidium requietionum videt, qui sabbatum legis carnaliter tenet. Sed ille plenitudinem requietionum se possidere gaudet, qui post honorum operum laborem æternæ beatitudinis mercedem in cœlesti regno percipiet. Unde Paulus apostolus scribens ad Hebræos ab illa antiquorum requie, introducto versiculo Psalmographi (*Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra* [Psal. xciv]), hanc spiritalem requiem, quam credimus in Christo vos percepturos, secernit, dicens: *Nam si eis Jesus requiem præstitisset, nunquam de alia loqueretur, post hac die. Itaque relinquitur sabbatismus populi Dei. Qui enim ingressus est in requiem ejus, et ipse requievit ab operibus suis sicut a suis Deus* (Hebr. iv). Aliter dimidium requietionum videt, qui post præsentis vitæ laborem tantummodo in anima quietem sentiet. Tunc autem perfectionem requietionum contemplantur, quando corporis incorruptione simul cum animæ immortalitate æternæ vitæ perfruetur. Nunc enim ante diem judicii, secundum scientiam Joannis Apostoli (Apoc. vi), animæ sanctorum singulas stolas accipiunt, tunc autem binis stolis omnes electi Dei honorabuntur, qui tam anima, quam etiam corpore perfecti in æterna Dei contemplatione sine fine gaudere merentur.

Filii Salma Bethlehem et Netophati, coronæ domus Joab et dimidium requietionis Sarai. Filii itaque Salma, filii Hur, fuerunt et Netophati. De quibus in Regnorum libro, ubi enumerat fortes viros qui adjuverunt David, ut regnaret super Israel, ita scriptum est: *Asael, frater Joab, erat inter triginta et Elehanan, filius patris ejus de Bethlehem*. Et paulo post: *Heled, filius Baana Netophatites* (II Reg. xxiii). Qui idcirco scribuntur coronæ esse domus Joab, propter societatem, qua mutuo in præliis utebantur. Quod autem subditur de Bethlehem et Netophati, quod fuerunt dimidium requietionis Sarai, significat eos in loco qui dicitur sepulcrum Sarai, possessiones habere. De quo loco supra commemoratum est, quia Saraitæ et Esthaolitæ nomina locorum sortiti sunt.

Cognitiones quoque scribarum habitantium Jabes, canentes atque resonantes, et in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinæi, qui venerunt de calore patris domus Rechab. Jabes, filium Zobeda, de quo in sequentibus Scriptura refert, tradunt Hebræi doctorem esse legis Dei peritissimum, in cujus conspectu sedebant filii Cinæi, qui et Obab dicitur, cognati Moysi. Hi ergo in libro scribæ vocantur, ideoque canentes et resonantes scribuntur, quia assidue in lege Dei, et in prophetarum lectione versabantur. In tabernaculis eos commemorasse, et Regum historia narrat. Isti de calore patris domus Rechab venisse dicuntur, quia de stirpe Rechab fuerunt geniti; de quibus et Jeremias propheta in libro suo narrat. Mystice autem Jabes iste magister scribarum atque cantorum quem melius significare potest quam Redemptorem nostrum, qui est verus magister sanctorum doctorum, et rite Deo laudes canentium? Interpretatur autem Jabes *exsiccans*. Et quis melius

exsiccans dici potest quam idem Mediator Dei et hominum, qui per Evangelium suum et Spiritus sancti gratiam fluxum carnalium cupiditatum in fidelibus suis exsiccavit atque restinxit? Cujus ope inspirati sunt propheta, edocti sunt apostoli, eruditi sunt evangelistæ, et omnes qui aliquid de Deo rite sentiunt, atque salubriter proferre possunt, ejus scholastici dicuntur. Cinæi, hoc est, *possessio* sive *possidentes*, omnes videlicet electi, qui sunt in Ecclesia catholica per totum orbem diffusa, de qua ipse Dominus per Isaiam prophetam ait: *Hæreditas mea Israel* (Isai. xix). Et ad quem alius propheta ex persona ipsius Ecclesiæ ait: *Pars mea Dominus, dixit anima mea* (Thren. iii). Et Psalmista: *Portio*, inquit, *mea, Domine, dixi, custodire legem tuam* (Psal. cxviii). Possidet quippe ille Ecclesiam, quia ejus sponsa et hæreditas est; possidetur ab ipsa, quia ejus futura in cœlis sanctorum remuneratio erit perpetua. Isti quoque venisse dicuntur de calore domus patris Rechab. *Rechab* enim interpretatur *quadriga*, sive *ascendentes*, quia a Patre luminum gratia Spiritus sancti flammati atque illustrati, per quadrigam virtutum in cœlos ascendere nituntur, quatenus ibi adunetur capiti suo, cujus sanguine se redemptos esse agnoscunt. Unde ipsa Veritas ait: *Nemo venit ad me, nisi Pater meus, qui misit me, traxerit eum* (Joan. vi). Et Apostolus: *Quicumque, inquit, Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei* (Rom. viii). Quod autem dicit, Cinæos in tabernaculis commemoratos esse, significat fideles quosque in hac peregrinatione præsentis vitæ, quasi in tabernaculis, manere; at si præsens vita finita fuerit, tunc gaudebunt se plene in cœlesti percepisse patria, quod instar se meminerunt in peregrinatione terrestri quæsisse.

CAPUT III.

De David rege et sua progenie per regum successiones usque ad transmigrationem Babylonis et ultra.

(I PAR. iii.) *David vero hos habuit filios, qui et nati sunt in Hebron: primogenitum Amnon ex Achinoam Jezrahelide, et reliq. Nunc redit ad explicandam progeniem, quam ante dimisit, quando sobolem Ram, filii Hesron, filii Phares, filii Juda, enumeravit; et pervenit usque ad Isai, et ejus filios septem, quorum novissimus fuit David, qui primogenitum habuit Amnon ex Achinoam Jezrahelide. Jezrahel enim locus est, in quo habitabat Naboth, quem occidere jussit impia Jezabel, uxor Achab regis Israel* (III Reg. xxi).

Secundum Daniel de Abigail Carmelide, quæ fuit uxor Nabal Carmeli. Hunc enim Daniel in libro Regum appellat Cheleab (II Reg. iii), qui interpretatur *judicans patrem*. Quem Hebræi ideo ita nuncupatum autumant, eo quod disceptans cum Miphibseth de quæstionibus legis victor appareret, et patrem in eo ulcisci videbatur, ne irrideretur in disputando ab homine debili vir bellicosus.

Tertius filius David fuit Absalom, quem habuit de

Maacha filia Tholomai regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith; quintum Saphatiam filium Abital, sextum quoque Jethraham, quem genuit ei Eglā uxor sua (II Reg. III). Quæritur, cum aliæ uxores David supra notatæ sint, et non dicantur uxores David, cur hic sola Eglā uxor dicatur David? Eglā enim ipsa est Michol. Quæ ideo uxor ejus hic sola vocatur, eo quod in adolescentia primum ipsam sortitus fuerit in uxorem, quæ etiam partu occubuisse dicitur. *Eglā* itaque interpretatur vitula. Si quis mysterium hoc nominis scire voluerit, agnoscat vitulæ nomen bene convenire Synagogæ Judæorum propter jugum legis, quod portandum susceperat, sed lasciviendo corruperat. De qua per Osee dicitur: *Ephraim vitula docta diligere trituram, et ego transivi super pulchritudinem colli ejus (Osee. x).* Hæc ideo David nostro nupsit, quando eam testamento dato sibi copulavit, sed ipsa in partu occubuit, quia apparente Verbi Dei incarnatione et Evangelium in mundo prædicante, quando per fidem rectam honorum operum sobolem gignere debuit, scandalizata in passione ejus, æternæ damnationis mortem ascivit.

Sex ergo nati sunt ei in Hebron, ubi regnavit septem annis et sex mensibus. Triginta tribus annis regnavit in Jerusalem. Scriptum est in sequentibus, ubi omne tempus quod David regnaverit super Israel enumeratur: *Igitur David, filius Isai, regnavit super universum Israel, et dies, quibus regnavit super Israel, fuerunt quadraginta anni. In Hebron regnavit septem annis, in Jerusalem annis triginta tribus (I Par. xxx).* Hinc quæstio oritur: cur nam in summa quadraginta anni regni illius exclusis sex mensibus annumerentur? Quod ab Hebræis duobus solvitur modis. Dicunt enim quia David sex mensibus Absalom filium suum fugeret: merito eosdem sex menses a summa regni illius esse exclusos. Dicunt etiam aliter, quod sex mensibus in Hebron David quadam infirmitate temporis laboraverit, et idcirco eosdem sex menses non supputari in regno ejus. Ex eo namque tempore illum regnasse in Hebron, ex quo devictis Amalecitis, de spoliis eorum misit dona senioribus Juda, his qui erant in Hebron, et his, qui erant in Bethel, et reliquis, qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat David ipse et viri ejus (*I Reg. xxx*).

Porro in Jerusalem nati sunt ei filii: Simmaa et Sobab et Nathan et Salomon, quatuor de Bethsabæe filia Ammiel, Jebaar quoque et Elisama et Eliphalet et Noge et Nepheg et Japhia: necnon Elisama et Eliada, et Eliphalet, novem. Isti filii David, exceptis duobus, similiter in libro Regum numerantur (*II Reg. v*). Noge vero et Eliphalet ibi non inveniuntur annumerati. Verum quod de regno David in singulis locis supra distinctum narratum est, non frustra arbitrandum est sacram Scripturam tempus regni David numerando seorsum colligere annos quo in Hebron regnavit, et seorsum illos quo in Jerusalem super totum Israel imperaverat; sed mysterium venerandum nobis innuit. Sex ergo filii Da-

A Vid nati sunt Hebron, ubi regnavit septem annis et sex mensibus. Quid ergo per David regnum in Hebron, nisi Christi regnum in sanctis, qui fuerunt ab initio mundi usque ad adventum ejus in carne, insinuat? David ergo, qui *manu fortis*, vel *desiderabilis*, interpretatur Christum significare liquido omnibus patet, quia in passione sua mundi principem vicit, et in resurrectionis gloria discipulis suis desiderabilis apparuit. Hebron autem interpretatur *conjugium*, vel ut (ut alii volunt) participatio *tristitiæ*, sive *fortitudinis*. Bene *conjugii* nomine patres Veteris Testamenti censi possunt nuncupati, qui partim circumcissione, partim mandato, partim hostiarum oblatione illi copulari meruerunt. Quibus licet in typo atque in figura, tamen fidei suæ notitiam quantum sibi opportunum videbatur, tribuit. Sed quamvis credulitate fuissent fortes, tamen participatione tristitiæ, qua se post mortem ad inferos descensos non ambigebant, carere nullo modo poterant. Ibi ergo David nostro regnante septem annis et sex mensibus propter sabbatum et sex dierum operationem, quæ illis temporibus tam lectione quam etiam observatione celerrima [celeberrima?] fuerunt, sex filii nati sunt ei, hoc est, illi qui bonis operibus ac custodia mandatorum Dei perfectam vitam ducere pro viribus certabant. An non ad illius consortium pertinebat qui ait: *Mihi autem adherere Deo bonum est (Psal. lxxii)*. Et item: *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua (Psal. lxxii)*. Similiter et alius propheta ad ipsum Dominum ait: *Ecce Dominus noster iste. Expectavimus eum, et salvabit nos; iste Dominus, sustinuit eum, exsultabimus et lætabimur in salutari ejus (Isai. xxv)*. *Domine, sustinuit te; nomen tuum et memorabile tuum in desiderio animæ. Anima mea desideravit te in nocte, sed et spiritu meo in præcordiis meis, etc. (Isai. xxvi)*. Hinc et per Jeremiam ad Judam ipse Dominus ait: *Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, et charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto, in terra quæ non seminatur. Sanctus Israel Domino, primitiæ frugum ejus. Omnes, qui devorant eum, delinquant; mala venient super eos, dicit Dominus (Jer. II)*. Porro regnum David in Jerusalem, ubi super totum Israel regnavit, significat tempus post incarnationem Domini, passionem et ascensionem in cælos, quando gentium Ecclesia ad fidem Christi ventura erat, de qua ipse in Evangelio ait: *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili; et illas oportet me adducere, et vocem meam audient; et fiet unum ovile, et unus pastor (Joan. x)*; quando ipse, qui est *pax nostra*, fecit utraque unum, et eos qui longe erant fecit prope in sanguine suo, mediumque parietem maceriæ diruit, solvens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos conderet in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, et reconciliaret ambos in uno corpore Deo per Crucem, interficiens inimicitias in semetipso (*Ephes. II*). Numerus ergo annorum regni David in Jerusalem fuerunt triginta tres anni. Et quid per tricenarium

numerum atque ternarium significatur, nisi sanctæ Trinitatis fides cum adimplerione mandatorum. Hi ergo rite ad regnum David nostri pertinent, in quibus fides non ficta, sed vera invenitur: ipsa videlicet quæ per dilectionem operatur (Gal. v). Et merito ipsi in Jerusalem habitare dicuntur, hoc est, in visione pacis, quia illi in pacis visione morantur, qui quidquid sapiunt, quidquid dicunt, quidquid agunt, omnia in gloria Dei (Phil. i), et pro æternæ beatitudinis adeptu faciunt. Unde per Psalmistam dicitur: *Pax multa diligentibus legem tuam, Domine, et non est illis scandalum* (Psal. cxviii). Summa ergo filiorum David, qui in Jerusalem ei nati sunt, decem et tres sunt: in quo prædictum mysterium fidei ac præceptorum accipi potest. Sed quid vult, quod iidem filii in quatuor et novem dividuntur? Nam ita scriptum est: *Porro in Jerusalem nati sunt ei filii: Simmaa et Sobab et Nathan et Salomon, quatuor de Bethabee filia Ammiel, Jebaar quoque et Elisama et Eliphathet et Noge et Napheg et Japhia; nec non Elisama et Eliada et Eliphelth, novem*. Quatuor ergo de Bethabee genitos et præterea alios consequenter enumerat. Et quid per quaternarium numerum in evangelica doctrina, nisi quadriga principalium virtutum insinuat, hoc est, prudentiæ, justitiæ, fortitudinis et temperantiæ? Hæc ergo ex Bethabee, quæ fuit filia Ammiel, genita esse narratur, quia ex speciali Dei gratia in populo credentium edita esse noscuntur. Nam *Bethabee* interpretatur *filia vii*, vel *societatis*, sive etiam *filia jaramenti*; Ammiel, *populus meus Dei*. Secundum juramentum ergo, quod juravit Dominus patribus nostris, suscitavit de David semen omnium virtutum copia plenissimum: *In quo benedicerentur omnes nationes terræ* (Gen. xxi). Illi ergo filii novem, qui consequenter annumerati sunt, ad idem sacramentum pertinent: quia in novenario numero ternarius in semetipso multiplicatus constat. Et omnes, qui filii Dei fieri volunt, sanctæ Trinitatis confessionem in fide, spe, charitate, in præsentis vite servantes cum perfectione bonorum operum ad æternam visionem, et sanctorum angelorum societatem pervenire contendunt. Potest et secundum regulam tropologiæ hæc distinctio locorum atque temporum regni David ad mortalitatem transferri, ut idem mysterium quod in duabus uxoribus Jacob, hoc est, Lia et Rachel, atque in duabus sororibus Lazari, Martha videlicet et Maria, quæ, Domino apud se convivente, ministraverunt (Joan. xi), sanctorum patrum traditione expressum est, et hic intelligatur. Quid enim per Hebron, nisi actualis vite labor exprimitur, ubi regni exordium præparatur, sed non sine grandi curarum molestia transigitur? Ibi quippe sex filii David spirituali in septem annis nascuntur, quia perfectio bonorum operum in præsentis vite cursu per fidelium operationem Deo exhibetur. Et merito hæc *participatio tristitiæ* nominatur, quia servitus quæ indigentibus proximis nostris a nobis per compassionem extenditur, non sine doctis admistione a integro implebitur. Unde Martha

A circa frequens ministerium satagenti Dominus respondit, dicens: *Martha, Martha, sollicita es, turbaris circa plurima. Porro unum est necessarium. Maria ergo optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea* (Luc. x). Porro in Jerusalem habitatio David et regnum ipsius satis congrue decori contemplativæ vitæ potest per mysterium aptari, ubi super totum Israel regnatur, et populorum maxima concordia describitur, quia universis contradictionibus illicitarum voluptatum oppressis, mens pura cum totis affectibus cordis in divina contemplatione commoratur. In qua visione pacis anima fruatur, quia in æterna suavitate futuri gaudii delectabiliter paciscitur. Ibi quippe David tredecim filii gignuntur, quia custodia omnia mandatorum per sanctæ Trinitatis fidem, in sola charitate Conditoris, ab animabus Christi gratia secunditatis partu saluberrimo editur.

B *Omnes hi filii David, absque filiis concubinarum, habueruntque sororem Thamar*. Omnes filii David nostri, qui illi ex partu sanctæ Ecclesiæ catholicæ nati sunt, habent sororem Thamar, quæ interpretatur *palma*, quia æternam expectant remunerationem. Sed inde excipiuntur filii concubinarum, qui nominati inter cæteros filios numerari non meruerunt, quia Judæi, sive hæretici, sive schismatici hujus societatis consortium habere nullo modo potuerunt: ubi solos gratia regni cœlestis filios David nobiles de nobili conjugio editos expectat. *Non enim hæres erit* (Scriptura teste) *filius ancillæ cum filio liberæ* (Gal. iv). Sed feri homines in deserto manentes, et incertis sedibus semper vagantes. Manus eorum contra omnes, et manus omnium contra eos.

C *Filius autem Salomonis Roboam, cujus Abia genuit Asa. De hoc quoque natus est Josaphat pater Joram*, etc. Generationem David numerat per regum successiones usque ad captivitatem Babylonæ, sicut in libro Regum idem ordo descriptus testatur.

D *Filii autem Josiæ fuerunt: primogenitus Johanan, secundus Joachim, tertius Sedecias, quartus Sellum. De Joachim natus est Jechonias et Sedecias*. Quatuor filii hic leguntur Josiæ; sed in fine istius libri (II Par. xxxvi), nec non et in libro Regum (II Reg. xxiii, xxiv), ubi successio regum post Josiam enumeratur, non inveniuntur magis quam tres, hoc est, primus Joachas, secundus Eliachim, quem Nechao rex Ægypti, mutato nomine, vocavit Joachim; tertius Sedecias. Johanan autem et Sellum non inveniuntur illi ascripti. Unde Hebræorum opinio est, quod primogenitus filiorum Josiæ Johanan duo nomina alia habuerit, hoc est, Joachas et Sellum. Hinc et in Jeremia scriptum reperitur: *Hæc dicit Dominus ad Sellum, filium Josiæ, regem Judæ, qui regnavit pro Josia patre suo: Qui egressus est de loco isto, non revertetur huc amplius; sed in loco, ad quem transtuli eum, ibi morietur, et terram istam non videbit amplius* (Jer. xxii). Nam nomen *Sellum* interpretatur *translatum*. Quod autem dicit, de Joachim natum esse Jechoniam et Sedeciam, Jechonias idem est qui Joachim dicitur, qui post patrem Joachim regnavit in Jerusalem mccc-

sibus tribus ac diebus decem (*II Par. xxxvi*). Sed Joachim patrem, qui alio nomine Eliachim appellatus est, rex Chaldaeorum Nabuchodonosor vincum catenis duxit in Babylonem cum parte vasorum Domini (*Dan. 1*). In qua captivitate et Ezechiel propheta, cum adhuc esset puer, translatus est, ut Iosephus testatur, nec non et Daniel, Ananias, Azarias et Misael, sicut principium libri ipsius Danielis propheta ostendit (*Dan. 1*). Licet quidam magistrorum praedictum Ezechielem atque Danielelem et tres pueros pariter cum Jechonia, filio Joachim regis, translatos esse affirmant, quia similiter hunc Jechoniam praedictus Nabuchodonosor rex transtulit in Babylonem cum caeteris vasis domus Dei, et thesauris domus regiae, et matrem regis, et eunuchos ejus, et Judices terrae, et omnes fortes exercitus decem millia (*II Par. xxxvi*): in cujus loco constitutus est Mathanias, qui et Sedecias, patruus ejus, filius utique Josiae regis, qui postmodum similiter translatus est in Chaldaeos.

Filii Jechoniae fuerunt: Asir, Salathiel, Melchiram, Phadaia, Senneser, et Jecemia, Sama et Nadabia. De Phadaia orti sunt Zorobabel et Semei, etc.

Asir et Salathiel unius hominis nomina sunt, ut Hebraei volunt: ipseque est Phadaia pater Zorobabel et Semei. Unde in libro Esdrae (*I Esd. iii*), et in Evangelio Matthaei (*Math. 1*) Zorobabel filius Salathiel esse describitur; interpretatur Phadaia *redemptus Domini*, Asir *carceratus*, Salathiel *frutex Domini*. Et bene conveniunt haec nomina doctoribus sanctis, quorum studio atque officio ecclesiasticus populus generatur: qui adversis afflictionibus castigati, sed per gratiam Domini redempti germina virtutum tam in se quam contra in sibi subditis salubriter proferre satagunt. Senneser ergo filius Jechoniae ipse est, qui in Esdra *Sassabasar* nominatur; cui *Cyrus annumeravit vasa domus Domini (I Esdr. 1, v)*. Interpretatur autem Senneser *plasmatus*, *Sassabasar* autem *tribulatus*. Quae etiam nomina mystice provisoribus vasorum Dei, hoc est, animarum sanctarum rite congruunt, cum Dominus noster (quem *Cyrus rex nomine et absolute captivitatis significavit) qui est scilicet haeres universorum*, eos quos ad salutem praedestinavit aeternam, de potestate Satanæ eruit, et Ecclesiae sacerdotibus reconciliandos per poenitentiam offert. Et bene annumerata esse dicit ibi principi vasa Juda, quia novit Dominus numerum electorum suorum (*II Tim. ii*), neque aliqua perit ex ovibus ejus (*Joan. x*) contentibus nomini ejus magno et terribili (*Psal. cx*). Juda enim *confessio* interpretatur.

Filius Secheniae Semeia, cujus filii Hatthus et Jegaal, Baria quoque et Naaria et Saphat sex numero, etc. Quomodo enim sex filios esse dicit, cum quinque tantum inveniuntur scripti ab Hatthus usque Saphat? Sed haec quaestio ab Hebraeis ita solvitur. Sechenias ergo habuit filium Semeiam unicum, qui habuit quinque filios, hoc est, Hatthus, Jegaal, Baria, Naaria et Saphat. Ii quinque cum patre suo Semeia qui unicus patris erat, senarium numerum comple-

vit. Et inde dicitur Secheniae filios esse sex, quia filium et nepotes simul numerat.

CAPUT IV.

Item enumeratio filiorum Juda et qui ex filiis ejus nati sunt; et de Jabes qui fuit inclutus pro fratribus suis. De Caleb et filiis ejus Macir et viris Recha. De filiis Cenez, et his qui ex eo nati sunt. De Sela filio Judae, et de cognatione domus operantium byssum; et de figulis qui habitaverunt in plantationibus et sedibus regis. De filiis Simeon et his quae per eos facta sunt; et de filiis Gad.

(*I PAR IV.*) Filii Juda Phares, Hesron et Charmi et Hur et Sobal. Quomodo ergo Phares et Hesron et caeteri tres, qui sequuntur, filii Judae esse dicuntur, cum alibi legimus, Phares et Zaram filios esse Judae, Hesron autem filium Phares. Sed Hebraei asserunt, mutatis nominibus, eosdem filios Judae, quos Scriptura aliis nominibus alio loco memorat, hic esse expressos; aiunt enim Phares, qui interpretatur *divisio*, suum nomen proprium hic habere. Hesron autem ipsum esse Zaram, sed Hesron interpretatur *atrium*, Zaram *ortus*, Charmi quoque ipse sit Hez. Nam Charmi interpretatur *unica mea*, Hez *vigilans*. Hur autem ipsum dicunt esse qui Onan in Genesi nominatur (*Gen. xxxviii*). Sed Hur interpretatur *sinistra*, Onan *murmuratio*; Sobal quoque ipsum esse Sela, novissimum trium filiorum, quos genuit uxor Judae ejus vocabulo Sux. Interpretatur quidem Sobal *spica* sive *vana vetustas*, et Sela *missus*, vel *umbra ejus*. Denique prudens lector, qui distantiam facere scit inter umbram legis, et veritatem Evangelii, et quid ad praesentem Ecclesiam, quidve ad futuram referendum sit, rite agnoscit, facile intelligere potest quid mysterii in hac diversitate nominum lateat.

Raia vero, filius Sobal, genuit Jahath, de quo nati sunt Ahumai et Laad. Haec cognationes Sarathi. Ista quoque stirps Etham, Jezrael et Jesema et Jededos, etc. Sobal genuit Raia. Raia genuit Jahath, Jahath genuit Ahumai et Laad. Laad genuit Etham. Etham genuit Jezrahel, a quo urbs nomen accepit, in qua Naboth habitabat (*III Reg. xxi*). Quod autem subjungitur: *Nomen sororis eorum Aselphuni*, hanc quidam matrem Samson suspicantur esse, de Judae stirpe generatam, cujus maritus fuit Manna de stirpe Dan, qui et de Saraba in Judicum libro esse legitur (*Jud. xiii*), sicut et hic paulo superius scriptum est: *Haec cognationes Sarathi.*

Phaniel autem, pater Gedor, et Ezer, pater Hosa: isti sunt filii Hur primogeniti Ephrata patris Bethlehem. Phaniel quippe et Ezer fratres filii fuerunt Hur, filii Caleb, primogeniti Mariae sororis Moysi et Aaron, quam alio nomine Ephrata nuncupat. Laad vero et Hosa nomina sunt locorum a filiis Hur supra nominatis possessa. Sed mirum cur hic Hur dicat patrem esse Bethlehem, cum superius Salma scriptus sit ejus pater fuisse, ni forte hic patrem appellet parentis, quia Hur pater fuit Salma, qui fuit pater Bethlehem.

Assur autem patris Thecuae, erant duae uxores:

Halaa et Naara. Assur iste filius fuit Hesrom, ex alia matre genitus, sicut supra demonstratum est, frater Caleb.

*Peperit autem et Naara Oozam et Hopher et The-
nam et Hasharei : isti sunt filii Naara.* Porro filii Halaa fuerunt Sereth, Isaar et Ethnan. Cos autem genuit Anob et Soboba, et cognationem Aharehel filii Arum. Fuit autem Jabes inclytus præ fratribus suis. Videtur hic confusus esse ordo Scripturæ; quia numerationis filii Halaa et Naara, subito introducit cognationem Aharehel, filii Arum, sicque consequenter narrat de Jabes. Quem locum Hebræi ita edisserunt, quod Assur super Halaam uxorem suam genuerit Ethnan, et Ethnan genuerit Cos, Cos autem genuerit Sobaba, Sobaba genuerit Jabes, qui fuit doctor scribarum, sicut superius demonstratum est. Quod vero inter Cos et Jabes introducunt cognationes Aharehel, filii Arum, hæc causa est, quod Aharehel ipse sit Obab filius Aran, hoc est, Jethro cognatus Moysi. Quia ergo Jabes docebat eos habitantes in tentoriis, sicut superius jam dictum est, ideo introducuntur in ejus progenie, quasi a majoribus ejus progeniti sint. Quod autem Jabes dicitur inclytus esse præ fratribus suis, mystice ostendit Redemptorem nostrum supra omnem altitudinem sanctorum potentia virtutis suæ exaltatum, de quo Propheta dicit : *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis (Psal. xlii).* Et item : *Dilexisti, inquit, justitiam, et odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ participibus tuis (Ibid.).*

Et mater vocavit nomen illius Jabes, dicens : Quia peperi eum in dolore. Matrem hic non Mariam virginem debemus intelligere, quæ incorrupta et inemenerata sine dolore partus genuit vobis Dominum Salvatorem, sed Synagogam Judæorum, de qua ipse carnem suscipere dignatus est. Hæc ergo peperit eum in dolore, quia de adventu ejus propter infidelitatem dolorem maximum atque angustiam contraxit. Unde bonorum operum illius invidia affecti, cogitabant interficere illum dicentes : *Locum et gentem tollent Romani (Joan. xi).*

Invocabit vero Jabes Dominum Israel, dicens : Si benedicens benedixeris mihi, et dilataveris terminos meos, et fuerit manus tua mecum, et feceris me a **D** *malitia non opprimi, et reliq.* Hæc deprecatio bene convenit Jabes spirituali, quem Pater sanctificavit et misit in mundum (*Joan. x*); qui venit ignem mittere in terram (*Luc. xii*), ut exureret et consumeret peccata generis humani; quem Joannes digito demonstrans ait : *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Joan. i).* Benedixit ergo Deus huic Jabes in multiplicatione filiorum suorum, quos per aquam baptismatis sacrosancta illi parit Ecclesia. Dilatavit terminos ejus, quia omnium gentium dedit illi hæreditatem (*Psal. ii*), et possessionem ejus extendit usque terminos orbis terræ. Cum quo fuit manus Domini, quia potentia Divinitatis per illum effecit

virtutes et miracula. Ipseque Paulo teste, *virtus Dei et sapientia, per quem condita sunt omnia quæ in cælis sunt et quæ in terra (I Cor. i; Col. i).* Cui malitia invidiorum nocere non potuit, nec diabolus ullum in eo habuit dominatum, quia nullum ibi invenit peccatum. Unde ipse de se ait : *Veni princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (Joan. xiv).* Hæc ergo præcesserunt in capite : cæterum dono ipsius benedicentur membra ejus et corpus, quod est scilicet sancta Ecclesia, cujus terminos Deus dilatavit usque ad fines terræ. Cui per Isaiam dicitur : *Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida. Ad dextram enim et lævam penetrabis, et semen tuum gentes hæreditabit, et civitates desertas inhabitabit (Isai. liv).* Cum quæ est manus Domini : quia in ipsa operatur Filius Dei, qui et brachium et dextera Omnipotentis est; quæ malitia persecutorum atque hæreticorum opprimi non poterit : quia ipsa Veritas portas inferi adversus eum prævalere non posse fideli famulo suo, Petro videlicet apostolo, prædixit (*Matth. xvi*). Nec diabolus ei dominabitur : quia data est illi potestas a Domino *calcandi super serpentes atque super scorpiones, et super omnem virtutem inimici (Luc. x).* Præstitit ergo Deus Jabes nostro omnia, quæ deprecatus est, quia dedit illi omnem potestatem in cælo et in terra (*Matth. xxviii*), *ut in nomine ejus omne genu flectatur cælestium, terrestrium atque infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Dominus* **C** *Jesus in gloria est Dei Patris (Phil. ii).*

Caleb autem, frater Sua, genuit Mahir, qui fuit pater Esthon. Porro Esthon genuit Bethrapha, et Phesse, et Thehina, patrem urbis Naas. Legimus supra Caleb esse filium Hesron, cujus fratres fuerunt Ram et Jerameel. Aiunt ergo Hebræi Ram fratrem Caleb Sicha hic appellari : et interpretatur Ram *excelsus*, Sicha quoque *humilis*. Quod bene Judaici populi typum potest exprimere per allegoriam : qui quondam excelsus fuit in cultura unius Dei et potentia regni, sed quia Christum ad se venientem suscipere noluit, humilis atque vilis effectus est, juxta illam parabolam Evangelii, quæ dicit primos esse novissimos, et novissimos primos (*Matth. xx*) : Quia Judæi cum dudum fuerint primi sub Veteri Testamento, nunc sunt novissimi in gratia Novi Testamenti : et gentium populi e contrario primi, qui tunc erant novissimi ; quia caput in caudam, et cauda in caput versa est (*Deut. xxviii*). Caleb vero genuit Mahir, et Mahir genuit Esthon, Esthon autem genuit Theinna. Quod vero dicit Theinnan patrem urbis esse Naas, intelligi potest aut Bethlehem, aut matris Isai, quia Isai in alio loco *Naas coluber* vocatur. Quod autem subjungitur : *Hi sunt viri Recha*, nonnulli intelligunt *Recha* nomine David nuncupari ; interpretatur enim *Recha tener*. Unde ipse David de se ita ait : *Ego sum tener et unctus rex (II Reg. xxiii)*. Et in alio loco, quasi *vermiculus ligni tener* esse describitur. Idcirco enim viri *Recha* dicuntur, quia pro-

pter exprimendam genealogiam David in hac essentia adnotati sunt.

Filii autem Cenez, Othoniel et Saraia. Porro filii Othoniel Athath et Maonathi. Maonathi genuit Ophra; Saraia autem genuit Joab patrem Vallis artificum; ibi quippe artifices erant, etc. Filii ergo Cenez fuerunt Othoniel et Saraia, sed de Saraia dicitur Joab procedere, qui juxta nominis sui interpretationem dicitur *pater Vallis artificum*, quia de filiis ejus fuerant architecti ad ædificandam domum Domini. Secundum allegoriam autem artifices, qui in vallibus habitabant, possunt significare legis doctores, quos *scientia non inflat, sed charitas ædificat* (I Cor. viii), qui humilitati præcipue operam dant, et modestiæ jura rite conservant; qualis fuit Gamaliel, legis doctor honorabilis et discipulus ejus, Paulus scilicet apostolus (Act. v et xxii); nec non et alii his similes, quorum sermo atque exempla ædificationes virtutum sunt.

Filii Ezra, Jether, et Mered, et Epher, et Jalon. Hic locus quia difficilis esse videtur, quod Hebræi inde sentiant, quantum ex scriptis eorum percipimus, dicamus. Aiunt quippe, Ezram hunc, qui interpretatur *auxilium*, ipsum esse Amram patrem Moysi et Aaron: Jether, qui interpretatur *residuum*, hunc esse Aaron; et Mered, qui *rebellans* interpretatur, eundem esse Moysen. Epher vero sive Efer, quod nomen *pulverem* sonat, Eldat fuisse. Jaalon quidem ipsum esse Medat. Hi ergo duo de numero fuerunt septuaginta seniorum quos *Moyse*s a Domino accepit in auxilium regiminis in ipso Israel (Exod. xxiv); qui etiam dicuntur prophetasse in castris, quando *Moyse*s cum cæteris ierat ad tabernaculum ante Dominum, sicut in libro Numerorum (Cap. xi) legitur. Tradunt enim Moysen post acceptam legem in Eremo patri injunxisse ut matrem dimitteret, eo quod illius amita esset; filia enim fuit Levi, post cujus dissidium duxisse aliam uxorem Amram, ex qua hos duos filios, hoc est, Eldat et Medat, habuerit. Quod autem sequitur: *Genuitque Mariam, et Sammai, et Jesba patrem Esthamo. Uxor quoque ejus Judaia peperit Jared patrem Gedor, et Heber patrem Socho, et Icuthiel patrem Zanoë; Sammai Moysen intelligi volunt, qui interpretatur cælestis; Jesba Aaron, qui interpretatur collaudatio; patrem Esthamo, id est, ignis manentis, eo quod filii Aaron in assiduis sacrificiis igne utebantur. Nomina vero quæ continuatim sequuntur, omnia Moysi vocabula intelligi volunt propter diversos actus ejus, hoc est, primum Jared, hoc est, descendens; eo quod de monte descenderit cum tabulis legis; pater autem Gedor *sepi*s dicitur, eo quod quasi quodam sepe populum circumdedit lege; Heber quoque, hoc est, vinctor, pro eo vocatur, quod populum servitio Dei junxerit. Pater Socho, *prophetiæ*, quia sæpe ipse doctor fuit prophetarum. Icuthiel vero, *sperans in Dominum*, inde nuncupatur, quia spem habuerat liberandi populum de Ægypto. Pater autem Zanoa, qui interpretatur *gubernator*, inde dictus quia magnam po-*

pulo in eremo gubernationem exhibuerit; sive quod doctrina sua quotidie gubernat se subsequentes. Quod autem post hæc nomina sequitur Scriptura, dicens: *Hi autem filii Bethiæ filiæ Pharaonis quam accepit Mered*; idcirco filiam Pharaonis in hoc loco matrem Moysi vocat, quæ et ipsa juxta proprietatem nominis sui *filia Domini* nuncupatur, scilicet propter bonam voluntatem quam in nutriendo puero habuerat: indeque Mered *Moyse accepta* dicitur, eo quod, relictis idolorum cultibus, ad Dei unius cultum conversa sit. Quod vero superius dictum est: *Uxor ejus Judaia peperit Jareth*, Judaïam dicunt esse Iochabeth matrem Moysi et Aaron.

Filii Sela, filii Judæ, Her pater Lecha, et Laada pater Maresa, et cognationes domus operantium byssum in domo juramenti. Et qui stare fecit solem, virique Mendacii, et Securus et Incendens, qui principes fuerunt in Moab, et qui reversi sunt in Lahem. Hic nomen Her idcirco ponitur propter memoriam pristini nominis, quod habuit ille qui propter impietatem a Domino occisus est (Gen. xxxviii). Cognationes ergo domus operantium byssum in domo juramenti, hi sunt, qui cum Beseleel commorati sunt ad explendum opus tabernaculi (Exod. xxxvi). Juramenti enim domus idcirco dicitur, sicut in tabernaculum fœderis, quia in eo Deus cum homine fœdus pepigit, et juramentum quod juravit ad Abraham, Isaac et Jacob, confirmavit. Quod vero sequitur: *Qui solem fecit stare* redit ad progeniem Phares, de quo ortus est David; opportunum judicans progeniem Juda, de qua tribus regia orta est, in David terminare. Tradunt enim hunc fuisse Elimelech, virum Noemi (Ruth. i), patrem Maalon et Chelion, in cujus tempore sol steterit propter prævaricationes legis; ut, tanto miraculo viso, converterentur ad Dominum Deum suum. Quod quia *facere contempserunt*, idcirco fames invaluit; et ille, qui in tribu Juda prior videbatur, famis inopia cum uxore et filiis non solum patria pelleretur, verum etiam in eadem peregrinatione cum filiis moreretur. Viros autem mendacii esse Mahalon et Chelion dicunt, qui hic Securus et Incendens appellantur, et de quibus dicitur quod principes fuerunt in Moab, eo quod uxores Moabitides duxerint: quod in Hebræo expressius ponitur, ut ab eruditis illius linguæ didicimus, ut non principes, sed mariti dicantur. Quod vero sequitur: *Qui reversi sunt in Lahem*, Noemi et Ruth demonstrat, quod in Bethlehem ad panem post inopiam famis, audita ubertate panis in Bethlehem, reversæ sunt. Et quia hæc historia in libro Ruth scribitur, idcirco subsequitur. Hæc autem sunt verba vetera.

Hi sunt figuli habitantes in plantationibus et in sepibus apud regem in operibus ejus, commoratique sunt ibi. Singulos vero dicit habitantes in plantationibus et in sepibus, progeniem quæ de Ruth propagata est, quæ in sepibus et plantationibus habitasse dicitur, quoniam ad regiam dignitatem et ad munimentum plebis hæc plantatio pervenit. *Commoratique sunt ibi*, hoc est, in Bethlehem, *apud regem in operibus*

opus : quia ex eis David rex exortus est, cujus opera nimis preconiiis prædicantur. Mystice autem figulos hos qui in plantationibus et in sepibus laborant, non alios, quam doctores sanctos intelligimus, qui formant et componunt vasa Domini : *ingere enim componere* dicim^s. Unde compositores luti figulos vocamus. Isti figuli in plantationibus et in sepibus laborant, quia vineam Domini verbo fidei excolunt et doctrinis suis plantant, exhortationibus suis atque orationibus undique muniunt. Hi apud regem in operibus ejus commorantur : quia in fide Christi manentes, quidquid dicunt, quidquid agunt, omnia in gloriam Dei faciunt.

Filii Simeon Januel et Jamin, Jarib, Zara, Saul, etc. Filii ergo Simeon in Genesi scribuntur sex (*Gen. xi. vi*) : hic vero Sober tollitur, eo quod nulla de eo progenies processit. Mutantur vero nomina quadam suis rationibus. Nam in Genesi scribitur *Jemuel*, qui interpretatur *mare Dei* ; in Paralipomenon vero *Januel*, loquens cum Deo. Alius vero in Genesi vocatur Ochaz, in Paralipomenon autem *Jarib*. Ochaz quoque interpretatur *laudatio*, et *Jarib*, *litigans*, eo quod de ejus progenie exivit *Zamri*, qui cum scorto Madianite peccans a Phinee sacerdote peremptus est. *Lachim* in Genesi scriptum est (*Ibid.*), quod interpretatur *preparatio* : in Paralipomenon vero idem nominatur *Zara*, quod interpretatur *ortus*. *Saul* quidem, quem eodem nomine in utroque libro commemorat, sed hic filium Chananitidis tacet, et vicinitate fraterni nominis ex *Zara*, qui interpretatur *ortus decorus*.

Fratres autem ejus non habuerunt filios multos : et universa cognatio non potuit adæquare summam filiorum Juda. Manifestum est Simeon non tantum habere fecunditatis sobolis quantum habuit Judas. Unde et in libro Jesu Nave (*Cap. xix*), dicitur Simeon per cognationes suas accepisse hæreditatem in medio possessionis filiorum Juda.

Habitarunt autem in Bersabee et Molada et Harsusah, etc. Hæ civitates ex maxima parte ad possessionem tribus Juda pertinebant. Quod autem subjungitur :

Hæ civitates eorum usque ad regem David. Ostendit quod Siceleg et Bersabee, quæ tribus Judæ fuerunt, et a tribu Simeon invasæ sint, a David denuo in pristinam Judæ redierunt hæreditatem.

Et universi viculi eorum per circuitum civitatum istarum usque ad Baal, etc. Baal ipse est locus qui alibi *Cariachbal* scribitur, de quo superius dictum est. Quod autem dicitur :

Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, et in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer. Et profecti sunt ut ingrederentur in Gador usque ad orientem vallis, et ut quærerent pascua gregibus suis. Inveneruntque pascuas uberes et valde bonas, et terram latissimam et quietam et fertilem, in qua ante habitaverunt de stirpe Cham. Hi ergo venerunt, quos supra descripsimus nominatim, in diebus Ezechie regis Juda et percusserunt tabernacula eo-

*rum, et habitatores qui inventi fuerant ibi, et deleverunt eos usque in præsentem diem, habitaveruntque pro eis. quoniam uberrimas pascuas ibidem repperunt. Descriptis his quos de Simeon stirpe numeravimus, et expressis actibus eorum, juxta mysterium significat quod doctores sancti, qui principes sunt Ecclesiæ, et prævident pascuas gregibus Christi, proficiscuntur in Gador usque ad orientem vallis, ut ibi quærant pascua opportuna. Et quid per Gador, quæ interpretatur *sepes ejus*, nisi sancta Ecclesia exprimitur, quæ tutamen est atque defensio fidelium animarum? Ibi ergo sunt pascua usque ad orientem vallis, hoc est, usque ad incarnationem Verbi Dei, de quo Paulus ait . *Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo* (*Phil. ii*). Ibi ergo qui quærit pascua, uberrima inveniet, quia ipsa ait *Veritas : Ego sum ostium ; per me si quis introierit, salvabitur, et ingredietur et egredietur, et pascua inveniet* (*Joan. x*). Ibi ergo omnis quippe qui quærit pascuas virtutum, uberes et valde donas inveniet ; ibique terra latissima, et quæta, et fertilis est, quia ibi gratia spiritualis dono Dei copiosissime abundat. Quod autem dicit : *In qua ante habitaverunt de stirpe Cham*, significat multitudinem gentium de idolorum cultura ibidem confluisse, ut unius Dei veri essent cultores, quia antea variorum vitiorum fuerunt servitores. *Hi venerunt in diebus Ezechie regis Juda*, hoc est, in tempore Christi adventus : *ipse est enim virtus Dei Patris* (*I Cor. i*), quem Ezechias nomine suo denotat ; interpretatur enim *fortitudo Domini*. *Percusseruntque tabernacula eorum et habitatores qui inventi fuerunt ibi, et deleverunt eos usque in præsentem diem*. Percutit unusquisque fidelis tabernacula impiorum et habitatores eorum quando *abnegans impietatem et sæcularia desideria* (*Tit. ii*) per Christi baptismum a cunctis sordibus abluit peccatorum, sicque deinceps per gratiam ejus studet *sobrie, juste et pie vivere in hoc sæculo, expectans beatam spem et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum* (*Ibid.*). Ita ergo fiet illud quod scriptum est : *Et erit in loco ubi dictum est, Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filii Dei viventis*.*

De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam et Naariam et Raphaam et Oziel filios Jesi : et percusserunt reliquias quæ evadere potuerant, Amalecitarum, et habitaverunt ibi pro eis usque in diem hanc. Quid per quingentos viros, nisi patres Novi Testamenti designantur? Hi ergo abierunt in montem Seir, et percusserunt reliquias Amalecitarum ; quia superbiam hujus mundi conculcantes, deformitatem vitiorum opprimendo, malignorum spirituum reliquias, Spiritus sancti gratia donante, comprimunt. Hi ergo quatuor principibus sustentati esse dicuntur : quia evangelica doctrina veraciter instructi, spirituale bel-

lum contra malignos spiritus convenienter gerere possunt. Et benedicitur quod habitarent tibi, percussis reliquiis Amalecitarum; quia, expulsis iniquis possessoribus, in loco vitiorum virtutum seriem subrogaverunt, quarum possessio hominem efficit beatum. Convenienterque additum est, *usque ad diem hanc*: quod tandiu dici potest, quandiu finis non erit mundi: quia sancta Ecclesia usque ad consummationem permanet sæculi, in qua quotidie contra hostes spirituales dimicatur, et quotidie triumphus de eis capitur.

CAPUT V.

De filiis Ruben et actibus eorum.

(I PAR. v.) *Filii quoque Ruben primogeniti Israel: ipse quippe fuit primogenitus ejus; sed cum violasset thorum patris, data sunt primogenita ejus filiis Joseph, filiis Israel: et non est ille reputatus in primogenitum.* Manifestus est historię sensus, quod ideo ablata sunt primogenita a Ruben, eo quod dormivit cum Bala concubina patris sui Jacob, et stuprasset eam (Gen. xxxvi). Unde primogeniti honor translatus est ad Joseph juniorem filium, cujus progenies valde multiplicabatur, et excelebat potentia regni inter decem tribus quę fuerunt in Samaria. Mystice autem demonstrat ruinam populi prioris, cujus (juxta quod primogenitus debebatur) erat accipere sacerdotium atque regnum. Sed quia ascendit cubile Dei Patris sui, et maculavit stratum ejus, quando corpus Dominicum, in quo plenitudo divinitatis requiescebat (Col. ii), raptum in cruce suspendit, et ferro commaculavit: ob hoc primogenitorum dignitas ad Joseph spiritualem, hoc est, Christum et Ecclesię populum, translata est ad quem in psalmo paterna vox ait: *Ante luciferum genui te: tu es sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech* (Psal. cix).

Porro Judas qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe ejus principes generati sunt, etc.

Per Judam ergo patriarcham exprimitur Redemptor noster, caput videlicet Ecclesię catholicę. Unde scriptum est de eo: *Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femoribus ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium* (Gen. xlix). Qui erat fortissimus inter fratres suos, quia unxit eum Deus Pater oleo lætitię prę omnibus participibus suis (Psal. xlii). De cujus stirpe principes generati sunt, hoc est, apostoli et doctores Novi Testamenti: de quibus in psalmo Propheta ad ipsum Christum loquitur, dicens: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram* (Ibid.). Pari ergo modo et primogeniti dignitas et principatus regni ad mediatorum Dei et hominum pertinent, quia *Ipse est primogenitus mortuorum, et princeps regum terrę; qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo* (I Cor. xv, Col. i; Apoc. i).

Filii Jokel, Samaia filius ejus, Gog filius ejus, Semei filius ejus, Micha filius ejus, Reia filius ejus, Baal filius ejus, Beera filius ejus, quem duxit captivum, dux Thelgathphalnasar, rex Assyriorum: fuit

princeps in tribu Ruben, et reliq. Beera filius Baal, de stirpe Ruben, ipsum dicunt esse principem Osee prophetę, quem rex Assyriorum cum decem tribubus, quę fuerunt in Samaria, in captivitatem duxit.

In diebus autem Saul præliati sunt contra Agareos et interfecerunt illos, habitaveruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga, quę respicit ad Orientem Galaad. Notandum autem quod Agar, unde Agarei exorti sunt, ipsa sit Cethura, quem post mortem Sarę Abraham duxit uxorem (Gen. xxv). Nam dum in sequentibus dicat (Ibid.) Rubenitas et Gaditas et dimidiam tribum Manasse pugnasse cum Agareis, sequitur præbuisse eis auxilium Itureos, Naseos et Nodab, qui utique filii Isimahel fuerunt. Sed et illud sciendum, quod qui in Paralipomenon Nodab, idem in Genesi Cedma vocatur. Cedma interpretatur, antiquorum, Nodab, uter.

Traditque sunt in manus eorum Agareni et universi qui fuerant cum eis, quia Dominum invocaverunt, cum præliarentur; et exaudivit eos, eo quod confisi erant in eo. Quandiu filii Israel divino cultui secundum legis præcepta se manciperunt; tandiu habuerunt Dominum propitium et adiutorem atque defensorem contra hostes suos. Cum autem illum deseruerunt, et idolorum culturam secundum morem nationum instituerunt, statim sentierunt eum ultorem, quem antea habuerunt protectorem. Quod enim dicit: *Fuit enim bellum Domini*, significat quod Domini auxilio bellum illud ad internecionem hostium peractum est.

Habitaverunt pro eis usque ad transmigrationem. Hoc est, donec pro peccatis suis traditi sunt in manus Assyriorum

Et suscitavit Deus israel spiritum Phul regis Assyriorum, et spiritum Thelgathphalnasar regis Assur, et transtulit Ruben et Gad et dimidiam tribum Manasse; et eduxit eos in Lahela et Abor et Hara et fluvium Gozan usque ad diem hanc. Notandum autem quod in libro Malachim fertur, Phul regem Assyriorum a Manahem, filio Gadi, rege Israel, accepisse mille talenta argenti, ut esset ei auxilio, et firmaret regnum ejus, (IV Reg. xv), non tamen, quod eum transtulerit in Assyrios. Item in eodem libro legitur (Ibid.) quod Thelgathphalnasar, rex Assur, in diebus Phacee regis Israel accepisset Aion et Abel domum Maacha et Janoo et Ceddes et Asor et Galaad et Galileam universam terram Nephthali, et transtulerit eos in Assyrios. Novissime narrat (IV Reg. xvii) quod Salmanasar, rex Assyriorum, Osee, filium Ela, regem Israel, obsidendo Samariam tribus annis, ceperit et transtulerit Israel in Assyrios, posueritque eos in Lahela et in Habor juxta fluvium Gozan, in civitatibus Medorum. Unde quæritur quomodo scriptum sit in Paralipomenon Phul et Thelgathphalnasar reges Assyriorum transtulisse Ruben et Gad et dimidiam tribum Manasse, et eduxisse in Lahela et Habor et Ara et fluvium Gozan, cum hoc Malachim narrat Salmanasar regem perfecisse, quia ipse transtulit Israel in Assyrios, posuitque in locis supradictis?

Sed hæc quæstio ita solvi potest, quod ideo priores reges Assyriorum dicuntur hanc transmigrationem perpetrassè, quia ipsi cœperunt primitus hoc agere cum gente Assyriorum quod eadem gens in posterioribus regibus studuit perfecisse. Aram autem quoque in Paralipomenon non memorat, et Malachiam præterniuit. Hanc autem Hebræi Reges esse civitatem Medorum, ubi Gabelus manebat, a quo Tobias pecuniam decem talentorum argenti sibi creditam repetebat (*Tob. 1, 14, 18*).

CAPUT VI.

De filiis Levi, et cantoribus quos constituit David ut cantarent coram arca Domini. De Aaron et filiis ejus.

(I PAR. VI.) *Johanan genuit Asariam : ipse est qui sacerdotio functus est in domo quam ædificavit Salomon in Jerusalem.* Quæritur, enumeratis superius filiis Levi per Aaron et filios ejus juxta successione sacerdotalem, quomodo perveniens ad Azariam filium Johanan ipsum dicat Scriptura esse qui sacerdotio functus est in domo quam Salomon ædificavit in Jerusalem, cum alii similiter sacerdotes fuerint in ipsa domo, de quibus nihil tale refertur? Sed ideo iste solus tali præconio laudatur, quia restitit Oziæ regi sacrificare volenti in templo Dei (*II Par. xxvi*), et ob constantiam animi atque zelum legis aperte dicitur explesse officium sacerdotis.

Genuit autem Asarias Amariam, et Amarias genuit Achitob, Achitob genuit Sadoc, Sadoc genuit Sellum, Sellum genuit Helciam, et Helcias genuit Azariam. Azarias genuit Saraiam, et Saraias genuit Josedec. Porro Josedec egressus est, quando transtulit Dominus Judam et Jerusalem, etc. Josedec quippe quidam dicit esse Esdram sacerdotem, qui reversus de Babylone simul cum Zorobabel et filiis Juda restauravit templum Domini, et civitatem Jerusalem. Quod demonstrare videtur liber ejusdem Esdræ, ubi dicit: *Post hæc autem verba in regno Artaxerxis, regis Persarum, Esdras filius Saraïæ, filii Azariæ, filii Helciæ, filii Sellum, filii Sadoc, filii Achitob, filii Zariæ, filii Amariæ, filii Azariæ, filii Marathoth, filii Zachariæ, filii Ozi, filii Bocci, filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron sacerdotis ab initio (I Esd. vii), etc.* Tradunt etiam eundem Esdram esse Malachiam prophetam, qui in duodecim prophetis ultimus est, quia pleraque quæ in libro illius continentur, et hic Propheta commemorat, dicens: *Labis sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est (Mal. ii).* Alii autem asserunt Josedec esse patrem Jesu sacerdotis magni; cujus meminit Zacharius propheta in libro suo (*Zach. iii*). Esdram autem dicunt esse sacerdotem virum justum et gloria magna potitum apud multitudinem populi in Babylone, reversum autem inde cum plurima turba temporibus Artaxerxis regis in Jerusalem.

Filii Samuel primogenitus Vasseni et Abia. Notandum autem quod in libro Regum de filiis Samuel Joel nominatur (*I Reg. viii*), item in Paralipomenon Vas-

seni scribitur. Quia ergo Abia filius Samuelis (ut Hebræi tradunt) in judicio constitutus, munerum acceptor erat, et iste Johel (qui et Vasseni) senior filius, hoc sciendo, non eum inde corripiebat, ideo dicitur uterque peccatum fecisse. Sic enim scriptum est: *Factum est autem cum sensisset Samuel, posuit filios suos judices Israel: fuitque nomen filii ejus primogeniti Joel, et nomen secundi Abia, judicium in Bersabee. Et non ambulaverunt filii ejus in viis illius, sed declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera, et perverterunt judicium. Congregati ergo universi majores natu Israel, venerunt ad Samuelem in Ramatha, dixeruntque ei: Ecce tu sensuisti, et filii tui non ambulant in viis tuis, constitue nobis regem, ut judicet nos sicut et universæ habent nationes (Ibid.).*

Isti sunt quos constituit David super cantores domus Domini, ex quo collocata est arca, et ministrabant coram tabernaculo testimonii, canentes, donec ædificaret Salomon domum Domini in Jerusalem. Stabant autem juxta ordinem suum in ministerio. Hi ergo sunt, qui assistebant cum filiis suis. De filiis Caath, etc. Hic anticipando de officiis cantorum David, qui in organis musicorum laudes canebant, cum genealogiam eorum narraret, prælibavit; suo autem ordine, quomodo id fecissent, demonstratur. Quod vero dicitur Heman cantor filius esse Joel filii Samuel, et expleta genealogia ipsius dicitur frater illius esse Asaph, qui stabat a dextris ejus, hoc non secundum nativitatem, sed secundum propinquitatem significat, quia frater dicitur, non quod unius patris aut matris esset filius, sed eo modo quo solemus propinquos fratres appellare.

Ethan filius Cusi, filii Abdi, filii Maloch, filii Asabiah, filii Amasiah, filii Helciæ, filii Amasi, filii Boni, filii Somer, filii Mooli, filii Musi, filii Merari, filii Levi. Ethan iste unus fuit de tribus cantoribus, qui coram David in cymbalis æneis ad laudem Dei concrepabant. Et notandum, quod sicut tres filii fuerunt Levi, hoc est, Caath, Gerson et Merari, ita et tres isti cantores de singulis filiis originem ducebant, hoc est, Heman de Caath, Asaph de Gerson, et Ethan, de Merari, ut præsens historia testatur. Mystice autem hi tres cantores, qui in cymbalis æneis personabant, significant doctores sanctos, qui sanctæ Trinitatis fide imbuti juxta dispositionem veri David fortem sonitum prædicationis evangelicæ in toto mundo reddunt, de quibus Psalmista ait: *In omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii).* Et bene subjungitur:

Fratres quoque eorum, Levitæ, qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus Domini. Quia universus ordo ecclesiasticus secundum apostolorum traditionem, qui primatum tenent in doctoribus sanctis, totum agunt ministerium veri Dei tabernaculi, quod est sancta Ecclesia, domus utique Dei vivi de vivis lapidibus constructa. Unde doctor gentium discipulum instruens ait: *Hæc tibi scribo, sperans me venire ad te cito. Si autem tardaverò, ut scias quomodo oporteat te conversari in domo Do-*

mini, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis (1 Tim. 111).

Aaron vero et filii ejus adolebant incensum super altare holocausti, et super altare thymiamatis, in omne opus sancti sanctorum, et ut precarentur pro Israel, juxta omnia quæ præceperat Moyses servus Dei. Hi sunt autem filii Aaron : Eleazar filius ejus, Phinees filius ejus, Abisue filius ejus, Bocci filius ejus, Ozi filius ejus, Zaraia filius ejus, Meraioth filius ejus, Amaria filius ejus, Achitob filius ejus, Sadoc filius ejus, Achimaas filius ejus, et reliq. Aaron et filius ejus nullum melius significare arbitror, quam Redemptorem nostrum, et Ecclesie populum, ad quem Petrus in Epistola sua ait : Vos estis gens electam, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis (1 Petr. 11); quia ipse Pontifex summus, qui ex semine David carnem suscipiens, factus est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech (Psal. cix), instituensque eos, docuit super altare fidei holocaustum honorum operum et thymiana sacræ orationis Deo offerre, et ut precarentur pro Israel, hoc est, pro statu sanctæ Ecclesiæ, juxta omnia quæ præcepit Moyses servus Dei : secundum præcepta scilicet legis, quæ data est per Moysen. Quod vero genealogia Aaron repetitur et usque Achimaas pervenit, putatur hoc ob laudem et memoriam Achimaas factum esse, eo quod fideliter erga David in omnibus egerit.

CAPUT VII.

De Benjamitis.

(I PAR. VII.) Filii Ozi Izrahia de quo nati sunt Michael et Obadia et Joel et Jesia, quinque omnes principes. Quomodo dicit esse filios Izrahia quinque, cum non inveniantur nisi quatuor? Nisi forte annumeretur cum eis ipse pater eorum Izrahia, qui unicus patri suo Ozi fuit secundum regulam quam supra in alio loco posuimus.

Porro filii Bechor : Zamira et Joas, et Eliezer, et Elioenai et Amri et Jerimoth et Abia et Anathoth et Almath. Ubicumque in lege scribitur : Omnes isti filii cujuslibet, aut pro meritorum excellentia, aut pro meritorum veteri oratione fit, ut ejus filii dicantur esse, cujus fuerunt et imitatores.

Filii autem Balan : Jehus et Benjamin et Aod et Chanana. De hujus ergo Aod progenie fuisse dicitur judex Aod, qui in libro Judicum legitur (Jud. 111). Chanana vero iste est, a quo egressi sunt Benjamitæ, qui nefas perpetraverunt in uxore Levitis, sicut in Judicum scriptum est (Jud. 1x).

Filii autem Nephthalim : Jasiel et Guni et Jeser et Sellum filii Bala. Hæc Bala concubina fuit Jacob (Gen xxx), atque ancilla Rachel; ideoque filios Nephthali esse Balæ, quia Nephthali, ex quo isti generati sunt, filius fuit istius Balæ.

Porro filius Manasse Esriel; concubinaque ejus Syra peperit Machir, patrem Galaad. Asserunt Hebræi, hanc Syram filiam fuisse filii Balan, quam in Egyptam famis inopia ad venundandum a patre ducta, a Manasse, qui horreis præerat, misericorditer

A suscepta, patri cibariis datis, ab eodem Manasse in conjugium suscepta sit.

Machir autem accepit uxores filiis suis Happhim et Saphan, et habuit sororem nomine Machaa. Nomen autem secundi Salphaad. Natæque sunt filia Salphaad, etc. Hic confusus ordo videtur esse dictionis, cum primum ponit duo nomina Machir, hoc est, Happhim et Saphan; deinde dicit : Nomen secundi Salphaad, qui habuerit filias, de quibus in Numerorum libro legitur (Num. xxvii), quod expetissent a Moysæ hæreditatem inter fratres suos. Sed Hebræi hunc locum ita edisserunt, quod Happhim et Saphan unius hominis nomina fuerunt, hoc est, prioris filii Machir; secundum autem ejus filium fuisse Salphaad, et eorum sororem esse Malchaam, quam Heron, cum sexaginta esset annorum, accepit uxorem, quæ etiam peperit ei filium, nomine Segub, sicut superius demonstratum est. Quod autem enumeratis filiis Manasse ex Machir subjungit :

Hi sunt filii Galaad et Machir, filii Manasse; soror autem ejus Regina peperit virum decorum, etc. Hanc Reginam, quæ fuit soror Ulam, filii Phares, filii Machir, ut supra historia ostendit, quidam tradunt esse matrem Jesu filii Nave, quem virum decorum nuncupant propter insigne virtutis ejus et principatus. Alii dicunt eandem Reginam esse Debboram uxorem Lapidoth prophetissam (Jud. 1v). Sed ejus opinionis qui certitudinem inveniat, dicat.

Filii autem Ephraim : Suthala, Bared filius ejus, Thaha filius ejus, Elada, filius ejus, Thaha filius ejus, et filius Zabad, et hujus filius Suthala, et hujus filius Ezer et Elad. Occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia descenderant ut invaderent possessiones eorum. Luxit ergo Ephraim pater eorum multis diebus, veneruntque fratres ejus ut consolarentur eum, etc. Super hoc capitulo Hebræi hujusmodi defingunt fabulam, dicentes quod filii Ephraim, Ezer et Elad, congregata multitudine de Israel, vivente adhuc patre suo, conati sunt ad terram promissionis reverti, qui et Geth urbe Philistinorum interfecti sunt. Unde et cæteræ postea tribus per desertum adducuntur, ne viderent ossa fratrum suorum. Et in psalmo dicitur : Filii Ephrem conversi sunt in die belli (Psal. lxxvii). Fratres vero, qui ad consolandum Ephraim venerunt, aut eos dicimus, qui de patriarchis susceperant, aut cognationem quam fraterno nomine sæpe nominaverimus. Post hæc autem enumeratis filiis Benjamin subjungitur.

CAPUT VIII.

Rursus de Benjamitis; de generatione Saul regis, qui ex ea tribu ortus est.

(I PAR. VIII.) Hi sunt filii Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manahath. Manahath interpretatur sepulcrum. Translati sunt ergo in Manahath, quando pro scelere in uxore Levitis perpetrato gladio corruerunt, et peno usque ad novissimum deducti, cum ex tota tribu non amplius quam ducenti viri remanserunt (Jud. xx). Quod vero sequitur : Naaman autem, et Achia,

et Gera, ipse transtulit eos, designat duos priores, hoc est, Naaman et Achia, fuisse principes, sed tamen se subdidisse Gera. Unde et singulari numero describuntur: Ipse transtulit eos. De isto Gera processit progenies Gera, qui fuit pater Semei.

Baria autem et Sama principes cognationum habitantium in Aialon: hi fugaverunt habitatores Geth. Fugasse dicuntur Baria et Sama habitatores Geth, quia ulti sunt fratres suos Ephraim, quos gladio conciderunt.

Fuerunt autem filii Ulam viri fortissimi, et magno robore tendentes arcum, et multos habentes filios ac nepotes usque ad centum quinquaginta. Hic centum quinquagenus numerus refertur ad filios Ulam, ut iste sit sensus: Fuerunt autem filii Ulam centum quinquaginta, per tropum qui vocatur hyperbaton.

CAPUT IX.

Qui primi filiorum Israel habitaverint in Jerusalem, et officia sacerdotum et Levitarum; generationes quoque Saul ac filiorum ejus repetuntur.

(I PAR. IX.) Universus ergo Israel dinumeratus est, et summa eorum scripta est in libro Regum Israel et Juda. Translati sunt autem in Babylonem propter delictum suum. Numerati sunt ergo filii Israel sive per David, ut Scriptura refert, sive per Salomonem, sive per alium quemlibet regem; sed tamen propter delictum suum in Chaldæam translati sunt, partim per Thelgathphalnasar, partim per Salmanasar, partimque per Nabuchodonosor, ubi et plurimi eorum defecerunt*. Quod autem dicitur,

Habitaverunt primi in possessionibus et urbibus suis, Israel et sacerdotes, Levitæ et Nuthinæi, etc. Sciendum quod Nuthinæi domini, sive in humilitate servientes, interpretantur, et sunt Gabaonitæ, quos Josue cum vitæ reservaverit, ad servitium tamen templi deputavit, ut aquas et ligna illius apportarent (Jos. IX).

Azarias quoque filius Helciæ, filii Mosollam, filii Sadoc, filii Maraioth, filii Achitob pontifex domus Dei, et reliqua. Iste est Helcias sacerdos magnus, qui librum legis invenit, hoc est, Deuteronomium in templo Domini, temporibus Josiæ, et dicitur fuisse pater Jeremiæ prophete (IV Reg. xxii).

Bacbacar quoque carpentarius et Galal et Mathania filius Micha filii Zechri, filii Asaph: et Obdia filius Semeiæ, filii Galal, filii Idithun; et Barachia filius Aza, filii Elcana, qui habitavit in atriis Netophati, etc. Bacbacar carpentarius idcirco describitur, quia artificis suoungebatur in domo Domini, et erat de tribu Levi; et Barachia filius Asaph filii Elcana, qui habitavit in atriis Netophati. Netophati nomen loci est, et interpretatur inclytus, ubi habitabat Heled filius Baana, de quo superius dictum est: Qui erant coronæ domus Joab (I Par. II).

Obdia filius fuit Semeiæ, filii Galal, filii Idithun, Idithun cantoris David.

Observant quippe in porta regis ad Orientem de filiis Levi per vices suas. Qui erant cantores, et vicibus suis ad psallendum cum David conveniebant,

quia antequam templum ædificaretur, in palatio erat arca testamenti, et ibi ædi inserviebant.

Sellum vero filius Cora, filii Abiasaph, filii Core cum fratribus suis et domo patris sui (Num. xvi). Hic prior Cora per aleph scribitur, et sonat Cora. Secundus vero per he, et sonat Core. Cora clamans, Core clavus interpretatur. Ipse est qui in Numeris scribitur in seditione fuisse contra Moysen. Quod autem dicit:

Hi sunt Coritæ super opera ministerii, custodes vestibulorum tabernaculi, significat, quod isti custodiebant ostium tabernaculi exterius; patres vero eorum qui subter scribuntur, et qui in Psalterio titulos habent, ipsi custodiebant ostium interius tabernaculi Domini, et erant cantores. Quod autem subjungitur:

Et familiæ patres eorum per vices castrorum Domini custodientes introitum, castrorum dicit filiorum Levi circa tabernaculum Domini habitationem, nec non et cæterorum filiorum Israel castrorum metataram, sicut et in Numeris manifestissime descriptum est (Num. II).

Phinees autem, filius Eleazari, erat dux eorum coram Domino, etc. Sic monstratur Phinees nepos Aaron (ut Hebræi tradunt) adhuc in eodem tempore vivere, et in tabernaculo vices ministrantium ordinare. Hi sunt vices viginti quatuor, quæ in sequentibus describuntur a David ordinatæ ad ministerium tabernaculi, quarum in Evangelio mentio est: ut Zacharias de vice Abia sorte dicitur exisse, ut incensum poneret in templo Domini (Luc. I).

Per quatuor ventos erant ostiarii, id est, ad Orientem, ad Occidentem, ad Aquilonem et Austrum. Fratres autem eorum in viculis morabantur, et veniebant in Sabbatis suis de tempore usque ad tempus. His quatuor excubiis Levitarum creditus erat omnis numerus janitorum; et erant super exedras et thesauros domus Domini. Per gyrum quoque templum Domini morabantur in custodiis suis, ut, cum tempus fuisset, ipsi mane aperirent fores. In sequentibus vero, ubi tota dispositio ministerii tabernaculi Domini a David disposita commemoratur, quia fuerunt hi quatuor Levitæ quibus creditus erat, omnis numerus janitorum, demonstratur, ubi ita scriptum est: De Hosa autem, id est, de filiis Merari, Semri princeps. Non enim habuerat primogenitum, et idcirco posuerat eum pater ejus in principem. Helcias secundus. Tabeias tertius, Zacharias quartus. Omnes hi filii et fratres Hosa tredecim. Hi divisi sunt in janitores, ut semper principes custodiarum, sicut et fratres eorum, ministrarent in domo Domini. Missæ sunt autem sortes ex æquo et parvis et magnis per familias suas in unamquamque portarum. Cecidit ergo sors Orientalis Selemiæ. Porro Zachariæ, filio ejus, viro prudentissimo et erudito, sortito oblitit plaga Septentrionalis. Obededom vero et filiis ejus ad Austrum, in qua parte domus erat seniorum consilium. Sephim et Hosa ad Occidentem juxta portam quæ ducit ad riam ascen-

* II Reg. xxiv; I Par. xxi; IV Reg. xv, xvii, xxv.

sionis, custodia contra custodiam (I Par. xxvi). Quam omnium, qui, ejus exemplo instructi, carnem suam crucifigere et ad passionem pro ipsius nomine tradere didicerunt (*Gal. v*).

Quam autem principes janitorum juxta spiritalem intelligentiam qui sunt alii, nisi doctores sancti? qui quatuor Evangelii ostium fidei servant pate credentibus, et obserant blasphemantibus. Quibus cum Petro claves regni cœlestis Christus commisit (*Matth. xvi, xviii; Joan. xx*). Hi per quatuor ventos ostia custodiunt, quia per quatuor plagas orbis undique gentem ad fidem Domini convocant, et Ecclesiam sanctam pervigili tutamine servant. Quod autem sequitur :

De eorum grege erant et super vasa ministerii; ad numerum enim, et inferebantur vasa et efferebantur de ipsis, et qui credita habebant utensilia sanctuarii, et qui præerant similia, et vino et oleo et thuri et aromatibus, de eorum grege dicit, hoc est, secundum historiam, de congregatione Levitarum constituiebantur super vasa ministerii et utensilia sanctuarii, ut præessent similia et vino et oleo, quæ ad sacrificia pertinebant, et thuri et aromatibus, quibus conficiebantur unguenta et thymiamata : sicut in libro Numerorum distinctum atque separatim descriptum est (*Num. iii, iv*), quid Caathitæ, et quid Gersonitæ, quidve Meraritæ ministerio habuerint, et quid Aaron et filii ejus præ cæteris sub cura sua haberent. Unde subjungitur :

Filii autem sacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant. Mystice autem de cœtu sanctorum prædicatorum ordinantur hi qui super vasa ministerii divini, hoc est, super animas fidelium, in quibus voluntas Dei quotidie administratur, pervigilem custodiam habent. Sub ipsorum cura est et similia et vinum et oleum, in quibus sacramenta corporis et sanguinis Domini conficiuntur, et Spiritus sancti gratia speciali unctione traditur, ipsique thus sacrarum orationum, et aromata virtutum in Ecclesia Dei odorifere componunt, et in conspectu Dei vinum acceptabile reddunt.

Et Mathathias Levites primogenitus Sellum Coritæ præfectus erat eorum quæ in sartagine frigebantur. Qui per Mathathiam, primogenitum Sellum Coritæ, nisi Redemptor noster figuratur, qui est primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ (*I Cor. xv; Col. 1; Apoc. 1*). Quem pater sanctificavit et misit in mundum (*Joan. x*), ut per passionem crucis redimeret genus humanum. Quod bene ipsa nomina sua interpretatione exprimunt. Nam Mathathias interpretatur domum Dei, et Sellum, evulsio vel dimissio; Corita, dissipans, vel disperdens. Deus enim omnipotens dissipare atque evellere deliberans principatum diaboli, proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; quatenus carnem suam in mola passionis terens, ac oleo misericordiæ in sartagine crucis frigans, a potestate Satanæ, et vinculis peccatorum reum absolveret mundum. Mathathias præfectus erat eorum quæ in sartagine frigebantur, quia Christus auctor est sacramentorum cœlestium, ubi quotidie panis et vinum in commemorationem passionis ejus offeruntur, et caput est sanctorum

omnium, qui, ejus exemplo instructi, carnem suam crucifigere et ad passionem pro ipsius nomine tradere didicerunt (*Gal. v*).

Porro de filiis Caath fratribus eorum super panes erant propositionis, ut semper novos per singula Sabbata præpararent, etc. Panes quippe propositionis duodecim, Domino Moysi præcipiente (*Levit. xxiv*), parabantur ad imponendum super mensam Domini, quæ stabat in tabernaculo juxta decretum legis, ubi et altare thymiamatis, nec non et candelabrum luminis posita erant. Coquebantur autem panes (ut Josephus scribit) duo et duo divisi ante Sabbatum, et Sabbato mane oblatis super sacram mensam ponebantur seni ad alterutros conversi, duabus pateris aureis superpositis thure plenis, qui permanebant ad aliud Sabbatum, et tunc pro illis alii deportabantur. Illi vero sacerdotibus exhibebantur, et thure incenso in igne sacro, in quo omnia holocausta fiebant, thus aliud super alios panes adjiciebatur. Mystice autem duodecim panes in mensa tabernaculi duodecim sunt apostoli, et omnes doctrinæ illorum sequaces in Ecclesia, qui quando usque ad consummationem sæculi populum Dei alimoniis verbi rescicere non desinunt, panes viginti propositionis nunquam de mensa Domini recedunt. Et bene iidem panes non de qualibet farina, sed de similia fieri videbantur, quia nimirum quicumque alii verbum vitæ ministrant, primo ipsos necesse est virtutum frugibus operam dare, quatenus ea quæ prædicando admonent, et faciendo commendent, configurati exemplis illius qui de semetipso ait : *Nisi granum frumenti, cadens in terram, mortuum fuerit; ipsum solum manet (Joan. xii)*. Bene et iidem panes seni altrinsecus super mensam statui præcipiebantur, propter concordiam scilicet charitatis et societatis. Nam et Dominus binos ad prædicandum discipulos misisse perhibetur (*Marc. vi; Luc. x*), figuratiter insinuans quod sancti doctores nunquam ab invicem vel in assertionem veritatis, vel in affectu dilectionis discrepant. Quod autem super panes thus lucidissimum ponebatur, virtutem orationis designat, quia iidem doctores suæ ministerium predicationis simul et devotionem operis Domino commendant. Nam per thus orationem designari testatur Psalmista, qui dicit : *Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo (Psal. cxl)*. Et thus lucidissimum super panes ponitur in monumentum oblationis Domini, quando piæ sanctorum actioni ac doctrinæ oratio pura superadditur, quo per hæc utraque rite sociata semper memoria sacræ oblationis in conspectu summi arbitri appareat. Bene autem per singula sabbata panes coram Domino mutari mandantur. Panes namque, qui per sex dies operandi in mensa Domini fuerant positi, Sabbato novis mutantur, cum doctores quique sanctæ Ecclesiæ, completo tempore sui sancti laboris, etiam in cœlis remunerantur, et alios post se in idem opus laborandi in verbo sub ejusdem spe retributionis relinquunt. Sicque fit ut mensa Domini nunquam panis inops remaneat, verum mox

sublato pane alius loco ejus substituatur, dum succedentibus sibi per ordinem ministris verbi, nunquam Ecclesiæ apostolicæ desunt, qui sive fidem pietatis, seu munditiæ actionis et verbis ostendant et factis. Et bene dicitur quod de filiis Caath constituti erant super panes propositionis, quia patientia Redemptoris nostri docuit apostolos ac prædicatores Evangelii, ut per constantiam patientiæ et virtutem discretionis se suosque gratam exhiberent oblationem, cum eisdem ipsa Veritas in Evangelio ait: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (Luc. XXI). Nec enim doctoris quilibet rite fungi potest officio, nisi se patientiæ ac discretionis decorare studuerit ornamento, ut discretus sit in sermone simul et opere, et fortis, si advenierit, in sustinenda adversitate. Apte autem sequitur quod principes cantorum per familias Levitarum, qui in exedris morabantur, die ac nocte jugiter suo ministerio deservirent, capitaque Levitarum per familias principes manserint in Jerusalem, quia valde dignum est, ut quanto quis prælatus cæteris, tanto devotior in divinis fiat officiis. Ille quippe principatum ministerii sui servat, qui studium habet manendi in Jerusalem, hoc est, in visione pacis, ut tumultus sæculares fugiendo, rebellemque motum carnis suæ domando, quietam mentem in contemplatione Dei habere valeat, quo rite cum Psalmista canere possit: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus. Stantes erant pedes nostri in atriiis tuis, Jerusalem* (Psal. CXXI). *Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem* (Psal. CXXXIV).

In Gabaon autem commorati sunt, pater Gabaon, Jehiel, et nomen uxoris ejus Maacha. Filius primogenitus ejus Abdon et Sur et Cis et Baal et Ner et Nadab. Jehiel ipse est qui in libro Regum scribitur Abiel (I Reg. IX), pater Cis, pater Saul et interpretatur Abiel pater meus Deus, Jehiel vero desertus Dei, propter meritorum forsitan ita nominati distantiam. Et notandum quod inter filios Jehiel, Cis et Ner vocantur fratres, sicuti et sunt, et in Regum reperitur. In sequentibus vero dicitur quod Ner genuerit Cis, non quo eum genuerit, sed quo eum educaverit, genuisse eum narratur.

Isti habitaverunt e regione fratrum suorum, in Jerusalem, cum fratribus suis. Loci (sic) in Jerusalem habitasse dicuntur.

Ner autem genuit Cis, et Cis genuit Saul, et Saul genuit Jonathan et Melchisua et Abinadab et Isbaal; filius autem Jonathan Meribbaal, et Meribbaal genuit Micha. Abinadab filius Saul in Paralipomenon, in Regum vero, ubi et occisus esse cum patre narratur, Aminadab vocatur (I Reg. XXXI). Et interpretatur Abinadab pater meus votum, Aminadab vero populus meus votum. Isbaal quoque filius Saul, ipse est Isboseth; et Meribbaal, ipse est Misiboseth. Et interpretatur Meribbaal litigans in maritum, Misiboseth autem de ore ignominia.

CAPUT X.

De pugna Philisthiim contra Israel, et nece Saul regis et filiorum ejus.

(I PAR. X.) *Philisthiim autem pugnabant contra Israel, fugeruntque viri Israel Philistinos, et ceciderunt vulnerati in monte Gelboe* (I Reg. XXXI). *Cumque appropinquassent Philisthæi persequentes Saul et filios ejus, et percusserunt Jonathan et Abinadab et Melchisua, filios Saul. Et aggravatum est prælium contra Saul, inveneruntque eum viri sagittarii, et vulneraverunt jaculis. Et dixit Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, et interfice me, ne forte veniant incircumcisi isti, et illudant mihi. Noluit autem armiger ejus hoc facere, timore perterritus. Arripuit ergo Saul ense, et irruit in eum. Quod cum vidisset armiger ejus, videlicet mortuum esse Saul, irruit et ipse in gladium suum, et mortuus est. Interiit ergo Saul et tres filii ejus, et omnis domus illius pariter concidit, et reliqua.* Plurimis omissis quæ in libro Samuelis de Samuele et Saulis regimine atque actibus narrat historia, conditor hujus libri tantum obitum Saul et filiorum ejus, nec non et domus ipsius casum commemoravit, ut occulte significaret per mysterium quod non necesse fuerit ejus vitam describere, cujus conversatio peccatrix finem celebrem non meruit accipere, et per figuram regni Judæorum ac sacerdotii veteris finem debuit demonstrare, sed magis, occasu prædicti regis commemorato, ad David totum se transtulit, et ejus facta bona et dispensationem regni nobilissimam narrandam, qui typum tenet veri David, regis videlicet Christi, qui de ejus semine secundum carnem natus est, et cæli terræque possidet regnum. Igitur quod imminente tempore Davidici regni dicit, Philisthiim (sicut semper soliti erant) pugnasse adversus Israel, fugisque viros Israelitas, significat quod, appropinquante novæ gratiæ tempore gentiles, sicut ante consueverant, castitatem Israeliticæ fidei per exempla pravitalis oppugnabant, nunc opera perversa perituris, nunc idololatriæ culturas ostendendo, juxta exemplum Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari (Num. XXV).

Fugeruntque filii Israel Philistinos, et ceciderunt vulnerati in monte Gelboe. Decepti sunt, qui fortes videbantur in contemplanda Dei voluntate (quod nomen Israel significat) cum opera gentilium incautius doctrinamque sequerentur; et perierunt depravati in superbia luxuriosa, quam vocabulum montis Gelboe, id est lubrici, designat. Sed et hæreticorum perditionem non parum sæcularis sapientia juvit. Unde pulchre quidam nostrorum ait: « Philosophi, patriarchæ hæreticorum, Ecclesiæ puritatem perversa maculavere doctrina. »

Cumque appropinquassent Philisthæi persequentes Saul et filios ejus, percusserunt Jonathan et Abinadab et Melchisua, filios Saul. Irruerunt tota intentione gentes circumpositæ in regnum Judææ destrucendum, et filios ejusdem regni tollendos de mo-

dio, et depravarunt sua corruptione sacerdotes, Scribas et Phariseos, filios scilicet ductoresque regni illius. Sed et hæreticos, ne Spiritus sancti gratiam simplici corde prædicarent aut colerent, retardarunt: quod est Jonathan percutere, id est, *columbæ donum*, ne Patrem, qui nos sibi non natura, sed adoptione filios fecit, digna confessione laudarent, interdixerunt, quod interfecto significat Abinadab, id est, *patris mei spontanei*; ne in Christi regno salutem mundo adfuturam crederent, obstiterunt, quod occisus indicat Melchisua, qui dicitur *rex meus salus*. Credo qui Arium seduxit philosophum, quasi Melchisua peremit; qui Macedonium, Jonathan; qui Manihæum, Abinadab, quia videlicet hunc veri Regis Christi omnipotentiam negare, illum Spiritus sancti donis derogare, istum summi Patris bonitatem blasphemare magister corruptionis edocuit.

Et aggravatum est prælium contra Saul, inveneruntque eum sagittarii, et vulneraverunt jaculis. Totis viribus agebant gentiles ut regnum Judææ tollerent; et appropriabant ei viri idolorum deceptione instructissimi, et seducti ac depravati sunt proceres regni illius vehementer ab eis qui cordi illorum, abrepta simplicitate veritatis, multifidum fraudulentæ et astutiarum vulnus infixere. Sicut enim gladius hostilis apertam idololatriæ graviorumque flagitorum suasionem, ita subtiliorum deceptionum argumenta sagitta demonstrat. Non autem gladio Philistiim, sed sagittis Saul interiit, quia non apertis sceleribus, quæ mortifera esse nemo dubitaret, Judaici regni duces extremi ipso periere cum regno, sed his potius quæ sub velamine pietatis ac ita impiissimum mortis virus inferrent. Verbi gratia, dicente Deo: *Honora patrem tuum et matrem (Exod. xx)*, ipsi contra docebant suos auditores dicere parentibus: *Munus quodcumque ex me tibi proderit (Matth. xv)*, et sic ab eorum penitus honoratione cessare. Item dicebant: *Qui jurat in templo, nihil est; qui jurat in auro templi, debet (Matth. xxiii)*; et cætera hujusmodi, quæ Dominus in Evangelio multiplici illis increpatione depromit: maxime illud, quod ipsum legis et Evangelii Dominum, quasi transgressorem legis, interficiunt. Quæ omnia scelerum argumenta cum admiratione faciunt astutiæ gentilis, cum philosophiæ studiis exercitatum ingenium ad nefarias artes inflectunt, sagittariis nimirum Philistiim vulnerantibus cadunt. Nil autem prohibet sagittarios immundos spiritus accipere, quorum dolis imbuti perierunt.

Et dixit Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, et interfice me, ne forte veniant incircumcisi isti, et illudant mihi. Armiger Saul legis doctores significat, quia sicut arma et sagittæ Philistiim pravorum deceptiones, sic contra Israelitarum arma non alia sunt mystice intelligenda, quam spiritualis verba doctrinæ, quibus Dei populus a cunctis debuerat muniri periculis. Sed vulneratus usque ad vesperationem a sagittariis Saul maluit

armigeri sui quam incircumcisorum gladio perire, quia principes regni Judæorum, sumpto semel proposito in peccatis suis moriendi, maluere doctoribus suis mandata legis solventibus, et sic se docentibus, quam gentiliū, quos *communes et immundos* vocabant, consortio se pollute perimi. Denique *timebant introire prætorium gentilis, ut non contaminarentur, sed manducarent Pascha (Joan. xviii)*; quod tamen Pascha versum in suam perniciem lege quam acceperant, insonti sanguine contaminare non timebant.

Noluit autem armiger ejus hoc facere timore perterritus. Arripuit ergo Saul ensē, et irruit in eum. Quod cum vidisset armiger ejus, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse in gladium suum, et mortuus est. Armigerum suum Hebræi Doeg Idumæum dicunt fuisse, qui cernens Saul mortuum, seipsum ob metum David interemit; et puerum, qui diadema atque armillas Saul detulit ad David, dicunt esse filium ejusdem Doeg Idumæi, ipsumque Doeg ferunt puerum fuisse Saul, cum quo perreerat ad quærendas asinas patris sui (*I Reg. vi*). Non est ambigendum, inter reprobos legis doctores existisse aliquos, qui verbi acumen ad occidendos suos auditores sinistra interpretatione pervertere nollent, et nihilominus ipsos auditores ea, quæ recte dicta a magistris acceperant, vel despiciendo, vel (quod pejus est) blasphemando in suam vertisse perniciem; quorum visa morte spirituali, id est, obstinatione peccanti, et ipsos verbi ministros, per tempora deterioratos, testimonia legis, quæ male interpretari timuerant, male contempta sibi occasionem fecisse ruinæ. Hæc et hodie nobiscum sæpius agi utinam nesciremus? Sed et hæretici, peccatorum suorum et ipsi jaculis cruentati, cum verba divinorum eloquiorum in argumenta sui erroris immutant, sua inimicorum arma morituri contra suum pectus invertunt; et frater quilibet, etiam in catholica permanens unitate, cum artem quæcumque pro communi Ecclesiæ, eorumque inter quas vivit utilitate didicit, in superbiæ, cenodoxiæ, philargyriæ, alteriusve cujuslibet vitii contagione polluitur, suo se miser gladio confodit, quia quod defendere ab hoste debuerat, hostem potius juvit.

Interiit ergo Saul, et tres filii ejus, et omnis domus illius pariter concidit. Domum ejus pariter concidisse dicit, non ita, ut non esset de quibus fuit Mardocheus, sed ut non regnaret, figuraliter demonstrans, gentem Judæorum non solum regnum perdidisse, sed et possessionis suæ locum, quæ non modo in terra Chanaan repromissam sibi terram non possidet, sed in totius orbis dispersa est nationes.

Quod cum vidissent viri Israel, qui habitabant in campestribus, fugerunt; et Saul et filii ejus mortuis, dereliquerunt urbes suas, et huc illucque dispersi sunt. Veneruntque Philistiim, et habitaverunt in eis. Videntes indocti quique, et humilitatis vere medi-

camina, lavacrumque baptismi salutaris ignorantes, in Judæa doctos quosque magistrosque in certamine spirituali, peccato triumphante, devictos, sed et vulgus non paucum eorum pravo auditu per proximum, persequente adversario, a prisca suæ constantiæ sede fugatum, et ipsi confestim majorum ruina turbati, opera virtutum omnia, ac munimina scientiæ spiritualis, quæ habuerant, amiserunt; veneruntque peccata gentilium, et cuncta incredulis Judæis studia virtutum perversa inhabitazione corruperunt. Veneruntque immundi spiritus, et corda quæ fidei constantiam deserunt, occuparunt. Vel certe venerunt gentes, et optima quondam Judæorum studia credendo sua fecerunt: Nam et olim divina eloquia, quæ illi non parva ex parte jam tunc relinquere, ipsa sibi interpretari fecerunt, et tunc projectam ab eis, cum ipsis eloquiis divini Scripturæ, fidem Christi susceperunt, ac velut inhabitando possident

Die igitur altero detrahentes Philistiim spolia cæssorum invenerunt Saul et filios ejus jacentes in monte Gelboe. Cumque spoliassent eum, et amputassent caput armisque nudassent, miserunt in terram suam ut circumferretur et ostenderetur idolorum templis ac populis. Arma autem ejus consecraverunt in fano Dei sui, et caput affixerunt in templo Dagon. Hic quæstio oritur: quia in Regum scriptum est (I Reg. xxxi), quod corpus ipsius Saul suspenderunt in muro Bethsan, non caput affixerunt in templo Dagon; nam caput jam miserant in terram Philistinorum per circuitum, ut annuntiaretur in templo idolorum et in populis. Sed potuit fieri quod Philisthæi caput Saul primum affixerint Dagon, deinde illud afferentes transmiserint ferendum per diversa loca terræ suæ, causa ostendendi triumphi. Aliter quoque Bethsan Hebræi tradunt vocatam esse ipsam domum Dagon, quæ interpretatur domus dormientis, ibique caput vel corpus Saul suspensum esse. Alia est enim Bethsan in Judicum et in Josue, quæ interpretatur domus securitatis (Jos. xvii; Jud. i). Quod ergo occisi Saul caput in templo Dagon Philistiim affixerunt, quid aliud spiritualmente significat, quam quod maligni spiritus animam quæ in superbiam deciderit et peccatorum mortem, pro reatu suo, in abyssum demergunt inferni? Dagon enim interpretatur piscis tristitiæ; et merito piscis tristitiæ nuncupatur qui, in abyssum demersus inferni, dolorem æterni sentit cruciatus. Usque adeo corruptores vel homines vel dæmones Judæam impietatis armis persecuti sunt, donec ipsum veri regni principale radicibus adimerent, munimina legis sacræ, quibus contra omnia adversa prævalebant, eriperent. Cujus mox dejectionem, quasi proprii signum triumphi, proprie causam lætitiæ suis longe lateque complicitibus, fama vulgante, spargere festinarunt, et ad augmentum sceleris armaturam Dei, quam beatus apostolus Paulus et nos adversus spiritualia nequitiae in cælestibus (Ephes. vi), militaturos induere præcipit, et ipse prior indutus bonum certamen certavit, cursum con-

summavit, fidem servavit, accipiens a Deo coronam justitiæ (II Tim iv); hanc, inquam, militis cælestis armaturam Judæis ereptam, impii decepti et decipientes inferis inducere laribus, hoc est eloquia divina dæmoniorum doctrinis æquiparare contenderunt. Quod duobus modis eos egisse et agere constat, cum vel dicta spiritualia carnaliter interpretando perversi intelligunt, easdem litteras, quasi communes, et nulla superna auctoritate suffultas, prout volunt, ventilant; gentem vero ipsam Judææ regni, arce privatam, quasi ad nihili redactam et inimicorum potestati concessam, in derisum sibi palam deceptores publicumque proposuere proverbium. Quod est figurate corpus Saulis truncatum in muro Bethsan, id est, domus inimici, habendum ostentui manibus suspendisse nefandis. Sed et hæreticos peccatorum præcedentium sagittis stratos cum præsidio charitatis, quæ arx est virtutum omnium, fraudant, quasi caput Saul immundi spiritus præcidunt, cum suum magis quam Scripturæ sensum sequi persuadent. Armis exspoliant, cum divina eloquia ad suum, id est, dæmonicum sensum vertunt. Arma Saul in templo Astaroth ponunt; Astaroth quippe non solum idolum est, sed etiam, quia factura exploratorum interpretatur, doctrinam significat spirituum malignorum, qui caulas fidelium circumeuntes, quotidie, siquid inde devorare possunt, explorant. Cum opera ipsa, quibus Deo servierant, ad sua malignitatis obsequia dira permutant, membra nimirum lucis et vitæ expertia, in muro domus inimici suspendunt.

Hoc cum audissent viri Jabes Galaad, omnia scilicet quæ Philistiim fecerunt super Saul, consurrexerunt singuli virorum fortium, et tulerunt cadavera Saul et filiorum ejus, attuleruntque ea in Jabes, sepelieruntque ossa eorum subter quercum, quæ erat in Jabes. Jabes, quæ interpretatur exsiccata, Ecclesiam significat, quam ab omni carnalis concupiscentiæ fluxu, ab omni inquinamento carnis ac spiritus, fervor justitiæ Solis, hoc est, aspiratio divini temperat amoris: unde recte talis in monte sita describitur (Matth. v), et ipse Galaad acervus testimonii vocatur, ut significet sublmissimam sanctorum vitam, ne ad errorem flecti possit, idoneis Scripturarum testimoniis esse firmatam. Ipsa autem est civitas, quam in auspiciis sui regni Saul, cum adhuc humili pietate Domino serviret, ab hostium obsidione liberavit. Cum ergo audissent habitatores Jabes Galaad quæcunque fecerunt Philistiim Saul, surrexerunt omnes viri fortissimi, etc. Cum audissent habitatores civitatis Christi super montem positæ, Judæam, ex qua sibi in patriarchis et apostolis præcones et ministros salutis advenisse meminerunt, a gentibus contemptam, habitamque derisui, surrexerunt in opus verbi omnes viriliter agere gaudentes: et inter medias errantium tenebras ipsi virtutum iter ambulantes prohibuerunt de illorum casu, quorum delicto salus gentibus data est, quasi ad diaboli domum pertinentium, publica insultatione lætari. Quod si delibatio,

(inquunt) *sancta est, et massu. Et si radix sancta et rami. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem, cum oleaster esses, insertus es illis, et socius radicis et pinguedinis oliuæ factus es, noli gloriari adversus ramos, et cætera, quæ Apostolus ad Romanos miro ac multiplici sermone digessit (Rom. xi).* Cadavera carnales, sive carnalia, ossa fortiores quosque et virtutum opera designant. Ossa in nemore Jabes sepelierunt, cum, si quid in infirmis virtutis ac infirmitatis invenerunt, non hoc quasi nihili despiciere, sed fructuosos sanctorum operibus maluerunt adungere. Si quos inter carnales ac fragiles virtutibus animæ studere cognoverunt, hos sanctorum consortio annumerare curarunt. Per nemus quippe honorum operum fructus novit exprimi, qui in Genesi legens quod vel quale nemus Abraham in Bersabee plantaverit (*Gen. xxi*), recte intelligere novit. Porro quod in libro Regum legitur (*I Reg. xxxi*), quia combusserunt viri Jabes cadavera Saul et filiorum ejus, demonstrat sanctos viros infirma casus Judæorum supermo relinquere judicio, ut hæc altitudinem divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei juxta incomprehensibile suæ voluntatis consilium fecisse vel permisisse cognoscerent (*Rom. xi*). Combustionem quippe hoc in loco juxta illud intelligere debemus, quod de percipiendis scrutandisque Dominicæ passionis sacramentis agni edendi typo præcipitur: *Si quid residui fuerit, igni comburetis (Exod. xi)*.

Et jejunaverunt septem diebus. Recte ad litteram pro mortuis, ut ad requiem pervenire valeant, septem diebus jejunant, quia post sex hujus sæculi ætates, in quibus in carne laboramus, septima est in illo secundo ætas requietionis animarum carne exutarum, in qua beate tempus illud glorificum, quando resurgere mereamur, expectatur. Cujus figuram quietis et resurrectionis et septima dies in lege (*Exod. xx*), et septimus sive quinquagesimus annus (*Levit. xxv*), in quibus requies operum dabatur, typice prætendebant. Ipsum vero exemplum nostræ spei et fidei sua dispensatione Dominus ostendit, quia sexta Sabbati crucifixus, septima requiescens corpore in monumento, octava, quæ et tertia Sabbati hæcenus carnaliter observantium, cives contribulesque sui fideles merito tristitiam et continuo in corde retinent dolorem, quasi septem diebus jejulant, qui, constitutis adhuc in errore fratribus cognatisque suis, nullatenus plenam possunt habere letitiam. Cum autem et ipsi octavæ diei, id est, Dominicæ simul et suæ Resurrectionis mysterium perfecte cognoverint, utriusque pariter, juvante Christi gratia, perpetua festivitate gaudebunt. Denique potest sepultura Saul et filiorum ejus per viros Jabes Galaad secundum moralitatem et aliter intelligi, ita ut, quod viri Jabes Galaad sepelierunt cadavera Saul et filiorum ejus, per tropologiam significet quod sancti viri detestantur mortem impiorum, et exempla eorum sepulturæ oblivioni tradunt, nec ea sibi ad imitationem proponere volunt, sed jejulant septem diebus, quia omne tempus istius vite, quod per se-

ptenarium dierum numerum currit, in continentia ducunt, ac abstinere se ab omni opere malo, ne forte simili interficiantur morte.

Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eo quod prævaricatus sit mandatum Domini, quod præceperat, et non custodierit illud (I Reg. xv), sed insuper et pythonissam consuluerit (I Reg. xxviii), nec speraverit in Domino. Propter quod et interfecit eum et transtulit regnum ejus ad David, filium Isai. Per Saulis mortem bene exprimitur regni Judæorum interitus, sicut supradictum est, qui propter prævaricationem mandatorum Dei, quæ sæpius transgressi sunt, et propter idololatriam, quam deserto Deo coluerunt, simul vitam perdiderunt ac regnum; translatumque est regnum ad David filium Isai, hoc est, ad Christum et Christianum populum.

CAPUT XI.

De expugnatione Jebusæorum per David, qui habitant in Jebus, hoc est Jerusalem.

(II PAR. xi.) *Congregatus est ergo omnis Israel ad David in Hebron, dicens: Os tuum sumus et caro tua; heri quoque et nudius tertius, cum adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas et introducebas Israel. Tibi enim dixit Dominus Deus tuus: Tu pasces populum meum Israel, et tu eris princeps super eum. Venerunt ergo omnes majores natu Israel ad regem in Hebron, et inivit David cum eis fœdus coram Domino, unxeruntque eum regem super Israel juxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel (I Reg. xvi).* Quid conventus iste tribuum Israel ad David significat, nisi conventum omnium gentium ad Christum? Quæ illi quasi blandiendo dicunt: *Ecce os tuum et caro tua sumus*, cum scilicet incarnationem, quam ex nostra natura in Virginis utero suscepit, diligunt atque venerantur, ejusque ditioni subdere se appetunt, ipsique servire omni tempore desiderant. Unde Psalmista dicit: *Reminiscantur et convertentur ad Dominum universi fines terræ, et adorabunt in conspectu omnes familiæ gentium, quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium (Psal. xxi).* Venerunt quoque et majores natu de Israel ad regem in Hebron, cum prophætæ et apostoli una fide et pari devotione ad Mediatorem nostrum convenerunt, de quibus scriptum est: *Principes populi convenerunt in unum cum Deo Abraham (Psal. xlvii).* Et alibi: *In conspectu servorum suorum gloriabitur (Psal. xcvi).* Convenienter autem dicitur: *Quod David iniit cum Israelitis fœdus coram Domino, unxeruntque eum regem super Israel.* Significat ergo, quod, Evangelio condito, Christus cum fidelibus, data Spiritus sancti gratia, iniit fœdus mystice et observationis mandatorum Dei remunerationisque futuræ. Quem unxerunt Regem super omnem Israel: quia omnium credentium una est confessio, unaque religio, ac certa definitio, quod sub Jesu Christi imperio militiam omni tempore agant spiritualem, expectantes adventum ejus futurum in die judicii, quando venerit in nubibus cum potestate magna et majestate judicare vivos et mortuos (*Luc.*

xxi), et reddere unicuique secundum opera sua (Matth. xvi).

Abiit quoque David et omnis Israel in Jerusalem (hæc est Jebus, ubi erant Jebusæi habitatores terræ), dixeruntque qui habitabant in Jebus ad David: Non ingredieris huc. Porro David cepit arcem Sion, quæ est civitas David, dixitque: Omnis qui percusserit Jebusæum in primis, erit princeps et dux. Ascendit ergo primus Joab, filius Sarviæ, et factus est princeps, habitavit autem David in arce, et idcirco appellata est civitas David, et reliqua. Hinc Josephus, in Antiquitatum suarum libro septimo, ita refert, dicens: « Exurgens David cum omnibus venit in Hierosolymam, Jebusæis habitantibus civitatem, qui erant in genere Chananæorum, et claudentibus ei portas, et cæcos aspectu, et claudos, omnesque leprosos ad derisionem regis constituentibus super murum, et dicentibus quia prohiberent eum cæci ingredi civitatem. Quæ tamen agebant despicientes eum pro maxima munitione murorum. Iratusque rex Hierosolymam obsidere cœpit, et multo studio et labore conari ut eam caperet: quatenus in ipso principatu initio suam fortitudinem demonstraret. Interminatus itaque et ipsi et aliis si qui forte haberent adversus eum resistendi conamen, inferiorem civitatem magna virtute cepit. Cumque adhuc arcem obtinere non posset, cœpit, honores et munera promittendo, rex per eos ad opus bellicum milites provocare, ut quicumque per subjectos colles in arcem conscenderet, et eam caperet, principatum militiæ totius populi possideret. Cunctis itaque conscendere festinantibus, et nullo labore pro muneris promissi retributione tardantibus, Sarviæ filius Joab prævenit universos, et ascendens in cacumine clamavit ad regem, exigens militiæ principatum. Expulsis itaque rex de summa arce Jebusæis, et reædificans civitatem, eam Hierosolymam nuncupavit, et omni tempore in ea sui habitavit imperii. » Mystice autem David Jebusæum habitatorem terræ de Jerusalem ejiciens, significat Redemptorem nostrum contrarias potestates de cordibus fidelium expellere, et sic ibidem suam mansionem constituere. Jebusæus enim interpretatur *calcatu*s: Jerusalem *visio pacis*. Non solum enim Dominus noster per mysterium crucis omnem principatum diaboli destruendo sibi tropæum acquisivit, imo fidelibus suis super omnem virtutem ejusdem antiqui hostis potestatem tribuit. Unde in Evangelio discipulis suis ait: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes et super scorpiones et super omnem virtutem inimici (Luc. x)*. Bene ergo in libro Regum scriptum est (*II Reg. v*), quod David, ejectis cæcis et claudis, qui oderant animam David, cepit arcem Sion, suamque civitatem eam vocaverit, quia dum Salvator noster malignos spiritus cum turba vitiorum de anima qualibet expulerit, sibi que eam per illuminationem sapientiæ usurpaverit; merito arx Sion, id est, *speculationis et visio pacis*, vocabitur, atque de ea tunc recte per Psalmistam dicitur: *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum*

nomen ejus. Et factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion; ibi confregit cornua, scutum, gladium et bellum (Psal. lxxv). Quod autem subjungitur, quia ædificaverit urbem David in circuitu a Mello usque ad gyrum, Joab autem reliqua urbis destruxerit, demonstrat David urbem Jerusalem munivisse muris, tam per suam industriam, quam etiam per devoti militis solertiam. Legi in cujusdam libro, quod Joab reliqua urbis non extruxerit, sed extraxerit, intelligi volens quod, pereuntibus Jebusæis gladio, si qui Israelitarum inter eos inventi fuissent, a Joab salvarentur. Josephus tamen narrat David superiorem civitatem munivisse eique copulando arcem, unum undique corpus effecisse, et cuncta muro circumdedit, super opus autem murorum constituisse Joab, et quod David Jebusæos expulerit, et hanc Hierosolymam nuncupaverit. Nam sub Abraham patriarcha Solyma vocabatur. Quidam vero dicunt, quod et Homerus postea Hierosolymam nominaverit. Hieron enim Hebræa lingua *munitio* est. Mystice autem quod David urbem ædificavit per circuitum, significat Christum in Judæa primum Evangelium prædicasse, et Ecclesiam suam fidei suæ munitione undique circumdando firmasse. Quod autem Joab reliqua urbis extruxit, significat apostolos et prædicatores Evangelii post passionem, Resurrectionem et Ascensionem Domini ad cælos doctrina sua plurimos de gentibus ad fidem Christi convertisse, ut cooperatores essent ipsius veritatis, et pro modulo suo spirituale ædificium Dei devota mente ac strenua devotionis actione construerent. Unde Paulus ad quosdam fideles scribens ait: *Dei sumus adiutores, Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis, etc. (I Cor. iii.)*

Hi principes virorum fortium David qui adjuverunt eum, ut rex fieret super omnem Israel, juxta verbum Domini quod locutus est ad Israel. Et iste numerus robustorum David: Jesbaam filius Achamoni, princeps inter triginta; iste levavit hastam suam super trecentos vulneratos una vice. Hunc Jesbaam Josephus Eusebium nominat, et filium eum esse dicit Achimeæ, qui aciem hostium frequenter irrumpens nequaquam pugnando cessavit, donec ex eis non-gentos occideret. Sed Hebræus cujus dicta in expositione Regum aliqua posui, et in præsentis opere non pauca inserui, istum Jesbaam ipsum David intelligi vult, interpretans nomen ipsum, hoc est, Jesbaam, *sedens in populo*, Achamoni vero *sapientissimus*: firmatque, hoc in libro Regum ita demonstratum esse, ubi scribitur: *Sedens in cathedra sapientissimus (II Reg. xxiii)*. Sed ideo vermiculo ligni eum comparatum esse, quia minuebatur illi sapientia propter peccatum quod commisit in Uria (*II Reg. xi*). Similiter refert illud significare, quod in volumine Regum narratur (*II Reg. xxiii*), octingentos illum uno impetitu interfecisse, et hic in Paralipomenon dicit trecentos eum interfecisse, minoratione scilicet famæ illius propter peccatum prædictum adulterii et homicidii.

Et post eum Eleazar, filius patris ejus, Aboites, qui fuit inter potentes. Aboi enim (ut Hebræi tradunt) frater fuit Eleazar, qui fuit inter tres potentissimos, quos Josephus dicit esse Eusebium filium Achimee; et Eleazar filium Doli, et Semeiam filium Eli.

Descenderunt autem tres de triginta principibus ad petram, in qua erat David ad speluncam Odollam, quando Philisthiim fuerant castrametati in valle Raphaim. Porro David erat in præsidio, et statio Philistinorum in Bethlehem. Desideravit ergo David aquam, et dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethlehem quæ est in porta? Tres ergo isti per media castra Philistinorum perrezerunt, et hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat in porta, et attulerunt ad David, ut biberet. Qui noluit, sed magis libavit illam Domino, dicens: Absit ut in conspectu Dei mei hoc faciam, et sanguinem istorum virorum bibam, quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere, et reliqua. Hebræi asserunt David non tam desiderio aquæ sitim hoc fecisse, quam etiam ad probandum utrum tam fortes viri inter suos inveniri potuissent, qui hoc attentarent; cum autem sibi per eos oblata fuisset aqua cum tanto periculo hominum, noluisse eam bibere, sed magis sacrificare eam Deo elegisse, gratias illi agendo, quod tam fortes viros in Israel dederat. Mystice autem sitiebat David non aquam, quæ est in Bethlehem, sed oriturum in eadem Bethlehem Christum ex Virgine in spiritu prævidebat. Ergo volebat bibere non aquam fluminis, sed lavacrum ex latere Christi fluens, hoc est, non aquarum sitiebat David elementum, sed sanguinem Christi: unde non bibit oblatam aquam, sed Domino fudit, significans sitire se Christi sacrificium, non naturæ fluentum, illud sacrificium in quo est remissio peccatorum; illum sitire fontem æternum, qui non periculis quaritur alienis, sed pericula aliena deleret. Juxta tropologiam vero cogitandum summopere est, ut qui se illicita meminit commisisse, a quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenus per hoc coaditori suo satisfaciat, ut qui commisit prohibita, sibi metipsi abscondere debeat etiam concessa: ut se reprehendat in minimis, quem meminit in maximis deliquisse. Lex certe Veteris Testamenti alienam uxorem concupiscere prohibet, a rege vero fortia juberi militibus vel desiderari aquam non pœnaliter vetat. Et cuncti novimus quod concupiscentiæ mucrone transfixus, alienam conjugem et appetivit, et abstulit: cujus culpam digna verbera sunt secuta, et malum quod perpetravit per pœnitentiæ lamenta correxit (II Reg. xi). Qui cum longe post hostium cuneos sederet, aquam bibere ex eorum cisterna desiderio voluit: cujus electi milites inter catervas adversantium medias erumpentes, aquam quam desideraverat illæsi detulerunt. Sed vir flagellis eruditus semetipsum protinus cum periculo militum aquam desiderasse reprehendit, eamque Domino fundens libavit, sicut illic scriptum est: *Libavit sam Domino*

PATROL. CIX.

(II Reg. xxiii). In sacrificium quippe Domini effusa aqua conversa est, quia culpam concupiscentiæ retractavit per pœnitentiam reprehensionis suæ. Qui ergo quondam concupiscere alienam conjugem nequaquam timuit, post etiam quia aquam, etiam a licitis abstinebat.

Abisai quoque frater Joab, ipse erat princeps trium; et ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos; et ipse erat inter tres nominatissimos, inter tres secundus inclutus, et princeps eorum. Verumtamen usque ad tres primos non pervenerat. Hinc apparet quod Abisai princeps erat nominatissimus inter tres sapientes. Sed usque ad tres primos, qui supra nominati sunt, non pervenit, hoc est, Jesbaam, Eleazarum et Sen-nua, quorum actus fortissimos supra narravit. Allegorice autem hæc sententia ostendit quod nemo sanctorum, licet inter suos virtutum excellentia emineat, tamen usque ad æqualitatem potentiæ Patris et Filii et Spiritus sancti pervenit. Unde in Psalmo scriptum est: *Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit Deo inter filios Dei? Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum, magnus et metuendus super omnes qui in circuitu ejus sunt.* etc. (Psal. lxxxviii).

Banaias, filius Joiadæ, viri robustissimi, qui multa opera perpetraverat de Cabseel. Ipse percussit duos ariel Moab, et ipse descendit et interfecit leonem in media cisterna in tempore nivis. Et ipse percussit virum Ægyptium, cujus statura erat quinque cubitorum, et habebat lanceam ut liciatorum texentium. Descendit ergo ad eum cum virga, et rapuit hastam quam tenebat manu, et interfecit eum hasta sua, etc. Quod autem scriptum est in Regum de Banaia (II Reg. xxiii) quod percussit duos leones Moab, et in Paralipomenon duos ariel Moab nominat, unicam significationem habet. Viri ergo fortissimi isti fuerunt in regno Moab: unde et ariel Moab leones nuncupantur. Ariel enim interpretatur leo Dei: quos Banaias, dum provocatus esset ab illis, superatos interfecit. Quod autem dicitur de Banaia: *Et ipse descendit et percussit leonem in media cisterna in diebus nivis*: quomodo sit factum, Josephus narrat apertius: quia videlicet cisterna fuerit nimium profunda, quæ, tempore hiemis, cum essent omnia nivibus plena, ipsa quoque nimio nivium aggestu fuerit coæquata. Quam cum leo superveniens periculi nescius incidisset, ibidemque conclusus grandi rugitu clamaret, accurrebant homines videre quid esset. Et dum cum aliis ad tale spectaculum veniret et Banaias, desiliit in cisternam, statimque aggressum mediis nivibus percussit et interfecit leonem. Nix itaque figuratiter nunc innocentie æstus et gratia, nunc hiems et frigus charitatis intelligi potest. Quod autem hic legimus, nec non et in Regnorum libris, Banaiam quemdam de fortibus Israel descendisse in cisternam, et percussisse leonem in tempore nivis, indifferenter puto in locis ipsis positam nivem, quia et Christi gratia, quæ in hoc mundo resplendit, et frigus charitatis Dei, quo infrixerunt homines, nivis nomine possunt Scriptura

significari. Banaiam vero figuraliter intelligimus A Salvatorem; qui, juxta vim nominis sui, ipse *ædificator Dominus*, interpretatur, de quo Propheta vaticinatus fuerat, quia per eam ædificanda Ecclesia esset, dicens: *Ædificans Jerusalem Dominus (Psal. cxlvi)*. Itemque, *Ædificavit*, inquit, *Dominus Sion (Psal. cr)*. Quod verbum in factura Evæ, quæ Ecclesie tyrum habuit, Scriptura propria significatione posuit, dicens: *Et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam in mulierem (Gen. ii)*. Et Paulus construi eum videns ait: *Dei ædificatio estis (I Cor. iii)*. Et bene dicitur, quod Banaias multa opera perpetraret, quia Banaias noster usque modo operatur, et omnium rerum cum Patre et Spiritu sancto conditor est, qui in Evangelio de semetipso ait: *Pater meus usque modo operatur, et ego operor. B* Quæcumque ille fecerit, hæc et Filius similiter facit (Joan. v). Ipse de Cabseel dicitur, hoc est, de congregatione Dei, quia ad eum omnis cætus sanctorum pertinet, et ipse caput est corporis Ecclesie (Col. i). Ipse descendit et interfecit leonem in media cisterna in tempore nivis, quia de cælo in terram descendens, et homo factus, leonem diabolum, qui infidelitatis frigore torpentem possidebat mundum, morte sua interficiendo in profundum inferni detrusit. Ipse percussit virum Ægyptium, cujus statura erat quinque cubitorum, descendens ad eum cum virga, et rapiens hastam, quam tenebat manu, interfecit eum hasta sua, quia Antechristum nigredine peccatorum teteritum, quique sensibus corporis abutitur ad perpetranda scelera, per virgam crucis suæ superans, propria reum nequitia damnavit perpetua. C Nec prætereundum quod Hebreus ille leonem hunc, quem Banaias interfecit, Joab intelligi oportere putat, quia in media cisterna, id est, in domo Domini, ubi cornua altaris tenebat, occisus est (III Reg. ii). Ergo altare cisterna dicitur, quia sicut aqua cisternæ affert, ita etiam nihilominus sanctuariam Domini peccata expiabat in diebus nivis, quia per mortem expiavit peccatum, juxta illud Psalmistæ: *Lavabis me, et super nivem dealbabor (Psal. l)*. Porro in eo, quod subsequenter narratur: *Ipse quoque interfecit virum Ægyptium*, quem in libro Regum dignum spectaculo dicit (II Reg. xxiii), virum istum Ægyptium Semei filium Gera esse arbitratur, qui maledixit David (II Reg. xvi). Sciendum vero, quod idem Semei de Baurim fuerit, id est, de electis, ideoque Ægyptius dicitur, quia opera illius Ægyptii Dominum blasphemantis, quem Moyses, jubente Domino, interfecit in eremo, imitatus fuit (Levit. xxiv). Ille enim blasphemavit Dominum, et iste maledixit prophetam et regem. Et bene dicitur, *dignum spectaculo*; spectabatur enim, ut, si egredieretur Jerusalem, interficeretur. *Habentem in manu hastam*, id est, legem Dei, quam si meditatus fuisset permanendo in Jerusalem, non perimeretur. Quia ergo præceptum regis irritum fecit exeundo ab Jerusalem (III Reg. ii), idcirco in eum Banaias in virga, id est, recitidine justitiæ, descensum est, et hasta, quam jam non

recte tenebat, vi ab eo extorta est. *Hæc*, inquit, *fecit Banaias filius Joiadæ, qui erat inter tres robustos nominatissimus, inter triginta primus. Verumtamen usque ad tres non pervenerat. Intelligitur, quia ipse nominari dignus esset inter tres robustos, Jabesai et Subachai et Jonathan, quippe qui viribus eis æquiparari posset. Hi etiam tres erant super triginta, ut Hebræi asserunt. Quod autem sequitur:*

Posuit eum David in articulum suam, ostendit, illum per familiaritatem ac fidem secretorum suorum eum velle esse conscium. Enumeratis ergo per hæc viris fortioribus David, qui adjuverant eum, ut regnaret super Israel, Scriptura subjungit, dicens:

CAPUT XII.

De adventu filiorum Israel ad David in Hebron ut constituerent eum regem super Israel. Catalogus virorum fortium David, qui adjuverunt eum, ut rex fieret super omnem Israel. De adventu filiorum Gad et filiorum Benjamin et Juda ad David. De his qui transfugerunt ad eum de Manasse, cum esset David in Siceleg, et de Joiada principe stirpis Aaron, et de filiis Issachar, qui præsidium offerebant David.

(I PAR. xii.) *Mi quoque venerunt ad David in Siceleg, dum adhuc fugeret Saul filium Gls. Qui erant fortissimi et egregii pugnatores, tendentes arcum, et utraque manu fundis saxa jacientes, et dirigentes sagittas, et reliqua. Demonstrat eos historialiter agiles esse ac strenuos ad omnem actum belli; juxta allegoriam vero significat spirituales milites Christi non segnes, sed studiosos esse debere, et sive in prosperis, sive in adversis robur fortes fieri oportere atque prudentes, ut, secundum Apostolum, viam regiam incedentes, in charitate non facta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiæ a dextris et a sinistris pugnent, per gloriam et ignobilitatem, per insaniam et bonam famam, ut seductores et veraces, etc. (II Cor. vi).*

Sed et de Gaddi transfugerunt ad David, cum lateret in deserto, viri robustissimi et pugnatores optimi, tenentes clypeum et hastam: facies eorum quasi facies leonum, et veloces quasi capreæ in montibus, etc. De Gaddi, inquit, hoc est, de tribu Gad, fugerunt ad David viri robustissimi eo tempore quo fugiendo Saul latebat in deserto: quos leonibus comparat, propter fortitudinem mentis; capreis, propter sensus perspicuitatem, seu corporis agilitatem. Mystice autem docet nos, qui militiam Christi professi sumus, ut non simus parvuli in sensibus fluctuantes, sed stabiles et immobiles, abundantes in opere Domini, providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus, videntes, quomodo cave ambulemus; non quasi insipientes, sed ut sapientes; ut sive manducemus, sive bibamus, seu aliud quid agamus, omnia in gloriam Dei faciamus (I Cor. xiv; I Cor. xv; II Cor. viii; Ephes. v; I Cor. x).

Hi de filiis Gad principes exercitus. Novissimus centum militibus præerat, et maximus mille. Isti sunt qui transierunt Jordanam mense primo, quando inundare consuevit super ripas suas: et omnes fugerunt, qui morabantur in vallibus, ad Orientalem plagam et

Occidentalem, etc. Descriptis principibus, qui transfugerunt de tribu Gad ad David, mox scriptor historię subjunxit, dicens: *Novissimus centum præerat militibus, et maximus mille*. Quod (ni fallor) potest ad mysterium transferri: quia princeps exercitus Domini, hoc est, doctor quilibet catholicus, qui licet novissimus dici posset propter observantiam humilitatis, tamen centum militibus, qui in castris Ecclesię supplici devotione Christi militiam agunt, merito præfertur, quia perfectioni virtutum studet. *Et maximus mille*. Maximus ille dici potest, qui scientię præsidio fultus laborem pie exercet prædicationis cum bonis exemplis, cum id quod verbis docet operando confirmat, atque ob hoc æterna beatitudine, quæ millenario numero designatur, dignus apparebit. Hæc enim angelus in visione Danielis ad Prophetam loquens, ita distinguere videtur, inter alia dicens: *Qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti; et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates* (Dan. x). Quam sententiam beatus Hieronymus in tractatu Danielis ita exponit, dicens: « Magistri habebunt similitudinem cœli; et qui aliquos erudiunt, stellarum fulgori comparabuntur. Non enim sufficit scire sapientiam, nisi et alios erudias; tacitoque sermone doctrinæ alium non ædificans, mercedem otiosus recipere non potes. » Quem et deinde locum Theodotio ita expressit: « Et intelligentes fulgebunt, quasi splendor firmamenti; et, devictis plurimis, quasi in æternum et ultra. » Solent nonnulli quærere utrum doctus sanctus et simplex sanctus eandem mercedem habeant, et unam et in cœlestibus mansionem (Joan. xviii). Unde nunc juxta Theodotionem dicit quod docti similitudinem cœli habeant, et absque doctrina viri stellarum fulgori comparantur; tantumque sit inter eruditam sanctitatem et sanctam rusticitatem, quantum cœlum distat et stellæ. Hinc quoque Paulus apostolus ad discipulum scribens, ait: *Qui bene præsumunt presbyteri, duplici honore digni habentur, maxime qui laborant in verbo et doctrina* (I Tim. v). Hinc ad Thessalonicenses, dicit: *Rogamus autem vos, fratres, ut noveritis illos, pacem habere cum eis* (I Thess. v). Isti sunt (inquit) qui transierunt Jordanem mense primo, quando inundare consuevit super ripas suas. Quid per Jordanem fluvium, in quo Dominus baptizatus est, nisi aqua baptismatis designatur? Transierunt ergo doctores sancti Jordanem mense primo, quando inundare consuevit ripas suas, quia apparente in carne Filio Dei, et annum illum consecravit, quem Isafas propheta prædixit acceptabilem esse Domino (Isa. lx), statim ut baptismi sacramentum suo baptisate consecravit, copiosissime ipsius sacramenti munus prædicando atque baptizando in toto orbe dilataverunt; et omnes fugaverunt qui morabantur in vallibus ad Orientalem plagam et Occidentalem; quia omnes qui ex Judæis, quos Orientalis plaga propter ortum legalis scientię designat, vel ex gentibus quas Occidentis clima propter occasum naturalis prudentię exprimit, quam illi, idola colendo, prodiderunt,

A juveniebantur delectari in rebus mundanis ac sæcularibus desideriis, et nolebant ad arcem virtutum et sapientiæ culmen ascendere, coram prædicatione Evangelii fugerunt, quia resistere Majestati divinæ nullo modo potuerunt. Unde Propheta ex persona ipsius Salvatoris ad Dominum ait: *Inimicorum meorum dedisti mihi dorsum, et odientes me disperdidisti* (Psal. xvii). Et Jeremias: *Qui turbat, inquit, mare, et sonant fluctus ejus; Dominus exercituum nomen illi* (Jer. xxxi).

Venerunt autem et de Benjamin et de Juda ad præsidium in quo erat David. Egressusque est David obviam eis, et ait: *Si pacifice venistis ad me, ut auxiliemini mihi, cor meum jungatur vobis. Si autem insidiamini mihi pro adversariis meis (cum ego iniquitatem in manibus non habeam), videat Deus patrum nostrorum et judicet. Spiritus vero Domini induit Abisai principem inter triginta, et ait: Tui sumus, o David, et tecum, fili Isai; pax, pax tibi, et pax adjutoribus tuis. Te enim adjuvat Deus tuus. Suscepit ergo eos David, et constituit principes turmæ. Quid per advenientes milites de tribu Juda atque de tribu Benjamin ad David, quos ipse, fide eorum explorata, principes constituit super turmas, nisi doctores Judæorum atque gentium designantur? De quibus Paulus, qui ex tribu Benjamin exortus est, in Epistola sua testatur, dicens: *Petrus et Jacobus atque Joannes, qui videbantur columnæ esse, dexteris mihi dederunt et Barnabæ societatis; ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem verbum Dei seminarent* (Galat. ii). Ii ergo ad Redemptorem nostrum venientes de fidei suæ virtute ab omnium cultorum cognitione explorati sunt. Unde est illud, quod Dominus discipulos suos in Evangelio interrogans quem eum homines esse dicerent, cum diversas opiniones hominum de se ab eis audisset, novissime eorum fidem requisivit, dicens: *Vos autem quem me esse dicitis? Respondit ei Abisai noster, Petrus videlicet apostolus, unus pro omnibus, dicens: Tu es Christus Filius Dei vivi. Cui respondit Jesus: Beatus es, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in cœlis. Et ego dico tibi quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis; et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis* (Matth. xvi). Hoc ergo modo pro fidei suæ laude non solum Petrus, sed et alii apostoli, nec non et ceteri doctores sancti remunerati sunt, quia principes, secundum sententiam viri David, super omnem terram ab ipso constituti potestatem habent ligandi atque solvendi prout causa justitiæ eis dictaverit. Huic quoque alibi in Evangelio ipsa Veritas, ordinans prædicatores suos, ait illis: *Amen dico vobis: Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo, et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo* (Matth. xviii). Hinc et post resurrectionem apparens insufflavit in eos, et dixit: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remisistis peccata, remittuntur eis; et quo-**

rum retinueritis, retenta sunt (Joan. xx). Beatus igitur qui donum quod gratia Dei suscipit per humilitatis custodiam illatum usque ad finem vitæ servaverit, ut supernus paterfamilias, secundum promissum suum veniens, et ita facientem reperiens, super omnia bona constituat illum (Matth. xxv).

Quando ergo reversus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de Manasse Ednas et Josabaad et Jedihel et Michael et Josabad et Eliu et Salathi, principes militum in Manasse. Hi præbuerunt auxilium David adversus latrunculos, et reliqua. Isti ergo, qui de Manasse venerunt ad David, eo tempore cœperunt venire, quo David cum Philisthiim adversus Saul decrevit pergere in prælium, ut historia demonstrat (I Reg. xxix). Sed quia a Philisthæis remissus, in Siceleg reversus est, et invenit uxores suas ab Amalecitis captivas abductas, urtemque succensam, ut liber Regum narrat (I Reg. xxx), tunc venientes præbuerunt auxilium David adversus latrunculos, qui deprædati sunt uxores ejus, et eorum qui cum ipso erant, et filios et filias. Mystice autem hi septem principes, qui venerunt de Manasse, significant primos doctores Ecclesiæ de Judæa, qui, septiformi Spiritus sancti gratia illustrati, auxilium præbuerunt David nostro adversus latrunculos, hoc est, adversus Hebræos, hæreticos, sive etiam malignos spiritus, qui semper student quoscunque possunt per fraudem capere, atque in captivitatem erroris ac vitiorum tradere. De ipsorum etiam electorum numero fuit ille qui ad discipulos scribens ait: *Dei sumus adjutores. Dei agricultura estis. Dei ædificatio estis* (I Cor. iii). *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco* (II Cor. ii). Sed et illud, quod sequitur: *Quia per singulos dies veniebant ad David ad auxiliandum ei, usque dum feret grandis numerus, quasi exercitus Dei*. Licet Hebræi dicant, juxta historiam, tantum numerum excrevisse illorum, qui venerunt David in auxilium, donec fieret ille numerus armatorum qui egressus est ex Ægypto, hoc est, sexcentorum millium, quos Moyses per Rubrum mare eduxit in desertum (Exod. xiv); tamen altiori intellectu significat quotidie in exercitum David nostri fidelium numerum crescere, donec electorum Dei, qui ad æternam vitam prædestinati sunt, summa compleatur: *Quia quos præcivit, hos et prædestinavit; et quos prædestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, illos et justificavit; quos autem justificavit, illos et glorificavit* (Rom. viii). Porro quod sequitur:

Iste quoque est numerus principum exercitus, qui venerunt ad David, cum esset in Hebron, ut transferrent regnum Saul ad eum, juxta verbum Domini, huic mysterio convenienter aptatur, quia hoc doctores sancti, hoc est, fideles discipuli, maxime appetunt, totoque nisu decertant, ut prisce legis historicus cultus in spiritalem Evangelii transferatur intelligentiam, utque vetera transeant, et omnia fiant nova (II Cor. v).

Joiada quoque princeps de stirpe Aaron, et cum eo

tria millia, septingenti. Sadoc etiam puer egyptiæ indolis, et domus patris ejus, principes viginti duo. Istum Joiada principem de stirpe Aaron Hebræi tradunt fuisse Phinees filium Eleazari, ad cujus comparationem puer vocatur, quia ætate ac merito fuerat. Quod vero dicit, principes cum eis venisse, significant sacerdotum numerum, qui in domo patris Sadoc, hoc est, in domo Levi antiquitas secundum legis præcepta ordinati sunt, adfuisse.

De filiis quoque Issachar viri eruditi, qui noverant singula tempora ad præcipiendum quod facere deberet Israel, principes ducenti. Omnes autem reliquæ tribus eorum consilium sequebantur. Doctores legis in tribus Issachar fuisse tradunt, qui erant viri eruditi, et noverant singula tempora legaliter discernere. Ipsi

enim erant legis doctores, ipsi computatores temporum et magistri fuerant, ad limitandum festivitatum congruam celebrationem, cæterasque legis cæremonias observandas. Inde dictum est in benedictionibus, quibus Jacob singulos filios benedixit: *Issachar asinus fortis occubans inter terminos, vidit requiem quod esset bona, et terra quod optima, et suppositit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens* (Gen. xlix). Mystice autem Issachar, qui interpretatur merces, refertur ad populum gentium, quem Dominus sanguinis sui pretio est mercatus. Hic Issachar asinus fortis scribitur, quia prius gentium populus quasi brutum et luxuriosum animal erat, nullaque ratione subsistens. Nunc vere fortis est Salvatori nostro mentis occulta subigens, ac, Redemptoris dominio colla subjiendo, jugum disciplinæ evangelicæ perfert. Hic accubans inter terminos; namque accubare est præstolato mundi sine requiescere, nihilque de his quæ nunc versantur in medio querere, sed ultima desiderare. Et asinus fortis requiem et terram optimam vidit, cum simplex gentilitas idcirco se ad robur boni operis erigit, quia ad æternæ vitæ patriam tendit. Unde etiam apponit humerum suum ad portandum, quia dum ad promissam requiem pervenire desiderat, cuncta mandatorum onera libenter portat. Unde et factus est tributis serviens, hoc est, regi et Christo suo fidei bona operumque bonorum munera offerens; sive tributis servit, cum verbi ministerium devotis auditoribus exhibet, quibus debitor est talentum Domini ad multiplicandum in bonorum operum augmento tradere. Unde Paulus de prædicatione sua ait: *Sapientibus et insipientibus debitor sum* (Rom. i). Et alibi: *Nam si evangelizavero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi est, si non evangelizavero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo. Si autem invitus, dispensatio mihi credita est. Quæ est ergo merces mea? Ut Evangelium prædicans sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio. Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrificarem. Et factus sum cum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrarer. His qui sub lege sunt quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege), ut eos qui sub lege erant lucrificarem. His qui sine*

Digitized by Google

lege, tanquam sine lege essem (cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi), ut lucrificarem eos qui sine lege erant. Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrificarem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. Omnia autem facio propter Evangelium, ut particeps ejus efficiar (I Cor. ix). Ecce hic spiritualis negotiator tributa se solvere non uni, sed pluribus demonstrat, quia Judæis et gentibus et Ecclesie Christi verbum fidei prædicando, bonis exemplis ita se omnibus aptavit, quod omnibus placeret, omnibus proficeret, ac cujusque diaconi personas ad obedientiam sibi certatim impendendam conciliaret. Unde sequitur:

Omnes autem reliquæ tribus consilia eorum sequuntur. Quia justum est ut sanctis doctoribus fideles quique obedire in Evangelio Christi non detrectent. Hinc quoque, enumeratis his qui de singulis tribus quæ ad David venerant, subjungitur:

Omnes isti viri bellatores, et expediti ad pugnam, corde perfecto venerunt in Hebron, ut constituerent regem David super universum Israel. Sed et omnes reliqui ex Israel uno corde erant, ut rex fieret David. Quia apostoli et apostolici viri ad David nostram conveniunt, speciali quoque conjugio illi copulantur, omnes reliqui, tam ex Judæis scilicet, quam etiam ex gentili populo, uno corde parique voto optant, ac pro viribus certant, ut rex fiat David, ut ipsi videlicet regnum Christi fiant, quibus ipsa Veritas ait: Regnum Dei intra vos est (Luc. xvii).

Fueruntque ibi apud David tribus diebus, comedentes et bibentes quæ præparaverunt eis fratres sui ex Issachar et Zabulon et Nephthalim, etc. Quia omni tempore sanctæ Trinitatis fidem tenentes manent in devotione eadem, ut ea quæ primi doctores, hoc est, apostoli, ex divinis dogmatibus illis præbuerunt, alimenta gaudentes accipiant, et de bonis perceptis lætando omnium largitori perpetuo gratias referant.

CAPUT XIII.

De eo quod David inivit consilium cum tribunis et centurionibus et universis principibus, ut congregata multitudine sacerdotum et Levitarum, reducerent arcam Domini ad se de domo Abinadab. De Oza Levita, qui minabat plaustrum, et tendens manum suam, ut sustentaret arcam, ne forte rueret, ob temeritatem tactus percussus est a Domino. Hoc David videns obstupuit, et avertit arcam in domum Obededom Gethæi, ubi mansit tribus mensibus.

(I PAR. XIII.) *Inivit autem consilium David cum tribunis et centurionibus et universis principibus, et ait ad omnem cætum Israel: Si placet vobis et a Domino nostro Deo egreditur sermo, quem loquor, mittamus ad fratres nostros reliquos in universas regiones Israel, et ad sacerdotes et Levitas, qui habitant in suburbanis urbium, ut congregentur ad nos, et reducamus arcam Dei nostri ad nos; non enim requisivimus eam in diebus Saul. Et respondit universa multitudo ut ita fieret. Placuerat enim sermo omni populo. Quid est, quod David consilium inivit cum tribunis et centurionibus et universis principibus Israel, ut, congregata multitudine, arcam Dei transferret de colle Cariathiarim ad se, nisi quod Redemptor noster cum apostolis et*

A prophetis atque evangelistis disponit, qualiter fides incarnationis suæ a priori populo per verba legis et prophetarum, ministrantibus ipsis Evangelii doctoribus, ad gentium salutem transmutetur. Hoc est enim de colle Cariathiarim, quæ est invidia, et interpretatur civitas silvarum, ad se arcam Dei transferre: de eminentia videlicet Scripturarum apud Judæos collocatarum, ubi umbra numerosa figurarum abundat, ad intellectum gentilis populi, ubi Ecclesia Christi fundatur, fidem Domini perducere. Et bene scriptum est, David dixisse, quod non requisierint eam in diebus Saul, quia permanente Synagoge statu temporibus Veteris Testamenti, quasi non requisierunt arcam Domini, quia spiritualem sensum, qui latebat in littera, illa populo ad apertum producere non potuit, sicut sub gratia Novi Testamenti manifestatum est credentibus in Christum. Unde apostolus Paulus in Epistola sua gloriatur: Secundum revelationem sibi notum esse sacramentum in mysterio Christi, quod aliis generationibus non est agnatum filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis ejus apostolis et prophetis in Spiritu, esse gentes coheredes et concorporales et participes promissionis in Christo Jesu per Evangelium, ut innotescat principatibus et potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei secundum præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro (Ephes. iii).

Quo placente omnibus consilio, congregavit David cunctum Israel a Sihor Ægypti, usque dum ingrediaris Emath, ut adduceret arcam Dei de Cariathiarim. Sihor Ægypti fluvius est (ut ferunt) derivatus, de quo in Jeremia ita scriptum est: Quid tibi est ad riam Ægypti, ut bibas aquas Sihor (Jer. ii)? Pro quo interpretes aquam turbidam interpretati sunt, quia Sihor, Firmamentum novum vel turbidum, interpretatur (Amos. vi). Emath quippe civitas est Damasci, quam expugnavit rex Assyriorum; quæ et in Amos Emathra scribitur, quod nobiscum sonat Emath magnum. Hæc et nunc Epiphania nuncupatur. Denique per hæc duo vocabula, hoc est, Sihor et Emath, totam terram repromissionis comprehendit, ex qua universus Israel congregatus est ad David. Per Sihor quippe, hoc est rivum sive torrentem Ægypti, Australem partem terræ, et per Emath, Septentrionalem designat.

D Et ascendit David et omnes viri Israel ad collem Cariathiarim, quæ est in Juda, ut afferret inde arcam Domini Dei sedentis super cherubim, ubi invocatum est nomen ejus. Imposueruntque arcam in plaustrum novum de domo Aminadab. Oza autem et fratres ejus minabant plaustrum. Porro David et universus Israel ludebant coram Domino, omni virtute, in canticis et citharis et psalteriis et tympanis et cymbalis et tubis. Ascendit, inquit, David et omnes viri Israel ad collem Cariathiarim, quæ est in Juda, ut afferret inde arcam Domini. Viros Israel hic non æstimo Scriptorem omnes masculos, qui ad virilem ætatem pervenerant, sed electiores quosque ac nobiliores intelligi velle. Numerus autem virorum, qui ad hoc congregati sunt, videtur in libro Regum comprehen-

sus, ubi scriptum est: *Congregavit autem David omnes electos ex Israel triginta millia, etc. (II Reg. vi.)* Cariathiarim ergo, quæ Cariatharbe alibi dicitur, civitas saluum, una est de urbibus Gabaonitarum, pertinens ad tribum Juda, euntibus ab Helia Diospolim in milliario nono. De hac fuit Urias propheta, quem interfecit Joachim in Jerusalem, sicut Jeremias scribit (*Jer. xxvi*). Sed et filius Sobal Cariathiarim appellabatur, sicut in præsentî libro superius ostensum est.

Cum autem pervenissent ad Arcam Chidon, tetendit Oza manum suam, ut sustentaret arcam. Bos quippe lascivians paululum inclinaverat eam. Iratus itaque Dominus contra Ozam, et percussit eum, eo quod tetigisset arcam, et mortuus est coram Domino. Contristatusque est David, eo quod divisisset Dominus Ozam vocavitque locum illum divisio Oza, usque in præsentem diem. Notandum autem, quod in libro Regum (*II Reg. vi*), ubi istius loci mentio facta est, non *area Chidon*, sed *area Naon* nominatur. Pro *Naon* enim Aquila interpretatur *aream præparatam*. Chidon autem interpretatur *clypeus*. Traditur enim ille locus esse ubi Josue stabat quando dictum est ei: *Leva clypeum contra urbem Ahi (Jos. viii)*. Quod autem scriptum est de Oza, quod percussit eum Dominus, eo quod tetigisset arcam, contristatusque sit David quod divisisset Ozam, tradunt Hebræi quod Aminadab sacerdos jusserit duobus filiis Oza et Ahio ut portarent arcam Domini humeris suis juxta legis præceptum. Sed quia nec ipsi eam portaverunt, neque Cariathitis ad portandum dederunt, idcirco Oza morte multatus sit. Fuit enim peccatum in transgressione mandati, sed jam poena peccati in sustinendo arcam plaustri impositam. Unde percussus est. Divisio enim Oza traditur esse in hoc, quod aruisset brachium ejus et humerus, ubi arca Domini portanda fuerat, et illius loci divisio quædam facta est, hoc est, distinctio obedientiæ et inobedientiæ.

*Et timuit Dominum tunc temporis, dicens: Quomodo possum ad me introducere arcam Domini? Et ob hanc causam non eam adduxit ad se, hoc est, in civitatem David; sed avertit in domum Obededom Gethæi. Mansit ego arca Dei in domo Obededom tribus mensibus. Et benedixit Dominus domui ejus, et omnibus quæ habebat. Ideo enim avertit David arcam Domini in domum Obededom Gethæi, quia et ipse Levita erat, quia ignorabat adhuc ob quam causam indignatio Dei venisset in Ozam. Postquam vero cognovit causam pro qua Oza percussus est, jussit eam comportari in humeris Levitarum, sicut in sequentibus demonstratur. Igitur in historia beati regis et prophetæ David, qua arcam adduxisse narratur, humilitas approbata, superbia damnata, et temeritas vindicata monstratur, quia et ipse David, qui coram Domino humiliter saltare non erubuit (*II Reg. vi*), mox promissionem Filii Dei ex sua stirpe nascituri suscipere proneruit (*II Reg. vii*), et conjux, quæ eandem illius humilitatem despexit,*

A ejus semine secundari non merita perpetua sterilitatis poenas luit. Sacerdos quoque qui arcam inconsiderata temeritate tetigit, ausus sui reatum immatura morte purgavit. Ubi intueri necesse est quantum delinquat, qui ad corpus Domini reus accesserit, si devotus ille sacerdos morte mulctatur, qui arcam illam, Dominici videlicet corporis figuram (*I Cor. xi*) minori quam debuit veneratione corripuit. Verum, juxta allegoriam David Christum, arca Ecclesiam significat. Quæsit autem David arcam in civitatem suam adducere; sed, causa interveniente contraria, ad tempus eam alibi divertit, ac sic deinceps, quod multum delectaverat explevit, quia Dominus in carne apprensus Evangelium filii Israel, suæ videlicet genti, prædicavit. *Sed cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus feret (Rom. xi)*. Sed ut hæc enucleatus pateant, per singula videamus. Congregavit ergo David omnes electos ex Israel, ut in libro Regum scriptum est, triginta millia (*II Reg. vi*), quia Dominus Ecclesiam primitivam ex Israel instituit, non quidem omnes Israel, sed electos quosque sibi consocians. *Non enim omnes, qui ex Israel, hi sunt Israelitæ, sed filii promissionis deputantur in semine (Rom. ix)*. Qui triginta millia fuisse referuntur, id est, fidei, operis et spei firmitate perfecti. Tria enim per confessionem sanctæ Trinitatis ad fidem pertinent: decem propter Decalogum legis ad opera; mille propter sui perfectionem ad spem vitæ æternæ, qua superius aliquid non est, sicut numerus millenario major nullus est. Etsi enim decem, si triginta, si etiam mille millia dixeris, non ipsum mille numerando transecendis, sed vel per se vel per minores numeros sæpius ducendo multiplicas. Tria ergo per decem multiplica, ne fides sine operibus mortua sit. *Item triginta per mille multiplica, ut fides, quæ per dilectionem operatur (Galat. v)*, non alibi, quam in cælis retributionem speret. Electi ergo ex Israel populos recte credentes, operantes, sperantes insinuant; viri autem Juda, qui erant cum David, ipsos apostolos et doctores, qui lateri Christi quasi familiariter adhærebant, indicant. Quo utroque stipatus exercitus Domini arcam adducere, id est, Ecclesiam dilatari, et in eorum qui non crediderunt cordibus inserere gaudet. Imponitur autem arca plaustro novo, ut Novi Testamenti gratia renovatis in baptismo mentibus infundatur, vinumque novum novis utribus conservanda mandetur (*Matth. ix*). Erat quidem prius arca in domo Aminadab, qui erat in Gabaa, quia eadem, quæ nunc prædicatur, Ecclesiæ fides, et ante incarnationis Dominicæ tempus florebat in his qui patriarcharum prophetarumque sunt devotionem secuti. Aminadab enim, qui interpretatur *Pater meus spontaneus*, vel Abraham patrem fidei, vel Moysem legislatorem significat. Qui uterque in Gabaa custodit arcam, quia sublimi virtutis exemplo credentium pectora munit. Unde et Gabaa *collis* interpretatur, qui est locus in civitate Cariathiarim. Elata ergo foras arca ludebat David, et omnis Israel coram Do-

malno, diversis musicorum generibus, quia mox, inchoante novæ gratiæ præconio, Dominus ad exhibendas Deo Patri laudes humilitatis omnes invitat, dicens: *Qui mihi ministrat, me sequatur* (Joan. xii). *Alii dando per Spiritum sermonem sapientiæ, alii sermonem scientiæ, alii genera linguarum, alii gratiam curationum, etc.* (I Cor. xii.) Sed his atque hujusmodi charismatum generibus progrediente arca, id est, crescente Ecclesia primitiva, ventum est juxta historiam Regum (II Reg. vi), ad aream Naon, id est, *arcam præparatam*, gentium videlicet Ecclesiam, fidei veritate consecrandam, de qua Joannes ait: *Et permundabit aream suam*; sive ad aream Chidon, hoc est, *protectio clypei*, secundum id, quod in præsentia historia continetur, quia in eadem Ecclesia certa est protectio fidelibus adjutorii Dei. Unde dicunt cum Propheta: *Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos* (Psal. v); ubi sacerdos qui arcam incautius quasi corrigendo tetigit, mox a Domino percussus occubuit, quia Judæorum populus dum genibus invidet, salutis se munere privat; dum legem vult in Evangelio miscere, utriusque sibi gratiam tollit. *Et tenuit, inquit, eam quoniam calcitrabant boves* (II Reg. vi). Boves quippe calcitrare est prædicatores Evangelii liberius circa fidem agere, neque secundum consuetudinem legis ingredi, sed Sabbata, neomenias, circumcisionem, victimasque spiritualiter interpretari. Quos, velut errantes, corrigere tentabant, qui descendentes de Judæa docebant fratres: *Quia nisi circumdamini secundum morem Moysi, non potestis salvi fieri* (Act. xv); et de quibus Jacobus ad Paulum: *Vides, inquit, frater, quot millia sunt in Judæis, qui crediderunt? Et omnes hi amulatores sunt legis* (Act. xxi). Ob causam ergo sacerdotis occisi David noluit divertere ad se arcam Domini in civitatem David, sed divertit eam in domum Obededom Gethæi: quia respuentibus verbum Judæis ne amplius audita et suscepta prædicatio noceret, Apostoli ab eis ablati et ad gentes imbuendas sunt missi (Act. xiii). Unde et locus aræ Naon, quæ gentium fidem Domini gratiæ præparatam demonstrat, percussus Oza nuncupatur, videlicet *quia illorum delicto salus gentibus est collata* (Rom. xi). Obededom namque, qui interpretatur *serviens homo*, ille est utique de quo Dominus ad Patrem: *Constitues, inquit, me in caput gentium; populus, quem non cognovi, servivit mihi* (Psal. xvii). Ubi et Judæorum abjectionem, quasi Oza mortem, præmittens, ait: *Eripiet me de contradictionibus populi* (Ibid.). Cui Gethæi quoque nomen urbis congruit. Geth enim interpretatur *torcular*, significans crucem, in qua vitis vera calcari et exprimi dignata est, a qua cunctus gentium populus merito Gethæus appellari potest, cum dicit: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi*. Tres autem menses, quibus ibidem arca demoratur, fides, spes et charitas est. Sicut enim diebus adimpletur mensis, ita singulæ virtutes suis quoque passibus ad per-

fectionem perveniunt. III menses, quousque plenitudo gentium intret (Galat. vi), currere non cessant.

CAPUT XIV.

De hoc quod, confirmato regno super Israel, David duxit alias uxores in Jerusalem, quæ genuerunt et filios et filias. De eo quod David Philisthæos percussit in Baalpharasim, quos alia victoria percussit in Gabaon usque Gazera.

(I PAR. XIV.) *Cognovitque David quod confirmasset eum Dominus in regem super Israel, et sublevatum esset regnum suum super populum ejus Israel. Accepit quoque David alias uxores in Jerusalem, genuitque filios et filias, etc.* Sed fortasse quis dicat: Si David imaginem Christi gerebat, quomodo multas uxores et concubinas habuisse dicitur, cum has rex Christus et horrescat et condemnat? Hoc enim per figuram fiebat. Multæ enim uxores David multarum gentium et nationum imaginem indicabant, quæ in fidem Christi consortio junguntur. Concubinæ vero ejus significant hæreticorum Ecclesias, qui sub Christi nominis titulo seminare gloriantur: sed quia propter carnalia lucra Christum sectantur, non conjuges, sed concubinæ vocantur. Denique nunc reges si plures habeant uxores et concubinas, crimen est, quia jam transierunt figuræ, pro quibus uxores vel concubinarum venia concedebatur. At nunc, quia figuræ transierunt, venia nulla datur.

Audientes autem Philisthæi quod unctus esset David in regem super universum Israel, ascenderunt omnes, ut quærerent eum. Quod cum audisset David, egressus est obviam eis. Porro Philisthæi venientes diffusi sunt in valle Raphaim. Consuluitque David Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthæos, si trades eos in manu mea? Et dixit ei Deus: Ascende, et tradam eos in manu tua. Cumque illi ascendissent in Baalpharasim, percussit ibi eos David et dixit: Dividit Deus inimicos meos per manum meam sicut dividuntur aquæ, et idcirco vocatum est nomen loci illius Baalpharasim, etc. Quid est, quod, audita unctione David in regem super Israel, ascenderunt Philisthæi omnes, ut quærerent eum, nisi quod, diffamata Evangelii gratia et imperii Christi in toto orbe prædicatione, omnium gentium nationes undique primum consurrexerunt, ut adversarentur Evangelio pacis? Veniebant ergo, ut quærerent eum, non ut fidei devotione illum susciperent, sed ut dolo nequitie resisterent. Propterea taliter quærentes non meruerunt invenire, sicut ipsa Veritas ait ad Judæos: *Ego vado et quæretis me, et in peccato vestro moriemini. Quo ego vado, vos non potestis venire* (Joan. viii). Quare non potuerunt venire? nisi quod noluerunt credere? Sine fide enim nullus salvari potest. Pergit ergo David obviam hostibus suis, cum illis beneficii sui munera palam ostendit. Sed qui ingratus donorum Dei exstitit, mortem sibi iudicio proprio acquirit. Quos percutit David noster in Baalpharasim, cum fidelium plebes per electionem gratiæ sibi conjungit, et impios atque blasphemos per

discretionem jasti iudicii a se expollens, in tartarum A dampnando detrudit.

Alia etiam vice Philisthiim irruerunt et diffusi sunt in valle. Consuluitque rursum David Dominum, et dixit ei Deus : Non ascendes post eos. Recede ab eis, et venies contra illos ex adverso pirorum. Cumque audieris sonitum gradientis in cacumine pirorum, tunc egredieris ad bellum : egressus est enim Deus ante te, ut percutiat castra Philisthinorum, etc. Quid est ergo, quod Dominus ad iudicium adventus sui contra hostes suos dat signum gradientis in cacumine pirorum, nisi quod invisibilis Deus, qui majestate sua omnibus præeminet, per visibilia opera potentiae suae ostendit magnitudinem? Juxta illam Pauli sententiam, qua ait : Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna B quoque virtus ejus et divinitas (Rom. 1). Mystice autem instruit fideles suos Dominus, ut in omnia ejus optulationis querant auxilium, et tunc proficere se posse confidant in conflictu certaminum, quantum adventum sibi sentient adesse divinum. Cacumina ergo pirorum possunt per significationem celsitudinem perfectionis exprimere sanctorum. Dat ergo signum Dominus doctoribus ad prædicandum in mundum directis, ut sciant quando et ubi oporteat prædicationis exercere officium, hoc est ut illuc sequantur devotionis suae ministerio, quo Spiritus sanctus, qui mundis electorum cordibus præest, instinctu suo direxerit admonendo. Unde legitur in Actibus Apostolorum, quod Paulus et Silas apostoli Christi, transeuntes Phrygiam et Galatiæ regionem, vetati C sunt a Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia. Cum venissent autem Mysiam, tentabant ire in Bithynia, et non permisit eos Spiritus Jesu. Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troiadem. Et visio per noctem Paulo ostensa est. Vir Macedo quidam erat stans et deprecans eum, dicens : Transiens in Macedoniam adjuva nos. Ut autem visum vidit, statim quæsisimus proficisci in Macedoniam, certi facti quod vocasset nos Deus evangelizare eis (Act. xvi). Notandum autem, quod ubi in nostra editione legitur : In cacumine pirorum, dicunt in Hebræo, non pirorum, sed fluentium haberi. De quo ita sentiri potest : ex adverso idolorum suorum, ubi scilicet idola eorum erant, in quibus considerabant. Quæ idola idcirco fluentium D vocantur, quia fletu digna sunt, et eos qui ea colunt ad fletum miseriarum perducunt. Fluentium itaque eorum idola ob blasphemiam hic sermo divinus vocat idolum Moab, contaminatio Moab. Et cum audieris, inquit, sonitum gradientis in ea, in cacumine fluentium; hoc est, cum audieris, a potestatibus angelicis paganorum idola, in quibus omnis fortitudo eorum, conteri et conculcari, tunc inibis prælium, quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut percutiat castra Philisthiim; in eorum namque idolis Dominus iudicia fecit, sicut et in diis Ægyptiorum.

Fecit ergo David, sicut præceperat ei Deus, et

percutit castra Philisthinorum de Gabaon usque Gazera. Fecit ergo David noster, sicut præceperat ei Deus Pater, et percutit castra Philisthinorum, cum malignorum spirituum contrivit impetum, sive etiam mundi prostravit potentatum, eripiens nos de potestate tenebrarum, et transferens in regnum filii caritatis suae (Col. 1). Et bene per locorum nomina potentiae suae ostendit nobis facta. De Gabaon ergo usque Gazera percutit castra Philisthinorum. Gabaon interpretatur collis vel sublimitas, Gazera autem sepius ejus vel divisio. Percussit ergo Rex noster inimicos suos, qui in superbæ colle persistebant, et contrivit sepem duritiæ eorum, divisitque atque deiecit conspirationem pertinaciæ ipsorum, quatenus ipse solus dominaretur in toto orbe terrarum. Unde sequitur :

Divulgatumque est nomen David in universis regionibus, et Dominus dedit pavorem ejus super omnes gentes, etc. Quia, sicut Apostolus ait, Christus factus est pro nobis obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris (Philip. ii). Necnon et illud quod subjungitur.

CAPUT XV.

De eo quod David constituit cantores qui cantabant in organis musicorum coram arca Domini, hoc est, Heman, Asaph, Ethan, et cæteros qui cum eis erant.

(I PAR. xv.) Fecit quoque sibi domos in civitate David, et edificavit locum arcæ Dei tetenditque eam tabernaculum. Mystice demonstrat, quia in una Ecclesia catholica, in toto orbe terrarum diffusa, plura plebium nomine suo constituit conventicula, ut in una domo diversæ fierent mansiones. Unde et Joannes in Apocalypsi sua ad septem scribit Ecclesias (Apoc. 1). Quod autem edificavit locum arcæ Dei, tetenditque eam tabernaculum, significat quod in Ecclesia præsentis Incarnationis suae commendaverit mysterium, et passionis suae observandum docuerit sacramentum.

Tunc dixit David : Illicitum est ut a quocunque portetur arca Dei, nisi a Levitis, quos elegit Dominus ad portandum eam, et administrandum sibi usque in æternum (Num. iv). Hæc sententia demonstrat quod Redemptor noster non vult ut quilibet indigni et inertes ecclesiastico officio fungantur, sed hi qui sunt eruditi scientia et morum honestate probabiles, ut ipsi portent arcam Dei, hoc est sanctam Ecclesiam, verbo rectæ fidei, ac bonorum operum exemplo, in humeris pii laboris gestent, et hoc modo ministrent sibi usque in æternum. Unde et Paulus discipulum instruit, dicens : Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac evangelistæ, ministerium tuum imple, sobrius esto (II Tim. iv). Sollicite cura te ipsum probabilem exhibere Deo operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis (II Tim. ii). Et item :

Confortare, inquit, filii mi, in gratia, quæ est in Christo Jesu; et quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere.

Congregavitque universum Israel in Jerusalem, ut afferretur arca Dei in locum suum, quem præparaverat ei, nec non et filios Aaron et Levitas, etc. Congregat David universum Israel in Jerusalem, cum Christus electos suos et omnes qui ad sortem Dei pertinent vocat in Ecclesiam suam, ut ibi Incarnationis suæ sacramenta venerentur; et non solum subditos, sed etiam prælatos, quos filii Aaron ac Levitæ præfigurant, ad hanc celebrationem præcipuam ac solemnitatem maximam aggregat, quia ibi dignum est ut omnes convenient, pusilli et magni, juvenes et virgines, et seniores cum junioribus laudent nomen Domini. Et bene dictum est quod arca afferretur in locum suum, quem præparaverat ei David, quia non solum David, sed et omnes prophetae dictis et factis futurum vaticinando in Ecclesia Christi Incarnationi præbuere locum, ut eo celerius suscipere advententem, quo eum præscirent ante esse prophetatum.

Sanctificati sunt ergo sacerdotes, et Levitæ, ut portarent arcam Domini Dei Israel. Et tulerunt filii sibi Levi arcam Dei Israel, sicut præceperat Moyses, juxta verbum Domini, humeris suis in vectibus (Num. iv). Sanctificatio sacerdotum et Levitarum juxta tropologiam regulam docet ministros Novi Testamenti puram doctrinam et mundam habere vitam, quibus alibi dicitur: Sancti estote, quia et ego sanctus sum Dominus Deus vester (Levit. xi). Bene ergo convenit gestatoribus arcæ Domini ut sint sanctificati juxta præceptum legis Domini, quia rectæ fidei verbis, et honorum operum exemplis debent auditoribus suis Incarnationem commendare Filii Dei, et Redemptionem humani generis, ac vitam æternam, atque futurum judicium Christi prædicare.

*Dixit quoque David principibus Levitarum ut censerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet et lyris et cymbalis, ut resonarent in excelsis sonitus lætitiæ, etc. (I Par. xxiii). Narratur ergo alibi in præsentī historia, quod cum propheta David devota ætate senuisset, quatuor milia juvenum ex Israelitico populo delegisset, qui Psalmos, quos ipse Domini aspiratione protulerat, organis, citharis, nablis, cymbalis, tubis, propriaque voce in magna jucunditate supernæ gratiæ personarent. Quæ suavis adunatio tribus partibus divisa constabat. Rationalis pertinebat ad humanam vocem, irrationalis ad instrumenta musica; communis autem de utriusque partibus aptatur, ut et vox hominis certis modulationibus ederetur, et instrumentorum melos consona se vicinitate conjungeret. Sic suavis illa et jucunda musica Ecclesiam catholicam tali actu prædicebat, quæ ex diversis linguis, varioque concerta in unam fidei concordiam erat, Domino præstante, coalitura. Ex quo numero iudita nomina frequenter in titulis invenimus, ut *Idithun, Asaph**

*A filii Coro, et his similia, quia non ipsi (ut quidam volunt) auctores fuere psalmerum, sed quoniam præpositi artificibus administratores earum rerum probabiles exstiterunt, ut honorem de tali commemoratione sumerent, qui officio sancto devotis mentibus serviebant. Maximeque et nomina earum intellectus rerum congruos indicare noscuntur. Non enim supradicti viri in psalmos faciendos electi sunt, sed eos congregatos tantum legimus ad canendum, psalmographos autem fuisse historia nulla testatur, et præsumptuosum est dicere quod nulla possit auctoritate firmari. Quam autem sacri instrumenta musica quæ in præsentī loco leguntur, ex majorum dictis proferamus. Nablum est idem quod psalterium; sed Hebraice nablum, Græce autem psalterium, Latine autem laudatorium dicitur. De quo in quinquagesimo sexto et centesimo septimo psalmo scribitur: *Exsurge, psalterium et cithara*; non quod in modum citharæ, sed quod in modum clypei quadrati conformetur cum decem chordis, sicut scriptum est: *In psalterio decem chordarum psallam tibi (Psal. cxliii)*. Habet ergo psalterium obesum ventrem in superioribus, ubi chordarum fila religata, disciplinabiliter plectro percussa, suavissimam dicuntur reddere cantilenam. Huic citharæ positio videtur esse contraria, dum quod ista in imo continet, illud conversa vice gestat in capite. Psalterium itaque cum decem chordis Ecclesia est cum decem verbis legis contritis, quæ contra omnem hæresim quadrata per quatuor Evangelia intelligitur. Hinc posita est cithara, de qua in quadragesimo secundo psalmo scriptum est: *Constebor tibi in cithara, Deus, Deus meus*, quod propriæ consuetudinis est apud Hebræos, quæ cum chordis viginti quatuor quasi in modum deltæ litteræ (sicut peritissimi tradunt) utique componitur, et per digitos Pindari variis vocibus tinnulisque ac tibidis in diversos modos concitatur. Cithara autem, de qua sermo est, Ecclesiæ spiritualiter typum habet. Quæ cum viginti quatuor seniorum dogmatibus trinam formam habet in modum deltæ litteræ, fidem sanctæ Trinitatis suæ dubio significat, et per manus Petri apostoli, cæterorumve apostolorum ac doctorum Evangelii, qui prædicatores illius sunt, in diversos modos Veteris et Novi Testamenti aliter in littera, aliter in sensu figuratiter concitatur. Lyra dicta est ἀπὸ τῶ lyrim, id est, a varietate vocum, eo quod diversos sonos efficiat. Hæc autem similiter potest Ecclesiam significare, quæ in diversitate variarum doctrinarum per historiam, per allegoriam, per tropologiam et per anagogen suavem sonum exprimit, sed tamen a symphoniæ simplicitate non recedit. Cymbala autem acetabula quædam sunt, quæ percussa invicem se tangunt, et faciunt sonum, de quibus dicitur in psalmo: *Laudate eum in cymbalis bene sonantibus (Psal. cl)*. Cymbala bene sonantia labia nostra debemus accipere, quæ non immerito inter musica instrumenta posita sunt, quia et similitudo quædam est cymbalorum, et per ea voces humanæ harmoniam reddere*

suavissimam comprobantur; harmonia enim est diversarum rerum in unam convenientiam redacta copulatio. Quæ et in voce humana constat accidere, quando et tempora ipsa et syllabæ ad unam vocis concordiam perducuntur. Cymbala ergo nostra sunt labia percussa ad sonum vocis distinctissime temperata, quæ tunc salutariter sonant, quando ad laudes Domini devotissime commoventur. Cymbala quoque bene inventa sunt ex permistis metallis, parvissimæ phialæ compositæ, ventricula sua in lateribus habentes, quæ artificiosa modulatione collisa, acutissimum sonum delectabili consonatione reddunt. Unde sequitur :

Porro cantores *Heman, Asaph et Ethan in cymbalis æneis concrepantes. Zacharias autem, et Oziel, et Semiramoth, et Jahiel, et Ani, et Eliab, et Masias, et Banaias, in nablis arcana cantabant.* Arcana dicta sunt occulta. Cum enim in manibus suis sumpsissent organa, per adventum Spiritus sancti futura arcana cantare ut in psalterio Psalmorum concinendo Domini et Salvatoris adventum prædicare, quem divinitatis suæ mirabili secreto pro hominum salute disposuit. Hujus verbi mentio in titulo psalmi quadragiesimi quinti posita est.

Porro *Mathathias et Eliphalu et Macemias et Obadedom et Jehiel et Ozaiu in citharis pro octava canebant.* Pro octava vero (ut quidam volunt) significat in die iudicii adventum Domini, quando, finita sæculi hebdomada, ad iudicandum venerit mundum. Unde sextus Psalmus, qui in tremore divini iudicii totus cantatur, tali titulo prænotatur. Nam et ipse C Numerus octogodas in Scripturis divinis magnarum rerum sacramenta continere dignoscitur. Octo enim animæ ingressæ sunt in arcam Noe, quæ, mundo pereunte, salvatæ sunt (Gen. vii). Octavus filius Jesse David fuit, quem a Domino constat electum (I Reg. xvi). Octavo etiam die circumcisio purificabat Hebræos (Gen. xvii). Octavo itidem Dominico die Dominus resurrexit a mortuis (Math. xxviii), in quo humani generis spes ab impiorum inferno in cælorum est elevata fastigium. Iste autem numerus est, quem arithmetici actu primum quadrantal appellant, quem Siolus Pythagoricus harmoniam geometricam vocat, eo quod omnes in ipso videantur harmonicæ convenire rationes.

Chonenias autem princeps Levitarum prophetias præerat, et ad præcinendam melodiam; erat quippe valde sapiens, etc. Chonenias dicitur prophetiæ præesse ad præcinendam melodiam, quia ipse spiritu prophetiæ instructus melodiam et verba cantoribus ad memoriam revocabat. Prophetia est aspiratio divina, quæ eventus rerum aut per facta aut per dicta quorundam immobili veritate pronuntiat. De qua bene quidam dixit : « Prophetia est suavis dictio, celestis doctrinæ favus, et dulcia divini eloquii mella componens. » Unde et ipse David in centesimo octavo decimo Psalmo dicit : *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, super mel et favum ori meo (Psal. cxviii)!* Multis autem modis gratiæ istius

A muneris præstabantur; sed ut de plurimis pauca complectar, acta est per operationes hominum, ut fuit arca Noe (Gen. vii; I Petr. v), et sacrificium Abrahæ (Gen. xv), et transitus maris Rubri (Exod. xiv). Per natiuitates quoque geminorum Esau et Jacob, qui futurarum rerum sacramenta gestabant (Genes. xxv). Per angelos sicut locuti sunt Abrahæ et Lot, Zachariæ et Mariæ (Gen. xviii, xix; Luc. 1). Per visiones, sicut Isaie et Ezechieli, et cæteris sanctis (Isa. 1, vii; Ezech. 1. x). Per somnia, sicut Salomon et Daniel (III Reg. iii; Dan. vii). Per nubem et vocem de cælo, sicut Moysi. Unde constat sanctum David non per operationes hominum, non per natiuitates geminorum, non per angelos, non per visiones, non per somnium, non per nubem et vocem de cælo, nec per alios quoscumque modos, sed B cælesti aspiratione fuisse completum. Sicut de ipso legitur in primo Regum volumine : *Et directus est Spiritus Domini in David a die illa, et deinceps (I Reg. xv).* Ipse quoque Dominus in Evangelio dicit : *Si David in spiritu vocat eum Dominum, quomodo dicitis quod filius est (Math. xxii)?* Quo dicto recognoscimus evidenter, per sanctum Spiritum psalmos fuisse prophetatos. Sciendum est sane quod omnis prophetia aut de præterito, aut de præsentii, aut de futuro tempore loquatur, aut agat aliquid. Est autem prophetia magnificum nimis et veriloquium dicendi genus. Non humana voluntate collata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines (II Petr. 1). Nam et Paulus apostolus ait : *Qui prophetat, hominibus loquitur ad edificationem et exhortationem et consolationem (I Cor. xiv).* Et paulo post : *Qui prophetat Ecclesiam (Dei) edificat, plane, quando res incognitas, nimisque necessarias pro locutionis beneficio facit esse notissimas. Nam et quibus data est bene intelligendi facultas, vel interpretandi Scripturas divinas, a munere prophetiæ non videntur excepti, sicut Apostolus ait in Epistola ad Corinthios prima : Spiritus prophetis subjectus est (I Cor. xiv).*

Porro *Sebenias et Josaphat et Natanael et Amasai et Zacharias et Banaias et Eliezer sacerdotes clangebant tubis coram arca Domini.* Quid per hos septem sacerdotes, qui tubis coram Deo clangebant, nisi prædicatores sancti septiformis Spiritus sancti gratia repleti designantur? Qui quasi tuba canunt, cum Evangelium Dei in Ecclesia Christi prædicant, et sacramentum Incarnationis Dominicæ fidelibus auctoribus manifestant. Tuba itaque diversis figuris ac formis efficitur : aliter enim est facta tuba congregationis populi, aliter victoriæ, aliter persequendi inimicos, aliter conclusionis civitatum, et reliqua. Tuba autem consuetudinaria apud rerum peritissimos hoc modo formanda esse describitur, ut tribus fistulis æreis in capite angusto inspiretur; sique per quatuor vociductus æreos, qui per æreum fundamentum quaternas voces producant, mugitum nimium vehementissimumque proferant.

Quod figuratiter designat, Evangelium terna confessione trium personarum sanctæ Trinitatis in capite angusto, in nativitate Christi divinitus inspiratum, per quatuor voceductus æreos, id est, per quatuor evangelistas ænei fundamenti stabilitate, scilicet fidei et operum in toto orbe vocem nimio clamore quasi in modum tubæ congregationis fortiter emittere.

Primum librum commentariorum in Paralipomenon a capite voluminis usque ad illum locum ubi narratur de instrumentis musicis, quæ David simul rex et propheta ad laudandum Dominum ordinavit, perduximus, ubi finem illius ponentes, cætera, quæ sequuntur, de ipsius David gestis et distributionibus ejus mysticis alio exordio inchoemus.

LIBER SECUNDUS.

(*IBID.*) Igitur David et omnes majores natu Israel et tribuni ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obededom cum lætitia magna. Cumque adjuvasset Dominus Levitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur septem tauri, et septem arietes. Porro David erat indutus stola byssina, et universi Levitæ qui portabant arcam, cantoresque et Chonenias princeps prophetiæ inter cantores. David autem indutus erat etiam ephod lineo. Universusque Israel deducebant arcam fœderis Domini in júbilo et sonitu baccinæ, et tubis, et cymbalis, et nablis et citharis concrepantes. Cumque pervenisset arca fœderis Domini usque ad civitatem David, Michol filia Saul, prospiciens per fenestram, vidit regem David saltantem atque ludentem, et desepxit eum in corde suo (*II Reg. vi*).

CAPUT XVI.

De eo quod cum David adduxisset arcam Domini in júbilo in tabernaculum quod tetenderat ei, obtulerunt holocausta sacerdotes et pacifica coram Domino, benedixitque David populo in nomine Domini, et divisit universis per singulos, a viro usque ad mulierem, tortam panis et partem assæ carnis bubalæ et frixam oleo similam. De levitis quos constituit David, ut ministrarent coram arca Domini et de Asaph et fratribus ejus. De cantico quod composuit David ad laudandum Dominum. De eo quod reversus est David ut benediceret domui suæ.

(*I PAR. XVI.*) Attulerunt ergo arcam Dei, et constituerunt eam in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David; et obtulerunt holocausta et pacifica coram Domino. Cumque complisset David offerens holocausta et pacifica, benedixit populo in nomine Domini, et divisit universis per singulos, a viro usque ad mulierem, tortam panis, et partem assæ carnis bubalæ et frixam oleo similam (*II Reg. vi*). Postquam ergo arca Domini in domo Obededom Gethæi mansit tribus mensibus, congregatis majoribus natu Israel, et tribubus atque Levitis, qui portarent arcam fœderis Domini, abduxit eam David in domum suam, quia postquam plenitudo gentium ad fidem Christi subintraverit (*Rom. xi*), tandem rediet arca Dei in civitatem David, hoc est, in Judaicam plebem, prædicantibus Henoeh et Elia, gratia Christi convertitur. Ibi rex noster boves et arietes immolans, hoc est, eos qui arcam Domini tritulant, et ovium ejus ducatum gerunt, martyrii sanguine coronans, et ipse quoque suæ incarnationis et passionis exemplum quatenus Judæis non creditum, palam manifestat. Hoc enim signifi-

cat quod et ipse David accinctus erat ephod lineo. Nam linum, quod de terra procreatum multiplici labore ad candorem vestis pervenit, veritatem humanæ carnis inter flagella triumphantis ostendit. Verum cunctis exsultantibus, et ad arcæ cœlestis introitum hymnos resonantibus, sola Michol filia Saul arcam ducentibus abest: quin etiam e speculis David humiliatum despicit, quia, credentibus in mundi fine Judæis, erunt nonnulli qui Christum tantum professione, sed opere tantum sequantur Antichristum. Quibus merito congruit quod eadem Michol, quæ, ad figurandam instabilitatem carnalium, aqua omnis interpretatur, non uxor David, sed filia Saul appellatur, quia Christo fidentenus serviunt, non illius regno coronandi, sed persecutorum ejus, quos imitatio sunt, anathemate damnandi. Verum pravi succenseant, humilitatem Ecclesiæ condemnent, nihilominus arca Domini sui locum ingreditur, ponitur in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David, id est, fides Ecclesiæ prædicatur, proficit, inseritur cordibus omnium, quos Dominus ad vitam præordinaverat æternam. Offerit David holocausta et pacifica coram Domino, fidem devotionemque Ecclesiæ commendat Patri Christus, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis (*Rom. viii*); qui in exemplum David fideles humilesque benedicens, salutaris mysterii pascit allmentis, partiens singulis collyridam panis unam, illius utique qui de cælo descendit, et dat vitam huic mundo (*Joan. vi*); et assaturam bubalæ carnis unam, illius scilicet vituli saginati, qui pro revertente ad patrem filio juniore mactatus (*Luc. xv*) et igne Passionis assatus est, dicens: *Exaruit velut testa virtus mea (Psal. xxi)*; et similam frixam oleo, carnem videlicet a peccati labe mundissimam; sed ob humanæ salutis causam uberrimam delectationibus crucis sartaginæ tortam. Et merito una panis collyrida, una carnis assatura datur, quia *unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et Pater omnium (Ephes. iv)*. Aliter hæc munera fideles accipiunt, quando *unus panis et unum corpus multi sumus* in Christo (*I Cor. x*), sive carnis singuli lasciviam castigantes, ac servituti subjicientes, sancti Spiritus igne decoquant, necnon et fructus operum honorum oleo misericordiæ pinguisimos compassionis proximi fervere faciunt. At contra, filia Saul frustra cubiculum regis ingressa, nullos concepti seminis fructus dat, quia qui verbum Dei aure tenuis

percipiant absque boni operis prole, diem perpetuæ A mortis expectant. Quod David cum arca Domini in Jerusalem saltando reduceret, a Michol filia Saul uxore sua risus est, tropologiam intueri libet, quanta virtutum munera David ipse perciperat, atque in his omnibus quam fortem humilitatem servabat. Quem enim non extolleret ora leonum frangere, ursorum brachia dissipare, despectis pecoribus fratribus eligi, reprobo rege ad regni gubernacula ungui, timendum cunctis uno lapide Goliath sternere, a rege proposita, extinctis Allophyliis, numerosa præputia reportare, promissum tandem regnum percipere, cunctumque Israeliticum populum sine ulla contradictione possidere : et tamen cum arcam Dei Jerusalem revocat, quasi oblitus prælatum se omnibus, admistus populis ante arcam saltat; et quia coram arca saltare (ut creditur) vulgi mos fuerat, rex se in divino obsequio per saltatum rotat. Ecce quem Dominus cunctis singulariter prætulit, se quoque sub Domino, et exæquando minimis, et abjectum exhibendo contemnit; non potestas regni ad memoriam reducitur, non subjectorum oculis saltando vilescere meruit, non se honore prælatum cæteris ante ejus arcam, qui honorem dederat, recognoscit. Coram Deo egit debilia vel extrema, ut illa ex humilitate solidaret quæ coram hominibus gesserat fortia. Quid de ejus factis ab aliis sentiat ignoro; ego David plus saltantem stupeo quam pugnantem. Pugnando quippe hostem subdidit, saltando autem coram Domino semetipsum vicit. Quem Michol, filia Saul, adhuc ex tumore regii generis insana, cum humilitatem despiceret, dicens: *Quam gloriosus fuerit hodie rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, et nudatus, quasi nudetur unus de scurris* (II Reg. vi); protinus audivit: *Ludam ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem tuum*. Ac paulo post ait: *Ludam et vilior fiam plus quam factus sum, eroque humilis in oculis meis*. Ac si aperte dicat: Vilescere coram hominibus appeto, quia servare mihi coram Deo regnum per humilitatem quæro. Sunt ergo nonnulli qui de semetipsis humilia sentiunt; qui in honoribus positi nihil se esse nisi pulverem favillamque perpendunt, sed tamen coram hominibus viles apparere refugiunt, et contra hoc, quod de se interius cogitant, quasi rigida exteriori venustate palliantur. Et sunt nonnulli, qui viles videri ab hominibus appetunt, atque per omne quod sunt, dejectos se exhibendo contemnunt, sed tamen apud se introrsus quasi ex ipso merito ostensæ vilitatis intumescunt, et tanto magis in corde elati sunt, quanto amplius in specie elationem premunt. Quæ utraque unius elationis bella magna David circumspeditione deprehendit, mira virtute superavit. Quia enim de semetipso intus humilia sentiens, honorem exteriori non quærit, insinuat, dicens: *Ludam et vilior fiam*. Et quia per hoc, quod vile est, se exteriori præbuit nequaquam interius intumescere, adjungit: *Eroque humilis in oculis meis*. Ac si aperte dicat:

Qualem me exteriori despiciens exhibeo, talem me interiori attendo. Quid ergo acturi sunt, quos doctrina elevat, si David ex carne sua venturum Redemptorem noverat, ejusque gaudia prophetando nuntiabat, et tamen in semetipso cervicem cordis valida discretionis calce deprimebat, dicens: *Eroque humilis in oculis meis?*

Constituitque David coram arca Dei de Levitis, qui ministrarent et recordarentur operum ejus, et glorificarent atque laudarent Dominum, etc. Attende, lector, ordinem et officium Levitarum, constituyente David, ut ministrarent, inquit, et recordarentur operum ejus, et glorificarent atque laudarent Dominum. Ubi totius vitæ nostræ dispositionem in religione Christiana considerare poteris. Ministrat igitur Deo, qui cor mundum cum casta conversatione exhibet Domino. Recordatur operum illius qui meditator legis Dei secundum regulam catholicæ fidei sedulus existit. Glorificat atque laudat Dominum, qui non solum sermone prædicationis ac voce jubilationis, sed etiam bonorum operum laudat effectu. Sicque impletur digne illius ministri officium, de quo Salvator in Evangelio ait: *Qui mihi ministrat, me sequatur. Et ubi sum ego, illic et minister meus erit* (Joan. xii), quia qui in corde, ore et opere Domino rite servit, æternæ beatitudinis gaudia cum illo possidebit.

In illo die fecit David principem ad constituendum Domino Asaph et fratres ejus, etc. Quid est, quod Asaph David constituit principem ad constituendum Domino, nisi quod Redemptor noster ordinem sanctorum doctorum, qui officio apostolico mancipantur, in culmine ecclesiasticæ dignitatis constituit? Quod bene præsagium nominis ipsius monstrare videtur; Asaph enim congregans interpretatur. Et bene congregans dicitur, qui sermone recto ac bono exemplo multos ad fidem Christi et ad cultum pietatis convertere conatur. Asaph ergo et fratres ejus principes ad laudandum Dominum constituuntur, cum sancti apostolici viri ad convocandum atque coadunandum numerum fidelium in fide ab ipso Domino ordinantur. De quibus admirando Psalmista ad Dominum ait: *Nimis honorati sunt amici tui, Deus; nimis confortatus est principatus eorum* (Psal. cxxxviii). Et item: *Constitues, inquit, eos principes super omnem terram; memores erunt nominis tui, Domine, in omni generatione et progenie* (Psal. xliiv). Post hæc, modum laudationis quem David ipse composuit scriptor historiarum inseruit, dicens: *Confitemini Domino et invocato nomen ejus*. Cujus psalmi titulus est: *Alleluia*. Et merito, quia totus in laudibus Dei explicatur. Hoc quidem verbi decus in psalmo a præsentis psalmo fecit initium: nec antea a quoquam reperi positum, quamvis multi scriptores fuerint primitus Hebræorum. Scire autem debemus, *Alleluia* neutri generis esse finitum, quod et sanctus Hieronymus in expositione ejusdem psalmi evidenter designat. Quod eum in Hebraicis fontibus credimus invenisse, et ideo ubicunque se locus attu-

• I Reg. xvi; I Reg. xvii; I Reg. xviii; II Reg. ii, iii.

lerit, a doctissimo viro præfixam regulam subsequemur : quoniam unum atque integrum manere debet, quia nullius linguæ præsumptione mutatum est. *Alleluia* enim apud ipsos dicitur : *Laudare Dominum*, id est *allelu*, laudare, *ia* quippe invisibilem significat Dominum : quod unum Dominum ex decem nominibus esse Dei in epistola ad Marcellam Hieronymo traditur exponente, qui dixit. Primum Dei nomen est *el*, id est fortis. Deinde *eloim* ex *eloe*, quod utrumque dicitur Deus : unde geminatum frequenter invenimus, ut est : *Deus, Deus meus, quare me dereliquisti* (Psal. XXI)? Et : *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo* (Psal. LXII), et his similia. Quartum, *Sabaoth*, quod est, *exercituum*. Quiptum, *olon*, quem nos *excelsum* dicimus. Sextum, *Asserheia*, quod in Exodo legitur : *Qui est, misit me* (Exod. III). Septimum, *Adonai*, quem nos *Dominum* generaliter appellamus. Octavum, *Ja*, quod Deo tantum applicatur, et in *Alleluia* extrema syllaba sonat. Nonum *tetragrammum*, quod ineffabile nuncupatur. Decimum, *Adona*, id est *robustum et sufficientem ad omnia perpetranda*, etc. Novus plane titulus, et dicti ipsius brevitate conspicuus. Hoc ecclesiis votivum, hoc sanctis festivitatibus decenter accommodum. Hinc ornatur lingua cantorem. Istud aula Domini læta respondet; et tam inextinguibile bonum tropis semper variantibus innovatur.

Confitemini, inquit, *Domino, et invocate nomen ejus : notas facite in populis adinventiones illius*. In hoc versu tribus constat partibus ordo dicatorum. Primo dicit : *Confitemini Domino*, id est laudate eum, et bonis actibus gratiam vobis divinitatis acquirite : quod ipsum est laudare Dominum, et ore illi honorem deferre, et operibus ejus jussiones efficere. Illa enim confessio hic intelligenda est, quæ Domini præconia celebrare non desinit, quando et subsequenter tale votum actionemque declarant. Deinde Dominum commonet invocari, ut prius mysterium sanctissimæ laudis grate possimus audire. Præmittendum est enim boni aliquid, ut iudex nos placatus exaudiat. Tertio dicit : *Notas facite in populis adinventiones illius*. Quod bene potest gloriosus evangelistis et sanctissimis apostolis et nunc sanctis sacerdotibus convenire, qui per gentes universa magna ejus annuntiare noscuntur.

Cantate et psallite ei, et narrate omnia mirabilia ejus. Exponit quod superius dixit : *Confitemini Domino*. *Cantate* enim ad hymnos pertinet offerendos : *psallite* ad pias operas explanandas. Et tunc dixit narranda mirabilia, quando fuerint duo ista præmissa. *Omnia* enim significat ista, quæ dicturus est. Non enim humanarum virium omnia narrare quæ virtus Divinitatis operatur; sicut in centesimo quinto psalmo scriptum est : *Quis loquetur potentias Domini, audias faciet omnes laudes ejus* (Psal. CV)? Sed istud schema dicitur ex parte totum : quod in Scripturis frequenter invenies. Nec aliter recte potest Evangelii istud dictum intelligi : *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan. I); quasi non et animam simul assumpserit, quam specialiter liberare dignatus est.

Laudate nomen sanctum ejus. Ille quippe rite nomen Domini laudat, qui sanam fidem recte prædicat, et bene vivendo, bonis operibus eam aliis digne commendat. In centesimo quoque et quarto psalmo ita scriptum est : *Laudamini in nomine sancto ejus* (Psal. CIV).

Lætetur cor quærentium Dominum. Ne quis forsitan suis viribus applicaret, cum boni aliquid operatur, cautus doctor fragiles monet, dicens, non in sensu proprio, sed in Domino esse gloriamdum, ut jactantiam falsam refugiant, cum hæc a divinitate concessa esse cognoscant; sicut et in alio psalmo legitur : *In Domino laudabitur anima mea* (Psal. XXXIII). Non ergo vetat, ut laudemur, quia bonis actionibus non potest res ista denegari; sed in Domino laudemur, qui præstat illa quæ bene gerimus. Et ut consolationem de tali resumerent, *lætetur*, ait, *cor quærentium Dominum*. Scilicet inde lætetur, si prædicetur in Domino; non autem, si de suo posse laudatur; præcipuum nobis et gloriosum siquidem esse debet, quando nomen ejus extollitur, qui nobis beneficia profutura largitur. Unde nimis impudentiæ fuit, aliquid quosdam adversus hoc dicere, contra quos tam crebra testimonia, sed pene lex tota prolata est.

Quærite Dominum et virtutem ejus : quærite faciem ejus semper. Hortatur, ut se ad præmia futura confirmet, qui eam quærere delegerunt; sed istud desiderium, ista inquisitio non est hic aliquanto tempore finienda, quoniam addidit : *Semper* : maxime enim legatur : *Qui petit, accipit; et qui quærit, invenit; et pulsanti aperietur* (Matth. VII). Nam quod dicit : *Quærite faciem ejus semper* : præsentiam significat, quam solus quærit humilis ac devotus. Judicem enim desiderare non potest, nisi qui de ipsius pietate confidit, et cum præsentiam ejus cupit, se a prava actione suspendit. Quæsit enim faciem iudicis, quando dixit Apostolus : *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi : de cætero reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus iudex* (II Tim. IV). Talis ergo juste faciem iudicis quæsit; qui se coronandum esse Domini miseratione præsentit.

Recordamini mirabilia ejus, quæ fecit, signorum illius et judiciorum oris ejus. Patriarcharum nomina et beneficia paulo post refert, ut plebs devota possit advertere nullum Domino inani devotione servisse. Mirabilia itaque pertinent ad divisionem maris Rubri, prodigia ad plagas quas misit in Ægyptum. *Judicia oris ejus* : quoniam cuncta complevit, que Moysi suo famulo promississe dignoscitur. Sic in uno versiculo, quæ subter latius dicturus erat, propositionis loco breviter ante præfatus est. Hoc tamen totum sentiri mavult de Domino Christo.

Semen Abraham servi ejus : filii Jacob electi ejus. Subaudiendum est quod superius dixit : *Recordamini*. Perscrutandum est autem, quod in magna discretionem propheta Abraham semen *servos* appellat, filios Jacob *electos* Domini esse commemorans. In-

dæi enim contumaces, quos hic mavult intelligi, carnis Abrahamæ semen fuerunt. Quos merito *servos* dicit, quoniam, perfidia faciente, filii esse noverunt. Quibus ipse Dominus dicit : *Si vos filii Abrahamæ essetis, opera Abrahamæ fecissetis.* Filios vero Jacob significat fidelissimos Christianos, qui hæredes domini noscuntur.

Ipsæ Dominus Deus noster ; in universa terra judicia ejus. Ponitur semen Abrahamæ et semen Jacob, ut Salvatorem nostrum non unius gentis Dominum, sed Dominum credant totius orbis terrarum. Nam sicut ubique dilatata est Ecclesia, ita per orbem propagata sunt ejus sine dubitatione judicia. Dicendo enim *ipse Dominus* commonet illum intelligi debere, quem populi Judæorum crucifigendum esse decreverunt. Sed qui hanc vocem non advertunt, ipsi se specialiter a patriarchis alienos esse præstentur.

Recordamini in sempiternum pacti ejus, sermonis quem mandavit in mille generationes. Recordari præcipit, hoc est, ut nulla oblivione tradatur ; et subjungit, *in sempiternum*, quia quidquid Dominus promissit, perenni firmitate mansurum est. *Pacti sive testamenti* sui prophetarum significat prædicationes, quas de Verbi incarnatione prædixerunt. Sequitur : *Quod mandavit.* Mandare est per alium aliquid dicere, quod utique factum est, quando prophetis tamen sæculi datum est futura prophetare. *In mille generationes.* Finitam pro infinito positam est, quod tamen sæculi istius fine concluditur, ubi generatio humana sequenti sibi ætate succedit.

Quod pepigit cum Abraham, et juramenti illius cum Isaac, et constituit illud Jacob in præceptum, et Israel in pactum sempiternum. Ad illud respondit quod superius dixit, *testamenti sui.* Illa enim, quæ in veteri testamento Abrahamæ et Isaac patriarchis promissa sunt vel jurata, statuit ea, id est, firmavit Jacob et Israel, in novo videlicet testamento, quod est æternum. Jacob enim et Israel Christiana tempora plerumque significare, sæpe jam dictum est. Novum ejus testamentum proprie dicitur æternum, quia nullum illi aliud aliquando succedet, in quo est omnium promissorum completa perfectio.

Dicens : Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hereditatis vestræ. Chanaan interpretatur : *humilis.* Ergo humilium terram convenienter Christianos accepturos esse significat, hoc est, quod superius dixit, *testamentum æternum.* Hæc enim terra humilitatis et inclinationis sic a fidelibus accipitur, ut æterno munere tæatur. Funiculus autem hereditatis, mundi significat tortuosas angustias, quas Dominus pro salute cunctorum sua passione dissolvit : illius enim susceptione carnis nostra probatur hereditas, in qua æterna patrimonialia vitæ cælestis accipiuntur, si eam fixe atque integerrime credere mereamur. Nam ista comparatio ab eis tradita est, qui agros ac possessiones tenso fene dividebantur.

Cum essent pauci numero, et parvi coloni ejus, et transierunt de gente in gentem, et de regno ad populum alterum. Venit ad tertiam partem, in qua conse-

quenter enumerat quanta patriarchis virtus divina præstiterit. Denique inde quod sequitur :

Non dimittet quemquam calumniari eos, sed increpavit pro eis reges : Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari. Hic tempus illud significat, quo rex Ægyptiorum divinitus admonitus est, ne Abrahamæ uxorem præsumperit (*Gen. xii*). Quod simili modo de Isaac constat effectum (*Gen. xxvi*). Quapropter evidenter ostenditur divina protectione eos fuisse munitos. Unde scrutandum est quomodo supra memoratos patriarchas christos appellare delegerit, cum adhuc non fuerit unctio celebrata : a Saut enim hæc res sumpsit initium (*I Reg. x*). Sed quoniam erant in spiritu Christiani, ejusque fidei probantur esse devoti, sicut de Abraham Dominus dicit : *Concupivit diem meum videre, vidit et gavisus est* (*Joan. viii*). Merito ergo appellati sunt *sacri* nomine, quia jam Christi fidem probantur amare. Nam et ipsa Domini verba sunt posita dicentis : *Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari.*

Cantate Domino, omnis terra.

Dicendo enim *omnis terra*, catholicam significat Ecclesiam, quæ per cunctum orbem noscitur esse diffusa. Brevi enim compendio et Judæam confutavit, quia gentes admisit, et Dei natum destruxit, quia generalitati confessionis gratiam non negavit. Nam ut homines intelligeres, *cantate* dixit, qui revera possunt laudes Domino personare. Deinde quia pluralem numerum aptavit ad terram, quod utique non conveniret, si tellurem voluisset intelligi.

Annuntiate de die in diem salutare ejus. Dies de die duos dies significat absolute : quod pertinere ad Scripturas Testamenti Novi et Veteris æstimamus, quæ utraque æterni solis claritate respondent. Et inde bene nuntiatur salutaris Dominus, per quos et venturus et venisse monstratus est. Prophetæ siquidem promiserant adventum, evangelistæ venisse declarant. Ita factum est, ut duo cælestes dies annuntiasse ejus gloriam comprobentur.

Narrate in gentibus gloriam ejus et in cunctis populis mirabilia ejus. Dum superius dixit : *Annuntiate salutare ejus ;* hic dicit : *Narrate mirabilia gloriam ejus.* Quod utique aptissime positum est. Dominus Salvator annuntiandus erat : gloria vero ejus narranda per gentes. Quanta mirabilia prædicabant, auctorem audiat Judææ, sequæ intelligat contumaciæ suæ iniquitate contemptum : quia non dicit : *Hebræis narrate, sed, gentibus.* Et ne hoc aliter possit advertere, addidit quoque : *In omnibus populis :* qui dicto universas gentes absoluta ratione complexus est. Sequitur, *mirabilia ejus.* Incarnationis arcanum, qui dum sit altissimus, factus est pro nobis liberandis humillimus. Intelligimus autem quantum profecerit ædificatio sanctæ domus, quæ totam orbem noscitur complexa terrarum.

Quia magnus Dominus, et laudabilis nimis, et horribilis super omnes deos. Hic dicit quare miracula ejus debeant et gloria prædicari : quoniam magnus

Domnus; quæ figura dicitur ætiologia, causa redditio. *Magnus* ad potestatem pertinet, quæ super cuncta potentior est; *laudabilis* ad pietatem, quoniam dum essensus captivi, pretioso sanguine nos redemit. *Nimis* autem congruit ad utrumque, quia nec quantum magnus, nec quantum laudabilis sit, poterat explicari, sed quoniam consideranti æstimatio defecit, pulchre addidit, *nimis*. Ita non exponendo quod intendebat, significat uberrime: et declaravit nec comprehendendo quod voluit. Sequitur: *Horribilis est super omnes deos*. Hic debemus deos advertere, quos sibi gentilitas impia præsumptione composuit. Nam eos in sequenti versu manifestat. Quoniam quamvis illis stultis mentibus adorabiles et memendi esse videantur, multo terribilior est Dominus, cujus nec multitudo miraculorum potest intelligi, nec plenitudo majestatis agnosci.

Omnes dii enim gentium idola, Dominus autem celos fecit. In psalterio antea legitur: *Omnes dii gentium demonia, Dominus autem celos facit* (Psal. xc). Mirabiliter per quintam speciem diffinitionis, quæ Græcè *cata ante lexin*, latine *adverbium* dicitur, comprehensum est quid sint dii gentium demonia. Demonia enim sunt quæ nulli præstant: sed in se credentes semper decipiunt, semper illudunt. Nam quamvis *dæmones* Latine *scientes* vocentur, quasi demones; humano tamen sermone conviciamur est, dum ita dicimus, quasi ex creatione dignos esse judicamus non immerito, quoniam illis scientia non est, qui creatoris sui non secundant arbitrio. Sic et sapientes philosophos dicimus: sed hoc sequitur apostoli diffinitiva sententia, dicens: *Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum* (I Cor. iii). Unde necesse est ut hic scientes pro non intelligentibus habeantur. Dæmon est ergo a Deo quidem, sicut et honorum angelorum excellens homines creata substantia, quæ propria faciente superbia, eo usque pervenit, ut, naturali dignitate deposita, malis operibus semper insistat. Hæc sunt demonia quæ alios perdunt, et seipsa decipiunt. Hoc sunt utique dii gentium qui per infructuosas vaticinationes et futurorum vana præsentia festinant animas decipere concludentium. Sequitur: *Dominus autem celos fecit*. Ecce revera Domini digna laudatio. Nam cum dicit: *Celos fecit*, omnes ipsis factas creaturas sufficienter ostendit. Sic enim in majoribus minoras complectimur, cum dicimus civitatem ædificatam, domum obstructam: ibi enim reliquæ partes comprehenduntur, ubi generale nomen dicitur. Et respice quo tendat *Dominus celos fecit*. Nam falsa hominum imaginatione reperti sunt. Dominus autem celos fecit, ubi illi nec accedere nec habitare promerentur. Sive celos apostolos et sanctos viros significat, qui dæmonibus imperare Domini munere consueverunt. Sic demonstrativum dicendi genus sub brevitate completum est. Vituperavit enim superior deos gentium, et laudes Domini subsequenter adjuovit: quia gratior diei splendor est, cum nox obscura præcesserit.

Confessio et magnificentia coram eo: fortitudo et

A gaudium in loco ejus. Generalitate quia Instituit admonere, utilitatem catholica religionis ostendit. Dicit enim quemadmodum magnifici reddantur, qui ad indulgentiam peccatorum provenire meruerunt. Confessionem siquidem bene sequitur magnificentia; quia nemo potest esse magnificus, nisi qui Domini fuerit miseratione mundatus. Coram Domino ergo confessio et magnificentia: quia sicut magnificentia est vera quæ Domino tribuitur, ita confessio esse debet pura quæ illam meruerit. *Fortitudo et gaudium in loco ejus*. Locus enim Domini præsentia ejus intelligi potest, quæ sancti perfruuntur in sua vita. Ibi ergo fortitudo est et gaudium: quia ibi immortalitas ac beatitudo perpetua.

Afferite Domino, familiae populorum, afferite Domino gloriam et imperium; date Domino gloriam nomini ejus; levate sacrificium, et venite in conspectu ejus, et adorare Dominum in decore sancto. Postquam magnalia Domini, et beatorum dona predicavit, in secunda parte studiosus commovet gentes, ut omni evocatione deposita, afferant Domino gloriam et imperium. *Familiae populorum* sunt diversarum gentium nationes, quæ afferunt Domino gloriam et imperium, cum illum credunt, constantur et prædicant Dominum verum et omnipotentem et omnium dominatorem. Tale enim sacrificium placet in conspectu Dei. Et hujusmodi adoratores adorant Dominum in decore sancto; quia eum corde credulo fatantur æternæ claritatis esse auctorem. In nonagesimo autem quinto psalmo scriptum est: *Afferite Domino, patriæ gentium, afferite gloriam et honorem, afferite Domino gloriam nomini ejus. Tollite hostias, et introite in atria ejus, adorare Dominum in sancta ejus* (Psal. xc). Nam cum dicit, *patriæ gentium*, plus significat, quam si solas diceret gentes; gens enim aliquos potest habere peregrinos. Et *dum natio* dicitur, non advenas complectitur, sed tantum gentem unius sanguinis indicat. Hic vero dictum est, *patriæ gentium*, ut nullus indigena, nullus hospes, nullus peregrinus redderetur exceptus. *Patria* enim dicta est quasi *patris atria*. Sequitur: *Afferite Domino gloriam et honorem*. Admonet etiam, ut illi generalitas Domino gloriam afferat et honorem. Gloria est Domini, cum se aliquis laudabili conversatione tractavit. Glorificatur enim Dominus in talibus, quando ex fidelium fuerit conversatione laudatus, sicut in Evangelio discipulis suis ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui est in celis* (Math. v). Honor est autem Domini, quando in donis suis ei gratias referimus: et si quid boni suscepimus, ab ipso profitemur esse collatum; sicut in Evangelio legitur: *Nonne decem mundati sunt? et non est inventus qui rediret et daret gloriam Deo, nisi hic Samaritanus* (Luc. xvii). Sicut supra dixit in psalmo tria repetitione, *cantate*, ita hoc tertio componitur, *afferite*; ut sacramenta sanctæ Trinitatis in Christiano dogmate inesse semper agnosceres. Asserunt itaque gloriam nomini ejus, qui devotionis studio commutantur in melius, et consubstantialiam

sibi Trinitatem atque omnipotentem per omnia confitentur, personis tantum, non naturæ diversitate discretam. Quod autem dicit : *Tollite hostias, et introite in atria ejus*, hostias non victimas pecudum dicit, sed conscientiæ pura libamina, unde non sanguis currat, sed piæ lacrymæ diffulant. Istæ sunt hostiæ quas in quinquagesimo psalmo dixit : *Contritum et humiliatum non spernit* (Psal. l.). Sed considera quia prius posuit, *tollite*; et sic introite : quia qui tales hostias non portant, in atria Domini non judicantur. Introire. Non est autem otiose suscipiendum, quod plurali numero posuit, *atria*. Atria enim sunt Domini apostoli vel prophetæ, per quos fidelis populus intrat ad Dominum. *Adorate*, inquit, *Dominum in aula sancta ejus*, sive (ut in alia editione habetur) *in atrio sancto ejus*. Hæc enim duo nomina pro alterutro in Scriptura ponuntur, quia et in Græco *aulen*, atrium dicitur. Tunc revera Dominus adoratur, quando fuerint hostiæ portatæ, quas superius intimavit. ut supplicatio contentis mereatur ad aëres pervenire Creatoris. Nec vacat, quod anteriori versu *atria* posuit, hoc vero singulariter *atrium* dicit; quia ex illis atris patriarchis, apostolis et prophetis in istud atrium catholicæ duntaxat Ecclesiæ pervenitur, ubi ejus potentia majestatis adoratur. Sequitur :

Commoveatur a facie ejus universa terra. Quomodo dixerat fidelibus, bonas operas tollite et introite, nec dicit, a facie ipsius amatores sæculi submoveados. Non enim dixit : *Commoveatur ante faciem ejus universa terra*. Quod hodieque illis dicimus, quos a conspectu nostro reddidimus alienos. Qui bene terra dicti sunt, quia terrena vita non derelinquunt. Quamvis hoc alii in partem bonam accipi debere dixerunt, ut tunc terra commoveatur, quando peccator ad penitentiam fuerit, Domino miserante, perductus. Sic Scripturæ divinæ incomprehensibilis profunditas et diversis modis intelligitur, ut una constare varietate monstratur. *Per se fundavit orbem immobilem*. Orbem hic sanctam Ecclesiam debemus intelligere, quæ in toto orbe diffusa est. Hunc ergo orbem dicit penitus non esse commovendum. quia in soliditate fidei perseverat, in qua Dominus illum fundavit immobilem; non sicut illa, quam superius dicit : *Commoveatur a facie ejus universa terra*. Illa commoveatur, ut a malis convertatur operibus : ista non commoveatur, quæ veræ fidei soliditate consistit.

Latentur cæli, et exsultet terra. Per cælos significantur (sicut sæpe dictum est) apostoli et prophetæ, vel reliqui fideles, quos divina majestas, tanquam cælum, noscitur insidere : terra vero indicat peccatores, qui tamen satisfactionis beneficio ad gratiam Dei meruerunt redire. Ipsa enim terra exsultare potest in adventu judicis sui, quæ se a peccatis intelligit absolutam.

Dicite in nationibus : Dominus regnavit. In psalterio vero additum est : *Dominus regnavit a ligno*. Illos aduocent reverenda mysteria gentibus prædicare, quos

A in atrio sancto Dominum adorare præcepit, ut in nationibus a ligno crucis Dominum debeant dicere regnaturum. Non ab illo ligno paradisi, unde diabolus genus humanum videbatur tenere captivum; sed ab isto scilicet ligno unde libertas caput extulit, in vita surrexit. In illo siquidem ligno mors transgressionis pendit; in isto fides confessionis emicuit. Illud perduxit ad inferos; istud mittit ad cælos. *Regnavit autem intelligamus, innotuit*, quando mundo Dominus Salvator apparuit; nam quando ille non regnavit, qui semper cum Patre et Spiritu sancto potestate suæ omnipotentis perseverat? *A ligno*, alii quidem non habent translatos; sed nobis sufficit, quod LXX interpretum auctoritate firmatum est. *Cruz enim Domini pravum atque distortum correxerat orbem terræ*.

Tonet mare et plenitudo ejus : exsultent agri et omnia quæ in eis sunt. Mare hic pro populis ponitur, quia in sæculo hujus constituti diversis tentationibus agitantur. Isti moventur ad gaudium, quando conversionis dona susceperint. Nam ut universitatem gentium intelligere debuisses, posuit, *plenitudo ejus*. Agros hic similiter in bono debemus accipere, quia illa plana dicimus, quæ pulcherrima equalitate tenduntur. Agros ergo dicit viros justitia laude potentes, non superbia timidos, non asperos iracundia, sed mansueta levitate plenissimos. Sequitur :

Tunc laudabunt ligna salus coram Domino, quia venit judicare terram. Tunc, dicit secundum adventum, quando judicaturus est mundum. Ligna silvarum per se amara et steriles inferant fructus; sed cum fuerint insita, dulcissima ubertate pinguescunt. Sic gentes, quæ prius fuerant, velut ligna silvarum, ad culturam fructiferam productæ, ante faciem Domini magno sunt gaudio letaturæ. Sed eum dicit, *Omnia ligna*, illam partem vult intelligi, quæ misceri bonis operibus potuit ac mutari. Quæ dixerat credentes esse letaturos, non dicit in angulis, non in secretis, sed ante faciem judicis, quando inestimabilis et copiosa lætitia est; quando præmia tribuuntur, et securitas sine fine præstat. Et ne primum illum incarnationis Domini putares adventum, dicit in psalmo : *Quoniam venit judicare terram*. Nam si in illo primo commate sententiam terminasset, potuerat illud adventum, qui jam transactus est, forte sentire; sed cum addidit : *Quoniam venit judicare terram*, illum nos tantum voluit intelligere, quem adhuc noscimus expectare. De quo etiam Ezechiel propheta testatur : *Hæc dicit Dominus Deus ossibus istis : Ecce ego induco in vos spiritum, et vivetis, et dabo in vos nervos, et inducam super vos viscera carnis, et extendam super vos cutem, et dabo spiritum meum in vobis, et vivetis, et scietis quia ego sum Dominus* (Ezech. xxxv). Daniel quoque dicit : *Et multi dormientium in terra per fissuras exsurgent : hi in vitam æternam, et hi in opprobrium et confusionem* (Dan. xii). Terra vero hic universum populum mundi dicit, ut bonis præmia, malis supplicia æterna constituat.

Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus. Sicut superius psalmus in primo versu declaravit, quia confessio illa ad laudes Domini debuisset aptari, ita et hic designat confessionem istam ad medicinam pœnitudinis applicandam. Sed hoc quoque ad præconia Domini pertinere non dubium est, quando major gloria est pietatis confidenti parcere quam innuenti in confessione præstare. Ex persona Hebræorum siquidem compuncta videtur redundare congregatio, et divina inspiratione propheta loquitur ad reliquam plebem, ut, antiqui erroris pravitate damnata, ad divinam debeat redire clementiam. Et ne aliquis de culparum suarum numerositatibus terretur, addidit: *Quoniam bonus.* Quis enim dubitet ad eum recurrere, quem scit sibi posse celerime subvenire. *Bonus* cum Dominus recte dicitur, qui delinquentem pascit, qui exspectat errantem, qui solem suum facit oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos (Mat. h. v). Hoc etiam ipsius Veritatis voce declaratur: *Nemo bonus, nisi solus Deus* (Marc. x). Addidit: *Quoniam in æternum misericordia ejus.* Misericordia enim Domini in æternum super eos, qui in ejus sperant clementiam, et qui ejus justitiam timentes, per obedientiam ipsius se subjiciunt voluntati, secundum illud psalmistæ: *Beneplacitum est, inquit, Domino super timentes eum, et in eis qui sperant in misericordia ejus* (Psal. cxlvi). Unde et beata virgo Maria in cantico Evangelii ait: *Misericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum* (Luc. 1). Et notandum, quod juxta aliam editionem, ubi legitur: *Quoniam in sæculum misericordia ejus*, hoc innuit, ut audito bono Domino, ne se humana negligentia ab studiosa et sedula supplicatione suspenderet, remedii causam dicit, ut ad confessionem celerem Domini debeat munere festinare. *In sæculum*, vitæ hujus significat cursum, ubi miseri sunt, quicumque delinquant; ubi fas est, corda nostra converti et misericordiam postulari. Ibi enim damnatio confiteri peccatum, ubi jam constat esse judicium.

Et dicite: Salva nos, Deus, Salvator noster, et congrega nos de nationibus, et erue nos de gentibus, ut confiteamur nomini sancto tuo, et exsultemus in carminibus tuis. Populus prior, cujus personæ verba superiora competeant, postquam se copia Dominicæ laudis explevit, Patrem Dominum deprecatur, ut Ecclesiam suam de gentium congregatione perficiat: illud quoque subjungens: *Et exsultemus in carminibus tuis*, hoc est, non in humana jactantia, sed in te ubi est revera fixa gloria, et sine fine lætitia. Et intære, quod hic *salvare* dicitur Pater. Legitur etiam et *Filius salvare*, ut est illud: *Veni Filius hominis salvum facere quod perierat* (Luc. xix). Predicatur etiam salvare Spiritus sanctus, ut est illud ad Titum: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti* (Tit. iii). Sic indivisibilis Trinitatis æqualitas atque unitas et verbis similibus et virtutibus indicatur. Amen.

Benedictus Dominus, Deus Israel, ab æterno usque

PATROL. CIX.

in æternum: et dicat omnis populus, Amen, et hymnos Domino. Hæc est laus quam superiori versu congregatos optavit populos personare. Hoc etiam nunc canit sancta Ecclesia, quæ se de tanto bono præsentis consolatur. Sed hoc dicit, ab isto sæculo usque ad illud perpetuum secundum esse faciendum ut continuata laus nunquam debeat habere fastidium. Sed tamen cum prædictos hymnos devotus Judæorum populus canit: quis est ille alter, qui dicit: *Amen, Amen?* Scilicet, ut mihi videtur, populus ille præputus est, qui eo tempore in fide non erat, quando istud canebatur. Qui tamen prophetiæ virtute futurus introductus est, ut amore universalitatis dicat: *Amen, Amen*, hoc est, *fiat, fiat*. Sic hodieque in Ecclesiis orantibus sacerdotibus respondetur, *Amen*: ut concordent in precibus simul et sacerdotum pia intentio, et populi sana devotio; quatenus postulata unitas fidelium facilius impetret, juxta illud Evangelii dictum, quo Salvator discipulus ait: *Amen dico vobis, quod si duo ex vobis consenserint in unum super terram ex omni re, quamcunque petierint, fiet illis a Patre meo, qui est in cælis* (Matth. xvii).

Dereliquit itaque ibi coram arca fœderis Domini Asaph et fratres ejus, ut ministrarent in conspectu arce jugiter per singulos dies et vices suas. Nota, lector, quod ministri Domini jugiter debent permanere in ministerio ipsius, et per singulos dies ministrare illi in conspectu arce; et videbis quod administratoribus divini verbi non licet terrenis negotiis vacare, sed potius quotidie et sine cessatione in Ecclesia Dei evangelicæ prædicationi insistere: sed tamen non uniformiter, sed distinctim secundum qualitatem auditorum. Unde per diversos ministros diversæ melodix cantus, et diversa officia sacerdotum in tabernaculo Domini explicantur.

Porro Obededom et fratres ejus sexaginta octo et Obededom, filium Idiun, et Oza constituit janitores: Sadoch autem sacerdotem, et fratres illius sacerdotes, coram tabernaculo Domini in excelso, quod erat in Gabaon, ut offerrent holocausta Domino super altare holocaustomatis jugiter mane et vespere, etc. Igitur hoc quod dicit, sacerdotem Sadoch et fratres ejus sacerdotes constitutos tabernaculo Domini, quod in excelso Gabaon, ut offerrent holocausta Domino super altare holocaustomatis jugiter mane et vespere, diversis accipitur. Alii enim dicunt quod tabernaculum Dei, postquam filii Israel intraverunt in terram Chanaan, primum fuerit in Silo, deinde in Obed, postea in Gabaon, ad extremum quoque in Sion: arca testamenti sola ab Allophyliis ad tempus capta sit, postmodum vero reducta. Alij autem asserunt locum quemdam esse in Hierusalem, appellatum Gabaon; ibique David tabernaculum fœderis, et arcam testamenti Domini collocasse. Gabaon interpretatur collis: excelsum autem propter sublimitatem divini cultus dictum existimant. Cæterum in libro locorum scriptum reperimus, Gabaon esse metropolim et regalem civitatem Æneorum, ceciditque in sortem tribus Benjamin. Et nunc ostenditur villa in

eodem nomine in quarto milliario Bethelis contra occidentalem plagam, juxta Rama et Remmon, ubi Salomon hostias immolans divinum meruit oraculum. Fuit autem et ipsa separata Levitis.

Reversusque est omnis populus in domum suam, et David, ut benediceret etiam domui ejus. Benedicere hic domui suæ David dicitur, hoc est, opus conjugale exercere, quatenus filiorum numerum ampliaret. Alter quidam benedictionem hic per antiphrasin dictam putant: domum vero Michol filiam Saul; quam increpabat David, eo quod indignata sit, cum vidisset eum subsilentem coram arca testamenti Domini.

CAPUT XVII.

De verbis quæ locutus est David ad Nathan prophetam de ædificatione templi, et responso Domini per eundem prophetam ad David. De confessione qua laudavit David Dominum pro universis beneficiis sibi ab ipso collatis.

(I PAR. XVII.) Cum autem habitaret David in domo sua, dixit ad Nathan prophetam: *Ecce ego habito in domo cedrina, arca autem sederis Domini sub pellibus est. Et ait Nathan ad David: Omnia quæ in corde tuo sunt, fac: Deus enim tecum est. Igitur nocte illa factus est sermo Domini ad Nathan, dicens: Vade, loquere David servo meo: Hæc dicit Dominus: Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum; neque enim mansi in domo eo tempore quo eduxi Israel usque ad diem hanc, sed sui semper mutans loca tabernaculi, et in tentorio manens cum omni Israel. Quod propheta interrogatus a rege respondit: Omne quod est in corde tuo, vade et fac: et postea a Domino admonitus, eadem prohibuit quæ ante concessit, patet profecto quod prophetiæ spiritus prophetarum mentes non semper irradiat; quia sicut de Spiritu sancto scriptum est: *Ubi vult, spirat* (Joan. III). Hinc est enim, quod Elisæus cum flentem mulierem cerneret causamque nescisset, ad prohibentem hunc puerum dicit: *Dimitte eum, quia anima ejus in amaritudine est, et Dominus celavit me, et non judicavit mihi* (IV Reg. IV). Quod omnipotens Deus ex magna pietatis dispensatione disponit. Quia dum prophetiæ spiritum aliquando dat, et aliquando subtrahit, prophetantium mentes et elevat in celsitudine et custodit in humilitate, ut et accipientes Spiritum, inveniant quid de Deo sint; et rursus, prophetiæ Spiritum non habentes, cognoscant quid sint de semetipsis. Quod autem David prohibitus est domum Deo ædificare quia vir sanguinum esset, innuit moraliter quod mundus in se esse a vitiis debet, qui curat aliena corrigere, ut terrena non cogitet, ut desiderii infimis non succumbat: quatenus tanto perspicacius aliis fugienda videat, quanto hæc ipse per scientiam et vitam verius declinat. Nequaquam pure maculam in membro considerat oculus quem pulvis gravat. Et supervectas sordes tergere non valent manus quæ lutum tenent. Quod juxta translationis seriem ad David erga exteriora bella laborantem per significationem divina vox innuit, cum dicit: *Non tu ædificabis mihi templum, quia vir sanguinum es.* Dei templum ædifi-*

cat, qui corrigendis institutis proximatorum mentibus vacat. Templum quippe Dei vos sumus: quia ad veram vitam ex ejus inhabitatione constituimur, Paulo attestante, qui ait: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos* (I Cor. III). Sed vir sanguinum templum Dei ædificare prohibetur, quia qui adhuc actibus carnalibus incubat, necesse est ut instituire spiritaliter proximatorum mentes erubescat.

Nunquid locutus sum saltem uni judicum Israel, quibus præceperam, ut pascerent populum meum et dixi: Quare non ædificastis mihi domum cedrinam? Nunc itaque loqueris ad seruum meum David: Hæc dicit Dominus exercituum: Ego tuli te, cum in pascuis sequereris gregem, ut esses dux populi mei Israel, et sui tecum quocunque perrexisti, et interfeci omnes inimicos tuos coram te, secique tibi nomen quasi unius magnorum qui celebrantur in terra. Idcirco a nullo judicum sibi ædificari domum cedrinam jussit, quia ab omnibus contra hostes pugnatum fuit, et omnes effusores fuerunt sanguinum. *Fecitque, inquit, tibi Dominus nomen quasi unius magnorum qui celebrantur in terra: sic fecit Abraham, Isaac, et Jacob, et Moysi, et Josue, quorum nomina famosissima sunt in terra*

Et dedi locum populo meo Israel. Plantabitur et inhabitabit in eo, et ultra non commovebitur; nec filii iniquitatis atterent eos, sicut a principio ex diebus, quibus dedi judices populo meo Israel. Et humiliavi universos inimicos tuos. Annuntio ergo tibi, quod ædificaturus sit domum tibi Dominus. Cumque impleveris dies tuos, ut vadas ad patres tuos, suscitabo sementum post te, quod erit de filiis tuis, et stabiliam regnum ejus. Ipse ædificabit mihi domum, et firmabo solium ejus usque in sempiternum. Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium; et misericordiam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo qui ante te fuit; et statuam eum in domo mea, et in regno meo usque in sempiternum; et thronus ejus erit firmissimus in perpetuum. Hanc tam grandem promissionem qui putat in Salomone fuisse completam, multum errat. Attendit enim, quod dictum est: *Hic ædificabit mihi domum, quoniam Salomon templum illud nobile struxit et non attendit, quod dicit: Fidelis erit domus ejus, et regnum ejus usque in æternum coram me* (III Reg. XI). Attendat ergo et aspiciat Salomonis domum plenam mulieribus alienigenis colentibus deos falsos, et ipsum ab eis regem sapientem in eandem idololatriam seductum atque dejectum, et non audeat existimare Deum vel hoc promississe mendaciter, vel talem Salomonis domum eum non potuisse futuram præscire. Non hic debemus ambigere, cum in Christo Domino nostro, qui factus est ex semine David secundum carnem (Rom. I), jam viderimus ista compleri, i.e. vane atque inaniter hic alium aliquem requiramus, sicut carnales Judæi. Nam et ipsi usque adeo filium, quem loco isto regi David promissum legunt, intelligunt non fuisse Salomonem, ut eo qui promissus est tanta jam manifestatione declarato, adhuc mirabili cæcitate alium se sperare dicant.

Facta est quidem nonnulla imago rei futuræ etiam in Salomone, in eo quod templum ædificavit, et pacem habuit secundum nomen suum (Salomon quippe *pacificus* est Latine) et in exordio regni sui mirabiliter laudabilis fuit; sed eodem sua persona, per umbram futuri prænuntiando, etiam ipsum Christum Dominum exhibebat. Unde quædam de illo ita scripta sunt, quasi de ipso ista prædicta sint; dum Scriptura sancta, etiam rebus gestis prophetans, quodammodo in eo figuram delinuat futurorum. Nam præter litros divinæ historiæ, ubi regnasse narrat? Psalmus etiam septuagesimus primus titulo nominis ejus inscriptus est: in quo tam multa dicuntur, quæ omnino ei convenire non possunt: Domino autem Christo aptissima perspicuitate conveniunt, ut evidenter appareat, quod in illo figura qualiscunque adumbrata sit, in isto autem ipsa veritas præsentata. Notum est enim, quibus terminis regnum conclusum fuerat Salomonis; et tamen in eo psalmo legitur, ut alia taceam: *Dominabitur a mare usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terræ*: quod in Christo videmus impleri. A flumine quippe dominandi sumpsit exordium, ubi baptizatus est a Joanne; eodem monstrante cœpit agnoscere a discipulis, qui non solum magistrum, verum etiam Dominum appellaverunt. Nec ob aliud, vivente adhuc fratre suo David, regnare Salomon cœpit (quod nulli regum illorum contigit) nisi ut hinc quoque satis eluceat, non esse ipsum quem prophetia ista præsignat, quæ ad ejus patrem loquitur, dicens: *Et erit, cum repleti fuerint dies tui, et dormies cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod erit de ventre tuo, et præparabo regnum illius*. Quomodo ergo propter id quod sequitur: *Hic ædificabit mihi domum*, iste Salomon putabitur prophetatus, et non potius propter id quod præcedit: *Cum repleti fuerint dies tui, et dormies cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te*; alius pacificus intelligitur esse promissus, qui non ante, sicut iste, sed post mortem David prænuntiatus est suscitandus. Quamlibet enim longo interposito tempore Christus Jesus veniret, procul dubio post mortem regis David, cui sic est promissus, eum venire oportebat, qui ædificaret domum Deo non de lignis et lapidibus, sed de hominibus, qualem illum ædificare gaudemus. Huic enim domui dicit Apostolus, hoc est, fidelibus Christi: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos* (I Cor. III). Benedictio quippe Domini in semine David non ad aliquod tempus qualis diebus Salomonis apparuit, sed in æternum speranda est, in qua certissima spe dicitur: *Fiat, fiat*; sicut in psalmo LXXXVII scriptum in fine est: *Benedictus, inquit, Dominus in æternum. Fiat, fiat*. Illius enim spei est confirmatio, vel hujus iteratio. Hoc ergo intelligens David ait in secundo Regnorum libro: *Et locutus est pro domo servi tui usque in æternum, etc.* (II Reg. VII), quia tunc genitus erat filius, ex quo progenies duceretur ad Christum, per quem futura erat domus ejus æterna, eademque domus Dei. Domus enim David propter genus David, domus autem Dei eadem ipsa

propter templum Dei de hominibus factum, non lapidibus, ubi habitat in æternum; populus cum Deo et in Deo suo, et *Deus erit omnia in omnibus* (I Cor. XV); ipse in pace præmium, qui virtus in bello. Ideo cum secundum LXX in verbis Nathan dictum sit: *Et annuntiabit tibi Dominus quoniam domum ædificabis ipse*; postea dictum est in verbis David: *Quoniam tu Dominus omnipotens Deus Israel revelasti aurem servi tui, dicens: Domum ædificabo tibi*. Hanc enim domum et nos ædificabimus bene vivendo, et Deus, ut bene vivamus, opitulando: *Quia nisi Dominus ædificaverit domum, in vano laborant ædificantes eam* (Psal. CXXXVI). Cujus domus cum venerit ultima dedicatio, tunc fiet illud quod hic per Nathan locutus est Deus, dicens: *Et imponam locum populo meo Israel, et plantabo illum, et inhabitabit seorsum, et non sollicitus erit ultra, et non apponet filius iniquitatis humiliare eum, sicut ab initio a diebus, quibus constitui judices super populum meum Israel*. Hoc tam magnum bonum quisquis in hoc sæculo et in hac terra sperat, insipienter sapit. Anne quispiam putabit in pace Salomonis id esse completum? Pacem quippe illam Scriptura in umbra futuri excellenti prædicatione commendat. Cui suspicioni vigilanter occursum est, cum posteaquam dictum: *Et non apponet filius iniquitatis humiliare eum*, continuo subjunctum est: *Sicut a diebus, quibus constitui judices super populum meum Israel*. Judices namque priusquam reges ibi esse cœpissent, super illum populum fuerant constituti, ex quo terram promissionis accepit. Et utique humiliabat eum filius iniquitatis, hoc est hostilis alienigena, per intervalla temporum, quibus leguntur paces alternasse cum bellis; et inveniuntur illic pacis tempora prolixiora, quam Salomon habuit, qui quadraginta regnavit annis. Nam sub eo iudice, qui est appellatus Aod, octoginta anni pacis fuerunt (Jud. III). Absit ergo, ut Salomonis tempora in hac promissione promissa esse credantur: multo minus itaque cujuslibet regis alterius. Non enim quispiam eorum in tanta quanta ille pace regnavit; nec unquam omnino gens illa ita regnum tenuit, ut sollicita non fuerit ne hostibus subderetur: quia in tanta mutabilitate rerum humanarum nulla aliquando populo concessa est tanta securitas, ut huic vitæ hostiles ne formidaret incursus. Locus ergo qui promittitur tam placatæ ac securæ habitationis, æternus non est; æternusque debetur in matre Hierusalem libera, ubi erit veraciter populus Israel. Hoc enim nomen interpretatur, *videns Dominum*. Cujus præmii desiderio pia per fidem vita in hac ærumosa peregrinatione ducenda est.

Juxta omnia verba hæc, et juxta universam visionem istam sic locutus est Nathan ad David. Cumque venisset rex David, et sedisset coram Domino, dixit: Quis ego sum, Domine Deus, et quæ domus mea, ut præstares mihi talia? Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo: ideoque locutus es super domum servi tui etiam in futurum: et fecisti me spectabilem super omnes homines, Domine Deus meus. Quid est quod

David dicit, spectabilem se esse factum a Domino super omnes homines? Quod nisi hyperbolice dictum accipiatur, secundum historiam omnino stare non potest. Secundum allegoriam vero ipse ibi designatur, qui de semine David secundum carnem natus est, Redemptor videlicet noster, quem Dominus Pater a mortuis suscitans exaltavit et constituit ad dexteram suam in cœlestibus super omnem principatum et potestatem et virtutem et dominationem et omne nomen, quod nominatur non tantum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et omnia subjecit sub pedibus ejus, et ipsum dedit caput super omnia Ecclesie, quæ est corpus et plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimplet (Eph. 1). Cui et donavit nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus in gloria est Dei Patris (Phil. 11).

Domine, non est similis tui, et non est alius Deus absque te, ex omnibus quos audivimus auribus nostris. Quis autem est alius, ut populus tuus Israel? Gens una in terra, ad quam perrexit Deus, ut liberaret et faceret populum sibi: et magnitudine sua atque terroribus ejiceret nationes a facie ejus, quem de Ægypto liberat? Et posuisti populum tuum de Israel tibi in populum usque in æternum. Hoc in loco licet videatur prioris populi egressum de Ægypto, et collocationem ejus in terra promissionis commemorare, tamen majori dignitate populi fidelis liberatione de spiritali Ægypto, transplantatio ipsius in terras sanctæ Ecclesie ad laudem et honorem nominis Domini certissime designatur. Ipse enim populus Dei est, et verus Israel divino cultui perpetualiter mancipatus. Cæterum antiquus Israel, jam honoris et religionis expers, nominis dignitate, et loci possessione privatus est, maxime cum in toto orbe dispersus, sine lege, sacerdotio atque sine Dei templi celeberrimo cultu vagetur incertus.

Tu enim, Domine Deus meus, revelasti auriculam servi tui, ut edificares ei domum. Et idcirco invenit servus tuus fiduciam, ut oret coram te, etc. Revelasti, inquit, auriculam servi tui, hoc est, in æternum auditum cordis illius instruxisti, quod edificares ei domum, progeniem videlicet ipsius multiplicando, et semen ejus dilatando. Inde utique dedisti ei fiduciam loqui de te, et gloriam tuam ac laudem coram omnibus annuntiando prædicare.

CAPUT XVIII.

De eo quod David percusserit Philisthim et humiliavit eos, et Moabitas et Adazerem regem Soba, et Syrum Damascenum: a quibus translata vasa aurea, argentea et ænea consecravit rex David Domino. Quod Abisai percussit Edom in valle Salinarum et constituit in Edom præsidium, ut serviret Idumæa David. De regno David super Israel et principibus suis, quos præfecit populo.

(I PAR. XVIII.) Factum est autem post hæc, ut percuteret David Philisthim, et humiliaret eos, et tollet Geth et filias ejus de manu Philisthim, percuteretque Moab, et fierent Moabitarum servi David offeren-

tes ei munera. Filias Geth dicit civitates minores, quæ ad Metropolim pertinebant. Siquidem quinque erant civitates insignes Philisthinorum: hoc est, Azotus, Gaza, Ascalon, Geth et Acaron. Quæ quia in terra repromissionis erant, sorte filii Israel deputatæ fuerant: sed ab eis usque ad David minime possessæ. Imo ipsæ frequenter Israel sibi tributarium faciebant. Porro David humiliavit eas, conversa vice quo ante tributum expetebant, fecit sibi tributarias. Mystice autem hæc quinque civitates quinque sensus corporis in terra carnis nostræ positi accipi possunt: qui quandiu vetus homo noster in nobis regnabat, variis debitis injusti tributi nos astringebant. Cum autem verus David in nobis regnum accepit, subito tributi exactores facti sunt tributarii; et quicquid in carne nostra rebeli fuit, spiritus imperio subjugatum est. Quod autem dicit de Moab, quod fierent Moabitarum servi David, offerentes ei munera, mystice significat quod Christus omnes gentes sub sua dominatione tenens facit pensum servitutis sibi reddere, dum singule quæque nationes, in nominis ejus confessione adunatæ devote censum honorum operum illi exsolvent.

Eodem tempore percussit David Adazerem regem Soba, regionis Emath, quando perrexit, ut dilataret imperium suum usque ad flumen Euphraten, etc. Soba civitatem dicunt esse Syriæ pertinentem ad Emath, metropolim, quæ alio nomine Epiphania dicitur. Quomodo autem David Syriam devastaverit, Josephus ostendit, dicens: « Audiens autem Damasci Syriæ rex Addus, quod David expugnasset Adazarum, tanquam amicus ad ejus solatia cum maximo venit exercitu, eum, sicut sperabat, ab oppressione liberaturus; et congressus denuo apud Euphraten contra David, bello devictus est. Ceciderunt enim, ferientibus eos Hebræis, de exercitu Addi quasi viginti millia fere; reliqui vero in fugam conversi sunt. » De quo consequenter præsens historia commemorat. Mystice autem Adazer, qui interpretatur decorum auxilium; rex Soba, qui interpretatur incensa vel convertens, significat gentilitatis in sævitia naturali fervorem, contra quam David noster confligebat ac dimicando vincebat: quia gladio spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. v), ejus expugnavit errores, et conversum ad fidem in prædicatione Evangelii decorum efficit auxilium.

Cujus subnervavit omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis, quas reservavit sibi. Quia omne quod sibi rebelle per superbiam mentis, et sublimitatem humanæ sapientiæ in ea conspexit, reseccando, id solum, quod opportunum et habile ad opus Evangelicæ prædicationis de studiis ejus esse judicavit, sibi reservavit.

Supervenit autem et Syrus Damascenus, ut auxilium præberet Adazeri, regi Soba. Sed et hujus percussit David viginti duo millia virorum, et posuit milites in Damasco, ut Syria quoque deserviret et offerret munera. Damascus enim, nobilis urbs Phœnicis, eodem vocabulo, quo et Masech, ancillæ Abra-

ham filius, appellatus est. Et Damascus interpreta-
tor *sublimis* vel *humecta*. Et bene quæ prius hu-
mecta libidine super spiritu sanguinem humanum
inexplebiliter sitiēbat, nunc mundata baptis-
mate Christi sublimis profectu virtutum, sanguinis ejus
poculum desiderat percipere.

*Tulit quoque David pharetras aureas, quas habue-
rant servi Adadezer, et attulit eas in Hierusalem.*
Pharetræ aureæ, ni fallor, significare possunt dog-
mata gentilium, in quibus testimonia philosophiæ
humanæ, et disciplinæ liberales continebantur, quas
David mysticus ablatas ab Adadezer, hoc est, genti-
litate tulit in Hierusalem; cum hujusmodi discipli-
nas per doctores sanctos in servitium Ecclesiæ cat-
holicæ convertit. Ibi enim non parum prosunt libe-
ralium artium disciplinæ ad expugnationem erroris,
et ad confirmationem veritatis, si pie et sana fide
tractentur. Sequitur :

*Nec non de Thebath et Chun, urbibus Adadezer,
æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum,
et columnas, et vasa ænea.* Bene ergo scriptum est
quod Salomon fecisset mare æneum, et columnas,
et vasa ænea de ære, quod tulit David de Thebath
et Chun, urbibus Adadezer, quia pacificus noster
venustatem pulchræ locutionis de humilitate con-
versæ gentilitatis ad commendandam baptismi gra-
tiam, et firmamentum fidei; prædicationem pii
dogmatis in usum Ecclesiæ suæ convertit. Thebath
enim interpretatur *parvulus venit*, et Chun *pulchri-
tudo*. Recte ergo qui parvulum se per humilita-
tem agnoscit, pulcher et speciosus in decore vir-
tutum efficitur.

*Sed et omnia vasa aurea et argentea et ænea con-
secravit rex David Domino, cum argento et auro
quod tulerat ex universis gentibus, tam de Idumæa
et Moab et filiis Ammon, quam de Philistiim et Ama-
lech.* Quid autem significat, quod David vasa aurea,
argentea et ærea, quæ tulerat de universis gentibus,
sanctificavit Domino? nisi quod Christus omnes,
quos de universis gentibus convocat ad fidem suam,
alios auri loco, hoc est, sensu spirituali præclaros;
alios argenti, hoc est, eloquentiæ nitore splenden-
tes; alios vero prædicatione divina sonores sancti-
ficat Domino, ut in ejus tabernaculo fideliter discer-
nentes, ipsius ministerio in æternam decentissime
perfruantur.

*Abisai vero filius Sarriæ percussit Edom in valle
Salinarum decem et octo millia, et constituit in Edom
præsidium, ut serviret Idumæa David, etc.* In Re-
gum vero ita scriptum est : *Fecit quoque sibi David
nomen, cum reverteretur, capta Syria, in valle Salina-
rum cæsis decem et octo millibus (II Reg. ix).* Fe-
cisse sibi nomen dicitur, quia in valle Salinarum,
cæsis decem et octo millibus erexit sibi fornicem
triumphalem. Fecit etiam sibi nomen, qui victa
Syria Damasci, et Syria Soba, erexisse sibi dicitur
alterum fornicem triumphalem. Et si quem movet
quod in plerisque Latinorum codicibus invenitur,
David non decem et octo millia in valle Salinarum,

sed duodecim millia cecidisse, noverit hoc vitio
scriptorum in eisdem codicibus inolitum esse. Vera-
citer tamen David in eadem valle Salinarum decem
et octo millia cecidit : Joab vero duodecim millia;
sicut in titulo LVIII psalmi scribitur. Hic autem de-
cem et octo Abisai interfecisse perhibetur; et hoc
ille fecisse, quasi dux fortissimorum militum, intel-
ligitur; sed propter regalis nominis dignitatem Da-
vid victoria est ascripta. Quidni percussa a David
multitudine in valle Salinarum designatur, nisi Re-
demptor noster sui examinis distractione in his qui
de illo prava sentiunt, stultitiam im-
moderati saporis exstinguite. Unde per quemdam
Sapientem dicitur : *Qui perversi cordis est, non in-
venit bonum; et qui vertit linguam suam, incidit in
malum (Prov. xvii).*

*Regnavit ergo David super universum Israel, et fa-
ciebat iudicium et justitiam cuncto populo suo.* Quid
est quod David legitur fecisse iudicium et justitiam
cuncto populo suo, nisi quod Salvator noster omni
populo Ecclesiæ iudicium et æquitatem semper im-
pendit? Historicus enim David non ubique justitiam
servavit, quem transgressio legis reprehensibilem
ostendit (II Reg. xi). Verus autem, qui peccatum
non fecit (I Petr. ii) sed peccata mundi tollere (Joan. i)
venit, universo populo suo ita iudicia tribuit, de quo
scriptum est : *Justus Dominus, et justitiam diligit,
æquitatem vidit vultus ejus (Psal. x).* Et non est per-
sonarum acceptio apud Deum, sed in omni gente qui
timuit Dominum, et operatur justitiam, acceptus est
C illi (Act. x). *Misericordiam et veritatem diligit, gra-
tiam et gloriam dabit (Psal. lxxxiii).* *Benedictus Do-
minus in æternum, a sæculo et usque in sæculum, et
dicat omnis populus : Fiat, fiat (Psal. lxxi).*

Porro Joab filius Sarriæ erat super exercitum, et
Josaphat filius Ahioth a commentariis. Commenta-
rii, hoc est commemoratores, hi fuerunt qui, anno-
tatis rebus et causis, regi eas ad memoriam de-
ferebant.

*Sadoch autem filius Achitob, et Abimelech filius
Abiathar sacerdotes.* Abimelech filius Abiathar in
Paralipomeno scribitur, in Regum vero Ahimelech;
et interpretatur Abimelech *Pater meus rex*; Ahimelech
vero, *frater meus rex*; quoniam nomina
distantiam eventus rerum peperit (I Reg. xxi).
D moraliter vero instruit Ecclesiæ sacerdotes, ut qui pro-
pter ordinis dignitatem patris locum tenent, per hu-
militatem et mansuetudinem atque societatis æquali-
tatem, fratrum nomine censeantur; ut sciant illud
quod princeps apostolorum pastores Ecclesiæ in sua
Epistola præmonuit, dicens : *Non ut dominantes in
clero, sed ut forma facti gregis (I Petr. iii).*

*Et Susa scriba, Banaias vero filius Joiada super
regiones Cerethi et Phelethi.* Susa scribitur in Para-
lipomenon, qui in Regum *Suraia* nominator (IV
Reg. xxv); et interpretatur *Susa gaudium*; et Sa-
raia, *princeps Domini*. Cerethi autem, *exterminato-
res*, et Phelethi, *admirabiles et vivificatores*, inter-
pretantur. Hos quidam dicunt fuisse septuaginta ju-

dices loco eorum substitutos, quos Moyses in eremo præcipiente Domino, delegerat (*Exod. xxiv*). Alii vero dicunt, Ceretheos adhuc deputatos esse, ut poenam in reis exsolverent : Pheletheos autem, ut insonantes ab oppressoribus defenderent.

Porro filii David primi ad manum regis. Hinc in Regum scriptum est quod filii David sacerdotes essent (*II Reg. viii*) ; sed ad unum sensum convenit utrumque, quod hic dicit primos ex illis sacerdotes propter nobilitatem et prioratum. Hi sunt enim, qui in Hebron nati sunt. Mystice autem filii veri David sunt quinque fideles : quos ei aqua et verbo sancta parit Ecclesia. Hi vero sacerdotes sunt, qui membra summi sunt sacerdotis, qui secundum ordinem Melchisedech pontifex factus sempiternum habet sacerdotium (*Psal. cix; Hebr. vii*). Unde Petrus apostolus scribens ad credentes ait : *Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis (I Petr. ii)*. Et item : *Ipsi, inquit, tanquam lapides vivi, superædificamini domus spiritualis in sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per Christum Jesum (Ibid.)*. Qui bene primi ad manum regis esse dicuntur, quia bonis meritis regi cœlesti appropinquare merentur, in quibus ipse virtutum ad exemplum aliis mirabilem operatur effectum. Quanto enim quis fide, quæ dilectionem operatur, profecerit, tanto vicinitatem summi regis se habere gaudebit.

CAPUT XIX.

De Hanon filio Naas regis Ammonitarum, qui David nuntios ad se dimissos confudit, et bello ob hoc contra eum facto.

(I PAR. XIX.) *Accidit autem, ut moreretur Naas rex filiorum Ammon, et regnaret filius ejus pro eo. Dixitque David : Faciam misericordiam cum Hanon, filio Naas : præstitit enim mihi pater ejus gratiam. Naas fuit rex Ammon, qui in Regum scribitur, cum quo primum Saul in defensione Gabes Galaad pugnavit, et vicit eum (II Reg. x)*. Quia ergo erat inimicus Saulis, idcirco gratiam præstabat David, si quando ad eum veniebat (*I Reg. xi*).

Misitque David nuntios ad consolandum eum super morte patris sui. Qui cum pervenissent in terram filiorum Ammon, ut consolarentur Hanon, dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon : Tu forsitan putas quod David honoris causa in patrem tuum miserit, qui consolaretur te ; nec animadvertis, quod, ut explorent et investigent et scrutentur terram tuam, venerunt ad te servi ejus. Igitur Hanon pueros David decalvavit et rasit, et præcidit tunicas eorum medias usque ad inguina, et dimisit eos. In Regum scriptum, quod raserit dimidiam partem barbæ eorum, et præciderit vestes eorum medias usque ad nates. Sed in Paralipomenon legitur, quod ipse Hanon pueros David decalvaverit et raserit, et præciderit tunicas eorum medias usque ad inguina (II Reg. x). Nec est diversum, quod invenitur, quia quod in uno horum dicitur, in altero habetur. Unde colligitur eos

decalvatos fuisse, et barbas rasas habuisse, et vestimenta præcisa ante et retro.

Qui cum abissent, et hoc nuntiassent David, misit in occursum eorum : grandem enim contumeliam sustinuerant ; et præcepit, ut manerent in Jericho, donec cresceret barba eorum, et tunc reverterentur, etc. Quid autem hæc significant, nisi nequitiam diaboli adversus Ecclesiam ? Hanon enim, qui interpretatur *dolor eorum*, quis melius intelligi potest quam diabolus, qui Ammonitarum spiritualium, id est, malignorum spirituum rector videtur esse, populi videlicet mœroris, et semper in angustia constituti, qua comprimere vel coangustare homines desiderat ? Radit ergo Hanon barbam dimidiam nuntiorum David, cum antiquos hostis quorundam prædicatorum Verbi Dei sermonem vel conversationem corrumpendo maculat et debonestat. Præcidit ergo tunicas usque ad inguina, cum turpia facta, quæ ipse persuaserat, in oculis hominum revelat. Sed necesse est talibus, quos diabolus ita confundit, ut sedeant in Jericho, donec crescant barbæ eorum, id est, sint opprobrium et ignominia meliorum, atque efficiantur anathema omnium, donec per studium bonum barbarum species, id est, virtutum incrementa in eis nascantur, et digni habeantur præsentia regis sui. Nec credendum est utique, quod David noster milites suos inultos esse patiat, quin hostes suos et exercitu congregato superat, et vindicat injuriam suorum, cum non solum adversarios suos nunc per sanctorum suorum victoriam confundit, sed etiam in extremo judicio per justam sententiam perpetuis ignibus cruciandos tradet.

CAPUT XX.

De eo quod Joab percussit Rabba et destruxit eam ; cujus triumphum ascripsit ille nomini David. De bellis David diversis, quæ confecit contra Philisthæos, ubi et gigantes quosdam interfecit.

(I PAR. XX.) *Factum est autem post anni circulum eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, congregavit Joab exercitum et robur militiæ, et vastavit terram filiorum Ammon. In Hebræo ita legitur : Eo tempore quo reges ad bella processerant. Hos reges dicit, qui processerunt contra David in pugnam : scilicet regem Roob et Istob et Soba et Macha, qui utique reges Syriæ fuerunt et pugnare voluerunt conducti mercedè a rege Moab contra David, a quo triumphati esse leguntur.*

Perrexitque et obsedit Rabba. Porro autem David manebat in Jerusalem, quando Joab percussit Rabba, et destruxit eam. Tulit autem David coronam Melchom de capite ejus, et invenit in ea auri pondo talentum, et pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema, etc. Melchom quippe non nomen proprium est regis : sed Melchom interpretatur *rex eorum*. Rex eorum vocatur, ut Hebræi volunt, idolum illorum, quod hic vocatur Melchom, Cujus diadematis aurum et gemmas conflasse et purgasse dicitur David secundum legem, et fecisse inde sibi diadema. Tradunt insuper Hebræi, quia illicitum erat homini

Judeo de idolis aliquid auri appetere et argenti propter legis præcepta, quæ vetant idololatriam; quod Ithai Ethus, qui de gente Philistinorum ad David venerat, diadema diriperit de capite Melchom, ut liceret regi Hebræo de manu hominis capere, quod de capite idoli non licebat. Victoria autem hæc David in Ammonitis, quam dux suus bellando inchoavit, sed ipse rex perfecit, quid significat, nisi regis nostri victoriam in cunctis gentibus? Dux enim David contra hostes bellum agit, cum ordo prædicatorum sanctorum contra mundi potentes scutum fidei opponit, sed finis certaminis, et triumphus belli ad regem Christum solummodo defertur, quia ipsi omnis potestas et potentia regni ascribitur. *Deus est enim (secundum Apostolum) qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntatis (Phil. II). Et ipse triumphat nos in Christo Jesu (II Cor. II).* Coronam ergo regia populi hostilis David de capite tulit, et sibi met diadema inde formavit, eum Redemptor noster ex contraria potestate regnum auferens, sibi met insigne decorum paravit. Quæ aut melius corona David intelligitur, quam conventus plebis catholice, quæ caput nostrum, regem videlicet Christum, corde credulo nobiliter ambit, et digne conversans decenter coronat? Omnis enim sanctorum labor et certamen atque victoria ad honorem celestis regis refertur, quia ipse est, cui omne genus fluctatur, celestium, terrestrium atque infernorum, et omnis lingua confitetur, quia Dominus Jesus in gloria est Dei Patriæ (Phil. II). Rabath ergo civitas est regni Ammon, quæ nunc Philadelphia vocatur, cujus meminit et Jeremias propheta (Jer. XLIX). Interpretatur ergo Rabath, *multi*. Et Salvator in Evangelio dicit: *Quia multi venient ab Oriente et Occidente, et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in regno celorum (Matth. VIII).*

Post hæc initum est bellum in Gazer adversum Philisthæos in quo percussit Sobochai Husathites Saphai de genere Raphaim, et humiliavit eos. De hoc bello Josephus in libro VII historiarum suarum ita narrat: *Convenientibus itaque Palæstinis in Gazer civitatem, audiens hoc rex misit super eos exercitum. Intra quos tunc debellator optimus exstitit, et probatissime dimicavit Sabba Cheteus, qui erat unus fortissimorum David. Hic enim multos hostium inelytus interemit, et prolem gigantum nimis audacia suæ virtutis et fortitudinis exsultantium superavit, fuitque victoriæ hujus auctor apud Hebræos.* Quod autem dicit: *In quo percussit Sobochai Husathites Ziphaim de genere Raphaim* in Regum scriptum est de stirpe Arapha, quia filii erant Orphe nurus Noemi de terra Moab (II Reg. XXI). Et quod Gazer in Paralipomenon scribitur, in Regum scriptum est in Gob (Ibid.). Nam Gob interpretatur lacus sive locusta. Gazer interpretatur *ordinatio*, hoc significans, sicut locustæ herbam, ita filii Araphæ debebant Israel.

Aliud quoque bellum gestum est adversum Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Beth-

A *leemites fratrem Goliath Gethæi, cujus hastæ lignum erat quasi licitorum textentium.* Ubi autem hic scriptum est, *Adeodatus filius Saltus*, in Hebræo dicunt Eleanan filius Jare, quod interpretatur *saltus*. In Regum quoque de hoc bello taliter legitur: *Tertium bellum fuit in Gob contra Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Polimilitarius Bethleemites Goliath Gethæum, cujus hostile hastæ erat quasi licitorum textentium (Ibid.).* Hebræus ergo de Adeodato ita exponit, dicens: *Gob enim interpretatur, lacus.* Idcirco lacus, quia sicut in lacum leonum quis mittitur, ita semetipsum contra Goliath David misit. Adeodatus ipse est David: idcirco dicitur Adeodatus, quia a Deo electus est in regnum. *Filius Saltus*, quia de saltu, ubi oves pascebat, est eductus Polimilitarius; quia de genere Beseled mater ejus fuit. *Bethleemites*, quia Noemi et Ruth tempore ubertatis reversæ sunt in Bethleem, et quia panis causa Ruth Booz nota est, propterea idem locus *domus panis* vocatus est. Quod vero Adeodatus ipse sit David, sequentia declarant, ubi ait: *Hi nati sunt de Arepha in Geth, et ceciderunt in manus David et servorum ejus.* Judei namque quoque hanc Arapham matrem gigantum, Orpham, nunc Noemi esse arbitrantur: sicut supra ostendimus.

Sed et aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus, habens digitos senos, id est, simul viginti quatuor: qui et de Rapha stirpe generatus fuerat. Hic blasphemavit Israel, et percussit cum Jonathan filius Samaa, fratris David. De hoc bello Josephus ita scribit: *Paulo siquidem tempore Palæstini quiescentes, denuo castra posuerunt circa civitatem, quæ erat non longe a finibus Hebræorum: eratque inter eos vir proteritate quidem sex cubitorum, habens etiam digitos in utroque pede, nec non et manu, uno plus quam solet natura concessisse, hoc est, senos: contraque murum de exercitu David Jonathes filius Sames pugnans, eo devicto, totius victoriæ effectus maximæ gloriæ culmen accepit. Nam et ille Palæstinus gloriabatur se de prole gigantum existere: postquam pugnan nequaquam contra Israelitas habuere certamina.* Et notandum quod in Paralipomenon tria bella principalia David contra Philisthæos Scriptura numerat, in Regum vero quatuor. Quia ibi quartum bellum est, quod et in primo ponitur (I Reg. XX), ubi David contra Philisthæos præliantem Jesbil de Nob, qui fuit de gente Arapha, cujus hasta trecentas uncias appendebat, et accinctus erat ense novo, visus est percutere; præsidioque ei fuit Abisai filius Sarviæ, et percussum Philisthæum interfecit. Sed ad unam significationem utriusque numeri, hoc est, ternarius atque quaternarius possunt aptari. Tres enim sunt distinctiones temporum, hoc est, præteritum, præsens et futurum. Similiter et quatuor vicissitudines, hoc est, ver, æstas, autumnus et hiems dividunt annum. Quid quatuor bella ista David et servorum ejus contra Palæstinos significant, nisi-

bellum Christi, quod omni tempore istius vitæ in membris suis contra perfidos quosque istius sæculi, et contra spirituales nequitiâs incessanter agitur? Licet enim fastus mundanus, vel protervitas malignorum se erigat contra Ecclesiam Dei Christi, omnis tamen principatus adversariorum, vero David, hoc est, rege Christo imperante, ac prælia servorum suorum disponente, cedit, et omnes adversarii vincuntur, prosternuntur atque ad nihilum rediguntur. Unde Psalmista ex persona Ecclesiæ confidenter dicit: *Vana salus hominis. In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos* (Psal. LIX).

CAPUT XXI.

De eo quod David Israelitas numerare jubens offendit Dominum, ob quod missa est plaga gravissimæ mortalitatis in Israel. Quod David, viso angelo Domini, qui interfecit populum, fecit altare Domino in area Ornan Jebusei, et obtulit ibi holocausta et pacifica, invocavitque Dominum, et exaudivit eum.

(I PAR. XI) *Consurrexit autem Satan contra Israel, et incitavit David, ut numeraret Israel. Dixitque David ad Joab et ad principes populi: Ite et numerate Israel a Bersabee usque Dan, et afferte mihi numerum ut sciam. Responditque Joab: Augeat Deus populum suum centuplum quam sit. Quare hoc querit Dominus meus rex, quod in peccatum reputetur Israel. Sed sermo regis magis prevaluit: Egressusque est Joab, et circumvitit universum Israel, et reversus est Hierusalem. Quomodo dicit exquisitionem numeri, quem rex facere jussit, in peccatum reputari Israeli, cum prævaricatio ibi magis videatur esse regis, quam plebis? Sed peccatum mortem dicit, quæ causa peccati primum venit in mundum (Rom. v). Hæc ergo in populo tantum grassata est. Attamen sciendum quod pro qualitatibus subditorum disponuntur acta regentium, ut pro malo regis etiam viri boni delinquant vita pastoris. Ille enim, Deo attestante, laudatur (I Reg. XIII); ille supernorum mysteriorum conscius David propheta tumore repentino elationis inflatur, populum numerando, quod peccavit: et tamen vindictam culpæ suæ etiam suscepit. Nam ira sæviens, quæ corporaliter populum percussit, rectorem quoque populi intimo cordis dolore prostravit. Certo verum est, quod ita sibi invicem et rectorum merita connectantur, et plebium, ut sæpe ex culpa pastorum deterior fiat vita plebium, et sæpe ex merito plebium mutetur vita pastorum. Sed quia rectores habent judicem suum, magna cautela subditorum est non temere vitam judicare regentium. Neque enim frustra per semetipsum Dominus æs nummulariorum judit, et cathedras vendentium columnas everit (Matth. XXI): nimirum significans, quia per magistros quidem vitam judicat plebium,*

sed per semetipsum examinat magistrorum. Quamvis etiam subditorum vitia, quæ a magistris modo vel dissimulantur judicari, vel nequeunt, ejus procul dubio judicio reservantur. Igitur dum salva fide res agitur, virtutis est merito, si quidquid prioris est tolleretur. Debet tamen humiliter suggeri, si fortasse valeat, quod displicet emendare. Sed curandum summopere est, ne in superbiam transeat justitiæ inordinata defensio, ne, dum rectitudo incaute diligitur, ipsa magistra rectitudinis (humilitas) amittatur: ne eum sibi præesse quisque despiciat, quem fortasse contigit, ut in aliqua actione reprehendat. Contra hunc tumorem superbiæ subditorum mens ad custodiam humilitatis edomatur, si infirmitas propria incessanter attenditur. Has vires nostras veraciter examinare negligimus: et quia de nobis fortiora credimus, idcirco eos, qui nobis prælati sunt, districte judicamus. Quo enim nosmetipsos minus agnoscimus, eo illos, quos reprehendere nitimur, plus videmus. Singula hæc mala sunt, quæ a subditis sæpe in prælatos, et sæpe a prælatis committuntur: quia et omnes subditos hi, qui præsumunt, minus quam ipsi sunt, sapientes arbitrantur; et rursus qui subjecti sunt, rectorum suorum actiones judicant, et si ipsos regimen tenere contingeret, se potuisse agere melius putant. Unde plerumque fit, ut et rectores minus prudenter ea quæ agenda sunt, videant, quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat; et nonnunquam is, qui subjectus est, hoc, cum prælatus fuerit, faciat, quod dudum fieri subjectus arguebat; et pro eo, quod illa quæ judicaverat, perpetrat, saltem quia judicavit, erubescat. Igitur sicut prælatis curandum est, ne eorum corda æstimatione singularis sapientiæ locus superior extollat, ita subjectis providendum est, ne sibi rectorum facta displiceant. Si autem magistrorum vita jure reprehenditur, oportet ut ejus subditi, etiam cum displicet, magistrum vereantur. Sed et hoc est solerter intuendum, ne quem imitari despicias, venerari contemnas. Subtilis etenim via tenenda est rectitudinis et humilitatis, ut sic reprehensibilia magistrorum facta displiceant, quatenus subditorum mens a servanda magisterii reverentia non recedat.

Deditque David numerum eorum quos circumierant; et inventus est omnis Israel numerus mille millia, et centum millia educentium gladium. De Juda autem quadringenta septuaginta millia bellatorum. Nam Levi et Benjamin non numeravit, eo quod invidus exsequeretur regis imperium. In Regum vero ita scriptum est: Dedit ergo Joab numerum descriptionis populi regi, et inventa sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium; et de Juda quingenta millia pugnatorum (II Reg. XXIV). Asserunt autem Hebræi quod hic numerus, qui in Paralipomenon legitur, hoc est, de Israel mille millia, et centum millia virorum educentium gladium, et de Juda quadringenta septuaginta millia pugnatorum, inventus sit a Joab: sed summam illius noluisse ostend-

tere scriptorem, nisi in quantum in Samuelis libro A jus loci mentionem faciens Josephus ita refert, dicitur, quia ibi tantummodo superstites cædi angelicæ continentur. Quod autem dicit, Levi et Benjamin non esse numeratos, Levi non numerabatur propter sacerdotii dignitatem, quia præcallebat; et Benjamin, quia recenti tempore fraterno gladio pene usque ad internectionem corruerat.

Dispicuit autem Domino quod jussum erat, et percussit Israel. Dixitque David ad Dominum: Peccavi nimis, ut hoc facerem. Obsecro, Domine, aufer iniquitatem servi tui, quia insipienter egi. Et locutus est Dominus ad Gad videntem David, dicens: Vade et loquere ad David, et dic ei: Hæc dicit Dominus. Trium tibi optionem do: unum quod volueris, elige, ut faciam tibi. Cumque venisset Gad ad David, dixit ei: Hæc dicit Dominus: Elige, quod volueris: aut B *tribus annis pestilentiam; aut tribus mensibus fugere te hostes tuos, et gladium eorum non posse evadere; aut tribus diebus gladium Domini et mortem versari in terra, et angelum Domini interficere in universis finibus Israel. Nunc ergo vide quid respondeam ei qui misit me. Et dixit David ad Gad: Ex omni parte me angustiae premunt, sed melius est mihi, ut incidam in manus Domini, quia multæ sunt miserationes ejus, quam in manus hominum. Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel, et ceciderunt de Israel septuaginta millia virorum, etc. In Regum libro scriptum est ita: Percussit autem David cor postquam numeratus est populus. Et dixit David ad Dominum: Peccare valde in hoc facto. Sed precor, Domine, ut transferas iniquitatem servi tui, quia stulte egi nimis, et reliqua. Ubi notandum, quod ideo David in numerando populum Dominum dicitur offendisse, quia legis præcepta in eo non observavit. Nam et in libro Numerorum Dominus legitur Moysi ita præcepisse: Tollite summam universæ congregationis filiorum Israel, per cognationes et domos suas nomina singularum; quidquid sexus est masculini a rigesimo anno et supra, omnium virorum fortium ex Israel, et numerabitis eos per turmas suas tu et Aaron (Num. 1). Quia vero David generaliter jussit omnes numerari, et infra viginti annos, et supra viginti annos; idcirco indignationem Dei expertus est. Idem quoque in libro Exodi ita scriptum est: Locutus est Dominus ad Moysen dicens: Quando* D *tuleris summam filiorum Israel juxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, et non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli juxta mensuram templi. Siclus viginti habet obolos. Media pars sicli offerretur Domino. Qui habetur in numero a viginti annis et supra, dabit pretium. Dives non addet ad medium sicli, et pauper nihil minuet. Susceptamque pecuniam, quæ collata est a filiis Israel, trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit in monumentum eorum coram Domino, et propitiatur animabus eorum (Exod. xxx). Hoc ergo oblitus David facere, idcirco offendit Dominum, et ob hoc plaga venit in Israel. Nec prætereundum, quod hu-*

ius loci mentionem faciens Josephus ita refert, dicens: « Prophetis itaque declarantibus David quod ei Deus irasceret, supplicare cœpit, eumque rogare ut propitius esset et veniam peccati concederet. Tunc ergo Gad prophetam misit ad eum Deus tres supplicii conditiones portantem, ut earum quam probaret eligeret: utrum vellet famem in provincia generari annis tribus, aut tribus mensibus pugnando vinceretur ab hostibus; an certe morbus et languor accideret in diebus Hebræis. Ille vero in anxietatem hujus electionis omnium rerum pessimiarum incurrens tribulabatur et vehementer animo videbatur esse confusus. Cumque propheta diceret hoc omnimodis imminere, et responsum velociter exigeret, ut electam ab eo conditionem renuntiaret, cogitans rex, quia, si famem eligeret, contra alios hoc facere videretur, quando ipse quidem habens multa frumenta non pateretur inopiam, reliquis vero esset angustia; item si eligeret trium mensium victoriam hostium, ipse quidem habens circa se viros fortissimos et custodes, nihil omnino metueret, nec vero ejus exercitus subjaceret: inter hæc autem communem potius passionem et regum et subjectorum elegit, in qua timor omnibus est æqualis, dicens: quia melius in Dei est quam in hostium manus incidere. Hæc audiens propheta renuntiabat Deo, qui morbum et interitum misit in exercitum Hebræorum. Moriebatur enim non uno modo, ut facile languor potuisset agnosci. Sed mors quidem hominibus multorum languorum occasione, et quæ non possent cognosci, facile peribant. Alius enim super alium moriebatur, et latenter imminens malum velociter ferebat interitum. Alii siquidem periire cum vehementibus doloribus, et clamore gemituque animam relinquebant. Alii vero ipsis passionibus inardescabant, ita ut neque curam exhibere corporibus prævalerent, sed pro labore deficerent. Alii autem, repentinis tenebris eorum conatus abripientibus, suffocati protinus exspirabant. Alii super mortuos, quos sepeliebant, ipsi quoque moriebantur, imperfectas relinquentes pariter sepulturas. Incipiente itaque periferio languore eos ab hora matutina perimere usque ad horam prandii consummata sunt septuaginta millia. » Quod autem dicit septuaginta millia virorum interfecta fuisse de Israel, hic capita tantummodo plebis, et seniores numerati sunt. Cæterum de omni populo tot millia interfecta Hebræi affirmant, quot millibus ille numerus, qui in Paralipomenon scribitur, cum qui in Regum comprehensus est, excedit. Aiunt enim quod in Paralipomenon et hi qui remanserunt, et hi qui interfecti sunt, simul sint numerati. In Regum vero vivi tantum denotati sunt, sicut superius demonstratum est.

Misit quoque angelum in Hierusalem, ut percuteret eam. Cumque percuteretur, vidit Dominus et misertus est super magnitudine mali, et imperavit angelo, qui percutiebat: Sufficit, jam cesset manus tua. Quod autem dicitur, Dominum vidisse et misertum esse, aiunt Hebræi Sadoch sacerdotem infulatum Dominum de-

precatum fuisse, et imitatum fuisse Aaron patrem suum, et illius preces et devotionem Dominum vidisse et misertum fuisse.

Porro angelus Domini stabat juxta aream Ornan Jebusæi, levansque David oculos suos, vidit angelum Dei astantem inter terram et cælum, et evaginatum gladium in manu ejus, et versum contra Jerusalem; et ceciderunt tam ipse quam majores natu Israel vestiti ciliciis proni in terram. Dixitque David ad Dominum: Nonne ego sum, qui jussi ut numeraretur populus? Ego, qui peccavi: ego, qui malum feci. Iste grex quid commeruit? Domine Deus meus, vertatur, obsecro, manus tua in me et in domum patris mei: populus autem tuus non percutiatur. Angelus autem Domini præcepit Gad, ut diceret David, ut ascenderet, exstrueretque altare Domino Deo in area Ornan Jebusæi, etc.

In Regum quoque ita scriptum est: Erat autem angelus Domini juxta aream Jebusæi, etc. (II Reg., xxv). Denique areauna interpretatur area, et Ornan Latine resonat, lumen nobis. Bene ergo David cum Dominum pro offensa, qua peccavit, vellet placare, altare jubetur in Areauna vel Orne construere, ut inde unusquisque conjiciat quia aliter divinitas ab homine placari non potest, nisi in area cordis sui per lumen rectæ fidei et veræ dilectionis altare illi devote humilitatis constituat, in quo sacrificium piæ confessionis ac laudis Deo acceptabile offerat. Quod recte per eundem prophetam in psalmis manifestatur, ubi dicitur ex persona Domini: Sacrificium laudis honorificabit me (Psal. xlix). Et item: Sacrificium, inquit, Deo spiritus contribulatus: car contritum et humiliatum Deus non spernit (Psal. l). Area Areauna, vel area Orne, ipsa est videlicet Hierusalem.

Dedit ergo David Ornan pro loco stercos auri justissimi ponderis sexcentos, et ædificavit ibi altare Domino, obtulitque holocausta et pacifica. In Regum vero ita scriptum est: Emit ergo David aream et boves argenti siclis quinquaginta (II Reg. xxiv). Unde Hebræi autumant intelligi debere, in hac diversitate numerorum, boves argenti siclis quinquaginta, aream vero sexcentis auri emptam esse. Alii autem dicunt in hac distantia emptionis, id, quod in libro Regum ibi tantum quinquaginta siclis area emptæ esse commemoratur, solummodo exprimere locum altaris, ubi obtulit holocaustum: illud vero, quod in Paralipomenon narrat, sexcentis siclis auri comparatam aream, locum significare totius templi, in quo Salomon postea templum ædificavit et atria ejus.

Et invocavit Dominum, et exaudivit eum in igne de cælo super altare holocausti. Sub Moyse tantum et David et Salomone et Elia super altare ascendit ignis e cælo (III Reg. xviii). Sub Manue autem Angelus de petra erupit in flamma (Jud. xiii).

Præcepitque Dominus angelo, et convertit gladium suum in vaginam. Protinus ergo David videns quod exaudivisset eum Dominus in area Ornan Jebusæi, im-

molavit ibi victimas. Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moyses in deserto, et altare holocaustorum ea tempestate erat in excelso Gabaon; et non prævaluit David ire ad altare, ut ibi obsecraret Dominum; nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium angeli Domini. Debuerat enim David juxta id quod in lege præceptum est in altari Domini coram tabernaculo fœderis hostias immolare; sed propter repentinum casum spatium illuc pergendi non habuit; sive etiam in mentem illi non occurrit. Gladium ergo angeli Domini plagam mortis dicit, quam Dominus angelico ministerio in homines mittit. In Exodo ergo legitur Dominus descendisse in Ægyptum, et peremisse primogenita Ægyptiorum (Exod. xii): sed et hoc per ministerium angelicum sicut et istud, factum creditur, quia divinitas non localiter movetur, sed ex semetipsa semper idem manens æterna potestate omnia disponit, regit et gubernat.

CAPUT XXII.

De eo quod David decrevit ibidem ædificare templum Domino, quod et factum est per Salomonem filium suum, cui dedit sumptus et impensas plurimos. Ubi David Salomoni præcepit de constructione templi Domini, et ei assignavit varia instrumenta in auro, et argento, et ære, et ferro, in lignis et lapidibus, quæ ipse ad hoc congregaverat, et plurimos artifices atque cæmentarios ad opus templi.

(I PAR. xxii.) Dixitque David: Hæc est domus Dei, et hoc altare in holocaustum Israel. Et præcepit, ut congregarentur proselyti de terra Israel, et constituit ei latomos ad cædendos lapides et poliendos, ut ædificaretur domus Domini. In illo siquidem loco, ut Hebræi autumant, aliquando contigerat Abraham offerre suum filium Isaac, quando, cum jam paratus esset occidere filium et in holocaustum exhibere, improvise aries apparuit et altare circumstetit, quem Abraham pro filio sicut prædiximus immolavit (Gen. xxii). Congregatis proselytis de terra Israel, latomos ad scindendos lapides et poliendos David constituit: quia de terra Ecclesiæ artifices domus Dei Redemptor noster elegit, qui inconditos mores hominum securi Scripturarum cæderent, et dolabra verbi Dei eos polirent, quatenus apte in ædificatione spirituali sibi invicem per juncturas diversas fidei et charitatis convenirent, juxta illud quod per Osee dicitur: Dolavi in prophetis, et occidi in verbis oris mei; et judicia mea quasi lux egredientur. Quia misericordiam volo, et non sacrificium; et scientiam Dei plus quam holocaustum (Ose. v).

Ferrum quoque plurimum ad clavos januarum, et ad commissuras atque juncturas præparavit David; et æris pondus innumerabile. Ligna quoque cædina non poterant aestimari, quæ Sidonii et Tyrîi deportaverunt ad David. Quid est, quod David Salomoni filio suo præparavit consumptus ad ædificium domus Dei, nisi quod Patres Veteris Testamenti, ex quibus Christus secundum carnem originem duxit (Rom. ix), docendo atque operando instrumenta competentia ad ædificationem spiritualis ædificii parabant, ut veniente ipso rege nostro, vere scilicet pacifico, eorum sup-

plementis, hoc est, eorum attestationibus, fidem confirmaret Evangelii, et Ecclesiam suam variis ornamentis Scripturarum decoraret. Præparavit quoque ferrum plurimum ad clavos januarum et ad commissuras atque juncturas, cum fidei firmitatem sacris dogmatibus ordinavit, quatenus intrantes in Ecclesiam timoris Dei aculeis configerentur, et dilectionis et societatis fœdere per eandem fidem invicem necerentur. Unde idem Psalmista precatur Dominum dicens : *Confige timore tuo carnes meas : a iudicis enim tuis timui* (Psal. cxviii). Et alibi de ipsa speciali Hierusalem loquitur, dicens : *Hierusalem, quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum* (Ps. l. cxi). Et paulo post : *Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis*. Præparavit et æs, cum lectiones sonoræ et cantica spiritalia ab ipsis sanctis Patribus ad instructionem sanctæ Ecclesiæ condita sunt. Præparavit et ligna cedrina, cum viros virtutibus claros in ipsis Scripturis suis ad exemplum fidelium inseruerunt : quales fuerunt Abel, Enos, et Enoch, et Noe, et Abraham, et cæteri patriarchæ; qui ambulaverunt cum Domino, et translati sunt a mundo, quorum justitiæ oblivionem non acceperunt : qualis Moyses et prophætæ, qui prænuntiaverunt de adventu justii (Act. vii), et piis dogmatibus sacramenta, quæ nunc salubriter saneta tenet Ecclesia, præconiati sunt, quales et cæteri justii, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissionem (Heb. xi). Hæc ergo ligna Sydonii et Tyrii ad Hierusalem deformaverunt, quia non solum prædicantibus apostolis et primis de Judæa Evangelii dispensatoribus, verum etiam ipsis doctoribus, qui de gentium populo ad opus verbi electi sunt, tales viri ad notitiam Ecclesiæ pervenerunt, ut eorum documentis atque exemplis domus Dei quotidie ex vivis lapidibus construeretur.

*Et dixit David : Salomon filius meus parvulus puer est et delicatus : domus autem quam ædificari volo Domino, talis esse debet, ut in cunctis regionibus nominetur. Præparabo ergo omnia necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam omnes præparavit impensas. Vocavitque Salomonem filium suum, et præcepit et ut ædificaret domum Domini Deo Israel. Quod autem David Salomon filium suum puerum parvulum esse dicit et delicatum, domum autem, quam ædificare disposuerat, magnam futuram : significat quod temporibus veteris testamenti obscura fuit notitia incarnationis Christi ad æquiparationem veritatis Evangelii, in qua omnia sunt manifeste declarata, quæ in lege per figuram fuere denotata; sive etiam, quod eo tempore parvus numerus fuerit credentium, qui membra sunt Christi, ad comparationem fidelium, qui futuri erant sub novo testamento. Tunc enim fuit, quod scriptum est : *Notus in Judæa* (tantum) *Deus, et in Israel magnum nomen ejus* (Psal. lxxv); et nunc, quod idem propheta in alio psalmo præcinebat, dicens : *Omnes gentes, quascunque fecisti, venient et adorabunt coram te, Domine, et**

A glorificabunt nomen tuum : quoniam magnus es tu, et faciens mirabilia. Tu es Deus solus (Psal. lxxv). Et ob hanc causam ante mortem suam omnes paravit impensas, cum quomodo sancti viri, virtutibus ac sapientiæ decore præclari, in ædificium spiritale domus Dei pertinerent, lex et prophætæ æqualiter prædicando demonstrabant. An non Moyses impensas domus Dei præparavit, qui ad filios Israel in Deuteronomio locutus est, dicens : *O Israel, quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, et ambules in viis ejus, et diligas eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, et in tota anima tua, custodiasque mandata Domini, et cæremontias ejus* (Deut. x)? *Filii estote Domini Dei veri. Non vos incidetis, nec facietis calvitium super mortuo : quoniam populus sanctus es Domino Deo tuo* (Deut. xiv). Sic et Isaias, nunquid enim sumptus præparavit ad construendum domum Dei, qui futuro populo credentium per prophetiæ spiritum ex persona Domini ait : *Audi, Jacob serve meus, et Israel, quem elegi. Hæc dicit Dominus faciens et formans te, ab utero auxiliator tuus : Noli timere, Jacob serve meus, et rectissime, quem elegi : effundam enim aquam super sitientem, et fluentia super aridam, effundam Spiritum meum super semen tuum, benedictionem meam super stipem tuam* (Isa. xli). Et iterum : *Muri, inquit, tui coram oculis meis semper. Venerunt structores tui, destruentes te, et dissipantes a te exibunt. Leva in circuitu oculos tuos, et vide : omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Viro ego, dicit Dominus, quia omnibus his, velut ornamento, vestieris et circumdabis tibi eos, quasi sponsa* (Isa. xlix). Et alibi : *Habitabo, inquit, in illis, et ambulabo in eis : et ipsi erunt mihi populus, et ego sum eis in Dominum* (Levit. xxvi). Hinc et Jeremias ait : *Ecce dies venient, dicit Dominus, et seriam domui Israel et domui Juda fædus novum, non secundum pactum quod pepigi cum patribus vestris in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti : pactum, quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod seriam cum domo Israel. Post dies illos, dicit Dominus, dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam : et ego ero eis in Dominum, et ipsi erunt mihi in populum; et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens : Cognosce Dominum : omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus : quia propitiabor iniquitatibus eorum, et peccati eorum non memorabor amplius* (Jer. xxxi). His ergo omnibus testimoniis demonstratur domum cœlestis ædificii longo tempore ante esse prædictam, sed in adventu Christi Domini nostri veraciter esse completam : quia ipse veniens per se benedictionem tribuit, qui ante legem dedit per servum, et sui notitiam per Evangelii prædicationem, illustrante Spiritus sancti gratia, sine personarum acceptione omnibus contulit : nunc scilicet in fide, postmodum autem in ipsius veritatis contemplatione.

Dixitque David ad Salomonem : Fili mi, voluntq-

tis meæ fuit, ut ædificarem domum nomini Domini Dei mei: sed factus est sermo Domini ad me, dicens: Multum sanguinem effudisti, et plurima bella bellasti; non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me. Quid est quod David dicit sibi interdictam a Domino domus Dei ædificationem propter multi sanguinis effusionem, nisi quod demonstrat Judæos propter carnalem observantiam legis, ac sanguinolenta opera, victimarum corporalem matationem, non posse spiritalis ædificii templum Domino reparare? Dum enim attenti appetebant terrena, minus solliciti fuerant ad quærenda cœlestia. Sive etiam significat ipsos Judæos, qui pollutas manus habebant sanguine prophetarum ac ipsius Domini, non posse propter ferocitatem cordis sui Christi agnoscere pietatem, qui venit in hunc mundum peccatores salvos facere (I Tim. 1), credentes in se ab omni labe peccati mundare, et facere sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum (Tit. 11). Unde ipsa Veritas in Evangelio eidem populo sub nomine Hierusalem improperat, dicens: Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas suas, et noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta (Matth. xxiii). Hæc ergo dignitas veri Dei templi ædificandi pacifico nostro reservata est: de quo ad David ipse Dominus ait:

Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus; faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum, et ob hanc causam pacificus vocabitur, et pacem et otium dabo in Israel cunctis diebus ejus. Ipse ædificabit domum nomini meo, et ipse erit mihi in filium, et ego ero illi in patrem, firmaboque solium regni ejus super Israel in æternum. In psalmo septuagesimo primo, cui titulus est, Psalmus in Salomonem, manifestis mysteriis, pacifici nostri, hoc est, Domini Jesu Christi, propheta David prænuntiat adventum, ubi inter alia dicit: Orietur in diebus ejus justitia et abundantia pacis donec extollatur luna. Et sic quoque. Orietur in die in tempore sanctæ incarnationis, quando erat partu Virginis nasciturus. Justitia enim Verbum Patris est, quod omnem creaturam et temporalia fecit universa, de quo legitur: Veritas de terra orta est, et justitia de cælo prospexit (Psal. lxxxiv). Addidit: Et abundantia pacis donec extollatur luna. Et hic quoque subaudiendum est, oriatur. Abundantia ergo pacis est dum religio Christianorum toto orbe dilatatur: donec extollatur luna, dixit, id est, quando diu protendatur et augeatur Ecclesia, aut constitutus prædestinatorum numerus compleatur. Et paulo ante in eodem psalmo: Suscipiant, inquit, montes pacem populo tuo (Psal. lxxi). Per montes significantur apostoli et prophetæ, qui ad superna firmiter elevati cœlesti gratiæ proximant. Isi ergo tales pacem, id est, Christum suscipiunt fidei populo prædicandum. Ipse enim Domini populus est, qui ei credit, et spiritali se conversatione tractavit. De hoc pacifico Isaïas ita scribit, dicens: Par-

valus enim natus est nobis, et Filius datus est nobis; et factus est principatus super humerum ejus; vocabitur nomen ejus, Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis (Isai. ix). Ipse est pax nostra (juxta Pauli attestatorem) qui secit utraque unum (Ephes. 11); qui in Evangelio discipulis ait: Pacem meam do vobis: pacem meam relinquo vobis (Joan. xiv). Qui veniens in mundum, pacem prædicavit his qui prope, et pacem his qui longe fuerunt, quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad Patrem (Ephes. 11).

Ipse, inquit, ædificabit domum nomini meo; quæ (testante Apostolo) domus sumus nos, si fidem firmum usque ad finem retinuerimus (Hebr. 11). Unde memoratus gentium Apostolus ad ipsas gentes scribens ait: Ergo jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum, et domestici Dei, superædificati super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino: in quo et vos ædificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto (Ephes. 11).

Et ipse, inquit, erit mihi in filium, et ego ero illi in patrem, firmaboque solium regni ejus super Israel in æternum. Huic sententiæ concordat Psalmus octogesimus octavus, ubi ex persona Domini ita scriptum est: Ipse invocabit me: Pater meus es tu, Deus meus et susceptor salutis meæ; et ego primogenitum ponam illum, excelsum præ regibus terræ. In æternum servabo illi misericordiam meam, et testamentum meum fidele ipsi, et ponam in sæculum sæculi semen ejus, et thronum ejus sicut dies cæli. Et hoc a forma servi dicitur. In his quatuor versibus absolute debellatur iniquitas Judæorum et hæreticorum. Quid enim evidenti, quid planius, ut esse credatur filius, qui invocat patrem, et rursus credatur esse puer, qui appellat filium? Nam quamvis hæc duo nomina relativa sibi sint, unumque sufficiat dici, ubi amborum virtus possit intelligi, tamen ut omnem scrupulum ambiguitatis excluderet, utraque posuit, utraque firmavit, et adhuc non desinit Judæorum insana deviare protervia, dum erroris fuit causa sublata. Quod autem sequitur: Et ego primogenitum ponam illum, excelsum præ regibus terræ, perscrutandum et nobis est, quare dixit, primogenitum, quasi vero Pater sic genuit substantialiter Filium, ut subsequeretur et alius. Et hoc locutionis genus Scripturæ divinæ constat esse proprium, sicut est et illud in Evangelio de Joseph et Maria, ubi ait: Et non cognovit eam, donec peperit filium suum primogenitum (Matth. 1). Nunquid consequens erit ut virgo semper Maria post Dominum Christum alterum peperisse filium credatur? Sed bene dicitur primogenitus, quamvis solus probetur ex Patris substantia genitus: Ipse enim dicit: Ego sum alpha et omega, primus et novissimus, initium et finis, princeps et origo David, ut merito sermo iste quæstionem habere non debeat, quando ipsum et principium esse constat et finem. Ponam, constituam (li-

cit, sicut in secundo psalmo ait: *Ego autem constitutus sum rex ab eo (excelsus præ regibus terræ)*, sicut in septuagesimo primo psalmo dictum est: *Et adorabunt eum omnes reges terræ*. In æternum, inquit, servabo illi misericordiam meam, et testamentum meum fidele ipsi. Et hoc a forma dicitur servi, quia misericordiam Patris æterno videlicet honore suscepit, cui perpetua data est potestas in cælo et in terra (*Matth. xxviii*). Testamentum vero fidele est illi, quando quæcunque prophetæ de ipso prædixerunt, integerrima veritate completa sunt. *Et ponam, inquit, in sæculum sæculi semen ejus, et thronum ejus sicut dies cæli*. Sæculum sæculi significat æternitatem. Semen vero David Christus est Dominus, qui in æterna gloria collocatur, regnat cum Patre et Spiritu sancto per omnia sæcula sæculorum. Thronus autem ejus potestas est futuri judicii: quæ tanta veritate peragenda est, ut sanctis omnibus cælesti claritate præfulgeat. Sciendum sane alios esse dies istos, qui sibi vicaria revolutione succedunt; et illum futurum, qui continua luce perpetuus est, de quo in octogesimo tertio psalmo dictum est: *Quia melior est dies una in atriis tuis super millia*. Aut merito dies cæli sit dictus, qui objectu telluris tenebras non potest habere nocturnas

Ecce ego in paupertate mea præparavi impensas domus Domini, auri talenta centum millia, et argenti mille millia, talentorum æris vero et ferri non est pondus, vincitur enim numerus multitudine. Ligna et lapides præparavi ad universa impendia. Quod David in paupertate se dicit impensas domus Domini præparasse, licet hæc verba humilitatem ejus insinuent, tamen figuraliter significant indigentiam literæ legalis, quæ scientiæ multiplici deservit Novi Testamenti. Nam ipsa propter infirmitatem et inutilitatem ejus nihil ad perfectum adduxit, sicut Apostolus testatur, dicens: *Lex enim est exemplar verorum atque cælestium, umbram habens futurorum bonorum, non ipsa exprimens imaginem rerum* (*Heb. vii; Heb. x; Gal. iv*); quam et elementum hujus mundi alibi nuncupavit (*Col. ii*). Omnis enim res terrena si comparetur cælestibus, et temporalia si adæquentur æternis, quasi parva esse videntur. Et tamen structura, quæ in altum surgere nititur, et in imo fundamenta collocet necesse est, et sic ad excelsiora provehatur. Præparavit David impensas domus Domini, auri talenta centum millia, et argenti mille millia talentorum, cum patres veteris testamenti in scriptis suis et sensus profunditatem et eloquii venustatem copiose inserebant, quorum etiam perfectionem perfecti numeri demonstrant. Centenarium ergo numerum et millenarium perfectos nemo esse ambigit. Similiter et in talenti nomine, quod cæteris ponderibus magnitudinis præmet, perfectio ejusdem rei ostenditur. Quod vero æris et ferri dicit non esse pondus, significat divinorum testimoniorum firmitatem non esse æstimabilem, quia constat eam esse incommutabilem. Unde Salvator in Evangelio ad discipulos ait: *Nolite putare quoniam veni solvere*

A legem aut prophetas; non veni solvere, sed adimplere. Amen quippe dico vobis: iota unum aut unus apex non præteribit a lege donec omnia fuerint (*Matth. v*). Et alibi: *Cælum, inquit, et terra transibunt: verba autem mea non transibunt* (*Marc. xiii*). Ligna et lapides præterea David præparavit ad universa impendia ædificiorum, quia diversas hominum personas, quas lignorum et lapidum nomina notant (lignorum scilicet propter elationem mentis, et lapidum propter duritiam cordis) lex et prophetæ, securi verbi decidendo et poliendo, ad constructionem domus Dei decentissime præparabant.

Habes quoque plurimos artifices, latomos et cæmentarios, artifices quoque lignorum omnium artium, ad faciendum opus prudentissimos in auro et argento, ære et ferro. Artifices domus Dei prædicatores sunt sancti, qui aliquando latomorum, aliquando vero cæmentariorum, aliquando etiam carpentariorum, atque fabrorum auri et argenti, et cæterorum metallorum nomine propter diversas actiones nuncupantur, quia juxta qualitatem auditorum formari debent sermones prædicantium. Aliter enim doceudi sunt sapientes, atque aliter insipientes; aliter superbi, aliter humiles, et aliter fortes, atque aliter infirmi sunt imbuendi.

Præcepit quoque David cunctis principibus Israel, ut adjuvarent Salomonem filium suum: cernitis, inquit, quod Dominus Deus vester vobiscum sit, et dederit vobis requiem per circuitum, et tradiderit omnes inimicos in manum vestram, et subjecta sit terra coram Domino et coram populo ejus. Præbete ergo corda vestra et animas vestras, ut queratis Dominum Deum vestrum, et consurgite et ædificate sanctuarium Domino Deo. Quod David præcepit cunctis principibus Israel ut adjuvarent Salomonem filium suum in opere templi, ostendit quod lex et prophetæ firma auctoritate docebant ut omnes qui principatum Israel rite gererent, hoc est, qui scientia et virtutibus in Ecclesia eminereut, verum Salomonem in ædificio domus spiritualis adjuvarent, recte scilicet docendo ac bene vivendo. Unde Moyses ad ipsos filios Israel ait: *Prophetam vobis suscitabit Dominus de fratribus vestris tanquam me; ipsum audietis. Et erit, quicumque non audierit prophetam illum, exterminabitur anima ejus de populo suo* (*Deut. xviii*). Sic et ipse David mysticos operatores et ministros templi Domini instituens dicit in Psalmis: *Afferte Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum. Afferte Domino patriæ gentium, afferte Domino gloriam et honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus. Tollite hostias et introite in atria ejus; adorare Dominum in aula sancta ejus* (*Psal. xxviii*). Huic et per Isaiam dicit: *Prope feci justitiam meam, non elongabitur, et salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, et Israel gloriam meam. Ecce ego locutus sum, et vocavi eum, adduxi eum, et directa est via ejus. Accedite ad eum, et audite, in voce exultationis annuntiate, auditum facite hoc, et ferte illud usque ad extremum terræ. Dicite, Redimet Dominus servum suum Jacob* (*Isai. xlv; xlviii*).

Hinc et per Hieremiam dicitur : *Ecce dies venient, ait A Dominus, et suscitabo David germen justum, et regnabit rex, et sapiens erit, et faciet iudicium et justitiam in terra. In diebus illis salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter. Et hoc est nomen quo vocabunt eum : Dominus justus noster. Audite verbum Domini, domus Israel. Hæc dicit Dominus : Judicate mane iudicium, et eruite vi oppressum de manu calumniantis, ne forte egrediatur, ut ignis, indignatio mea, et succendatur, et non sit qui exstinguat. Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Jacob, et tecti ejus miserebor, et ædificabitur civitas in excelso suo, et templum juxta ordinem suum fundabitur et egredietur de eis laus voxque laudantium, et multiplicabo eos et non minuentur; et glorificabo eos, et non attenuabuntur. Et erunt filii ejus, sicut a principio, et cætus ejus coram me permanebit. Et visitabo adversum omnes qui tribulant eum. Et erit dux ejus ex eo, et principes de medio ejus producet, et applicabo eum et accedet ad me. Quis enim iste est qui applicet cor suum, et appropinquet mihi? ait Dominus. Eritis mihi in populum, et ego ero vobis in Dominum (Jerem. xxiii, xxi, xxx).* Simili modo et cæteri prophetæ hoc dicebant dictis, hocque persuadebant exemplis, ut Salvatori venienti quisque cordis habitaculum præpararet, et in mente sua sanctuarium Domini recta fide et bona voluntate construeret, quatenus illis introduceretur arca fœderis Domini, hoc est, fides incarnationis Christi, vasaque Domino consecrata, sanctorum virorum utique exemplum, et mirifica facta. Vasa enim Dei sunt animæ sanctorum, in quibus sapientia divina consistit, ac diversa Spiritus sancti charismata continentur. Unde per quemdam Sapientem dicitur : *Anima justi sedes est sapientiæ.* Et item : *Spiritus, inquit, Domini replevit orbem terrarum, et hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis (Sap. 1).*

CAPUT XXIII.

De eo quod David constituit Salomonem filium suum regem super Israel, et congregavit omnes principes Israel, et sacerdotes atque Levitas, quorum officia per singula ministeria ipse disposuit.

(I PAR. XXIII.) *Igitur David senex et plenus dierum regem constituit Salomonem filium suum super Israel, et congregavit omnes principes Israel et sacerdotes et Levitas. Quid est, quod David senex et plenus dierum regem constituit Salomonem, nisi quod post completionem veteris Testamenti incarnatio prænuntiata successit Salvatoris, quæ humano generi regimen rectæ fidei, tam intellectus ac sanctæ conversationis ad promerendam æternam beatitudinem conferret, juxta illud Pauli Apostoli, qui scribens ad Galatas ait : Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus (Galat. iv).* Illuc ergo congregati sunt omnes principes Israel, sacerdotes atque Levitæ, cum singuli ordines diversorum officiorum ad servitium Christi congregabantur ut ejus ministerio digne fungerentur.

Numeratique sunt Levitæ a 30 annis et supra, et inventi sunt 38,000 virorum. Ex his electi sunt et distributi in ministerium domus Domini 24,000. Præpositorum autem et Judicum 6,000. Porro 4,000 janitores, et totidem psaltæ canentes Domino in organis, quæ fecerat David ad canendum. Quid est, quod Levitas 30 annis et supra, nisi quia ostendit quod omnes qui ministerio Domini funguntur, sanctæ Trinitatis fidem cum adimpletione mandatorum servare debent. Unde et inventa sunt de his qui annumerati sunt 38.000 virorum, quia quisquis sancta fide ac bonis operibus usque in finem Deo deservit, ad resurrectionis gratiam, et ad æternam beatitudinem, quæ octonario numero signantur, pertinebit. Quod autem ex his qui electi sunt, et distributi in ministerium domus Domini 24,000 ordinabantur, significat veros ministros Christi lucis operibus debere instare, et a via justitiæ non declinare. Nam 34 horis totus per circuitum illustratur orbis, et tenebrarum pellitur umbra. Unde Salvator in Evangelio 72 discipulos ad prædicandum misit (Luc. x), quia sanctæ Trinitatis fidem cum lucis operibus cuique ad justitiam sufficere demonstrare voluit; ter vices enim et quater terni 72 faciunt. Quo numero et linguarum diversitas ac librorum Veteris Novique Testamenti series comprehenditur. At præpositorum et judicum 6,000 esse describuntur. Et quid per hoc innuitur, nisi quod nemo hujus ordinis dignitatem appetere debet, qui perfectionem doctrinæ ac virtutum habere non studet? Senario enim numero mundus creatus est, et sexta die homo factus (Gen. 1), qua et Redemptor noster natus esse dignoscitur. Unde dignum est ut qui se recolit a perfecto creatore creatum perfectum atque redemptum, perfectionis ipsius, secundum possibilitatis suæ modum, habere curet. Porro quatuor millia janitores et totidem psaltæ canentes Domino in organis constituite David, fuere, ut ostenderetur quod is qui janitoris vel psaltæ officium digne vult agere, evangelicam doctrinam atque mandata debet custodire, quia qui non illius sequitur vestigium, nunquam ad ipsius officii pertinget fastigium.

Et distribuit eos David per vices filiorum Levi, Gerson videlicet et Caath et Merari, etc. Quod David Levitas secundum numerum trium filiorum Levi distribuit, significat quod textus legis divinæ, ac prophetarum lectio ministros Domini, qui acquisiti sunt per gratiam Dei et additi ad fidelium numerum, sanctæ Trinitatis fidem servare docet cum executione virtutum. Hoc enim ipsorum patrum nomina demonstrant. Nam Levi interpretatur additus, sive assumptus; Gerson, adrena ibi, vel ejectio eorum; Caath, molares dentes, sive patienter; Merari, amarus vel amaritudinis. Omnis enim, qui assumptus est domo Domini et additus cœtui sanctorum imbutusque sacramentis ecclesiasticis, primum debet ejicere a mente sua omaem immunditiam atque spurcitiã vitiorum, et renuntiare voluptatibus mundi ut fiat in terra cum Propheta advena et peregrinus (Psal.

xxviii), et cum Apostolo mundo crucifixus (Gal. vi). Deinde mortalitatis discretionem in conversatione studeat habere, et quatuor virtutum quadriga vitam suam honeste ducere, atque ad cœlestia provehere decertet, id est, prudentia, justitia, fortitudine et temperantia; patienterque adversa cuncta toleret, sciens se certam mercedem pro hoc, si persuaserit et perseveraverit, in futuro accepturum. Postremo cum fervente animo discat appetere cœlestia, et presentia cuncta vilia æstimet et amara. Hocque modo dignus minister Domini in vero templo Dei (quod est Ecclesia) et utilis apparebit.

Separatusque est Aaron ut ministraret in sancta sanctorum, et filii ejus in sempiternum, et adoleret incensum Domino secundum ritum suum ac benediceret nomini ejus in perpetuum. Quid per Aaron ac filios ejus melius quam Christus et membra ejus intelligi possunt, cujus est sacerdotium sempiternum (Psal. cix)? Hic ergo separatus est, ut ministraret in sancto sanctorum, quia solus sine peccati macula inventus, cœlestium secretorum penetravit arcanam, et (juxta Pauli testimonium) alii quidem sine jurejurando sacerdotes facti sunt, hic autem cum jurejurando per eum qui dixit ad illum: Juravit Dominus et non penitebit eum: Tu es sacerdos in æternum. In tantum melioris testamenti sponsor factus est Jesus. Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes idcirco quod morte prohiberentur permanere: hic autem, quod maneat in æternum sempiternum habet sacerdotium. Unde et salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis (Heb. vii). Unde incensum orationis ejus semper placabile est apud Deum. Quod vero sequitur:

Moyse quoque hominis Dei, filii annumerati sunt in tribu Levi, etc. Significat, non paucos de priori populo ad ecclesiasticum sacerdotium pertinere, sicut manifeste in Actibus apostolorum de primitiva in Hierusalem demonstratur Ecclesia, ubi scriptum est: Verbum autem Domini crescebat, et multiplicabatur numerus discipulorum in Hierusalem valde. Multa enim turba sacerdotum obediebat fidei (Act. vi). Post hoc quoque, enumeratis principibus de filiis Levi, subsequitur Scriptura dicens:

Hi filii Levi in cognitionibus et familiis suis principes per vices et numerum capitum singulorum, qui faciebant opera ministerii domus Domini a viginti annis et supra. Quid est, quod a viginti annis et supra, dicit ministros domus Domini annumeratos, nisi quod ostendit, omnes qui ministerio Domini fungi voluerint, decalogi observantiam in duobus præceptis charitatis servare debere, et secundum eorum jura ministerium ecclesiasticum gerere? quia in his duobus præceptis, hoc est, in dilectione Dei et proximi, universa pendet lex et prophetæ (Matth. xxii). Plenitudo ergo legis, juxta Pauli sententiam, est dilectio (Rom. xiii). Unde princeps apostolorum, quomodo in ipsa charitate serviendum sit Deo, docet, dicens: Vos autem, fratres, curam omnem subinfe-

rentes ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Hæc autem omnia si vobiscum adsint et superent, non vacuos et sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione. Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est et manutentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. Quapropter, fratres, magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem faciatis. Hæc enim facientes non peccabitis aliquando: Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri Salvatoris Jesu Christi (II Petr. i).

Dixit enim David: Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, et habitationem Hierusalem usque in æternum: nec erit officii Levitarum, ut ultra portent tabernaculum et omnia vasa ejus ad ministrandum. Quandiu ergo filii Israel in deserto fuerunt, et quando terram Chanaan bellis possidere cœperunt, tabernaculum Domini per diversa loca ferebatur. Postquam autem templum ædificatum est, non fuit necessaria hæc locorum mutatio; sed in ipso templo Domini sanctificatio Domini est collata, mystice significans quod cultus atque observantia Veteris Testamenti variis figuris imitabilis ac diversa in semetipso semper fuit. Cum autem ad Evangelium accessit, jam ibidem stabilitatem motus sui invenit: quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est (Joan. i). Juxta præcepta quoque David novissima supputabitur numerus filiorum Levi a viginti annis, et supra; et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini in vestibulis, et in exedris, et in loco purificationis, et in sanctuario, et universis operibus ministerii templi Domini. Distribuente David Levitæ a viginti annis juxta præceptum legis sub manu filiorum Aaron, hoc est, sacerdotum in cultum domus Domini ordinabantur, ut minores discerent majoribus obedire, et majores a minoribus adjuti dignius officium suum in ministerio domus Domini possent explere. Sic et in Ecclesia præsentī minores gradus majoribus per humilitatem semper debent subesse, et majores per charitatem minoribus rite præesse, et ita omnium membra erant in pace. Quod autem dicit:

In vestibulis et exedris. Vestibulum est locus ante fores, quod dicitur porticus vel aditus domus privatæ, vel spatium: inde dictum, quod eo vestiuntur fores templi vel quorumlibet ædificiorum. Exedræ quoque sunt thalami vel cubicularia, quæ habitationi Levitarum atque sacerdotum fuerant præparata; in his ergo Levitæ ministrantes excubabant, quatenus docerent veri templi Domini ministros aditum ipsius diligenter observare, et dignos quosque intrmittere, indignos vero iude abjicere atque repellere, quia claviger cœlestis pervigil semper esse debet et cautus in omnibus.

Sacerdotes autem super panes propositionis, et ad

simila sacrificium, ad lagana et azyma, et sartagine, **A** *et ad torrendum, et super omne pondus atque mensuram.* Quod in quibusdam codicibus habet: *ad ferventem simlam*: et in quibusdam: *ad torrendum tantummodo*: error est. In Hebræo non habet in hoc loco, *similam*, quæ similia paululum superius nominata; sed, *ad torrendum tantummodo*, ponitur, ut subaudias, *spicas*. Primitiæ enim quando deferebantur spicarum torrebantur, et grana comedebantur: quod genus cibi vulgo *graneas* vocant. Nec enim et illud, quod in quibusdam codicibus legitur: *super omne pondus et mensuram*, in Hebræo dicitur non haberi pondus, sed tantum mensuram. Hoc enim significari putant et ea quæ sub brachiis suis manibus aut funibus metiuntur, et ea quæ vasis. Sacerdotum enim cura erat ut omnia quæ ministeriis templi deputata erant, apte et rationabiliter et secundum ordinem ac mensuram fierent.

Levitæ ergo ut stent mane ad constendum et ad canendum Domino, similiterque ad vesperam tam in oblatione holocaustorum Domini, quam in sabbatis et kalendis et solemnitatibus reliquis juxta numerum et cæremonias uniuscujusque rei jugiter coram Domino. Cum sacerdotes ea quæ suprascripta sunt, fecerunt, tunc Levitæ ad canendum, et ad cætera, quæ sibi credita sunt, officia commoveri, a David ordinati sunt. Unde ita in sequentibus scriptum est: *Igitur David et magistratus exercitus segregaverunt in ministerium filios Asaph, et Eman, et Idithun, qui propheterent in citharis et psalteriis et cymbalis, secundum numerum suum dedicato sibi officio servientes.* Quod autem eos dicit mane et vespere stare ad constendum Domino, hoc est, illis horis, quando offerebatur juge sacrificium secundum legis præcepta, et in festivitatibus, hoc est, sabbatis et kalendis et solemnitatibus reliquis, in quibus singulis specialiter deputatæ sunt oblationes Domino offerendæ, juxta ritum legis quæ tradita est filiis Israel per manum Moysi. Mystice autem in Levitis ac cantoribus domus Domini significatur sancta Ecclesia, quæ non solum privatis locis, ac decretis temporibus, sed in omni loco, et in omni tempore, semper et ubique laudat Dominum. Unde et in psalterio tripudiando cum Propheta dicit: *Benedicam Domino in omni tempore; semper laus ejus in ore meo* (Psal. xxxiii). Ad quam et Apostolus loquitur, dicens: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmo et hymnis et canticis spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris, Domino gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Jesu Christi* (Ephes. v).

CAPUT XXIV.

De viginti quatuor sortibus, quibus David filios Eleazar, et filios Ithamar distinxit ad serviendum Deo in templo Domini per vices suas.

(I PAR. xxiv.) *Porro filiis Aaron næ portiones erunt. Filii Aaron: Nadab, Abiu et Eleazar, et Ithamar. Mortui sunt autem Nadab et Abiu ante patrem suum absque liberis: sacerdotioque junctus est Elea-*

zar et Ithamar. Et divisit eos David, id est, Sadoch de filiis Eleazar, et Ahimelech de filiis Ithamar, secundum vices suas et ministerium: inventique sunt multo plures filii Eleazar in principibus viris, quam filii Ithamar. Divisit autem eis, hoc est filiis Eleazar, principes per familias sedecim, et filiis Ithamar per familias et domus suas octo. Porro divisit utrasque inter se familias sortibus. Erant enim principes sanctuarii, et principes Dei, tam de filiis Eleazar quam de filiis Ithamar. Quid est quod David distribuens sacerdotalem originem, utramque domum, et Eleazar videlicet et Ithamar, et sacerdotii ministerium et pontificatus dignitatem ordinavit, nisi quod Redemptor noster non solum ex Judæis, verum ex gentibus elegit, qui sacerdotio ecclesiastico digne frangerentur?

B *Potest quippe in Eleazar, seniore filio Aaron (qui interpretatur Deus meus adjutor, sive Dei adiutorium, et prior per successorem filiorum suorum summum sacerdotium tenendo Leviticam stirpem regebat) ecclesiastici sacerdotii ac sacrificii spiritualis accipi figura: quod prius legitur per Melchisedech panis et vini oblatum esse sacrificium (quod nimirum corporis et sanguinis Christi præferbat sacramentum) quam per Aaron ac Leviticam tribura pecudum victimationes institutas et hostias animalium (Gen. xiv). Unde, juxta Pauli sententiam, qui decimas accepit, decimatus est: adhuc enim Levi in lumbis patris Abraham erat, quando obiit ei Melchisedech (Hebr. vii). Similiter et Ithamar, qui interpretatur amarus, et per David ad culmen honoris Levitici ascendit, eorum typus est, qui per Redemptorem nostrum de gente Judæa et figurali legis ac cæremoniarum observantia ad veritatem Evangelii et Novi Testamenti translati sunt cultum. Recte ergo ibi, amarus, gens Judæa nuncupatur: quia licet primogeniti loco a Domino eligeretur, ac angelorum obsequiis ac cibo cælesti bene fuisset educata, tamen amaritudinem proterviæ suæ nunquam perfecte amisit. Unde ei per prophetam ipse Dominus dicit: Ego quidem te plantavi vineam meam electam, omne semen verum. Quomodo conversa es in amaritudinem vitis alienæ (Jer. ii)? Et item: Expectavi, inquit, ut faceret uvæ, et fecit labruscas (Isa. v). Ob hoc utique plures ex filiis Eleazar, quam ex filiis Ithamar electi sunt ad sacerdotium: quia plures filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum (Isa. l. lii). Atque ipsa quandoque erat sterilis, peperit septem, et quæ multa in filiis infirmata est (I Reg. ii). Septenario ergo numero propter septiformem Spiritum universæ Ecclesiæ est signata perfectio: propter quod et Joannes Apostolus ad septem scribit ecclesias, et modo se ostendens ad unius plenitudinem scribere (Apoc. i). Et in Proverbii Salomonis hoc antea præfigurans: Sapientia sibi edificavit domum, et suffulsit eam columnis septem (Prov. ix). Porro id quod in filiis Eleazar principes, per familias, sedecim fuerint ordinati, et in filiis Ithamar tantummodo octo, ad eandem significationem respicit, quod nimirum Ecclesiæ ad operationem synagogæ duplicem habet gratiam.*

D

in sedecim ergo duplex constat octonarius, et in lege a psisse ipsas sortes, significat doctorem ordine octava die carnalis circumcisio agi fuerat instituta. In Evangelio et specialis circumcisio cordium, et futura corporum eodem numero expressa est resurrectio, quando hi qui evangelicarum octo beatitudinum species rite in hac vita servaverunt, ad aeternae remunerationis in caelestis regno concendent praemium. Quod enim subjungitur: *Erant enim principes sanctuarii et principes Dei, tum de filiis Eleazar, quam de filiis Ithamar*: ostendit, quod nemo rite pervenit ad ministerium sanctuarii, et ad principatum sacerdotii, nisi per electionem ordinationis Dei. Unde hic excluditur omnis superbiae fastus, et omnis terrenae cupiditatis affectus, nec non et simoniaca pestis avaritiae; neque ulli licet hoc pecunia appetere, quod divina largitas humilibus gratuito munere solet conferre. Nec sine mysterio illud est quod dicitur David utrasque familias inter se divisisse sortibus; verum ista sors in Scripturis divinis tam saepe commemoratur, ut magnum nescio quod divini iudicii gestare videatur arcanum. Scriptum est enim in Levitico, unam sortem Domino dari, et unam a pompeio, id est, transmissori. Item Moyses quibusdam tribubus trans Jordanem terram sorte divisit. Jesu quoque filius Jesu Nave terram repromissionis filiis Israel sorte missa distribuit. Sors quoque Jonam prodidit latentem (*Jon.* 1). Et in Salomone legitur: *Contradictiones cohibet sors, et inter potentes definit* (*Prov.* xviii). In Novo quoque Testamento, id est, in Actibus apostolorum, sors Matthiam designavit Apostolum (*Act.* 1). Paulus etiam idem apostolus scribens ad Ephesios sorte se dicit vocatum *secundum propositum ejus qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suae* (*Ephes.* 1). Sic enim ad Colossenses scribens dicit: *Gratias, inquit, agentes Deo Patri, qui idoneos nos fecit in parte sortis sanctorum in lumine* (*Col.* 1). Sed cum multa legantur tam in Veteri quam in Novo Testamento sortibus fuisse divisa, nemo ausus est negare per eam divinitus esse monstratum, quod mens devota petitione supplicii postulavit. Tamen non temere nec indifferenter sortibus est credendum, cum privilegia singulorum, ut Hieronymus ait, communem legem facere non possint. Nec divinitus aliquomodo ab humana curiositate tentari debet, juxta quod scriptum est: *Non tentabis Dominum Deum tuum* (*Deut.* vi). Verumtamen, quod si qui necessitate aliqua compulsi Dominum putent sortibus, exemplo apostolorum, esse consulendum, videant, hoc ipsos apostolos non nisi collecto fratrum coetu, et precibus ad Deum fuisset egisse.

Descripsitque eos Semeias, filius Nathanael, scriba Levites, coram rege et principibus, et Sadoc sacerdote, et Abimelech, filio Abiathar, principibusque familiarum sacerdotalium et Leviticarum: unam domum, quae cum ceteris praerat, Eleazar; et alteram domum, quae sub se habebat ceteros, Ithamar. Quod Semeias, filius Nathanael, scriba Levites coram rege et principibus sacerdotum dicitur descri-

psisse ipsas sortes, significat doctorem ordine omnia, quae in lege comprehensa sunt, mysteria pure et sincere coram Deo et hominibus verbo rectae fidei tractare, atque ad notitiam auditorum perducere. Quod bene ipsa nomina per interpretationes ostendunt: nam Semeias, *audiens Dominum*; Nathanael, *donum Dei recte*; Sadoch, *justus*; Abimelech, *frater meus rex*; et Abiathar, *pater superfluus*, interpretatur. Qui ergo rite audit Dominum recte discendo legem ejus, et obediendo mandatis illius, ipse filius est doni Dei, quia hanc gratiam non nisi ex dono habet divino. Sicque scriba doctus in regno caelorum, et minister veri templi describit ritum sacerdotii coram rege, videlicet Christo seu populo Christiano (*Matth.* xiii; *Apoc.* 1). Qui bene potest dici, quia corpus est Christi, et vitam suam rite regit, suumque ipsius bene dominatur. Qui etiam licet ex superfluo patre, hoc est gentili populo, sit editus, tamen sacerdotalem sicut et regiam habet dignitatem et Justo nomine merito censetur.

Exiit autem sors prima Joiarib, secunda Jedei, tertia Harim, quarta Seorim, quinta Melchia, sexta Maiman, septima Accos, octava Abias, nona Jesua, decima Sechenia, undecima Eliasib, duodecima Jacim, terdiadecima Hoppa, decima quarta Isbaab, decima quinta Belga, decima sexta Emmer, decima septima Hesir, decima octava Aphses, decima nona Pheletia, vigesima Hezechiel, vigesima prima Jachin, vigesima secunda Gamul, vigesima tertia Balaiam, vigesima quarta Mahazian. Haec vices eorum secundum ministeria sua, ut ingrediantur domum Domini, et iuxta ritum suum sub manu Aaron patris eorum, sicut praeciperat Dominus Deus Israel. Quid est quod in viginti quatuor sortes Levitica tribus, et sacerdotalis ordo distribuitur, nisi quod ostendit Ecclesiam catholicam sacerdotalem et regiam dignitatem plene habere, et legis atque Evangelii doctrinam perfecte servare (*I Petr.* 1). Hanc videlicet Joannes apostolus et evangelista in Apocalypsi sua sub eodem numero, hoc est, vicenario et quaternario in circuitu sedis Dei sub figura seniorum sedentem vidit super thronos viginti quatuor (*Apoc.* 14); ut ostenderet universam Dei Ecclesiam, quae per geminum testamentum de patriarchis et apostolis generata est, perpetuo cum Christo regnare. Sedentem autem cernit propter judicariam ejus in Christo dignitatem. Sedebant enim et iudicabant universa membra scilicet in uno et per unum caput. Caeterum quomodo poterunt sancti in iudicio sedere stantes a dextram iudicis? Possunt etiam viginti quatuor seniores in illis intelligi, qui perfectionem operis, quae senario numero commendatur, clara Evangelii praedicatione consummant. Nam quater seni viginti quatuor faciunt. Nec non et eosdem seniores amictos vestimentis albis, et in capitibus eorum coronas aureas habere praedictus apostolus commemorat, ut demonstret, illos bonis operibus indutos perenni mentis memoria gaudia superna quaesituros. Saepe

enim captis nomine mens solet intelligi. Quod autem dicit has vices secundum ministeria sua et juxta ritum suum sub manu esse Aaron patris eorum, per nomen Aaron significat pontificem, qui extrema quoque sorte electus ordine vicis suæ cæteris minoribus gradibus præerat, et disponebat, quæ facienda erant in domo Dei. Erant enim, ut superius dictum est, principes sanctuarii et principes Dei, tam de filiis Eleazar quam de filiis Ithamar. De his quoque sortibus Josephus taliter narrat, dicens: « Divisit autem eos per generationes, et segregans ex tribu sacerdotes, inveniens eorum generationes viginti quatuor. Ex domo quidem Eleazar sedecim et de Ithamar octo, et præcipiens ut unaquæque generatio ministraret Deo per dies octo a sabbato usque ad sabbatum: et ita omnium generationes sortem accepere, præsentem David et Sadoch et Abiathar sacerdotibus et principibus universis. Et prima quidem generatio descendens scripta est prima, et secunda pariter et tertia et consequenter usque ad vicesimam quartam. Et hæc divisio permansit usque ad præsentem diem. Fecit autem ex tribu Levitarum partes viginti quatuor et sortiti eodem modo conscendere: utque secundum sacerdotium octo diebus ipsi quoque ministrarent, instituit. Eos autem qui erant ex germine Moysi, hos eminentius honoravit: fecit autem eos custodes thesaurorum Dei atque vasorum, quæ reges Deo dicare contingeret: jussitque omnibus de tribu Levi simul et sacerdotibus, ut die noctuque Deo servirent, sicut ei præceperat Moyses. »

CAPUT XXV.

De eo quod David et magistratus exercitus segregaverunt in ministerium Domini filios Asaph et Heman et Idithun, qui cantarent in citharis et psalteriis et cymbalis coram arca Domini.

(I PAR. XXV.) Igitur David et magistratus exercitus segregaverunt in ministerium filios Asaph, et Heman, et Idithun, qui prophetarent in citharis et psalteriis et cymbalis, secundum numerum suum dedicato sibi officio servientes, et reliqua. Elegit David ac segregavit cum senioribus populi tres principes cantorum, Asaph scilicet et Heman et Idithun, ut ipsi cum filiis suis prophetarent in citharis et psalteriis et cymbalis secundum deputatum sibi officium, ut præsignaret, quia verus David, rex et Dominus noster, omnem ordinem ecclesiastici ministerii in sancta Trinitatis fide ministranda suum officium agere vult; nec alius ei laudes digne canere potest, nisi qui in confessione Patris et Filii et Spiritus sancti per fidem, et spem et charitatem illum laudat. Quod et trium prædictorum principum nomina interpretatione sua apte demonstrant. Nam Asaph, colligens, interpretatur; Heman, cor eorum; et Idithun, transiliens. Qui enim mente sagaci divinorum librorum sententias colligit, atque transiliens omnem terrenarum rerum cupiditatem, eas secundum charitatis regulam riuando tractaverit: hic profecto divinæ majestati dignus laudes decantabit. Quid autem ipsa instru-

menta, hoc est, cithara et psalterium et cymbala significant, superius dictum est.

Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini cuncti doctores, ducenti octoginta octo. Aptè doctores cantici Domini ducenti octoginta octo esse dicuntur, ut ostendatur ipsos merito doctores divinæ laudis dici posse, qui canonem divinorum librorum sensu Evangelico exponunt. Quater enim septuaginta duo ducenta octoginta octo faciunt: libros autem Veteris et Novi Testamenti septuaginta duos esse omnibus notum est. Et ideo necesse est ut quicumque divino officio fungi rite voluerit, quatuor principalibus virtutibus operam dans, meditationi evangelicæ doctrinæ maxime incumbat, et secundum ejus normam, quidquid didicerit, vel quidquid docuerit, formare curet.

Miseruntque sortes per vices suas ex æquo, tam major quam minor, doctus pariter et indoctus, et reliqua. In omnibus ordinibus necessaria est cauta electio, ne forte quis per petulantiam suam ecclesiastici ordinis gradum dare aut accipere præsumat. Unde hic, major et minor, doctus pariter et indoctus ut sortibus subiaceant, docet. Hinc et Paulus ad Timotheum scribens ait: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis (I Tim. v).* Tu ergo, fili, confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu, et quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus, qui idonei erunt et alios docere (II Tim. II). Hinc et per singulos ordines instrueris (sic) docet, qualiter unusquisque pervenire ad gradum, et qualiter in eo conversari debeat, quia periculosum est quolibet onus subire velle, quod se scit omnino sufferre non posse. Enumeratis ergo janitoribus, et origine eorum, sequitur Scriptura, dicens:

CAPUT XXVI.

De janitoribus et principibus custodiarum Domini; qui omnes sortes divisi vicibus ministeria sua explebant, et thesauros domus Domini providebant.

(I PAR. XXVI.) Hi divisi sunt in janitores, ut semper principes custodiarum sicut et fratres eorum, ministrarent in domo Domini. *Missa sunt ergo sortes ex æquo et parvis et magnis per familias suas in unamquamque portarum. Cecidit ergo sors orientalis Selemiæ. Porro Zachariæ filio ejus, viro prudentissimo et erudito sortito obtigit plaga septentrionalis. Obeddom vero et filiis ejus ad austrum: in qua parte domus erat seniorum concilium. Sepphim et Hosa ad occidentem juxta portam, quæ ducit ad viam ascensionis, custodia contra custodiam. Ad orientem vero Levitæ sex, et ad aquilonem quatuor per diem; atque ad meridiem similiter in die, quatuor, et ubi erat concilium, bini et bini. In cellulis quoque janitorum ad occidentem quatuor in via, bini per cellulas. Hæ sunt divisiones janitorum filiorum Coræ et Merari.* Janitores sunt et principes custodiarum domus Dei, doctores sancti qui observant introitum Ecclesiæ, et singulorum, qui ad baptismum Christi atque ad veram religionem accedunt, fidem et devotionem explorant. Hi etiam ex æquo, et parvus et magnus, per sortes cli-

guntur, quia non secundum personarum considerationem, sed juxta intellectum sapientiae, et probitatem vite, in honorem gradus promoventur. Unde princeps apostolorum disceptantibus adversum se Judæis de gentiliis ad fidem susceptione respondit: *In veritate comperi, quoniam non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet Dominum, et operatur justitiam, acceptus est illi (Act. x).* Cecidit ergo sors orientalis Selemiae. Et quid per Selemiam, qui interpretatur *reddente Domino*, nisi officium apostolorum et primorum doctorum Evangelii insinuatur, quibus orientalis porta, hoc est, primitiva in Judæis Ecclesia commendatur. Hi ergo merito, *reddente Domino*, dicuntur: quia sicut antiquis patribus Dominus promisit, ita in filiis eorum ipse complevit. Unde de eis per Isaiam dicitur: *Ecce ego creo Hierusalem exultationem, et populum ejus gaudium. Exultabo in Hierusalem, et gaudebo in populo meo, et ædificabunt domos, et habitabunt, et plantabunt vineas, et comedent fructum earum: non plantabitur, et alius comedit. Secundum enim dies ligni erunt dies populi mei: et opera manuum eorum inceterabunt. Electi mei non laborabunt frustra, neque generabunt in conturbationem: quia semen benedictorum Domini est, et nepotes eorum cum eis (Isa. lxx).*

Porro Zachariæ filio ejus, viro prudentissimo et erudito, sorte obtigit plaga septentrionalis. Per Zachariam, qui memor Domini interpretatur, et fuit filius Selemiae, doctores gentium, qui ab ipsis apostolis et primis prædicatoribus Evangelii ad prædicandum gentibus ordinati sunt, designantur: qualis fuit Barnabas et Saulus de quibus, orantibus discipulis et jejunantibus, dixit Spiritus sanctus: *Segregate mihi Paulum et Barnabam in opus ad quod assumpsi eos (Act. xiii).* Per septentrionalem plagam quæ frigidum ventum emittit, frigus infidelitatis gentiliis figuratur. Sed ex his plurimi ad fidem veniunt: unde eis porta septentrionalis et janitores ejus deputantur. De quibus per Jeremiam dicitur: *Erit dies in qua clamabunt custodes in montes Ephraim: Surgite, ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum: quia sic dicit Dominus: Ecce ego adducam eos de terra aquilonis, et congregabo eos ab extremis terræ, inter quos erunt cæcus et claudus, prægnans et pariens simul. Cætus magnus revertentium huc in fetu venient, et in precibus deducam eos per torrentes aquarum in via recta, et non impingent in ea (Jer. xxxi).*

Obededom vero et filii ejus ad austrum deputata erat custodia portarum. Et quid per Obededom, nisi doctores illi, qui ad prædicandum Judæis ordinati sunt? De quibus Paulus scribens ad Galatas ait: *Cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Petrus et Jacobus et Joannes, qui videbantur columnæ esse, dextras mihi dederunt et Barnabæ societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem (Gal. ii).* De his Lucas in Actibus apostolorum narrat, dicens: *Illi quidem, qui dispersi fuerant a tribulatione, quæ facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phœnicem et Cyprum et Antiochiam, nemini loquentes verbum,*

nisi solis Judæis (Act. xi). Recte ergo austri nomine plebs Judaica figuratur, quæ legalibus et propheticis sententiis instructa vicina fuit ad percipiendum calorem fidei ac lucem sapientiae divinae. Et merito hic Obededom et filii ejus ad aperendas portas domus Dei deputantur, ut nomina ministrorum congruerent personis ipsa ministeria accipientium. Nam Obed interpretatur *serviens*; et Edom, *rubens*. Qui ergo ancillæ filii fuerunt a monte Sinai in servitum generati, et perfusi rubore sanguinis Christi, reatum suum in propatulo habuerunt, dignum fuit ut per humilitatem ac condescensionem magistrorum reducerentur ad pristinum, unde decidere, dignitatis gradum. Quorum pietatem et mansuetudinem Paulus per Epistolam in sua persona expressit, dicens: *Cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrificerem: et factus sum Judæis, tanquam Judæus, ut Judæos lucrarer. His qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, ut eos qui sub lege erant lucrificerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes salvos facerem (I Cor. ix).* Et paulo post: *Factus sum, inquit, infirmis infirmus, ut infirmos lucrificerem.* Quod autem subjungitur: *In qua parte domus erat seniorum concilium, ostendit quod ex ipsa plebe fuerunt apostoli et prophetae, qui propter maturitatem sapientiae seniores rite nominantur.* De quibus in cantico Deuteronomii Moyses ait: *Interroga patres tuos, et annuntiabunt tibi; seniores tuos, et dicent tibi (Deut. xxxii).* Et in Proverbiis scriptum est: *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senioribus terræ (Prov. xxxi, 23).* Qui autem horum seniorum audit consilium, profecto animæ suæ verum inveniet remedium. Porro quod sequitur:

Sepphim et Hosa ad occidentem juxta portam, quæ ducit ad riam ascensionis per occidentalem plagam, ubi sol occidit: novissimum tempus hujus sæculi juxta finem mundi significatur, quando futura est persecutio validissima sub Antichristo, et, secundum sententiam Domini, scandalizabuntur multi (Matth. xxiv); atque juxta Pauli [Christi] sententiam, abundabit iniquitas, et refrigescet charitas multorum. Hujus ergo portæ janitores sunt doctores illius temporis, qui conculcatam persecutionibus Ecclesiam suis dogmatibus levant, atque exhortationibus roborant. Quod bene ipsorum janitorum exprimunt nomina. Interpretatur enim Sepphim *humilis, sive campestris*: et Hosa, *divinans*. Humiliabitur enim tunc Ecclesia hostium persecutionibus, licet sanctorum roboretur dogmatibus. Campestris efficitur in lasciviarum motibus; sed imperfectorum elevabitur actibus. Quæ utraque divinis demonstrantur eloquiis. Scriptum est in novissima visione Danielis prophetae, quod angelus dixit ad prophetam: *Vade, Daniel, quia clausi sunt, signatique sermones usque ad tempus præfinitum, donec eligentur, et dealbabuntur, et quasi ignis probabuntur multi: et impie omnes agent impii.* Porro docti intelligent (Dan. xii). Paulus autem ad Timotheum ita scribens ait: *Hoc autem scito quod in*

novissimis diebus instabunt tempora periculosa, et erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus inobedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, inconvenientes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, voluptatum amatores magis quam Dei, habentes speciem pietatis quidem, virtutem autem ejus abnegantes (II Tim. III). Et Lene dicitur, quod hæc porta juxta viam ascensionis fuerit, quæ illius temporis ævum propinquum erit diei judicii, quanto in resurrectione corpora immortalia suscipientes per præsentiam justi judicii ad possidendum regnum Patris cælestis invitatur. Quod autem dicitur, quod custodia fuerit contra custodiam, significat concordiam divinatorum testamentorum, quia quod sancti Patres ante incarnationem Dominicam de mysteriis futuris Ecclesiæ præfigurabant typo, hoc doctores Evangelii modo post expletam incarnationem Domini, passionem, resurrectionem atque ascensionem ad cælos gestu demonstrant evidentissimo: nec non et cætera turba fidelium de Judæis atque gentibus una fide, uno baptismate, unius Dei per totum orbem terrarum celeberrimo comprobatur.

Ad orientem, inquit, *Levitæ sex; ad aquilonem quatuor per diem; atque ad meridiem in die similiter quatuor, et ubi erat concilium, bini et bini. In cellulis quoque janitorum ad occidentem quatuor in via, bini-que per cellulas. Hæc sunt divisiones janitorum filiorum Coræ et Merari.* Quod dicit in oriente sex Levitas, atque in cæteris plagis esse quatuor constitutos, per senarium numerum primum bonam operationem divinatorum significat ministrorum. Per quaternarium quoque evangelica exprimitur doctrina, simul cum quatuor virtutum principalium plenitudine. Quisquis ergo janitor divini templi, hoc est, doctor sanctæ ecclesiæ fieri voluerit, necesse est ut evangelicam doctrinam simul cum bonorum operum perfectione studeat habere, ut ii qui ad januam spiritualis ædificii accedunt, per ipsorum doctrinam atque exempla rite possint intrare, ac laudes Domino ibidem digne cantare. Quibus per Psalmistam invitantem ad laudandum Dominum dicitur: *Intrate portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis confessionum. Laudate nomen ejus, quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia ejus, et usque in sæculum sæculi veritas ejus* (Psal. xcix). Nec illud etiam sine mysterio est, quod ipsos janitores dicit binos esse in cellulis atque in via; sed significat ædituos Domini, sive in cellulis sint, hoc est, in semetipsis interiori curam gerant, sive in via, hoc est, ut aliis exteriori verbum Dei prædicent, semper duo præcepta charitatis secundum regulam divinatorum testamentorum omnino servare debere.

Porro Achias erat super thesauros domus Domini, et vasa sanctorum. Quis est iste, qui præponitur thesauris domus Domini, nisi Redemptor noster, in cujus potestate sunt omnia dona virtutum ac sapientiæ, quæ sancta habet Ecclesia. Interpretatur enim Achias, *frater meus*. De quo Paulus ait: *Gratiis*

agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in parte sortis sanctorum in lumine; qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum; qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ: quia in ipso condita sunt universa in cælis et in terra, visibilia et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates. Omnia per ipsum et in ipso creata sunt: et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant, et ipse est caput Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit ipse in omnibus primatum tenens: quia in ipso complacuit omnem plenitudinem divinitatis inhabitare corporaliter, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi (Col. I).

Filii Ledan, filii Gersonni. De Ledan principes familiarum. Ledan et Gersonni, Jehieli. Filii Jehieli, Zathan et Joel, fratres ejus, super thesauros domus Domini. Amramitis et Isaaritis et Hebronitis et Ozihelitis. Subahel autem filius Gersonni, filii Moysi, præpositus thesauris. Denique Moysi filii, qui eminentius a David honorabantur, ut Josephus testatur, et super thesauros domus Domini constituebantur, significant doctores de Judaica plebe esse præpositos domus Dei, quibus ornamenta sanctæ Ecclesiæ, hoc est decor animarum, commendatus est. De ipsa enim plebe fuerunt apostoli et primi doctores Evangelii, qui merito custodes dicuntur esse thesaurorum, quia dispensatores cælestium fuerunt sacramentorum.

Frater quoque ejus Eliezer, cujus filius Rahabia, et hujus filius Isaias, et hujus filius Joram, hujus quoque filius Zechri: sed et hujus filius Selemith. Ipse Selemith et fratres ejus super thesauros sanctorum, quæ sanctificavit David rex, et principes familiarum, et tribuni, et centuriones, et duces exercitus de bellis et manubiis præliorum, quæ consecraverant ad instaurationem et suppellectilem templi Domini. Hæc autem universa sanctificavit Samuel videns, et Saul filius Cis, et Abnez filius Nez, Joab filius Sarvia, etc. Hac sententia ostendit donaria principum thesauros esse sanctorum. Quæ enim prædicti reges sive duces de manubiis hostium ablata offerrebant, in suppellectilem templi Domini redigebant, hoc mystice significando quod quicumque bene laborans aliquid virtutis bonorum operum acquisierit, Dei hoc gratiæ, non suis meritis deputare debet, atque ad laudem ipsius cuncta transferre, dicendo cum Propheta: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam* (Psal. cxiii).

Jaaritis vero præerat Chonenias et filii ejus ad opera forinsecus super Israel, ad docendum et judicandum eos. Qui sunt illi operarii, qui opera Israel forinsecus operantur, nisi illi qui in sancta Ecclesia per simplicitatem mentis humilitati obedientiæ operam dant ut ea quæ sibi a magistris imperantur devota mente ac strenua perficere studeant actione. Hi licet idonei non sint lingua alios docere, tamen operibus doctrinam virtutum proximis ostendunt. Horum typum præferbat Jacob patriarcha, de quo scri-

ptum est, quod vir simplex habitaret in tabernaculis (Gen. xxv). Hoc et Nathanael præfigurabat in Evangelio; cui ipse Salvator testimonium perhibuit, dicens: *Ecce vir Israelita, in quo dolus non est* (Joan. i). Talibus ergo operariis præerat Chonenias, qui interpretatur *ararius meus*, sive *nidus meus*, aut *possessio*, quia ille qui humilitati et mansuetudini præcipue studet, Domini imitator factus est, bona exempla aliis forinsecus præbens, ipse totus in anima nidus et possessio Dei efficitur. Unde Dominus per Prophetam ait: *Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et trementem sermones meos* (Isa. lxxvi)? Hinc et ipsa Veritas in Evangelio discipulis ait: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris* (Matth. xi).

Asabias et fratres ejus, viri fortissimi, mille septingenti, præerant Israeli trans Jordanem contra Occidentem in cunctis operibus Domini, et in ministerio regis. Israelitæ, qui trans Jordanem possessionem acceperunt, hoc in loco possunt significare eos, qui mediocritate sua contenti, summam scientiæ ac virtutum perfectionem ob turbulentiam istius sæculi mente transcendendo appetere nolunt, ea tamen mandata quæ sciunt bona operatione exercere non negligunt. Quos ille scriba significat, qui in Evangelio Dominum interrogavit, dicens: *Magister bone, quid faciam boni, ut habeam vitam æternam?* Qui dixit ei: *Quid me interrogas de bono? Unus est bonus Deus. Si autem vis vitam ingredi, serva mandata. Dicit illi: Quæ? Jesus autem dixit: Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, non falsum testimonium dices, honora patrem et matrem, et diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodi; quid adhuc mihi deest? Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in celo, et veni, sequere me. Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis. Erat enim habens multas possessiones* (Matth. xix); aliud est enim exteriora mandata servare actione, et aliud est, omissis exterioribus rebus, totum se intus ad divinam referre contemplationem. Sed quia nemo ipsa exteriora bona opera valet, nisi Dei dono, ideo dicitur istis præpositus esse Asabias. Interpretatur enim Asabias, *facienti Domino*. Ili recte cum Propheta Domino dicere possunt: *Omnia enim opera nostra operatus es in nobis* (Isa. xxvi). Hinc et Dominus in Evangelio discipulis ait: *Sine me nihil potestis facere* (Joan. xv).

Hebronitarum autem princeps fuit Jeria secundum familias et cognationes eorum. Hebron enim civitas, ubi regni initium accepit David, eos significare potest qui conversationis initium inchoant, et Dominio in sua vita regnum præparant. Hebronitis enim Jeria, qui interpretatur *timens Dominum*, princeps constituitur, quia *initium sapientiæ timor est Domini; intellectus bonus omnibus facientibus cum* (Eccl. i). Qui enim per timorem a malis actibus se coercet, et

bona, quæ valet, agere studet, ille timori Domini cohærens ab eo regitur. Qui etiam Hebron sua interpretatione non inconvenienter exprimit. Interpretatur enim *conjugium*. At item si in timore Domini perseveraverit, et semetipsum semper meliorando proficere certaverit, profecto a timore ad amorem perveniet, illum videlicet, *qui perfectus foras mittit timorem* (I Joan. iv); et non jam servus, sed filius nuncupatur. Quod autem subjungitur:

Quadragesimo anno regni David recensiti sunt et inventi viri fortissimi in Jazer Galaad, fratresque ejus robustioris ætatis 2,700, principes familiarum, et cætera, ostendit, quod in novissimo anno regni David ista numeratio facta est, quando ante obitum suum universa ordinavit, et singulos juxta officia sua disposuit, Salomonique filio suo omnia, quæ facienda erant designando monstravit, atque ritus imperii quomodo tenendus esset, rationaliter exposuit.

CAPUT XXVII.

De diversis principibus qui præerant Israelitis juxta dispositionem David. De his qui præerant substantiæ David, hoc est, in uribus, in villis, in agris et vineis et olivetis et pecudibus. De consiliariis David, et his qui fuerunt cum filiis regis.

Filii autem Israel secundum numerum suum, principes familiarum, tribuni, et centuriones, et præfecti, qui ministrabant regi juxta turmas suas, ingredientiæ et egredientes per singulos menses in anno 24,000 præerant singuli, et cætera. De hoc Josephus ita narrat, dicens: « Posthæc autem divisit exercitum in cohortes duodecim cum ducibus suis et centenariis et tribunis. Habebat autem unaquæque cohors 24,000 virorum, quos observare præcepit per tricenos dies a prima hora usque ad novissimam Salomonem regem, cum millenariis et centenariis. Constituit autem in diem uniuscujusque cohortis, quem bonum judicavit et justum, et tutores thesaurorum et vicorum et agrorum alios, ac jumentorum. » Denarius ergo numerus apostolicum ordinem aptissime designat, quos Christus *Lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* (Joan. i), duodecim horis diei in Evangelio comparavit (Joan. xi), et lucem hujus mundi nuncupans (Matth. v), lumen fidei in totum orbem spargere præcepit, dicens: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis* (Matth. xxviii). Annungo illum, quem (sicut in Evangelio scriptum est) Dominus, in synagoga legens sermones Isaie prophete (Luc. iv), demonstravit esse acceptabilem Domino, isti menses ordinant; et ad servitium veri Salomonis Ecclesiæ populum ordinando distribuit. Propterea in singulis mensibus 24,000 ad servitium regum deputata sunt. Quod autem mysterii hic numerus teneat, jam superius dictum est, quia in eo legis et Evangelii universa perfectio per figuram inesse manifestatur.

Noluit autem David numerare eos a viginti annis inferius, quia dixerat Dominus ut multiplicaretur Is-

rael quasi stella cæli. Joab filius Sarviæ carperat numerare, nec complevit, quia super hoc ira irruerat in Israel; et idcirco numerus eorum, qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis David. Usus enim erat, si quando numerabantur, a viginti annis et supra numerarentur hi qui poterant ad bella procedere, aut aliquo ministerio fungi. Quia vero David primum per Joab generaliter jussit omnes numerari, et infra viginti annos, et supra viginti annos, idcirco indignationem Dei expertus est, et non sunt allati in factis regis David. Fasti ergo sunt libri annales, in quibus regum et consulum scribuntur actus, a fascibus dicti. Ideo enim numeratio populi quam fecerat Joab, non est inserta in factis regis David, quia, superveniente indignatione Dei, omnis ille numerus conturbatus est, et non fuerunt juxta illum distributi per ministeria, neque ad aliqua officia. Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. Thesaurus regis nostri scientia est spiritualis et opes virtutum. In his enim delectatur pacificus noster, et ex his honorat sibi devotos ac fideliter obsequentes. His bene præficitur Azmoth, qui interpretatur *fortis morte*, quia illi qui constantiam habent mentis, et patientiæ fulgent virtute, horum scientia atque doctrina probabilis exstat. Unde per quemdam Sapientem dicitur: *Doctrina viri per patientiam dignoscitur (Prov. xix)*. Et item: *Melior est, inquit, vir patiens viro forti; et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium (Prov. xvi)*. Apleque Azmoth dicitur esse filius Adiel, qui interpretatur *Pater meus Deus*, quia quidquid sancti habent de

ope virtutum, Dei se dono habere aperte sciunt.

His autem thesauris qui erant in urbibus, et in vicis, et in turribus, præsidebat Jonathan filius Ozia. Thesaurus in hoc loco non solum pecuniam, sed et omnes substantias nominat. Typice autem ille veri Salomonis merito officio in urbibus, et vicis, et in turribus præfertur, qui Jonathæ nominis dignitatem ac patris ejus Ozia fide atque operibus servat. Interpretatur enim *Jonathas Dei donum*, et *Ozias fortitudo Domini*. Qui ergo Dei dono accipit lumen scientiæ, ac rectitudinem fidei fortiter servat in bona operatione, Ecclesiarum Dei non incongrue curam atque custodiam accipit.

Operi autem rustico et agricolis qui exercebant terram, præerat Ezri filius Chelub; vinearumque cultoribus Semeias Romathites. Cellis autem vinariis Zabdias Aphonites. Quis melius agricolæ et vinearum cultoris personam gestat, quam ille qui prædicatoris ac doctoris officium in Ecclesia gerit? Quod divinorum librorum paginæ manifestis indicibus probant. Unde Dominus per parabolam Evangelii, extirpatis malis agricolis, vineam suam aliis agricolis se commendasse testatur, qui reddant ei fructum temporibus suis (*Matth. xxi*). Et in alia parabola paterfamilias diversis horis operarios conduxit in vineam suam (*Matth. xx*). *Vinea enim Domini (Isaia testante) domus Israel est, et viri Juda germen delectabile ejus (Isa. v)*. Cellæ autem vinariæ eandem

A possunt habere significationem, quia in Evangelio horrea, ubi triticum congregatum, habentur, ubi fructus laboris nostri in futuro servandus recolligitur, et unicuique cultori digna merces laboris sui restituetur. Nec etiam hunc sensum refugit interpretatio nominum ipsorum præpositorum. Nam Ezri interpretatur *adjutus a Domino*, Semeias *audiens Dominum*, et Zabdi *fluxus vehemens, vel abundans*. Qui enim audit Dominum, intendendo in præcepta ejus, quemque ipse misericordia sua adjuvat, ut quæ intelligit in opere perficere valeat, ille abundantem bonorum operum fructum congregat in vitam æternam.

Nam super oliveta et ficeta, quæ erant in campestribus, Balanan Gederites; super apothecas autem olei Joas. Oliveta et ficeta, ubi olivæ et ficus consistunt, significant cætus sanctorum, qui misericordiæ et charitatis oleum in pectore, et mansuetudinis atque humilitatis dulcedinem habent in moralitate. Quæ virtutes consistunt in campestribus, quia in propatulo et præsto sunt omnibus, nec personarum acceptionem, sed bonæ voluntatis rectitudinem quærunt. Apothecæ autem olei eandem possunt significationem olei habere, quam cellæ vinariæ, ubi fructus singularum virtutum recolliguntur, pro quibus operatores eorum in futuro digne remunerantur. Unde in Evangelio scriptum est: *Qui metit, mercedem accipit, et congregat fructum in vitam æternam (Joan. iv)*. Balanan ergo, qui interpretatur *habens gratiam*, super oliveta et ficeta constituitur, quia, nisi ex Dei dono, nemo habet ubertatem honorum actuum. Porro Joas, qui interpretatur *sperans vel Domini robur*, apothecas olei custodit, quia nullus perveniet ad præmium, nisi qui robur mentis spe fida tendit ad cœleste regnum.

Porro armenitis quæ pascebantur in Saron, præpositus fuit Setrai Saronites. Armentorum nomine possunt Judaicæ plebes synagogæ designari, quæ jugum legis traxere, et lac simplicis doctrinæ suis auditoribus præbuere. His præpositus et Setrai, qui interpretatur *exauditor meus, vel abscondio mea*, hoc est, prophetarum chorus, qui interno auditu, per gratiam Spiritus sancti instructu, abscondita a sæculis mysteria tropico sermone per Evangelium revelanda proferebat.

Et super boves in vallibus, Saphat filius Adil. In boum nomine persona doctorum potest accipi, qui colunt suis doctrinis corda humilium, et evangelico vomere terram Ecclesiæ arantes, fructus virtutum germinare faciunt. Quorum magister et princeps Saphat dicitur, qui interpretatur *judicavit*, et filius est Adil, hoc est, *patris gratiæ*, significans apostolicum ordinem, qui cæteris doctoribus ipsa electione Domini præficitur. Quibus et judicaria potestas ab ipso auctore omnium bonorum collata est, ad quos ipsa Veritas in Evangelio ait: *Vos, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix)*.

Super camelos vero Ubil Ismahelites, et super asi- A
nos Jadaias Meronathites. Per camelos et asinos, quæ deformia et immunda sunt animalia, possunt gentiles exprimi: qui quondam fortitudine peccatorum depravati, suæ exercuerunt immunditiam libidinis, sed in possessionem ac regnum David nostri venientes acceperunt super se magistros Ubil et Jadaiam, qui spernentes philosophiam humanam et inanem fallaciam mundi, elegerunt simplicitatem Evangelii Christi, non se magnos æstimari volentes, sed humiles et despectos (Col. II). Quod eorum nomina aperte demonstrant. Nam Ubil interpretatur *stultus vel insipiens*, et Jadaias *dimidium fuit*. Unde et Doctor gentium Corinthiis superbe de se sententibus scribens ait: *Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat fortia; et ignobilia mundi, et contemptibilia elegit Deus, et quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret: ut non gloriatur omnis caro in conspectu ejus (I Cor. I).* Et item: *Nemo, inquit, se seducat. Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim hujus mundi stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: Comprehendam sapientes in astutia eorum (I Cor. III).* Et iterum: *Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt (Ibid.).*

Super oves quoque Jaziz Agarens. Ovirum nomine simplices et mansueti intelligi possunt. Qui enim Dominicam sententiam actibus prosequitur, quam Dominus Jesus in Evangelio ad discipulos proferens ait: *Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris (Matth. XI)*, hic merito ovis Domini nuncupatur. Sed ovibus Aziz Agareus pastor constituitur, quia ille qui tota mente totaque virtute ad Domini servitium se convertit, et ad futuram vitam tota intentione anhelans, advenam se et peregrinum in hoc mundo agnoscit, ipse recte a Domino auxiliatus, gregis Domini custodiam digne explebit.

Jonathan autem, patruus David, consiliarius, vir prudens et litteratus, ipse et Jahiel filius Achamoni, hi erant cum filiis regis. Quid per Jonathan, qui interpretatur *Domini donum*, vel *columba dedit*, nisi apostoli et prophetæ, qui ex priore populo ac patriarcharum stirpe descenderant, figurantur? Hi non solum littera legis, sed spirituali prudentia dono Spiritus sancti plene instructi, secretorum veri David conscii esse meruerunt. Unde ipsa Veritas in Evangelio eisdem apostolis ait: *Jam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat Dominus ejus. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audivi a Patre meo, nota feci vobis (Joan. XV).*

Hinc sociatus in consortium consilii Jahiel filius Achamoni, hæc est, illi prædicatore Evangelii, qui de gentibus ad fidem convenerant. Quod bene ipsa nomina expriment: quia Jahiel interpretatur *requies Dei*, et Achamoni *spinarum*. Qui ergo fuerant gentilitatis errore et syncretis vitiorum asperrimi, hi

per conversionis rectitudinem efficiebantur requies Dei. Unde Dominus per prophetam ait: *Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum, et trementem sermones meos? (Isai. LXVI.)* Quod autem subjungitur: *Hi erant cum filiis regis*, ostendit doctores sanctos fidelium custodes, qui sacro baptisate regenerati per Spiritus sancti gratiam Dei esse meruerunt.

Achitophel etiam consiliarius regis. Quid per Achitophel, qui quondam David consiliarius fuit, et postea, cupiditate depravatus, cum Absalon de nece ipsius tractabat, nisi Judas Scarioth, qui de apostolatus culmine in prodicionis foveam cecidit, insinuat? Quod bene vocabulum Achitophel exprimit; interpretatur enim *frater meus cadens*, sive *irruens*, seu *tractans*. Hic enim inter cæteros apostolos familiaritatis locum cum ipso Salvatore habuit; sed postea cum Judæis avaritia seductus, mortem Domini meditando, perpetuo mortis sibi ruinam ascivit. Unde et Achitophel (sicut in libro Regum narratur [II Reg. XVII]) videns suum consilium infatuatum, in domo propria laqueo vitam finire elegit. Similiter et Judas, Evangelio testante, videns quod Jesus ad mortem damnatus esset, poenitentia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus, dicens: *Peccavi tradens sanguinem justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris. Et projectis argenteis in templo recessit, et abiens laqueo se suspendit (Matth. XXVII).* Possunt non incongrue per Achitophel ipsi Judæi intelligi, qui patrum prærogativa aliquando erant charissimi (Rom. IX), ac colloquutione Dei clarissimi; sed incarnatione ac passione scandalizati, hostes effecti sunt crudelissimi: unde condignam poenam meritis suis recipientes per Romanos principes in domo propria, hoc est, in Jerusalem necati sunt.

Et Chusai Arachites amicus regis. Chusai, qui interpretatur *Æthiops*, et David in omnibus permansit fidelis, gentium populorum significat, qui postquam ad fidem venit, usque in finem fidelis perseveravit. Unde de utroque populo disjunctionem faciens Dominus per Psalmistam ait: *Populus, quem non cognovi, servivit mihi: ab auditu auris obedivit mihi. Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveteraverunt et claudicaverunt a semitis suis (Psal. XVII).*

Post Achitophel consiliarius fuit Joiada, filius Banaia et Abiathar. Quod in locum Achitophel Joiada substituitur, significat quod Juda prævaricante ac decidente de apostolatu, non remansit duodecimus locus vacuus, sed in locum prævaricatoris, Petro cæterisque apostolis ordinantibus, successit cognoscens gratiam Dei Matthias humilis atque fidelis, qui gratiam, quam dono Dei percepit, humiliter servavit. Quod bene ipsa nomina Joiadae et Banaia sua interpretatione ostendunt. Interpretatur enim Joiada *sciens*, vel *cognoscens*, et Banaia *ædificator Domini*.

Quem enim gratia Dei in apostolatum prælegit, hunc agnitio sanæ fidei in ipsa dignitate servando consolidavit. Quod subjungitur: *Et Abiathar, demon-*

strat historialiter ipsum Abiathar filium Abimelech pontificis sacerdotem esse ad tempus inter consiliarios David; sed quia in electione Adoniae, quem voluit simul cum Joab pro Salomone fieri regem, deviauit, significat eos qui in Ecclesia ordinem suum ac gratiam, quam divino munere perceperunt, propter cupiditatem terrenam non conservant. Hi enim per veri Salomonis sententiam, si in carcere poenitentiae juxta morem Achitopel permanere noluerint, poena plectendi sunt perpetua.

Princeps autem exercitus regis erat Joab. Joab, vir bellicosissimus et in actu militari strenuosissimus, in hoc loco potest significare eos qui perfectioni virtutum studentes, universam nequitiam toto nisu persequuntur. Interpretatur enim Joab inimicus, vel idem pater. Ex quorum persona idem propheta in Psalterio ad Dominum ait: *Ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui (Psal. cxviii).* Hunc locum dignitatis apostoli Christi plene habere creduntur, qui ab ipso Domino in Evangelio audire meruerunt. *Estate perfecti, sicut et Pater vester caelestis perfectus est (Matth. v).* Et item: *Ecce, inquit, do vobis potestatem super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici (Luc. x).* Qui enim in exercitio virtutum sunt perfectissimi, merito ceteris fidelibus in dignitate praestantes apparent gloriosissimi.

CAPUT XXVIII.

Verba novissima David, quibus commonuit Salomonem filium suum et universum Israel de aedificatione templi, et cultura Dei.

Congregavit ergo David omnes principes Israel, et duces tribuum, et praepositos turmarum, qui ministrabant regi; tribunos quoque et centuriones, qui praerant substantiae et possessionibus regis; filiosque cum eunuchis, et potentes et robustissimos quosque in exercitu Jerusalem, et caetera. Quæri potest quomodo hic eunuchi ad tam grande concilium vocati esse dicantur, cum legis auctoritas prohibeat Israelitas abscidi ac aliqua iniustione notari, et alienigenæ non facile possint ad tam secretum et honestum consilium admitti? Unde dicunt Hebraei in hoc loco illos vocari eunuchos, qui ab omnibus actibus sæculi alieni, orationi tantum et lectioni vacabant, atque uxores non causa libidinis, sed suscipiendæ prolis gratia habebant, quos Josephus eorum historicus, juxta nomen ipsorum hæresis, Essenæ vocat.

Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus et templi, et cellariorum, et cubiculorum in adytis, et domus propitiationis, necnon et omnium, quæ cogitaverat, atriorum et exedrarum per circuitum in thesauros domus Domini, et in thesauros sanctorum, divisionumque sacerdotum et Leviticarum, in omnia opera domus Domini, et universa vasa ministerii templi Domini, aurum in pondere ad vasa ministerii, argenti quoque pondus pro vasorum ac operum diversitate, et caetera. Quid est quod David Salomoni filio suo descriptionem totius domus Dei, quæ ab ipso aedificanda erat, dedit, et sumptus ad hoc universis exhibuit, nisi quod psalmi ipsius David, necnon et

dicta seu facta mystica tam ipsius quam cæterorum patrum, qui sub Veteri Testamento fuerunt, figuris atque æigmatibus præmonstrant universa quæ Pacificus noster incarnatus in Ecclesia sua spiritualiter fabricaturus erat? Ibi enim invenitur prædictum quomodo omnes nationes terræ per fidem et baptismatis sacramentum aditum introeundi habuerint in Ecclesiam; qualis ipsius Ecclesiæ venerabilissimus status in præsentī vita foret, qualisque perfectio sanctorum ac remuneratio in regno cælesti futura esset; qualiter diversa ministeria ac singulorum profectus fierent, ac qualis remuneratio unicuique pro meritis in futuro reddenda sit, per diversas cellas atque exedras, quia *multæ mansiones sunt in regno Dei (Joan. xiv)*, nec non et per varia diversorum ponderum omnia præfigurabantur. Ibi sapientiæ splendor in auro, atque prædicationis nitor in argento præfigurabantur, quæ Spiritus sanctus unicuique fidelium tribuit, *dividens singulis prout vult (I Cor. xii)*. Hæc ergo cuncta quomodo in sancta Ecclesia ordinata ac constituta sunt, si quis plenius nosse voluerit, legat expositiones diversas sanctorum doctorum, quæ de tabernaculi ac templi atque vasorum ejus constructione scripserint, et ibi omnia manifeste explanata inveniet. Quod autem post alia sequitur:

Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diversitate mensarum; similiter argentum in aliis mensas argenteas, ad fuscinulas quoque et phialas et thuribula ex auro purissimo, et leunculos aureos, pro qualitate mensuræ pondus distribuit, in leunculum et leunculum; similiter et in leones argenteos diversum argenti pondus separavit; altari autem, in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit; et ut ex ipso fieret similitudo quadrigæ cherubim extendentium alas, velantium arcam fœderis Domini. Igitur neque in Exodo in constructione tabernaculi, sed neque in Regum in aedificatione templi leunculi sive leones usquam leguntur facti, excepta cælatura quæ in quibusdam operibus templi facta narratur, ut in confectione decem basium ac laterum, ubi leones et boves et cherubim et palmæ sculptæ atque cælatae memorantur. Sed neque cherubim in similitudinem quadrigæ formata, sed tantum quod duo cherubim fuissent fabricata, quæ alis suis tegerent arcam, narratur. Nam quia nunc hic de leunculis, similiter et de leonibus, necnon quadriga cherubim mentio fuit facta, quod mysterium nobis innuat quærendum est. Legitur enim in Ezechiel propheta quod ei in prima visione, quam vidit juxta fluvium Chobar, ostensa sit similitudo quatuor animalium, et hic aspectus eorum: *Similitudo hominis in eis; et quatuor facies uni, et quatuor pennæ uni et pedes eorum pedes recti et planta pedis eorum quasi planta pedis vituli.* Et post pauca: *Similitudo, inquit, vultus eorum, facies hominis, et facies leonis a dextris ipsorum quatuor, facies autem bovis a sinistris ipsorum quatuor, et facies aquilæ desuper ipsorum quatuor, et caetera (Ezech. i).* Sic et in alia visione in posterioribus eodem propheta narrat dicens: *Quatuor facies habe-*

bat unum : facies una, facies cherub ; et facies secunda, facies hominis ; et in tertia facies leonis ; et in quarta facies aquilæ ; et elevata sunt cherubim. Ipsum est animal, quod videram juxta flumen Chobar. Cumque ambularent cherubim, ibant pariter et rotæ juxta ea ; et cum levarent cherubim alas suas, ut exaltarentur a terra, non residebant rotæ, sed ipsæ juxta erant. Stantibus illis, stabant, et cum elevatis elevabantur. Spiritus enim vitæ erat in eis. Et egressa est gloria Domini a limine templi, et stetit super cherubim ; et elevantia cherubim alas suas exaltata sunt a terra coram me ; et illis egredientibus rotæ quoque subsequutæ sunt ; et stetit in introitu domus Domini portæ Orientalis, et gloria Dei Israel erat super ea. Ipsum est animal quod vidi super Dominum Israel juxta fluvium Chobar. Et intellexi quod cherubim essent. Quatuor vultus uni, et quatuor alæ uni, et similitudo manus hominis sub alis eorum, et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos videram juxta fluvium Chobar (Ezech. x).

Igitur quia locus inventus est ubi de quadriga cherubim, quibus præsidebat gloria Dei, narratur, specialem ejus significantiam juxta Patrum dicta edisseramus.

De quatuor ergo animalibus, quorum aspectus erat similitudo hominis, ita duntaxat, ut singula haberent quaternas facies et quaternas alas, pedesque rectos, et plantam pedis quasi vestigium pedis vituli, quidam quatuor Evangelia horum animalium putant uominibus signari : Matthæi, quod quasi hominem descripsit : *Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham* (Matth. 1). Leonis ad Marcum refertur : *Initium Evangelii Jesu Christi filii Dei sicut scriptum est in Isaia propheta : Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri* (Marc. 1). Vituli ad Lucæ Evangelium, quod a Zachariæ incipit sacerdotio. Aquilæ ad Joannis exordium, qui ad excelsum evolans ita cæpit : *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (Joan. 1).

Alii vero, qui philosophorum stultam sequuntur sapientiam, duo hemisphæria in duobus templi cherubim, nos et antipodas, quasi sapinos et cadentes homines, suspicantur.

Plerique, juxta Platonem, rationale animæ, et irascentiam et concupiscentiam ad hominem et leonem ac vitulum referunt, rationem ac cognitionem et mentem et consilium, eandemque virtutem atque sapientiam in arce cherubim humani ponentes, feritatem vero et iracundiam atque violentiam in leonem, quæ consistit in felle : porro libidinem, luxuriam et omnium voluptatum cupidinem in jecore, id est, in vitulo, qui terræ operibus hæreat, iramque ponunt, quæ supra hæc, et extra hæc est, quam Græci vocant *Sinesin*, quæ scintilla conscientiæ in Cain quoque pectore, postquam ejectus est de paradiso, non exstinguitur, et victi voluptatibus vel furore, ipsaque interdum rationis decepti similitudine, nos peccare sentimus.

Quam proprie aquilæ deputant non se miscentem tribum, sed ita errantia corrigentem ; quam in Scripturis interdum vocari legimus Spiritum, qui interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Nemo enim scit ea quæ hominis sunt, nisi Spiritus, qui in eo est (Rom. viii ; I Cor. ii), quem et Paulus ad Thessalonicenses scribens cum anima et corpore servari integrum deprecatur (I Thes. v). Et tamen hanc quoque conscientiam juxta illud quod in Proverbiis scriptum est : *Impius cum venerit in profundum peccatorum, contemnit* (Prov. xviii), cernimus præcipitari, ac quosdam et suum locum omittere, qui nec pudorem quidem et verecundiam habent in delictis, et merentur audire : *Facies meretricis facta est tibi, nescis erubescere* (Jer. iii).

Hanc ergo quadrigam in aurigæ modum Deus regit, et in compositis currentem gradibus refrenat, docibilemque facit, et suo parere cogit imperio. Quam disputationem partium animæ, id est, hominis, qui minor mundus ab istis philosophis appellatur, et nos attingemus. Sunt qui simpliciter in quatuor animalibus juxta Hippocratis sententiam quatuor arbitrantur elementa monstrari, de quibus constant omnia : ignem, aerem, aquam terramque.

Quatuor ergo rotas de terrenis ad sublimia insurgentes singulis et quadriformibus vinctas animalibus et eorumdem elementorum commixtione æstimant : et temporum circulum, qui ternis conficitur mensibus, annumque vertentem, qui ab eo quod semper vertatur, et in se redeat, nomen accepit, de quibus pulchre uno versiculo dictum est :

Ver, æstas, autumnus, hiems, et mensis, et annos.

quodque dicitur, *erat in rota*. annum in annos significari putant. De quo alius poeta :

Atque in se sua per vestigia volvitur annus.

Firmamenti similitudine, quæ crystallo comparatur, cælum hoc, quod suspicimus, intelligi volunt, sub quo volvuntur et transeunt quatuor animantia, thronumque coloris sapphiri, et sedentem desuper hominem sub humana similitudine, imperium cuncta regentis omniaque habentis sub pedibus suis omnipotentia Dei describi autumat, dicitque ad extremum hic visionem similitudinis gloria Domini, per quam, quasi per picturam quandam et imaginem, Providentiam demonstrari.

Quodque pedes animantium recti esse dicantur, et planta pedis vituli, seu rotunda terrenaque, ad cælestia subvolare, et omnibus angulis amputatis rotunditatem sequi, quæ omnium figurarum pulcherrima est ; scintillas rutilantes cuncta plena luminis indicare, et manus hominis sub penis tam ipsius hominis quam leonis et vituli et aquilæ, ut ratio cuncta sustentet ac de humilitate terrena ad cælestia sublevet. Hæc ergo ad Evangelia et ad cuncta quæ supra posuimus referri possunt. Posset etiam juxta anagogen, sicut quatuor animalia quatuor Evangelia et quatuor evangelistas significant, sic sub eorum specie simul perfectos annos significari.

Omnis etenim electus atque in via Domini perfectus, et homo, et vitulus, et leo simul et aquila est: homo enim rationale est animal, vitulus in sacrificio uactari solet, leo vero fortissimus bestiarum ad nullius pavebit occursum, aquila ad sublimia evolat, et in reverteratos solis radios oculos intendit.

Omnis itaque qui in ratione perfectus est, homo est, et quando semetipsum ab hujusmodi voluptatibus mortificat, vitulus est. Quia vero ipsa sua spontanea mortificatione contra adversa omnia fortitudinem securitatis habet, leo est. Unde scriptum est: *Justus autem, quasi leo confidens absque terrore erit* (Prov. xxviii).

Quia vero sublimiter contemplatur ea quæ cœlestia atque æterna sunt, aquila est. Igitur quoniam justus quisque per rationem homo, per sacrificium mortificationis suæ vitulus, per fortitudinem securitatis leo, per contemplationem vero efficitur aquila, recte per hæc et cætera animalia signari unusquisque perfectus potest. Quod idcirco dicimus, ut ea quæ de quatuor animalibus dicta sunt, pertinere quoque ad perfectorum singulos demonstremus.

Quod autem dicitur gloria Domini sive majestas quæ steterat in templi limine, stetit super cherubim, quæ elevantia alas suas, propheta cernente, exaltata sunt, rotis pariter sequentibus, et stetit in introitu domus Domini Orientalis, ostendit quod paulatim protectio Dei requirit Israel. Primum fuit in templo, deinde stetit in atrio templi, sive limine. Qua recedente de templo, nubes et caligo implevit templi penetralia. Rursumque ipsa gloria sedit super cherubim, et illis stantibus, avolantibus et ad exteriora abeuntibus, secutæ sunt rotæ, et gloria stetit in porta domus Domini Orientalis. Quod cum propheta vidisset: *Ipsum est, inquit, quod vidi subter Dominum Israel, juxta fluvium Chobar. et intellexi, quod cherubim essent.*

Quid enim novi viderat, quod intelligeret esse cherubim, quæ prius non intellexerat. Cherubim, in lingua nostra *scientiæ multitudo*, est notitia sacramentorum Dei, et thronus ejus ac requies. Unde et in Psalmo dicitur: *Qui sedes super cherubim, manifestare* (Psal. lxxix). Semper enim gloria Domini sedet in scientiæ multitudine, et tunc manifestatur, quando cuncta regi providentia demonstrantur; nec fortuito quid fieri, non dicere est quempiam: *Dere- liquit Dominus terram, et Dominus non vidit* (Ezech. viii, ix). Unde et intuitus cherubim et appetitus eorum, est oblivisci præteritorum, et in futura se extendere. Ecce, juxta id quod promisimus, quomodo cherubim quadriga Dei sint ex sanctorum Patrum sententiis ostendimus. Si cui hæc expositio non placeat, quærat aliam, si forte alicubi invenerit meliorem atque congruentiorem.

Omnia, inquit, venerunt scripta manu Domini ad me, ut intelligerem universa opera exemplaris. Tradunt Hebræi exemplar templi et vasorum Moysi in monte monstrati ad Jesum pervenisse; deinde ad Judices, et ad Heli, et ad Samuel, et David, ad ex-

treum ad Salomonem. Unde nunc ait manu a se Domini pervenisse. Aliter manus Domini ipse est Filius Dei, per cujus donum ipse David et omnes cuncti perceperunt quidquid de sanctæ Ecclesiæ structura rite agnoscere et rationabiliter proferre valebant.

CAPUT XXIX.

De benedictione David, qua benedixit Dominum cum omni Israel, immolans victimas Domino, et offerens holocausta: ubi unxerunt Salomonem, filium David, secundo in principem Domino, et Sadoc in pontificem. De eo quod Salomon sedit super solium David, et paravit illi omnis Israel, cui dedit Deus gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex in Israel.

Polliciti sunt itaque principes familiarum, et proceres Israel tribuum, tribuni quoque et centuriones et principes possessionum regis, dederuntque in opera domus Domini auri talenta quinque millia, et solidos decem millia, argenti talenta decem millia, et æris talenta decem et octo millia, ferri quoque centum millia talentorum; et apud quemcunque inventi sunt lapides, dederunt in thesaurum domus Domini per manum Jahiel Gersonitis, et reliqua. Quid est, quod David offerente impensas copiosissimas ad ædificationem domus Dei, principes quoque familiarum, proceres et tribuni, et cæteræ dignitates, de facultatibus suis in idem opus expenderunt dona diversa: nisi quod unusquisque, qui sibi metipsum et eis qui secum sunt bene principari et rite præesse didicerit, præveniente se gratia Dei, quantum ex se ad lucrandum proximos, et opus Dei agendum, per studium bonum ac devotam humilitatem obsequi debet, ut ipse pro viribus in splendore sapientiæ, in verborum nitore, in prædicationis sonoritate, in firmitate fidei, et gemmis diversarum virtutum donum Dei, hoc est, sanctam Ecclesiam ædificare nitatur? Quia juxta Pauli sententiam unusquisque a Domino mercedem accipiet secundum suum laborem. Si quis ædificat super fundamentum Dei, aurum, argentum, lapides pretiosos, mercedem accipiet, ejus opus permanet. Qui autem fragilia construit opera, hoc est, lignum, fenum, stipulam, igne futuri judicii ea exurent, detrimentum patietur (I Cor. iii). Postquam vero Scriptura de oratione David refert, adjungit dicens:

Præcepit autem David universæ Ecclesiæ dicens: Benedicite Domino Deo nostro. Et benedixit omnis Ecclesia Domino Deo patrum suorum, et inclinaverunt se, et adoraverunt Dominum et deinde regem; immolaveruntque victimas Domino, et obtulerunt holocausta die consequenti, tauros mille, et arietes mille, et agnos mille, cum libaninibus suis et universo ritu abundantissime in omnem Israel, et comederunt et biberunt coram Domino in die illo cum grandi lætitia, et unxerunt secundo Salomonem filium David, unxerunt autem eum Domino in principem, et Sadoc in pontificem. Dum David Dominum benediceret, tota Ecclesia ab ipso commonita Dominum benedicebat et adorabat, immolans ei victimas, et offerens holocausta, quia congregatio fidelium scriptis prophetarum admonita, et sanctorum Patrum dictis simul atque

exemplis provocata, laudes et hymnos Deo celebrant, immolando ei piæ confessionis hostias, et sanctæ conversationis cum fructu bonorum operum. Offert holocausta, hoc est, tauros pii laboris, arictes justis regiminis, et agnos veræ simplicitatis atque innocentiae, cum libaminibus utique sacrarum orationum. Quod autem per millenarium numerum prædictorum animalium censura describitur, significat fideles Christi ea intentione oblationes Deo deferre, quatenus per ipsius gratiam æternæ vitæ perfectam beatitudinem consequi mereantur; hocque ipsorum est gaudium, hæc cordis et animæ tota intentio, ut hac spe unusquisque semetipsum confirmet, et ob indigentiam famis futuræ virtutum se operibus replere studeat. Quod autem subjungitur, quia unxerit secundo Salomonem filium David Domino in principem, et Sadoc in pontificem, significat Dominum Salvatorem in regia simul et pontificali dignitate ab omnibus fidelibus sana fide et pia confessione colere pariter et venerari. Nam quia Salomon *pacificus*, et Sadoc *justus* interpretatur, nulli melius quam Redemptori nostro hæc nomina conveniunt, qui est Rex et sacerdos noster. *Ipsæ enim est pax nostra, qui fecit utraque unum* (Ephes. II), justus et justitiam diligens, iudex est vivorum et mortuorum. Hunc ergo verum Pacificum primo unxit omnis fidelis in regem et sacerdotem, cum illum in perceptione sacri baptismatis corde credulo confitebatur verum regem esse et sacerdotem, mediatoremque Dei et hominum, unxit et secundo, cum illum pia doctrina et dona operatione coram aliis prædicat atque collaudat. Unde et sponsa in Cantico canticorum ad sponsum ait: *Unguentum effusum, nomen tuum* (Cant. I), quia coloris fidelium cum valida opinione bonæ operationis ac prædicationis longe lateque nomen ipsius ad multorum perducit notitiam. De quo per Paulum dicitur: *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco* (II Cor. II).

Seditque Salomon super solium Domini in regem pro David patre suo, et cunctis placuit, et paruit illi omnis Israel; sed et universi principes et potentes, et cuncti filii regis David dederunt manum, et subjecti fuerunt Salomoni regi. Omnibus placet veri Salomonis potestas, cum omnes qui sanæ mentis sunt ejus subditi delectantur imperio, universi scilicet principes et potentes et cuncti filii regis David, quia nulla potestas nullaque dignitas hujus sæculi istius

A regis rite spernere valet dominationem, propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctor salutis nostræ (Hebr. II). Unde omnes illi tradunt manus et subjecti erunt servientes et facientes voluntatem ejus. Sequitur:

Magnificavit ergo Dominus Salomonem super omnem Israel, et dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Israel. Quia Pacificus noster magnus est Dominus, et laudabilis nimis, et Rex magnus super omnes deos, nullusque regum ei in toto orbe terrarum adæquari potest: *Quia omnia per ipsum et in ipso creata sunt, et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant* (Col. I); *qui ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia* (Ephes. IV); *cujus regnum regnum est omnium sæculorum, et dominatio ejus in omni generatione et progenie.*

Igitur David, filius Isai, regnavit super universum Israel, et dies, quibus regnavit super Israel, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnavit septem annis, et in Jerusalem annis triginta tribus. Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, et divitiis et gloria. De tempore autem, quo regnavit David, superius, ut reor, satis dictum est. Quod autem dicit, in senectute bona plenum dierum, et divitiis, et gloria, mortuum esse, significat, cum copia virtutum et lucis operibus præsentem vitam finiisse, dignum quiete futura et regno cœlesti.

Nec enim memini me alicubi legisse quemlibet in bona senectute defunctum, qui vitiosam et peccatricem duxit vitam. Abraham enim centum et septuaginta duorum annorum mortuus est in senectute bona, protractæque ætatis, et plenus dierum (Gen. XXV). Isaac consumptus ætate mortuus est, et appositus populo suo, senex, et plenus dierum (Gen. XXXV). Jacob centum quadraginta quatuor annorum defunctus est et appositus ad populum suum (Gen. L). Joseph mortuus est, expletis centum et decem vitæ suæ annis, et conditus est aromatibus (Ibid.). Moyses centum viginti annorum mortuus est, *cujus non caligavit oculus, nec dentes moti sunt* (Deut. XXXIV), sed perfectus vita et moribus cum cæteris patribus æternam spectabat requiem. E contrario vero viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos (Psal. LIV). Infelices autem sunt et inter mortuos spes illorum (Sap. XIII), qui licet (ut ipsis videbatur) duxerunt in bonis dies suos (Job. XXI): verumtamen in puncto ad inferna descendunt, ubi vermis eorum non morietur, nec ignis exstinguetur (Isa. LXVI).

LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

De principio regni Salomonis: quomodo ipse obtulit mille hostias in excelso Gabaon, ubi tunc erat tabernaculum sæderis Domini. De eo quod congregavit Salomon sibi currus et equites atque quadrigas ex diversis provinciis.

(II PAR. I.) *Confortatus est ergo Salomon, filius David, in regno suo, et Dominus Deus suus erat cum*

eo, et magnificavit eum in excelsum. Quid est, quod confortatum dicit Salomonem filium David in regno suo, nisi quod ostendit Salvatorem nostrum, cuius Salomon in nomine et in ædificatione domus Dei tyrum præferebat, firmissimum habere imperium. Qui licet secundum divinitatem sempiternum cum Patre et Spiritu sancto habeat regnum, tamen secundum

dispensationem susceptæ humanitatis tunc dicit eum sic consecratum esse in regno suo, quando per passionem crucis de auctore mortis triumphavit, et regnum cælestis atque terrestre sibi acquisivit (*Col. II*). Unde resurgens a mortuis, apparensque discipulis suis, ait: *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra, et reliqua (Matth. xxviii)*. Et, Dominus, inquit, erat cum eo (*Act. x*), quia Pater semper est cum Filio. Unde ipsa Veritas ait: *Qui me misit mecum est, et non reliquit me solum, quia quæ placita sunt ei facio semper (Joan. viii)*. Hinc et Petrus in Actibus apostolorum ad Judeos ait: *Viri fratres, vos sciitis quod factum est verbum per universam Judæam: incipiens enim a Galilæa post baptismum quod prædicavit Joannes, Jesum a Nazareth quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto et virtute, qui pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam Deus erat cum illo. Quem Deus Pater magnificavit (Act. x)*, hoc est in excelsum exaltavit; et dedit illi nomen, quod est super omne nomen (*Philip. II*).

Præcepitque Salomon universo Israeli, tribunis et centurionibus et ducibus et iudicibus omnis Israël, et principibus familiarum, et abiit cum universa multitudine in excelsum Gabaon, ubi erat tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moyses famulus Dei in solitudine. Arcam autem Dei adduxerat David de Carriathiarim in locum quem præparaverat ei, et ubi fixerat ille, hoc est in Jerusalem. Altare quoque æneum, quod fabricatus fuerat Beseleel filius Uri filii Hur, posuerat coram tabernaculo Domini, et obtulit in eo mille hostias (*Exod. xxxvi, xxxvii, xxxviii, xxxix*). Gabaon, unde Gabaonitæ supplices venerunt ad Jesum (*Jos. ix*), erat olim metropolis et regalis civitas Hebræorum, ceciditque in sortem tribus Benjamin. Fuit autem et ipsa separata Leviticis (*Jos. xviii*), sicut supernis demonstratum est. Unde miror cur Josephus scripserit quod Salomon, in Hebron veniens, in altari æreo, quod fecerat Moyses, sacrificaret Deo, nisi forte ipsam Hebron excelsum Gabaon intelligi voluerit, eo quod David ibi primum regnare cœperit (*Exod. xxxviii*). Interpretatur autem Gabaon sublimitas vel collis patruelis.

Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus, dicens: *Postula quod vis, ut dem tibi. Dixitque Salomon Deo: Tu fecisti cum David patre meo misericordiam magnam, et constituisti me regem pro eo. Nunc ergo, Domine Deus, impleatur sermo tuus, quem pollicitus es David patri meo. Tu enim me fecisti regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est, quam pulvis terræ. Da mihi sapientiam et intelligentiam, ut ingrediar et egrediar coram populo tuo. Quis enim potest hunc populum tuum digne, qui tam grandis est, judicare, et reliqua. Ubi moraliter considerandum est: si Salomon, rex factus in terrestri Jerusalem, non aurum, nec divitias, non substantiam, neque gloriam mundanam a Deo petivit, quanto magis necesse sit rectoribus sanctæ Dei Ecclesiæ, quibus commendata est cura et regimen animarum, ut non*

substantiam terrenam vel divitias mundi quærant, sed sapientiam et scientiam legis Dei atque divitias virtutum appetant, ut possint populum Dei digne judicare, et ingressum ejus ad fidem atque egressum ad speciem æternæ beatitudinis rite ac rationabiliter docendo ei demonstrare.

Venit ergo Salomon ab excelso Gabaon in Jerusalem coram tabernaculo fœderis. Quod dicit: *coram tabernaculo fœderis*, significat arcam Domini, in qua tabulæ testamenti ac pacti Domini, quod pepigit cum Israel, collocatæ erant, maxime cum in superioribus ita scriptum sit: *Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moyses in deserto, et altare holocaustorum eadem tempestate erat in excelso Gabaon, et non prævaluit David ire ad altare, ut ibi obsecraret Dominum; nimio enim fuerat terrore perferritus, videns gladium angeli Domini (I Par. xxi)*. Arca autem Domini, postquam eam introduxit David in domum suam, mansit ibidem, donec constructum est templum, et tunc eam Salomon transtulit in templum Domini.

Et regnavit super Israel, congregavitque sibi currus et equites; et facti sunt ei mille quadringenti currus et 12,000 equitum, et fecit eos esse in urbibus quadrigarum et cum rege in Jerusalem. Urbes quadrigarum dicit oppida sive ædificia ac loca, quæ in terra Judæe sive in Jerusalem erant ædificata ad stationem currum: quod sequentia monstrant, ubi dicitur: *Et cum rege in Jerusalem*. Mystice autem currus et equites David spiritualis significant angelorum hominumque ministeria, quæ quotidie deserviunt Creatori, et ejus in omnibus obediunt voluntati; de quibus in Psalmo scriptum est: *Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium, Dominus in illis (Psal. lxxvii)*. Consuetudo est Scripturæ divinæ, allegorice loqui, ut cum David dicat, aliud velit intelligi. Unde hic currus significatur hominum vincita copulatio, quia ita sanctos charitas vincit, sicut loris et jugis animalia sociantur. Unde et Dominus ait: *Jugum enim meum suave est, et onus meum leve (Matth. xi)*. Sanctorum ergo unanimitas currus est Domini, quia ille velut auriga insidet, et ad voluntatis suæ ministerium salutari lege moderatur. Sed ut istum cursum ostenderet non equis deditum, sed humanis cogitationibus attributum, ait: *Decem millium multiplex*. Quod bene ad innumeros populos, non ad equos, noscitur pertinere. Subjunct: *Millia lætantium*, quod utique de fidelibus debet intelligi. Et ut ostenderetur lætitiæ plenitudo, ait: *Dominus in illis*, qui magnæ exultationis est cumulus, et bonorum omnium dulcedo. Sed quia mille quadringentos currus et duodecim millia equitum Scriptura dicit esse Salomonis, quid per quadringentarium numerum, ubi quadragies deni numerantur, nisi tempora legis prisæ designantur? Quia et Moyses illam accepturus, 40 diebus jejunavit, et populus Israeliticus, qui per eam instruebatur, 40 annis in eremo mansit (*Exod. xxiv*). Et quid per duodecimum numerum, nisi tempus gratiæ Christi, osten-

ditur, in quo apostolica doctrina populum Novi Testamenti edocendo nutrit? Bene quoque per quadragenarium et duodenarium numerum currus et equites Salomonis numerantur, quia per utrumque Testamentum sancti viri, sacris litteris eruditi, sessioni Dei habiles efficiuntur, quibus ille presidens secundum voluntatem suam nos regendo ducit ac gubernat.

Adducebantur autem ei et equi de Aegypto, et de Coa a negotiatoribus regis, qui ibant et emebant pretio quadrigam equorum saccentis argenteis, et equum centum quinquaginta, similiter de universis regnis Syria emptio celebrabatur. Coam ergo alii dicunt insulam esse unam de Cycladibus; Hebraei vero dicunt, hoc nomen congregationem significare. Adducebantur autem Salomoni equi de Aegypto et de Coa a negotiatoribus regis, cum per negotiatores spirituales, hoc est, doctores sanctos de gentibus homines rationabiles intellectu atque actu strenui ad fidem Christi convertuntur, sessionique divinae digne conversando habiles efficiuntur. Unde equorum quadrigam pretio sexcentorum argenteorum emptam dicit, et equum similiter centum quinquaginta, quia divinorum testamentorum venustissima locutione ad cognoscendam fidei veritatem, praedicatoribus sanctis laborantibus, in usum regis caelestis homines perducuntur. Sexcenti ergo numerus, ubi sexagesimi enumerantur, perfectionem evangelicae doctrinae significat, qua perfectio totius legis veraciter constat, praecipue cum Redemptor noster sexta die passus pro salute humani generis omnia quae de se in lege et prophetis scripta sunt complexit. Unde ipse in cruce pendens, quando offerebatur ei acetum in spongia hyssopo circumpositum, cum accepisset potum, dicit: *Consummatum est, et inclinato capite tradidit spiritum* (Joan. xix). Centum vero quinquaginta, ubi ter quinquageni consistunt, Veteris Testamenti sanctionem propter Pentecosten ac jubileum et propter illam triplicem distinctionem Scripturae Veteris Testamenti (quam Salvator in Evangelio fecit, dicens: *Quoniam necesse est impleri omnia, quae scripta sunt in lege Moysis, et prophetis et psalmis de me* [Luc. xxiv]) manifeste designat. De diversis ergo gentilibus quadrigae et equi spirituales vero Salomoni adhibentur, quia ex omni natione, quae sub caelo est, Ecclesia ejus congregatur. Unde, iuxta Psalmistae vocem, *adorabunt eum omnes reges terrae, omnes gentes servient ei. Reges Tharsis et insulae munera offerent, reges Arabum et Sabae dona adducent* (Psal. lxxi).

CAPUT II.

De eo, quod Salomon elegit operarios domus Dei, et misit ad Hiram regem Tyri, postulans ab eo auxilium, cui ille postulata voluntarie concessit. De numero proselytorum qui ad opera domus Dei ordinabantur.

Decrevit autem Salomon aedificare domum nomini Domini, et palatium sibi. Et numeravit 70,000 viro- rum portan. ium humeris, et 70,000 qui caderent la-

*pides in montibus praepositosque eorum 5,600. Domus Dei, quam aedificavit rex Salomon in Jerusalem, in figuram facta est sanctae universalis Ecclesiae, quae a primo electo usque ad ultimum qui in fine mundi nasciturus est, quotidie per gratiam regis pacifici (sui videlicet redemptoris) aedificatur: quae partim adhuc peregrinatur ab illo in terris, partim, evasis peregrinandi aërumnis, cum illo jam regnat in caelis; ubi, peractio ultimo iudicio, tota est regnatura cum illo (I Cor. xv). Ad hanc domum pertinent electi angeli, quorum nobis similitudo in futura vita promittitur, dicente Domino: *Illi autem, qui digni habebuntur saeculo illo et resurrectione ex mortuis, neque nubunt neque ducunt uxores: neque enim ultra mori poterunt. Aequales enim angelis sunt, et filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis* (Luc. xx). Ad hanc ipse pertinet Mediator Dei et hominum, Christus Jesus, ipso attestante, cum ait: *Solvite templum hoc et in tribus diebus excitabo illud* (Joan. ii). Quod exponens evangelista subjunxit: *Hoc autem dicebat de templo corporis sui.* Dicit et Apostolus de nobis (I Cor. i. i). *Nescitis, quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis?* Si ergo ille templum Dei per assumptam humanitatem factus est, et nos templum Dei per inhabitantem Spiritum ejus in nobis effici-mur, constat utique quia figuram omnium nostrum, et ipsius videlicet Domini, et membrorum ejus, quae nos sumus, templum illud materiale tenuit, sed ipsius, tanquam lapidis angularis, singulariter electi et pretiosi, in fundamento fundati; nostri autem, tanquam lapidum vivorum, superaedificatorum super fundamentum apostolorum et prophetarum, hoc est, super ipsum Dominum (Ephes. ii; I Petr. ii). Designat eandem domum Dei spiritualem et tabernaculum quondam factum in eremo per Moysen. Verum quia illa domus in itinere quo ad terram repromissionis veniebatur, haec autem aedificabatur in ipsa terra repromissionis, et in civitate Jerusalem, illa ut de loco ad locum crebro Levitarum ministerio portata, tandem in terram promissae hereditatis induceretur, haec ut mox in patria ipsa et civitate constructa inviolabili semper fundamento consisteret, donec inditum sibi figurarum caelestium munus impleat (Exod. xxxvi, xxxvii, xxxviii, xxxix), potest in illa praesentis Ecclesiae labor et exilium, in hac futura requies et beatitudo figurari. Vel certe quia illa a solis filiis Israel, haec a proselytis etiam et gentilibus facta est, possunt in illa principaliter patres Veteris Testamenti, et antiquus ille Dei apostolus, in hac autem congregata de gentibus Ecclesia figuraliter exprimi; quamvis aedificium utriusque domus enucleatius spirituali sensu excussum, et labores praesentis Ecclesiae quotidianos, et praemia in futuro perennia, gaudiaque regni caelestis, et electionem primae de Israel Ecclesiae, et salutem omnium gentium in Christo, multimodis ostendatur insinuare figuris.*

Quod autem Salomonem decrevisse dicitur aedificare domum nomini Domini, et palatium sibi, ad

eundem sensum pertinet, quia sancta Dei Ecclesia domus Dei est, quam ille perpetualiter inhabitat, et palatium cœlestis regis, ubi ipse gloriæ suæ magnitudinem universis gentibus ostendit. Operarii autem veri Salomonis quique sunt electi, qui vel recte credendo ac bene operando semetipsos habiles ædificio Dei faciunt, vel alios docendo ad futuram templi Dei gloriam præparant. Quid autem significet septuagesimus et octogesimus, necnon et sexcentismus atque tertius numerus, in sequentibus dicemus.

Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens : Sicut ejisti cum David patre meo, et misisti ei ligna cedrina, ut ædificaret sibi domum, in qua habitavit, sic fac mecum, ut ædificem domum Domini Dei mei, ut consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, et sumiganda aromata, et ad propositionem panum sempiternam, et ad holocaustomata mane et vespere, sabbatis quoque et Neomeniis et solemnitatibus Domini Dei nostri in sempiternum, quæ mandata sunt Israel, et reliqua. Narrat autem Regum historia (III Reg. v), quod Salomon ædificaturus domum Domino, quæsierit auxilium ab Hiram rege Tyri, qui erat amicus David omni tempore, et cum ipso quoque Salomone, postquam regno potitus est, pacem habere jam cœperit, promptumque mox ad adjuvandum se in omnibus ejus invenerit animum, ita ut artifices illi, et ligna et aurum, prout opus habebat, dederit : cujus beneficii gratia Salomon ei per annos singulos plurimos tritici et olei choros in cibum domui ejus dabat. Nulli autem dubium quin Salomon, qui interpretatur *pacificus*, et ipso nomine et serenissimo regni sui statu illum significet de quo dixit Isaias : *Multiplacabitur ejus imperium, et pacis non erit finis (Isa. ix)*. Hiram vero, qui Latine dicitur *vivens excelse*, credentes ex gentibus et vita simul cum fide gloriosos figuratiter exprimit. Neque aliquid prohibet quin Hiram, quia rex erat, regalique patientia Salomonem in ædificio domus Domini juvabat, conversos ad fidem ipsos rerum Dominos typice denuntiet, quorum ope constat Ecclesiam sæpius ad vitam nobiliter augmentatam ac contra hæreticos schismaticos et paganos principalibus erectam esse decretis. Petiit ergo Salomon in opere templi auxilium ab Hiram, quia cum veniens in carne Dominus dilectam sibi domum, videlicet Ecclesiam, ædificare disponeret, non de Judæis tantummodo, verum et de gentibus adjutores operis elegit. Nam de utroque populo ministros sermonis assumpsit. Misit Hiram Salomoni præcisa de Libano ligna cedrina et abiegna, quæ in domum Domini ponerentur, quia conversa gentilitas misit ad Dominum viros quondam ad sæculum claros, sed securi dominicæ præparationis de monte suæ superbicæ jam dejectos et humiliatos, qui ad normam evangelicæ veritatis instituti in ædificio Ecclesiæ pro suo quisque merito vel tempore collocaretur. Misit etiam artifices, quia conversos ad veram sapientiam philosophos, qui gratia eruditionis populis quoque re-

gendis jure præponerentur, Domino gentilitas obtulit : qualis fuit ipsis apostolorum temporibus Dionysius Areopagita, qualis deinceps doctor suavissimus atque fortissimus martyr Cyprianus, alique quamplurimi. Misit et aurum, quod in eadem pene significatione accipitur, quia nimirum viros sapientia et ingenio præclaros ostendit. Pro quibus cunctis oblationibus gentilitas a Domino dona expectat gratiæ cœlestis, triticum videlicet verbum Dei, et oleum charitatis atque unctionis et illuminationis Spiritus sancti. Convenit autem apte rebus Ecclesiæ, quod, auxilium operis sancti efflagitans, ait ad Hiram Salomon :

Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noverit operari in auro et argento, ære et ferro, purpura, cocchino et hyacintho, et qui sciat sculperæ cœlata cum his artificibus quos mecum habeo in Judæa et Jerusalem quos præparavit David pater meus. Sed et ligna cedrina mitte mihi, arceuthina, et pinea de Libano. Scio enim, quod servi tui noverint cædere ligna de Libano. Et erunt servi mei cum servis tuis, ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim, quam cupio ædificare, magna est nimis et inclyta. Præterea operariis qui cæsuri sunt ligna servis tuis dabo in cibaria, tritici coros viginti millia, et hordei totidem coros, olei quoque sata viginti millia, et reliq. Servi quippe Hiram, qui præcedebant Salomoni cedros de Libano, doctores sunt electi de gentibus, quorum officii est eos qui in hoc mundo rebus et gloria lætantur, a superbicæ fastu corrigendo sternere, adque obsequium sui Redemptoris eorum vota transferre. Cum quibus videlicet servis erant et servi Salomonis, ac pariter memorato instabant operi, quia primi doctores ex gentibus necesse habebant ipsorum apostolorum, qui a Domino didicerant, eruditione in verbo fidei institui, ne, si absque magistris docere inciperent, magistri existerent erroris. Idcirco etenim Salomon servos Hiram cædere sibi voluit ligna de Libano, quia doctiores erant servis suis ad cædendum. Sed idcirco etiam servos suos simul adesse voluit, ut ostenderent cædentibus cujus mensuræ ligna fieri deberent. Cujus rei figura in promptu est, quia nimirum apostoli certius verbum Evangelii, quod a Domino audiere, noverunt. Sed gentiles ab errore conversi, atque ad veritatem Evangelii transformati, melius ipsos gentium errores noverant, et quo certius noverant, eo artificiosius hos expugnare atque evacuare didicerunt.

Dixit autem Hiram rex Tyri per litteras quas miserat Salomoni : Quia dilexit Dominus populum suum, ideo te regnare fecit super eum, et addidit dicens : Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit cælum et terram, qui dedit David regi filium sapientem et eruditum, et sensatum atque prudentem, ut ædificaret domum Domino, et palatium sibi. Misit ergo tibi virum prudentem, et scientissimum fabrum, Hiram [Heb., Abif] patrem meum, filium mulieris de filiabus Dan, cujus pater Tyrius fuit, qui noverit operari in auro, et argento, et ære, et ferro, et marmore et lignis in

purpura quoque et hyacintho, et bysso, et coccino, et qui sciat cœlare omnem sculpturam, et adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est, cum artificibus tuis, et cum artificibus Domini mei David patris tui, et reliq. Quod ergo dicit Hiram per litteras suas ad Salomonem: *Misi tibi virum prudentem, et scientissimum fabrum, patrem meum, Hiram, filium mulieris de filiabus Dan, cujus pater Tyrius fuit, ostendit eum ex progenie esse Salomith de tribu Dan, de quo in libro Numerorum scriptum reperitur (Num. xxxiv). Patrem vero ejus tradunt Hebræi fuisse Hebræum de progenie Ooliab de tribu Dan, qui in eremo cum Beseleel operatus est (Exod. xxxvi). Quod vero eum Tyrium vocat, aiunt Hebræi hoc translatione factum fuisse. Zochri enim lingua eorum plasmatio intelligitur. Tyrus enim, quem illi Ozor vocant, in quibusdam locis angustia, in quibusdam plasmatus intelligi solet. Idcirco vocat Hiram patrem suum, quia ad eum de terra Israel ad peregrinandum profectus docuit illum timorem Domini, et adduxit ad cognitionem Dei. Mystice autem Hiram significat doctores ex gentibus, quos misit gentilitas ad Ecclesiam. Isti norunt operari in auro, et argento, et ære, et ferro, et lignis, et marmore, in purpura quoque, et hyacintho, et bysso, et coccino. Aurum significat sapientiæ claritatem, argentum eloquii nitorem, æs prædicationis sonoritatem, ferrum fidei firmitatem, marmor virtutum decorem, ligna bonorum operum viriditatem, purpura per martyrium sanguinis effusionem, hyacinthus cœlestem conversationem, byssus corporis castitatem, coccinus charitatis plenitudinem. In his omnibus Hiram spiritalis scit operari, quia in Ecclesia Dei in singulis his speciebus novit strenuus et utilis fieri, quatenus omnis virtus domus Dei condigno splendore coram oculis hominum ad instructionem eorum fulgeat, et bonæ voluntatis odore ante conspectum divinitatis acceptabilis fiat. Quod autem dicit Hiram ad Salomonem: *Nos autem cædemus ligna de Libano, quod necessarium habueris, et applicabimus ea ratibus per mare in Joppen, tuum erit transferre ea in Hierusalem*, significat quod gentes, audita fama Evangelii, diversas hominum personas cum credulitate transmittunt ad baptismatis perceptionem. Solius tamen est veri Pacifici, nostri videlicet Redemptoris, ut abluendo peccata per sacramenta cœlestia, unitati illos sanctæ inserat Ecclesiæ. Unde Joannes in Evangelio ait: *Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi et testimonium perhibui quia hic est Filius Dei (Joan. 1).**

Numeravit ergo Salomon rex omnes viros proselytos, qui erant in terra Israel, post dinumerationem quam dinumeravit David pater ejus, et inventi sunt centum quinquaginta millia, et tria millia, sexcenti; fecitque ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portarent, et octuaginta millia qui lapides in montibus cæderent, tria autem millia et sexcentos præpositos ope-

rum populi. Proselyti autem vocabantur Græce qui, ex aliis nationibus progeniti, in fidem et consortium populi Dei, accepta circumcissione, transierunt. Fuerunt itaque operarii domus Domini de filiis Israel, fuerunt de proselytis, fuerunt de gentibus. De filiis videlicet Israel illi triginta millia qui ad præcidendas de Libano cedros missi sunt, sicut in libro Regum narratur (*III Reg. v*); de gentibus Hiram et servi ejus, qui cum servis Salomonis ligna cædebant de Libano. Omne ergo hominum genus, per quos ædificanda erat Ecclesia, in ædificio templi præcessit. Judæi namque proselyti et gentiles conversi ad veritatem Evangelii unam eandemque Christi Ecclesiam sive recte vivendo, sive etiam docendo construunt. Fuerunt itaque Salomoni septuaginta millia eorum, qui onera portabant, et octuaginta millia latomorum in monte, absque præpositis, qui præerant singulis operibus, numero trium millium trecentorum, ut in Regum scriptum est (*Ibid.*), præcipientium populo, et his qui faciebant opus. Latomos dicit lapidum cæsores. Idem autem lapidum cæsores quod et lignorum cæsores figurate designant, hoc est, sanctos prædicatores, qui mentes insipientium dolabra verbi Dei exercent, eosque ab ea in qua nati sunt tortitudine ac deformitate transmutare contendunt, ac regulariter institutos unitati fidelium, ædificio videlicet domus Dei, aptos reddere curant. Quod autem et ligna et lapides in monte cæduntur, ac cæsa ac præparata utraque materies ad montem domus Domini transfertur, patet sensus, quod omnes in monte superbix nati sumus, quia de prævaricatione primi hominis, quam superbia fecit, originem carnis traximus. Quotquot autem gratia Dei præordinati sumus ad vitam, excidimus catechizando, et sacramenta fidei percipiendo, de monte superbix, et in montem domus Domini transferimur, quia eruti de potestate tenebrarum ad arcem virtutum, quæ est in unitate sanctæ Ecclesiæ, pervenimus. Notandum autem, quod iidem operarii ita erant distributi, ut pars in monte lapides cæderent, pars item onera portarent. Diversa namque sunt dona Spiritus; et quidam majorem dicendi ac protervos arguendi constantiam habent; quidam interiores ad consolandos pusillanimes et infirmos sublevandos existunt; quidam utriusque virtutis munere præditi ad opus domus Domini conveniunt, quales fieri voluit eos quibus Apostolus loquitur dicens: *Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes (I Thess. v)*. Præpositi autem, qui præerant singulis operibus, ipsi sunt sacræ conditores Scripturæ, quorum magisterio in omnibus erudimur, quomodo inscios docere et contemptores corripere, quomodo nos invicem onera nostra portare, ut impleamus legem Christi, conveniat (*Gal. vi*). Recte præfati operarii 70,000, et 80,000 perhibentur: septuaginta videlicet propter sabbatismum animarum, septimus enim dies in sabbatum, id est, requiem, consecratus est; octoginta propter spem resurrectionis, quæ

octava die, id est, per sabbatum in Domino præcessit, et in nobis quoque octava die simul et octava ætate speratur. Præpositi autem erant tria millia trecenti propter fidem nimirum sanctæ Trinitatis, quam sancta nobis eloquia prædicant. Quod vero in presentis libri historia, hoc est, Paralipomenon, pro tribus millibus trecentis præpositis, qui in historia Regum adnumerantur (*III Reg. v*), tria millia sexcenti sunt scripti, ad eandem prorsus sublimium virorum perfectionem respicit. Nam quia in senario numero Dominus mundi ornatum complevit, recte in eo perfecta bonorum solent opera figurari. Et quia sancta Scriptura cum fide veritatis opera justitiæ docet habenda, recte præpositi operum templi tria millia et sexcenti fuisse perhibentur.

CAPUT III.

De ædificio domus Dei, et longitudine ac latitudine atque altitudine. Quod domum majorem textit tabulis ligneis, et desuper laminis aureis adornavit, sculpsitque illam variis picturis. De pavimento domus Dei, quod marmore pretiosissimo stravit. De sancto sanctorum et factura cherubim in illo. De velo quod oppansum erat coram arca Domini, et sancta sanctorum a sanctuario dividebat. De duabus columnis ex eis quas finxit Salomon, et posuit in vestibulo templi.

Et cœpit Salomon ædificare domum Domini in Jerusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat David patri ejus in loco quem præparaverat David in area Ornan Jebusæi (*II Reg. xxiv*; *I Chron. xxi*). Ædificabatur ergo domus Domini in Jerusalem, hoc est in visione pacis, quia dilatata totum per orbem Ecclesia in una eademque fide, et veritatis catholicæ societate consistit. Namque in scissura mentium Deus non est, sed Factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion (*Psal. lxxv*). Ædificatur in monte, videlicet in ipso Domino Salvatore, de quo Isaias ait: *Et erit in novissimis diebus præparatus mons Domini in vertice montium (Isai. ii)*. Et ipse de se in Evangelio: *Non potest, inquit, civitas abscondi supra montem posita (Matth. v)*. Ipse est enim mons montium, qui de terra quidem per originem assumptæ carnis ortus est, sed omnium terrigenarum potentiam ac sanctitatem singularis culmine dignitatis transcendit. In quo nimirum monte civitas sive domus Domini constructa est, quia si non in illo radicem figat spes et fides nostra, nulla est. Et recte mons Moria, id est, visionis vocatur, quia electos suos, quos ad æternam suæ claritatis visionem conservat, in hac interim vita laborantes videre et adjuvare dignatur. Qui demonstratus fuerat David patri ejus. Ostensus namque erat David, sicut cæteris prophetis, venturus in carne Dominus. Bene idem locus in area erat Ornan Jebusæi, quia et Ecclesia aræ solet vocabulo designari, dicente Joanne de Domino: *Cujus ventilabrum in manu sua, et permundabit arcam suam (Matth. iii)*. Ornan, qui interpretatur illuminatus, et erat natione Jebusæus, natione quidem gentiles significat, nomen autem eosdem illustrandos a Domino atque in filios Ecclesiæ commutandos ostendit, quibus merito dicat

Apostolus: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (Ephes. v)*. Jebus eadem est civitas quæ est Jerusalem, sicut supra ostensum est. Et Jebus quidem interpretatur *conculcata*, Jerusalem autem *visio pacis*. In qua quandiu Ornan gentis regnabat, Jebus dicta est; cum vero in ea David locum holocausti emeret, cum Salomon templum in ea Domino ædificaret, non jam Jebus, sed Jerusalem vocata est, quia nimirum gentilitas quandiu divini cultus nescia perdurabat, conculcabatur et illudebatur ab immundis spiritibus, ad simulacra muta, prout ducebatur, sequens; cum vero illam gratia sui conditoris respexit, continuo pacis in se et lo cum invenit et nomen.

Cœpit autem ædificare mense secundo, anno quarto B regni sui. In libro vero Regum de hoc ita scriptum est: *Factum est ergo quadragesimo et octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio, ipse est mensis secundus regis Salomonis super Israel (III Reg. vi)*. Ordo et sensus est: In anno quarto regis Salomonis super Israel, mense Zio, ipse est mensis secundus. Mensem autem secundum ipse Maium dicit. Namque apostolis, quo Pascha celebratur, principium mensium erat in mensibus anni. Ex quo manifeste claret quia mox, peracto Pascha, cœpit ædificare domum Domino; et consecratur mystica solemnitate populus, quia manum ad mysticum opus misit. Fit autem in Regum commemoratio egressionis ex Ægypto, quando tabernaculum ædificari cœptum est C *Ibid.*), ut admoneatur lector quot annorum tempus inter ædificationem utriusque domus transierit, et huic quoque summæ temporis sacramentum inesse speciale cognoscat. Permansit autem cultus et religio tabernaculi annos quadragesimos et octoginta, ac sic templum ædificari incipit. Quod autem quarto anno regis Salomonis ædificari cœpta est domus Domini, potest eo referri mystice, quod post expletam dispensationem Dominicæ Incarnationis, quæ in quatuor Evangelii libris scripta est, misso de cœlis Spiritu sancto, Ecclesiæ structura cœperit (*Act. ii*). Et quod mense secundo cœpta est, potest ad electionem gentium referri, quæ secundo loco post Israel ædificationem in se sui suscipere Creatoris. Unde et secundus mensis in lege concessus est ad faciendum Pascha his qui immundi super anima, vel in via procul positi, ad faciendum in primo mense Pascha occurrere nequirent (*Num. ix*). Ubi nos aperitissime designati sumus, qui immundi super morte animæ nostræ, et procul adhuc positi a populo Dei non potuimus primum Pascha facere, quod in carne et sanguine Redemptoris nostri, a quo quæsitum et mundati sumus, actum est.

Et hæc sunt fundamenta quæ jecit Salomon, ut ædificaret domum Domini, longitudinis cubitos in mensura prima 60, latitudinis cubitos 20. Porticus vero ante frontem, quæ tendebatur in longum juxta mensuram latitudinis cubitos 20; porro altitudo 120 cubitorum erat. Denique in libro Regum de mensura

istius domus ita scriptum est: *Domus autem quam edificabat Salomon Domino habebat 60 cubitos in longitudine, et 20 cubitos in latitudine, et 30 cubitos in altitudine (III Reg. vi)*. Longitudo domus longanimitatem designat sanctæ Ecclesiæ, quam in exilio peregrinationis hujus patitur atque tolerat, donec ad patriam, quam expectat, perveniat. Latitudo insinuat charitatem, qua dilatato sinu mentis non solum amicos in Deo, sed et inimicos diligere gaudet per Deum (*Math. v*), donec veniat tempus quando sive ad pacem suam conversis, sive functus omnibus extinctis inimicis, cum solis gaudeat amicis in Deo. Altitudo spem denuntiat futuræ retributionis, cujus intuitu libenter infima quæque, sive quæ demulcent, seu quæ adversantur, contemnit, usque dum, utrisque transcendens, sola mereatur *ridere bona Domini in terra viventium (Psal. xxvi)*. Ubi notandum quod 30 cubiti altitudinis non usque ad tectum templi, sed usque ad cœnaculum inferius pertingebant. Namque in libro præsentis Paralipomenon aperte scriptum est quod altitudo 120 cubitorum erat. Notandum sane quod 30 cubiti altitudinis, de quibus in Regum legitur (*III Reg. vi*) usque ad medium cœnaculum pertingebant. Deinde alii 30 cubiti usque ad tertium cœnaculum addebantur, quousque portæ, quæ erant circa templum ab Austro et Aquilone et Occasu, ad tectum perveniebant, ut Josepho narrante didicimus. Deinde usque ad supremum templi tectum alii 60 cubiti numerabantur, et sic tota altitudo domus juxta librum Paralipomenon in 120 cubitis consummata est. Porticus quoque, quæ erat ante frontem templi ad Orientem, juxta fidem præfati voluminis, eandem cubitorum summam in altitudine habebat, qui videlicet liber illas, de quibus prædiximus, porticus circa templum *cellaria* vocat et *cubicula*. Unde in priore libro ita scriptum est: *Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus templi, et cellariorum et cœnaculi et cubiculorum in adytis, et domus propitiationis (I Par. xxviii)*. Ubi et exteriorum domorum, quæ erant extra atrium sacerdotum in circuitu templi, fecit mentionem, cum protinus adjunxerit: *Necnon et omnium quæ cogitaverat atriorum et exedarum per circuitum in thesauros domus Domini, et in thesauros sanctorum*. Quod autem omnis altitudo templi 120 fuit cubitorum, ad idem sacramentum respicit: quod et primitiva in Hierosolymis Ecclesia post passionem, resurrectionem et ascensionem Domini in cœlos, in hoc numero virorum gratiam Spiritus sancti accepit. Quindecim namque, qui ex septem et octo constant, solent nonnunquam ad significationem referri vite futuræ, quæ nunc in sabbatismo geritur animarum fidelium, perficietur autem in fine sæculi, resurrectione corporum immortalium. Ipsa autem quindecim in trigoribus ducta, id est, cum omnibus suis partibus annumerata, 120 efficiunt. Quapropter apertè numero centenario et vicenario magna electorum beatitudo in futura vita designatur. Apte hic ter-

PATROL. CIX.

tiuum domus Domini cœnaculum consummatur, quia post præsentis fidelium labores, post acceptam in futuro requiem animarum, plena totius Ecclesiæ felicitas in resurrectionis gloria complebitur.

Domum quoque majorem texit tabulis ligneis cypressinis, et laminas auri obrizi affixit per totum. Domum majorem, ipsum templum, quod erat pro foribus oraculi, dicit. Nam tripartita fuit distinctio ipsius fabricæ: hoc est, porticus ante templum, et ipsum templum (in quo altare thymiamatis, et mensarum panum propositionis, et candelabrum luminis posita erant), et oraculum, hoc est, sanctum sanctorum, ubi arca testamenti, et cherubim post velum collocata erant. Quæ omnia secundum spiritalem significationem ita distingui possunt, ut dicamus porticum, quæ erat ante templum, antiquorum figuram gestare fidelium, ipsum vero templum eorum qui post incarnationis Dominicæ tempus in mundum venerunt, porro domum interiorum regni cœlestis gaudia, quæ utrisque justis dantur, figurare. Notandum ergo quod ipsius domus parietes lapidibus pretiosius fuerunt facti, operitque liberiaculis cypressinis sive cedrinis, et insuper laminis aureis vestiebantur. Unde in Regum scriptum est: *Et cedro omnis domus vestiebatur, habens ornaturas suas et juncturas sabrefactas et cœlaturas eminentes (III Reg. vi)*. Lapidis parietis sive pavimenti, et tabulæ et aurum, sanctorum in Ecclesia vitam omnia designant; sed ea utique distinctione, cum pariter ponuntur, ut lapides vivi sint sancti, fortitudine fidei in unam eandemque regulam sibimet agglutinati; tabulæ cedrinæ sive cypressinæ sint sancti, latitudine variarum virtutum secundum donationem Spiritus sancti in una eademque fide sibimet alterutrum connexi; auri laminæ sint sancti supereminentem scientiæ charitatem habentes, hocque fulgore gratissimo ad invicem congaudentes. Quæ tria beatus Apostolus una scientia complexus est, dicens: *Nam in Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur (Gal. v)*. Fidei namque invictæ lapis figuram tenuit; cedrus sive cypressus, actionis odoriferæ; aurum, transcendentis omnia dilectionis.

Sculpsitque in ea palmas et quasi catenulas se invicem complectentes. Sculptura palmarum descriptio est virtutum, per quas victoria vera adipiscitur, et remuneratio futura cœli promeretur. Catenulæ ergo invicem se complectentes ipsa sunt officia charitatis, quibus ad invicem fraternitas sancta copulatur, atque in unam Christi domum toto terrarum orbe componitur. Quæ etiam domus, juxta id quod in Regum scriptum est (*III Reg. vi*), habet cœlaturas eminentes, cum opera virtutum sancti nequaquam ocula tegunt, sed manifesta expressione foris omnibus, quales sint ipsi, quid agant in exemplum vivendi proferunt.

Stravit quoque pavementum templi pretiosissimo marmore decore multo. In Regum vero de pavimento domus Dei ita scriptum est: *Attexit pavementum ta-*

tabulis abiegnis (III Reg. vi). Unde patet, quia tabulas abiegnas, quibus pavementum tegetet, nequaquam in terra posuit, sed primo illud marmore prætexit, ac deinde tabulas marmori superposuit, ac tertium his duobus auri vestitum superaddidit, ut in sequentibus legitur. Sicut autem latitudo parietis in altum exurgens, atque usque ad laquearia perveniens, profectus virtutum, quibus electi ad regnum cœlestis perveniunt, vel certe ipsos electorum choros sibi met per tempora variantia succedentes significat; ita æqualitas pavimenti concordem eorundem humilitatem, qua in temporalis hac vita positi socialiter invicem, charitate dictante, conversantur, non immerito demonstrat. Quod videlicet pavementum pretiosissimo erat marmore stratum decore multo, idemque marmor mox tabulis tectum abiegnis, quia nimirum vita justorum primo fidei firmitate præmunienda in corde, ac deinde spiritalium virtutum latitudine est adornanda in opere. Alioquin quid utilitatis habebat decor marmoris pretiosissimi, lignorum tabulis obtectus, si non mysticum aliquid tacite significabat, ac bonorum plenitudinem operum fortitudine fidei intemperatæ suffulciendam esse docebat? Abies vero propter altitudinem sui, et robur diu durabile, mentem electorum infirma quoque desideria spernentem, et cœlestium contemplationi semper intentam, virtute quoque patientiæ singulariter excellentem non incongrue demonstrat. Auri autem laminæ, quæ marmori aut tabulis sunt abiegnis superpositæ, ipsa est latitudo charitatis de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta (I Tim. i). Quia sicut aurum aliis pretiosius est metallis, ita charitas cæteris eximior virtutibus in templo Dei singulari luce resulget. De quo consequenter subjungitur:

Porro aurum erat probatissimum, de cujus laminis textit domum, et trabes ejus et postes, et parietes, et ostia. Parietes templi Salomon auro textit, cum Redemptor cæcum filium lumine sapientiæ atque charitatis illustravit; et trabes, cum sanctos doctores eodem sapientiæ lumine atque contemplationis et dilectionis honore præcipue sublimavit. Textit postes et ostia, cum adytum fidei, ipso Domino pendente qua veritate reluceat, omnibus in Ecclesiam intrantibus ostendit. Ostium ergo templi Dominus est, quia nemo venit ad Patrem, nisi per ipsum (Joan. vii). Et sicut alibi dicit: *Ego sum ostium; per me si quis introierit, salvabitur, et ingredietur, et egredietur, et pascua inveniet (Joan. x).*

Et cœlavit cherubim in parietibus. Hoc est, angelicam conversationem formavit in hominum moribus, ut sicut ab angelis sibi laudabiliter servitur in cœlis, ita et ab hominibus devote sibi serviatur in terris.

Fecit quoque domum sancti sanctorum, longitudinem, juxta latitudinem domus, cubitorum viginti, et latitudinem similiter viginti cubitorum, et laminis aureis textit eam, quasi talentis sexcentis. Hinc quoque in Regum ita scriptum est: *Porro oraculum habebat 20 cubitos longitudinis, et 20 cubitos latitudinis, et 20 cubitos altitudinis (III Reg. vi).* Oraculum

namque vocatur ipsa domus, quæ et *sancta sanctorum* dicitur, quia vel divina hominibus, vel evangelica allocutio cum secretorum quoque revelationum mysterio conceditur. Unde bene oraculum in adytis, hoc est, in interiori domo factum est; quia in superna patria et angelorum nobis visio atque allocutio, et ipsa Dei præsentia revelabitur. Quod dicit 20 cubitos altitudinis, parietem significat cedrinum, qui oraculum, id est, sancta sanctorum ab æde exteriori segregabat. Oraculum vero, ubi erat arca, habebat vicenos cubitos in longitudine et latitudine et altitudine, id est, per quadrum, quia in superna illa patria, ubi regem Christum in decore suo vident oculi sanctorum, sola visio charitatis divinæ ac fraternæ per omnia fulget. Quod sequentibus quoque verbis astruitur, cum dicitur: *Et laminis aureis textit eam.* Quod est aperte dicere, quia supernæ munia charitatis implevit. Quod autem subjicitur, *quasi talentis sexcentis*, in *talenti* nomine, quo perfectio ponderis demonstratur, ipsius charitatis perfecti (sicut et in *sexcentis*) insinuat, ubi centenarius numerus per senarium multiplicatus constat.

Sed et clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi siclos quinquagenos appenderent; cœnaculaque textit auro. Quinquagenario namque numero solet in Scripturis remissio peccatorum, et gratia Spiritus sancti, et requies æterna figurari. Et quinquagenorum erant siclorum clavi singuli, quibus laminæ auri affigebantur in parietibus domus Domini, quia nimirum verba cœlestia, quibus in amore bonorum operum proficimus et conservamur, veniam nobis promittunt peccatorum per gratiam Spiritus sancti, et sabbatismum in futuro pollicentur æternum (Isai. lxxvi). Et hi quidem sunt clavi dilectionis. Sunt vero alii clavi timoris, quibus incipientes quique, et necdum ad perfectionem venientes, illecebras vitiorum carnaliumque voluptatum mortificant, illis videlicet sermonibus veritatis confixi, quorum institutione *carnem nostram crucifigere cum vitiis et concupiscentiis* edocemur (Gal. v). Quos habere desiderabat Propheta, cum ait: *Confige clavis a timore tuo carnes meas; a iudicis enim tuis timui (Psal. cxviii).* Qui rursus ad perfectiora perveniens dicit de clavo dilectionis: *Mihi autem adhærere Deo bonum est (Psal. lxxii).* Quod autem cœnacula quoque tecta sint auro, ad eundem sensum respicit. Sicut enim interior domus, sancta sanctorum, ubi erat arca, internam sanctorum vitam in conspectu sui conditoris et redemptoris significat, juxta illud Psalmistæ: *Abscondes eos in abdito vultus tui a conturbatione hominum (Psal. xxx);* ita cœnacula in alto eandem vitam, hoc est, in cœlis esse, et non in hoc mundo designant, dicente Apostolo: *Quæ sursum sunt querite, ubi Christus est, in dextera Dei sedens. Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram (Col. iii).*

Fecit etiam in domo sancti sanctorum cherubim duo opere statuario, et textit eos auro. Alæ cherubim viginti cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque et tangeret parietem domus, et ala

altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub. Similiter cherub alterius ala quinque habebat cubitos, et tangebatur parietem, et ala ejus altera quinque cubitorum alam cherub alterius contingebat. Igitur alae utriusque cherub expansae erant et extendebantur per cubitos 20, ipsi autem stabant erectis pedibus, et facies eorum versaerant ad exteriorem domum. De hoc quoque plenius in libro Regum narratur, ubi ita scriptum est: Quod fecit in oraculo duo cherubim de lignis olivarum decem cubitorum altitudinis. Quinque cubitorum ala cherub una, et quinque cubitorum ala cherub altera, id est, decem cubitos habentes a summitate alae usque ad alae alterius summitatem. Decem quoque cubitorum erat cherub secundus, in mensura pari, et opus unum erat in duobus cherubim, id est, altitudinem habebat unus cherub decem cubitorum, et similiter cherub secundus. Posuitque cherubim in medio templi interioris. Extendebant autem alas suas cherubim, et tangebatur ala una parietem, et ala cherub secundi tangebatur parietem alterum; alae autem alterae in media parte templi se invicem contingebant. Texit quoque cherubim auro (III Reg. vi). Cherubim, sicut Ezechiel aperte declarat (Ezech. x) angelicae dignitatis vocabulum est, numeroque singulari cherub dicitur, plurali cherubim. Unde apte in figuris cherubim, quae erant in oraculo factae, angelica ministeria, quae conditori suo in caelis semper assistunt, possunt intelligi. Qui recte de lignis olivarum facti esse perhibentur, quia nimirum virtutes angelicae gratia Spiritus sancti, ne unquam ab amore Dei arescant, unctae sunt. Decem autem sunt cubitorum altitudinis, quia denario vitae aeternae fruuntur, habentes inviolatam in se sui conditoris imaginem, servata perpetuo sanctitate, et iustitia, et veritate, quam prima conditione perceperunt. Denarius namque decem obolis constat, et continere in se nomen regis et imaginem consuevit. Quapropter et figurae regni caelestis aptissime congruit, ubi et angeli sancti in imagine sui conditoris, ad quam facti sunt, semper manent, et electi homines imaginem ejus, quam peccando amiserant, recipiunt. Quinque cubitorum ala cherub una, et quinque cubitorum ala cherub altera, id est, decem cubitos habentes in summitate alae usque ad alae alterius summitatem. Alae cum in sanctorum hominum figura ponuntur, virtutes significant eorum quibus ad caelestia semper volare atque in his conversationem angelorum ponuntur alae, quid apertius quam gratiam demonstrant perpetuae et indefectivae felicitatis eorum qui semper in caelestibus in ministerio sui persistunt auctoris? Vel certe, quia levitate spiritualis naturae sunt praediti, ita ut ubicunque voluerint, statim quasi volando praeveniant; et hic cum alis figurati, et prophetis cum alis ostensi. Bene autem dicitur, quod quinque cubitorum ala cherub una, et quinque cubitorum ala cherub altera, quoniam virtutes angelicae legem Dei, quae in quinque libris descripta est, indefessa devotione custodiunt, diligendo videlicet Dominum Deum suum ex omnibus viribus

suis, diligendo et proximos tanquam seipsos. Plenitudo enim legis charitas est (Rom. xiii). Proximam autem eorum et ipsi ad invicem sunt angelici spiritus, et homines electi, eorum aequae concives. Unde utraque ala cherub ejusdem mensurae esse perhibetur quia videlicet eadem ipsa devotione, quia sese alterutrum in Deo diligunt, nostram quoque ad se ascendentium societatem desiderant (Hebr. xii). Sicque simul alae decem cubitos complent, cum in genuina charitatis exhibitione angeli de conditoris sui praesentia laetantur. Decem quoque cubitorum erat ala cherub secundi, mensura pari, et opus unum erat in duobus cherubim. Duo erant facta cherubim propter consortium ejusdem, de quo loquimur, charitatis significandum, quia minus quam inter duos charitas stare non potest. Unde et Salvator binos ad praedicandum discipulos mittere curavit (Marc. vi; Luc. x), ut tacite doceret eis qui verbum fidei praedicarent virtutem dilectionis ante omnia esse tenendam. Uniusque mensurae et operis erant duo cherubim, quia disparilitas voluntatum sive cogitationum in superna patria nulla est, ubi omnes una eademque Dei praesentis visione et gloria illustrantur. Posuitque cherubim in medio templi interioris. Extendebant autem alas suas cherubim, et tangebatur ala una parietem, et ala cherub secundi tangebatur parietem alterum. Alae autem alterae in medio pariete templi se invicem contingebant. Manifestum est ex his quae praedicta sunt, quare cherubim in medio templi interioris sint positi, quorum habitatio semper est in caelis. Extendebant autem alas cherubim, quasi ad volandum, quia spiritus angelici semper habent animum ad obsequium divinae voluntatis paratum. Quod vero ala una tangebatur parietem et ala cherub secundi alterum parietem, ad illam charitatis administrationem, quam nobis exhibent angeli, pertinent. Quod alae alterae in medio se invicem contingebant, eam dilectionis gratiam, qua se alterutrum complectuntur, exprimit. Bene autem sequitur: Texit quoque cherubim auro, quia et naturam eorum Conditor immortalis charitate sublimavit, et mentem vera dilectionis atque humilitatis luce replevit. Notandum sane, quod Moyses, dum tabernaculum faceret, fecit et duos cherubim aureos, quos posuit in propitiatorio, quod erat super arcam (Exod. xxxvii). Salomon autem addidit alios duos multo majores, quos in templo poneret, sub quorum alis arcam in medio poneret cum propitiatorio et cherubim prioribus. Sicque factum est ut in tabernaculo quidem essent cherubim duo, in templo autem quatuor. Ad unam vero eandemque significationem utrique pertinent. Sed repetitum est opus atque augustius factum per Salomonem, ut typice doceretur quod, multiplicata post incarnationem Dominicam Ecclesia, latius esset gentibus sublimitas caeli civium pandenda, qui sic Conditorum de collato sibi munere beatitudinis collaudant, ut de nostra quoque ereptione atque ad eandem beatitudinem introductione congaudeant. Extendunt enim alas adinvicem super arcam,

cum ad laudem Domini Salvatoris referunt beneficium vite perceptum; extendunt alteras alas ad parietes oraculi, cum sanctos etiam homines secum videre letantur, eosque velut alarum summitatibus tangunt, quos consortes atque imitatores fuisse in hac vita suae puritatis exsultant. Duos autem aequae parietes alis suis tangunt: quod fideles utriusque populi, Iudaei et gentiles, possessores secum habent aequae celestis: non quod in illa patria distinctio sit localis inter utrumque populum, sed quia major fiat festivitas internae beatitudinis de consortio adunatae in Deo fraternitatis. Extendunt ergo cherubim ad utrumque parietem oraculi alas suas, quia letantes in caelesti patria justos utriusque populi visione quoque suae gloriae ad laudem sui creatoris excitant; nec solum de illorum, quos secum intus habent, hominum justorum felicitate letantur agmina caelestia, verum etiam nostri, qui hic adhuc positi de profundis ad Dominum clamamus, curam gerunt sedulam. Unde bene de eisdem cherubim in libri praesentis historia scriptum: *Ipsi autem stabant erectis pedibus, et facies eorum versae erant ad exteriorem domum*: quia nos ab hujus aeternae peregrinationis erectos ad suum desiderant pervenire consortium. Sic ergo pedibus stant erectis, sic alas suas auro tectas ad oraculi parietes extendunt, ut facies habeant ad domum versas exteriorem, quia sic angeli suam perpetuo innocentiam conservant, sic de animarum sanctarum in caelis beatitudine congaudent, ut eis quoque, quos in terris adhuc peregrinari conspiciunt, electis opem ferre non desinant, donec et illos ad caelestem patriam introducant. *Omnes enim sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis (Heb. 1)*. Possunt etiam per duos cherubim duo Testamenta figurari: qui nimirum cherubim in oraculo sunt facti, quia in consilio divinae provisionis, nobis utique inaccessibili atque incomprehensibili, ante saecula dispositum est, quando et qualiter, quibusve auctoribus sacra Scriptura conderetur. De lignis olivarum sunt facti, quia lucem nobis scientiae tribuunt, juvante flamma charitatis Dei, quae per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris (*Rom. v*). Decem cubitis sunt alti, quia per observantiam decalogi legis Deo serviendum praedicant. Unde Deo fideliter servientes denario remunerandos esse regni perpetui ostendunt (*Matth. xx*). Geminas habent alas, quia memores testamenti sui Conditoris per aspera aequae ut prospera indefesso proposito semper ad caelestia tendisse ac pervenisse se declarant, qui hic idem auditoribus suis faciendum esse demonstrant. Quinque cubitorum ala cherubuna, et quinque cubitorum ala cherub altera, quia in omni labentium rerum varietate sancti universos sui corporis sensus in obsequium sui Conditoris extendunt. Et opus unum erat in duobus cherubim, quia utriusque Testamenti scriptores una eademque castitate operis, et charitatis devotione Deo serviunt. Una et consona Domini voce ac fide praedicant. Ala

A ergo cherubim interiores super arcam se invicem contingebant, quia Testamenta pari de Domino attestatione consentiunt. Item alis exterioribus ista unum parietem, ille alteram contingebant, quia Vetus Testamentum proprie est antiquo Dei populo scriptum, Novum vero nobis, qui post incarnationem Dominicam ad fidem venimus. Et secundo parieti, hoc est, septentrionali recte comparamus, quibus post frigora ac tenebras idololatriae lucem veritatis cognoscere datum est. Versas habent facies cherubim ad exteriorem domum, quia nostri gratia, qui adhuc foris stamus, neque re ipsa, sed *spe salvi facti sumus (Rom. viii)*; divini sunt libri conditi, quia scriptores eorum jam regnantes cum Domino illumque collaudantes in caelis, curam nostrae gerunt salutis, proque nostris erratibus apud ejus pietatem interpellant.

B *Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, coccino et bysso, et intexit ei cherubim*. Hoc quod hic de velo ante oraculum narrat, in Regum praetermissum est; sed ibi narratur, quod hic non habetur: quod in ingressu oraculi fecerit ostiola de lignis olivarum, postesque angulorum quinque, et duo ostia de lignis olivarum (*III Reg. vi*). Sed velum istud decoris quidem gratia factum est, ut inter parietes deauratos etiam ob sericum fulgeret, sed in ejusdem mysterii, cuius et ostiola, congrua significatione arcam atque ingressum oraculi appensum, ut sicut ostiola congruis horis aperiebantur, sic et velum revelaretur, quoties advenirent, quibus in Sancta sanctorum esset ingrediendum. Huius ergo veli sedula revelatio secundum legem apertionem significat caelestis, quae nobis per incarnationem Domini et Salvatoris nostri donata est. Unde et baptizato eo caeli aperti sunt, ut ostenderetur quia per baptismum, quod nobis ipse consecravit, januam patriae caelestis deberemus ingredi (*Matth. iii*). Et, moriente illo in cruce, idem velum scissum est medium a summo usque deorsum (*Matth. xxvii*), ut aperte doceretur, quod figurae legales jam tunc ad finem venissent, ac veritas Evangelii arcanaque caelestia, et ipse caeli ingressus non adhuc prophetandus ac figuratiter significandus, sed jam jamque esset proxime omnibus aperiendus, qui ab initio mundi usque ad id temporis in fide veritatis de mundo transierunt. Bene idem velum, sub quo in oraculum intrabatur, ex hyacintho, purpura, coccino et bysso factum esse, ei quoque cherubim intexti esse memorantur. Hyacinthus quippe, qui caeli colorem imitatur, supernorum desiderii apte comparatur. Purpura, quae sanguine conchyliorum conficitur, et sanguineam ipsa praefert speciem, non immerito sacramentum Dominicae signat passionis, quod nos imitari, crucem nostram portando, debemus. Coccino, quod rubeo colore flammescit, congrue virtus imprimitur amoris, de quo mirantes dixere qui cum Domino ambulaverant discipuli: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas? (Luc. xxiv)*. Bysso, quae de terra virenti germine

nascitur, et longo artificum exercitio nativum exiit A virorem, atque ad albertem perducitur speciem, congrue castigationem carnis nostræ insinuat, cujus quasi humorem ingenitum exsiccare jubet Apostolus, dicens: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quæ est simulationum servitus* (Col. iii). Ad quantam vero candoris gratiam hanc velit perducere, alias ostendit, dicens: *Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum* (Rom. xii). Intertextur vero cherubim, eisdemque quatuor eximii coloribus conficiuntur, cum universa, quæ pie agimus, a venenatis dæmonum telis per angelica præsidia, Domino donante, protegimus. Intertextur B vero cherubim, cum in bonis quæ agimus, multitudine sapientiæ indesinenter utimur, respicientes semper ad eloquia divina, et, ne forte a virtutum colle aberremus, horum intuitu continuo vestigia nostra regimus.

*Fecit etiam ante fores templi duas columnas, quæ triginta et quinque cubitos habebant altitudinis. Porro capita earum quinque cubitorum; nec non et quasi catenulas in oraculo, et superposuit eas capitibus columnarum. Malo granata etiam centum, quæ catenulis interposuit. Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam a dextris, et alteram a sinistris. Nam quæ a dextris erat, vocavit Jachin, hoc est firmitas; et quæ ad lævam, Booz, hoc est, in robore. In Regum vero, ubi de adventu Hiram artificis ad Salomonem narratur, de his columnis ita scriptum est: Qui cum venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus ejus, et finxit duas columnas æreas, decem et octo cubitorum altitudinis columnam unam, et linea duodecim cubitorum ambigebat columnam utramque. Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur super capita columnarum, susili ære. Quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, et quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum, et quasi in modum retis et catenarum sibi invicem miro opere contextarum. Utrumque capitellum columnarum fusile erat. Septena versuum retiacula in capitello uno, et septena retiacula in capitello altero. Et perfecit columnas et duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella, quæ erant super summitatem malo granatorum. Eodem modo fecit et capitello secundo. Capitella autem, quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilii fabricata erant in porticu, quatuor cubitorum; et rursus alia capitella in summitate columnarum desuper juxta mensuram columnæ contra retiacula. Malo granatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi, etc. (III Reg. vii). I hæ sunt columnæ, de quibus Paulus ait: *Jacobus et Cephas et Joannes, qui videbantur columnæ esse, dexteram dederunt mihi et Barnabæ societatis; ut vos in gentibus, illi autem in circumcissione* (Gal. ii). Quibus verbis quasi exponere videtur mysterium columnarum materialium, et quid videlicet figuraverint, et quare duæ sint factæ. Apostolos namque et doctores*

cunctos spirituales significant, fortes uimirum fide atque opere, et contemplatione ad superna erectos. Duæ enim sunt, ut et gentes, et circumcisionem predicando in Ecclesiam introduceant. Stabant in porticu ante fores templi, et ingressum illius suo decore ac pulchritudine ex utraque parte mirabiliter ornabant. Ostium autem templi Dominus est: quia nemo venit ad Patrem, nisi per ipsum (Joan. xiv). Et sicut alibi dicit: *Ego sum ostium: per me si quis introierit, salvabitur* (Joan. x). Quod videlicet ostium columnæ ab utroque latere eorum posita circumstant, cum ministri sermonis utriusque populo introitum regni cælestis ostendunt, ut sive a luce scientiæ legalis quisque, seu ex rigore gentilitatis ad fidem Evangelii venerit, habeat paratos eos, qui sibi iter salutis et verbo demonstrent et exemplo: vel certe, quod de eisdem columnis in historia præsentis, hoc est, Paralipomenon ita scriptum est: *Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam a dextris, et alteram a sinistris: ideo sunt duæ factæ columnæ, atque ita dispositæ, ut nobis et in prosperis et adversis ingressum patriæ cælestis ante oculos mentis habendum esse doceant. Notandum sane in hac sententia Paralipomenon, quod ea porticus templi etiam vestibulum templi vocabatur; et quod in prophetis legimus, quod inter vestibulum et altare orabant sacerdotes, inter porticum et altare debere intelligi. Bene autem utraque columna decem et octo cubitos altitudinis habere memoratur. Ter etenim seni decem et octo faciunt. Tria vero ad fidem pertinere propter sanctam Trinitatem; sex ad operationem, quod in eo dierum numero mundus sit factus, luce clarius est (Gen. i). Et tria per sex multiplicantur, cum *justus et fide vivit* (Hab. ii), cognitionemque piæ credulitatis executione bonæ actionis accumulatur. Columnaque ante fores templi decem et octo cubitis alta est, cum prædicator quisque egregius palam cunctis insinuat, non, nisi per fidem et opera justitiæ, nos ad superna gaudia vitæ posse pervenire. Quod autem dicitur in Paralipomenon ipsas columnas triginta et quinque esse cubitorum, allegorica significatione similiter ipsam perfectionem indicat magistrorum. Septenarius ergo numerus si per quinarium, vel quinarium si per septenarium multiplicentur, tricesimum et quintum numerum adimplebunt, et quinarium propter Pentateuchum Moysi legem veterem, septenarius vero propter septiformem Spiritum in flore radicis esse manentem, Evangelium exprimere videtur. Unde Dominus alibi quinque panibus quinque millia hominum (Matth. xiv), et alibi septem panibus quatuor millia virorum pavise in Evangelio describitur (Matth. xv). Columnæ ergo predictæ triginta quinque cubitos habebant, ut insinuarent, apostolos Christi et doctores Evangelii geminorum Testamentorum perfecte habere scientiam. Quibus Dominus in Evangelio ait: *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis* (Marc. iv); et quibus ipse post resurrectionem suam*

aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas (Luc. xxiv): A tribuens eis Spiritum sanctum, qui illis omnia manifestavit, sicut ipse promisit eis, dicens: *Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia, quaecumque dixero vobis (Joan. xiv)*. Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur super capita columnarum, fusili ære. Quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, et quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum. Capita etenim columnarum, hoc est, suprema pars earum, præcordia sunt fidelium doctorum, quorum Deo devotis cogitationibus, sicut capite membra, ita ipsorum omnia et opera diriguntur, et verba. Duo autem capitella, quæ his capitibus erant superposita, duo sunt Testamenta, quorum meditationi atque observantiæ doctores sancti toto et animo subduntur et corpore. Unde bene utrumque capitellum quinque cubitos habebat altitudinis, quia nimirum quinque libris scriptura Mosaicæ legis comprehensa est, quinque etiam sæculi ætates Veteris Instrumenti series complexa est. Novum ergo Testamentum non nobis alia prædicat quam quæ Moyses prædicanda per hoc esse prædixerat et prophetæ. Et quasi in modum retis et catenarum, sibi invicem miro opere contextarum, utrumque capitellum columnarum fusile erat. Unde superius in historia scriptum est, quod Hiram fecerat quasi catenulas in oraculo, et superposuit eas capitibus columnarum. Species namque catenarum et similitudo retis in capitellis varietas est virtutum spiritualium in sanctis, de qua Domino cantatur in psalmis: *Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate diversorum charismatum (Psal. xliv)*. Vel certe multiplex contextio catenarum et retis expansio multifarias electorum personas insinuat: quæ cum verbis sanctorum prædicatorum fideliter auscultando atque obediendo adhærent, quasi columnarum capitibus appositæ retis et catenulæ miraculum suæ connexionis cunctis aspectantibus præbent. Septena quidem versuum retiacula in capitello uno, et septena retiacula in capitello altero erant. Septenario namque numero Spiritus sancti solet gratia designari, Joanne attestante in Apocalypsi. Qui cum vidisse se diceret agnum habentem cornua septem, et oculos septem, mox exponendo subjunxit: *Qui sunt septem spiritus Dei missi in universam terram (Apoc. v)*. Quod propheta Isaias apertius explicat, cum de nascituro in carne Domino loquens: *Et requiescet, inquit, super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ, et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (Isai. xi)*. Septena ergo versuum retiacula erant in capitello utroque, quia patres utriusque Testamenti per gratiam unius ejusdemque Spiritus septiformis, ut essent electi, acceperunt. Et perfecit columnas et duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella. Duo quidem ordines erant retiaculorum in gyro capitelli, ut rursus in seipsum quasi circulo facto rediret. Nec

figura sacramenti in abscondito est, quare duo ordines sint retiaculorum, cum constet geminæ discretionis esse virtutem dilectionis, quando videlicet Dominum ex toto corde, tota anima, tota virtute, proximum tanquam nosipsum amare præcipimur (*Deut. vi*). Sed uterque ordo ille septem habet versuum retiacula, quia nec Deus absque gratia Spiritus sancti potest amari, nec proximus. Facta sunt autem retiacula hæc, ut tegerent capitella, hoc est, undique in gyro circumdarent, quia omnis Scripturæ sanctæ pagina, cum recte intelligitur, gratiam per omnia charitatis sonat ac pacis. Capitella etenim volumina divinorum eloquiorum, retiacula sunt vincula mutue dilectionis. Et retiaculis teguntur capitella, cum sacra eloquia, ut ita dixerim, dono charitatis undique probantur esse vestita. Nam et in eis, quæ in Scripturis non intelligimus, charitas latet, et in eis, quæ intelligimus, charitas late patet. Bene autem de eisdem retiaculis sive capitellis adjungitur: *Quæ erant super summitatem malogranatorum*. Malogranata namque, quorum natura est uno foris cortice multa interiorius grana circumdare, apte in figura sanctæ ponuntur Ecclesiæ, quæ catholico unius fidei munimine innumera electorum agmina solet includere. Potest autem et uniuscujusque viri vitam moresque designare, qui velut plurima uno cortice grana, circumplectens mala cogitationum virtutumque spiritualium insignia, ne forte defluant, firma fidei et humilitatis curat vallare custodia. Et apto prorsus mysterio capita malogranatis erant in gyro circumdata, quia doctores sanctos necesse est priorum vitam fidelium ad memoriam revocare, eorumque semper exemplis actus suos ac sermones ex parte omni communire, ne, si forte aliter, quam illorum habet regula, vixerint aut docuerint, errent. Cum vero dictum sit de retiaculis, ut tegerent capitella, quæ erant super summitatem malogranatorum, videtur juxta ordinem operis ipsius, quod malogranata fuerunt facta in circuitu capitellorum a parte inferiore, atque ex eisdem malogranatis orientur retiacula, quibus capitella ex parte aliqua tegerentur. Patetque figura mysterii, quare retiacula super summitatem fuerint malogranatorum annexa, quæ ad unam pene significationem sive personarum seu virtutum pertinent spiritualium. Scimus enim virtutes de virtutibus nasci, et *sanctos ambulare de virtute in virtutum, donec videatur Deus deorum in Sion (Psal. lxxxiii)*: qua virtute nulla potest major adiri. Unde et Apostolus: *Scientes, inquit, quia tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem (Rom. v)*. Capitella autem quæ erant super capita columnarum, quasi opere liliæ fabricata erant in porticu quatuor cubitorum. Quid enim per lilia, nisi supernæ claritatis patria; atque immortalitatis floribus redolens paradisi designatur amenitas? Quid per quatuor cubitos, nisi evangelicus sermo, qui introitum nobis æternæ illius beatitudinis promittit, et iter, quo ad hanc perveniatur, ostendit? Cum ergo sancti doctores promissa nobis lumina regni cælestis in quatuor Evangelii libris

ostendunt, quasi capita columnarum opus in se lili quatuor cubitorum exhibent. Ubi notandum, juxta litteram, quia cum opus lili in capitellis quatuor cubitorum esse memoratur, neque additur, *latitudinis* aut *altitudinis*, lectoris utique judicio, utrum in altitudine, an in latitudine intelligi debeat, relictum est. Constat autem absque ulla prorsus dubietate: quia columna, quam duodecim cubitorum restis ambiebat, quatuor cubitos habebat grossitudinis. Omnis enim circulus quantum habet spatii in diametro, tantum habet ter in gyro. Denique mare æneum, quia diametram habebat decem cubitorum, ut in sequentibus legitur, consequenter habebat triginta cubitos in gyro. Verum quod dicitur, opus lili quatuor fuisse cubitorum, sive latitudinem, seu designet altitudinem, nihilominus ratio perspicua est, quia non nisi per Evangelium, exoptatissima illa vox insonuit: *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum* (Matth. iii). Quod vero sequitur: *Et rursus alia capitella in summitate columnarum desuper juxta mensuram columnæ contra retiacula*, juxta mensuram columnæ dicit tantæ amplitudinis, quanta erat et columna. Cujus tamen altitudo quanta fuerit, minime narratur. Quæ etiam, ut reor, præsens historia in sequentibus, ubi facturam templi per singulas species enumerat, epistylia nominat. Sed hæc capitella qualiacunque et quantacunque fuerint (non enim mensura eorum aperte Scriptura designat) more liliorum videntur esse apposita. De quorum factura si quid mysticum inquirere delectat, illam regni perennis sublimitatem potest non incongrue designare, *quia nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se* (I Cor. ii). Verum quia eadem supernorum societas civium utriusque populi fidelibus tribuitur, recte subjungitur: *Malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi*. Diximus enim, malogranata vel totius sanctæ Ecclesiæ, vel singulorum quorumque fidelium typum tenere. Centenarius vero numerus, qui ad dexteram manum pervenit, nonnunquam in æternæ beatitudinis figura poni consuevit. Duplicatur autem hic numerus malogranatorum in circuitu capitelli secundi, ut insinuetur mysterium, quod utriusque Testamenti populus adunandus in Christo, atque ad æternam vitæ sit introducendus coronam. Quod autem dicitur in posterioribus hujus historiæ locis, inter cætera quæ fabricavit Hiram artifex regi Salomoni in ædificio templi, fecisse malogranata quadringenta, et retiacula duo, ita ut bini ordines malogranatorum singulis retiaculis jungerentur, quæ protegerent epistylia et capitella columnarum, hoc non historicæ narrationi ullo modo, neque allegorico sensui adversatur, quia juxta historiam sicut duæ columnæ et bina capitella, binaque epistylia, ita et retiacula duo fuerunt per singulas columnas singula, et bini ordines malogranatorum, hoc est, ducenta malogranata singulis retiaculis jungebantur. Bis enim ducenti quadringentos efficiunt.

A Mystice autem sicut centenarium numerum prædiximus æternam beatitudinem figurare, et ducentarium utriusque Testamenti populos ibidem in Christo adunandos, ita et nunc testamur, per quadringentarium quatuor Evangelia eandem beatitudinem omnibus rite in Deum credentibus et hanc fidem bonis operibus usque in finem vitæ condigne servantibus spondere, a bonorum omnium largitore in cœlesti regno tribuendam. *Et statuit, inquit, columnas duas in porticu templi*. Cum statuisset columnam dexteram, vocavit eam nomine *Jachin*, hoc est, *firmitas*. Similiter erexit columnam secundam, et vocavit nomen ejus *Booz*, hoc est, *in robore*. Dextera columna, ut supra diximus, illorum exprimit figuram doctorum, qui primitivam in Hierosolymis instituere Ecclesiam; et secundam eorum, qui ad prædicandum gentibus destinati sunt. Vel certe dextra columna eos significat qui venturum in carne Dominum prophetando prædixerant: secunda illos qui hunc jam venisse, et mundum suo sanguine redemisse testantur. Et apte simili vocabulo ambæ censebantur columnæ, cum una, *firmitas*; altera, *in robore*, dicta est: ut una fidei et operis fortitudo cunctis inesse doctoribus monstraretur, nostrique temporis inertia tacite notaretur: ubi se nonnulli doctores sacerdotes et columnas domus Dei videri atque appellari volunt, cum nil in se prorsus firmæ fidei ad contemnendas sæculi pompas, ac desideranda bona invisibilia, nihil habeant roboris ad corrigendos, nil industriæ saltem ad intelligendos eorum, quibus prælati sunt, errores.

CAPUT IV.

De altare holocausti; de mari æneo, et bubus super quos ipsum positum erat; de decem conchis in quibus lavandæ erant hostiæ; de decem candelabris aureis et decem mensis; de atrii domus Domini et distinctione eorum; de diversis vasis quæ finxit Hiram Salomoni in regione Jordanis, fundens ea in argilosa terra. De altari aureo, hoc est, thymiomatico, et mensa propositionis, atque candelabro cum lucernis suis, et cæteris vasis ministerialibus. De hostiis templi interioribus et exterioribus.

Fecit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, et viginti cubitorum latitudinis, et decem cubitorum altitudinis. Scriptum est in posterioribus quod Salomon fecerit omnia vasa domus Dei, et altare aureum, et mensas et super eas panes propositionis, etc. Et quidem altare thymiomaticum Moyses fecit in eremo (Exod. xxxvii), habens cubitum longitudinis, et alterum latitudinis, et duos cubitos in altitudine. Quantæ autem magnitudinis hoc Salomon fecerit, Scriptura Regum sive Paralipomenon non dicit, sed tantum quod aureum fecerit dicit. Constat autem quod tantum facere non potuit quantum fecit holocausti: quia si decem cubitorum in longitudine et latitudine factum esset, totam templi latitudinem implevisset. Quanto ergo exterius erat positum altare holocausti quam incensæ, quantumque genere oblationis, ac vilitate metalli ignobilis fuit, tantum quantitate mensuræ, et hostiarum frequentia præstabat. Quia nimirum plures sunt multo

quibus dicatur : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata* : quam quos audire delectet : *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus* (*Matth. xix*). Nec tamen hujus mensura altaris mystica ratione caret et numero. Habet enim viginti cubitos longitudinis, et totidem cubitos latitudinis, et decem cubitos altitudinis. De quo quidem numero supra in expositione templi et vestibuli ejus diximus. Sed et nunc dicendum breviter, quia si altare holocausti illorum in Ecclesia typum tenet, qui suum corpus et animam Deo consecrare per ignem amoris illius quærunt, perseverantia horum in bona operatione per longitudinem altaris, amplitudo in charitate Dei et proximi per latitudinem, spes in expectatione divinæ visitationis per altitudinem figuratur. Quod autem longitudo et latitudo altaris vicenorum erat cubitorum, magnam utique perfectionem designat ejusdem indefessæ longanimitatis ac sinceræ dilectionis, quæ per utriusque Testamenti nobis observantiam tribuitur. Quater enim quini vicenarium numerum complent. Quinque autem libri Mosaicæ legis, quatuor autem sunt evangelicæ libertatis. Et cum ad intelligentiam atque custodiam legis spiritalem, illustrante Evangelii gratia, pervenimus, vicenarium profecto numerum perficimus; sitque idem numerus in longitudine et latitudine altaris, cum corda electorum, docente utroque Testamento, et adjuvante ipso uno utriusque Testamenti auctore, et perseverantiam boni operis etiam in persecutionibus servant, et hilaritatem dilectionis etiam in eos qui persequuntur, exhibent. Denario enim numero spes cælestium præmiorum solet designari, Domino affirmante, cum eos, qui in vinea magui patris familias laborant, denario remunerandos esse testatur (*Matth. xx*). Et idem altare, quod in figura factum est electorum, ob significandam eorum vitam perpetuam decem cubitis altum esse narratur.

Mare etiam fusile decem cubitis a labio usque ad labium, rotundum per circuitum, quinque cubitos habebat altitudinis, et funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum ejus. Similitudo quoque boum erat subter illud, et decem cubitis quædam extrinsecus calaturæ quasi duobus versibus alvum maris circumibant. Boves autem erant fusiles, et ipsum mare super duodecim boves impositum erat : quorum tres respiciebant ad aquilonem, et alii tres occidentem, porro alii tres meridiem, et tres qui reliqui erant, orientem, mare habentes superpositum. Posteriora autem boum crant intrinsecus sub mari. Porro vastitas ejus habebat mensuram palmi, et labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilii. Capiebat quoque mensuræ tria millia metretas. Hæc eadem in libro Regum continentur, licet commisto ordine referantur. Unde ea quæ ibi in ejusdem loci expositione dicta sunt, hic maxima ex parte poni placet. Mare quidem hoc fusile in figuram lavacri salutaris, quo in remissionem peccatorum emundamur, factum est. Namque sacerdotes in eo lavabantur, ut Verba Dierum in sequentibus testantur. Sacerdotes autem

A constat omnes electos typice in Scripturis vocari, eo quod sint membra summi sacerdotis, Domini nostri Jesu Christi. Et recte huic vasi Scriptura maris nomen indidit, in memoriam videlicet maris Rubri in quo prius per extinctionem Ægyptiorum, et populi Dei liberationem baptismi forma præcessit (*Exod. xiv*), exponente Apostolo eis dicente : *Quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt, et omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari* (*I Cor. x*). Sacramentum autem baptismi et vitæ nobis munditiam quærunt in hoc sæculo, et vitæ nobis æternæ gloriæ promittit in futuro. Quod utrumque in mari hoc æneo una sententia designatur, cum esse decem cubitorum a labio ad labium perhibetur. Decem tamque præceptis in lege Dominus omnia, quæ facere debeamus, expressit (*Exod. xx*). Denario æque mercedem benefactorum signavit, cum hunc in vinea laborantibus dandum esse prædixit (*Matth. xx*). Erat ergo mare decem cubitorum a labio usque ad labium, quia a primo baptizato in nomine Jesu Christi usque ad ultimum, qui in fine mundi crediturus et baptizandus est, omnis fidelium chorus unam eandemque viam veritatis ingredi, et communem a Domino debet coronam sperare justitiæ. Rotundum erat in circuitu, ut orbis universus in gyro lavacro vitæ a sorde peccatorum designaretur esse mundandus. De quo bene subditur : *quinque cubitorum altitudo ejus*; quia nimirum quidquid visu, quidquid auditu, quidquid olfactu, quidquid gustu, quidquid tactu deliquimus, totum hoc nobis gratia Dei per ablutionem vivifici fontis relaxat. Sed non sufficit præteritorum remissio peccatorum, si non quisquis deinceps bonis studuerit insistere operibus. Alioquin diabolus, qui exierit de homine, si huic a bonis vacare operibus viderit, multiplicius redit, facitque *novissima hominis illius pejora prioribus* (*Luc. xi*). Unde apte subditur : *Et funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum ejus* : per funiculum namque disciplina præceptorum cælestium, qua a nostris voluntatibus religamur, potest aperte signari, Scriptura dicente : *Quia funiculus triplex difficile rumpitur* (*Eccl. iv*) : quia nimirum observatio mandatorum Dei, quæ in cordibus electorum fide, spe et dilectione supernæ retributionis firmata est, nullo temporalium rerum potest obstaculo dissolvi. Et sculptura subter labium circumdabat illud decem cubitis ambiens mare. Duo ordines sculpturarum histriatarum erant fusiles. Cum prædictum sit supra quod resticula triginta cubitorum mare circumcierit, et nunc additur quod sculptura hoc subter labium posita decem cubitis ambierit, patet ex utraque relatione, quia vas erat in modum phialæ repandum ac diffusum, quo a triginta cubitis circuitus, quos habebat in labio, usque ad decem est cubitos coarctatum. Sculptura autem histriata est, quæ historias rerum aliquas imitatur. Unde recte per sculpturas histriatas, quibus mare circumdabatur, exempla sunt priorum temporum designata, quæ necesse est

nos solerter intreri, ut videamus, quibus operibus sancti Deo placuerint ab initio, qua obstinatione in sceleribus perdurarint, quanta infelicitate ob scelera perierint reprobi. Et stabat super duodecim boves, e quibus tres respiciebant ad aquilonem, et tres ad occidentem, et tres ad meridiem, et tres ad orientem. Duodecim vero boves duodecim sunt apostoli, et omnes qui vice eorum regendam in Christo susceperunt Ecclesiam sanctam. Qui nimirum boves mare sibi superimpositum portant, cum apostoli apostolorumque successores injunctum sibi evangelizandi officium prompta implere devotione satagunt. Tresque ad aquilonem, et tres ad occidentem, et tres ad meridiem, et tres ad orientem respiciunt, cum universis quadrati orbis partibus fidem prædicant sanctæ Trinitatis. Quorum posteriora universa intrinsecus latitabant. Intrinsecus namque latitant universa bonum posteriora, quia qua mercede sancti prædicatores in perpetuum donentur, interni arbitri examine jam dispositum est; sed nobis, qui adhuc foris sumus, manet omnimodis occultum: quibus tamen hoc esse occultum nullatenus potest, quod omnis qui lavacrum baptismi ad salutem accipit et vitam, fidem, spem et charitatem debet habere, nec sine his tribus virtutibus quisquis aliquid jam operari, neque intrare ad vitam valet. Unde in Regum libro recte subjungitur: *Grossitudo autem luteris trium unciarum erat (III Reg. vii)*. Grossitudo etenim luteris in mari firmitas est virtutis in baptismo; et trium unciarum est hæc grossitudo, dum robore fidei et spei et dilectionis perceptio baptismi communitur. Neque aliter proficuum esse accipientibus ostenditur, nisi harum firma certitudo virtutum mentem accipientium simul et opera confirmet. Pro eo autem quod in Regum libro narratur trium unciarum esse grossitudo luteris, hic in Paralipomenon mensuræ palmi dicitur ipsius esse vastitas. Cui quoque concordat Josephus, dicens, quatuor digitorum esse crassitudinem ejus: manifeste demonstrans quæ fuerit magnitudo ipsius palmi. Sed ad eundem sensum allegorice referri hæc omnia possunt, quia quisquis fide, spe et charitate secundum quatuor evangeliorum doctrinam opera facit justitiæ, æternæ vitæ mercedem in cælesti regno percipiet. Labiumque ejus quasi labium calicis et folium repandi lilii. Per labium quippe calicis gustus Dominiæ passionis; per folium repandi lilii patefacta claritas resurrectionis exprimitur. Capiebatque mensuræ tria millia metretas, vel, juxta Regum libros, duo millia batos. Millenarius namque numerus pro significatione perfectionis solet poni in Scripturis, quia nimirum denarium numerum quadratum solidum facit. Decem quippe decies ducta centum faciunt. Quæ videlicet figura jam quadrata, sed adhuc plana est. Verum ut in altitudinem surgat et solida efficiatur, multiplicata centum per decem, et sunt mille. Quo profecto numero stabilis et insuperabilis et velut conadrata justorum conscientia designatur. Quocumque enim verteris quadratum,

A stabit: sic et animus electorum nullo tentationum occursum a statu suæ rectitudinis potest inclinari. Capiebat mare tria millia metretas, cum sacramentum baptismatis in fide sanctæ Trinitatis datum, remissionem omnium peccatorum in se ablutis conferre probatur. Alias autem mare capiebat duo millia batos. Batus namque Hebræorum mensura est, quam ipsi *bath* nominant, habens modios tres. Ipsa est et *ephi*, quod illi *epha* nuncupant. Sed *ephi* ad mensuram pertinet frugum variarum, tritici, hordei, leguminum; batus vero est in speciebus liquidis, vino, oleo, aqua. Itaque batus, quia certa norma mensuræ est, opera designat æquitatis et justitiæ, quibus hi qui in remissionem peccatorum baptizantur, necesse habent institui. Batos quippe mille capiebat mare, cum aqua baptismatis plebem Judæorum abluens, ad regnum cælestis, transmisit. Recipiebat et alios mille, cum etiam turbas nationum eodem fonte renatas, et operibus justitiæ confirmatas, ejusdem regni perennis fecit esse participes.

Fecit quoque conchas decem, et posuit quinque a dextris, et quinque a sinistris, ut lavarent in eis omnia quæ in holocaustum oblaturi erant. Porro in mari sacerdotes lavabantur. Quomodo hæc conchæ factæ fuerint, plenius in libro Regum narratur, ubi ita scriptum est: Et fecit bases decem æreas, quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, et quatuor cubitorum latitudinis, et trium cubitorum altitudinis. Et ipsum opus basium in terra fusile erat, et sculpturæ inter juncturas, et inter coronulas et plectas leones et boves et cherubim, et in juncturis similiter desuper, et super leones et boves quasi lora ex ære dependentia, et quatuor rotæ per bases singulas, et axes ærei, et per quatuor partes quasi humeruli subter laterem fusiles, contra se invicem respicientes. Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate; et quod forinsecus apparebat unius cubiti erat totum rotundum, pariterque habebat unum cubitum et dimidium. In angulis autem columnarum variæ cælaturæ erant, et media inter columnas quadrata, non rotunda. Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos basis erant, cohærebant subter basim. Unde rota habebat altitudinis cubitum et senis. Tales autem rotæ erant, quales solent in curru fieri. Et axes eprum, et radii, et canthi, et modioli, omnia fusilia. Nam et humeruli quatuor illi per singulos angulos basis unius ex ipsa basi fusiles et conjuncti erant. In summitate autem basis erat quædam rotunditas unius et dimidii cubiti ita fabrefacta, ut luter desuper posset imponi, habens cælaturas suas et sculpturas varias ex semetipso. Sculptis quoque in tabulis illis, quæ erant ex ære, et in angulis cherubim, et leones, et palmas, quasi in similitudinem stantis hominis, ut non cælata, sed apposita per circuitum viderentur. In hunc modum fecit decem bases fusura una, et mensura sculpturaque consimili. Fecit quoque decem luteræ æneas. Quadraginta batos capiebat luter unus, eratque quatuor cubitorum. Singulos quoque luteræ per singulas, id est decem bases posuit, etc. (III Reg.

vii). Multifarie multisque modis una eademque nostræ salutis sacramenta præfigurantur. Nam iidem apostoli, virique apostolici, qui per boves mare portantes designati sunt, designantur etiam per bases, quæ portandis erant luteribus præparatæ, quomodo ipsi luteri ejusdem lavacri spiritualis, cujus mare typum gerebat. Siquidem (ut Verba Dierum narrant) omnia in eis quæ in holocaustum oblata erant lavabant. Holocaustum autem Domini generaliter omnis electorum multitudo potest intelligi, quæ juxta vocem Præcursoris baptizata est ab ipso in Spiritu sancto et igne (*Matth. III*). Sicut ergo sacerdotes, qui in mari lavabantur, formam expriment eorum qui per baptismum efficiuntur summi consortes sacerdotii, quod est in Domino Jesu Christo, ita etiam holocausta eorumdem figuram aptissime prætendunt, cum post ablutionem baptismi gratia Spiritus sancti implentur. Lavatur namque in lutere hostia, cum quis fidelium aqua baptismi perfunditur. Offeritur vero in holocaustum, cum per impositionem manus episcopi donum Spiritus sancti accipit. Quod vero ad portandos luteri decem sunt bases factæ, potest ita mystice interpretari quia ministri lavacri vitalis ad æternæ gaudia beatitudinis, quæ denario solent numero figurari, eos quos imbuunt vocent. Verum quia de eisdem luteribus distincte in consequentibus scriptum est, quod videlicet quinque ex his positi sint ad dexteram partem templi, et quinque ad sinistram, magis in eis quinarium numeri sunt intuenda mysteria. In utraque etenim parte templi sunt positæ bases luterum, ut utrique Dei populo sacri fontis gratia designaretur esse pandenda. Et quinque in utraque sunt parte, ut interpositione maris, quod quinque cubitis altum esse jam diximus, demonstraretur typice universa fidelibus, quæ per quinque sensus corporis deliquerant, per lavacrum baptismatis esse remittenda. Sic ergo in uno mari duodecim luteri superposito unitas exprimitur baptismatis, quæ per apostolos toto erat orbe prædicanda. Ita etiam per duos ordines litterarum mystice ostenditur quod gentilitas cum Judæa in unum fidei consortium per baptismatis erat undam colligenda. Quod autem quatuor cubitorum longitudinis, et quatuor cubitorum latitudinis, trium cubitorum altitudinis bases singulæ fuere, facile intellectu est: longitudo etenim ad patientiam longanimitatis, latitudo ad dilatationem dilectionis, altitudo pertinet ad spem supernæ retributionis. Quatuor autem sunt principales virtutes, quibus cætera virtutum structura imminet: prudentia scilicet, fortitudo, temperantia, justitia; et ideo quaternorum erat cubitorum longitudo et altitudo basium, quia sancti prædicatores sive adversa mundi, et longitudinem exsilii ac laborum præsentium foris tolerent, seu cor in dilectione sui conditoris suorumque proximorum interna exultatione dilatent, semper operam dare virtutibus curant, prudenter videlicet inter bona et mala discernentes, fortiter adversa susti-

nentes, cor ab appetitu voluptatum temperantes, justitiam in operatione tenentes. Trium vero cubitorum sit altitudo basium, cum per exercitium virtutum, quas cum patientia malorum et dilectione bonorum exercent, continua intentione ad visionem sanctæ Trinitatis pervenire satagunt. Et ipsum opus basium interrassile erat, et sculpturæ inter juncturas. Juncturas videtur dicere eas quibus ipse luterum tabulæ sibi invicem connexæ sunt, ut scilicet quatuor sive quinque tabulis una fieret basis. Quod æquales autem sculpturas bases inter has juncturas, id est, impressis suis lateribus ante et retro, dextra et sinistra, et supra quoque haberint, subdendo aperitur, cum dicitur: *Inter coronulas et plectas leones et boves, et cherubim, et in juncturis similiter desuper*. Non enim plana erat ulla ex parte superficies basium, sed undiqueversum mysticis sculpta figuris, quia sanctorum mentes, imo universa eorum conversatio virtutum in omnibus gratiam præterdit; neque aliqua illos hora inanis et vacua præterit, in qua piis vacare operibus, vel sermonibus, vel cogitationibus, desistant. Coronulas quippe in se sculptas habent, cum in desiderio vitæ cœlestis, quæ sursum est, nunquam fraternæ societatis, quæ juxta est, vincula dissolvunt. Habent inter coronulas et plectas leones, cum ita ad speranda cœlestia mentem erigunt, ita ad diligendos proximos dilatant, ut in peccantes quosque, qui sibi commissi sunt, fervorem asperæ investigationis exercere non tudent. Habent cum leonibus boves, quando ipsam invectionem corripiendi cum spiritu mansuetudinis exhibent, quando in fervore arguendi nunquam habere lissam unguam discretæ actionis vel loquelæ, nunquam verba divinæ lectionis velut ruminando in ore volvere cessant. Et super leones et boves quasi lora ex ære dependentia, super leones quippe et boves lora dependent, quando sancti doctores et in severitate districtioris, qua peccantes judicant, et in mansuetudine lenitatis, qua poenitentibus remittunt, judicium sui timent auctoris, ne forte injuste ligando aut solvendo quempiam, jam juste ligari ipsi ab eo cujus judicium errare nequit mereantur. Et quatuor rotæ per bases singulas, et axes ærei, et per quatuor partes quasi humeruli subter luterem fusiles, contra se invicem respectantes. Quatuor rotæ, quatuor sunt Evangeliorum libri, qui aptissime rotis comparantur, quia sicut volubilitas rotæ citissimo cursu quocumque ducitur, currit, ita sermo evangelicus, jubente Domino, per apostolos universas in brevi mundi plagas implevit. Sicut rota superimpositum sibi currum a terra sublevat, et subieva tum quo auriga dirigit portat, ita evangelica prædicatio mentes a terrenis cupiditatibus in cœlestia desideria suspendit, ac suspensas ad profectum bonæ actionis sive ad ministerium prædicationis, quocumque adjuvans gratia Spiritus voluerit, ducit. Namque in sequentibus dicitur quod tales erant rotæ, quales solent in curru fieri. Legimus autem

ae sanctis: *Currus Dei decem millium multiplex, millia letantium* (Psal. lxxvii). Si ergo bases luterum sancti sunt doctores, qui lavacrum nobis vitæ ministrant, et rotæ quaternæ basium quatuor sunt libri Evangeliorum, quid axes rotarum, qui bases gestant, nisi ipsa eorumdem sunt corda doctorum? Quæ dum præceptis evangelicis sedulo intendentia eos ab infirmorum appetitu sustollunt, velut immissi rotis axes altius basim a terra sublevant. Porro humeruli, qui rotis antepositi, ne ab axibus dilabi possent, obsistebant, præconia sunt prophetarum, quibus evangelica et apostolica Scriptura, ne cui legentium in dubium forte veniat, confirmatur. Bene autem dicitur quod humeruli, qui per quatuor partes subter luterum erant positi, contra se invicem fuerunt respectantes, quia nimirum omnis Scriptura prophetica sibiimet invicem consentanea est, utpote a quo Dei Spiritu condita. Quatuor autem fuere per bases singulas humeruli, videlicet juxta numerum rotarum, non quia quatuor sunt tantum libri prophetici, sed quia in omnibus quæ locuti sunt prophetae et Moyses dictis quatuor evangelistarum testimonium præbuere, ut ex consensu utriusque Testamenti una fides et dilectio Christi nostra omnium corda firmaret. Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate, et quod forinsecus apparebat, unius cubiti erat totum rotundum, pariterque habebat unum cubitum et dimidium. Os luteris unius erat cubiti propter unitatem confessionis et fidei, qua omnes in confessione Patris et Filii, et Spiritus sancti baptizantur (Matth. xxviii), dicente Apostolo: *Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et Pater omnium* (Ephes. iv). Et ipsum os in capitis erat summitate, ut ad cœlestia nobis regna per baptisma iter esse patefactum doceret. Ipse vero luter in amplitudine cubitum habebat unum et dimidium, per operis nimirum perfectionem, et initium contemplationis. Integer etenim cubitus in lutere perfectionem bonæ designat actionis. Quam absque ulla dubietate habebat ille de quo tentatori antiquo Dominus aiebat: *Nunquid considerasti servum meum Job, quod non sit ei similis super terram, homo simplex et rectus ac timens Dominum, et recedens a malo* (Job. i)? Est vero alter cubitus divinæ visionis, qui ex parte nonnulla etiam in hac adhuc vita recentibus fidelibus donari consuevit. Ut idem Job, devicto adversario, cum Domino loquens, ait: *Auditu auris audiivi te, nunc autem oculus meus videt te* (Job. xlii). Scriptum namque est in sequentibus: *Una rota habebat altitudinis cubitum et semis. Et paulo post: In summitate autem basis erat quædam rotunditas unius et dimidii cubiti ita subrefacta, ut luter desuper posset imponi.* Luterum quippe mensura unius erat cubiti et dimidii, quia nimirum ea file in fonte vitæ lavamur, ut per opera justitiæ ad vitam intrare mereamur, quamvis sine peccato, dum hic vivimus, esse nequeamus, ipsam vero vitæ cœlestis dulcedinem gustare ex parte, ac diligere in hac interim vita, perfecte autem videre nulla ra-

tionem valeamus. Rotæ quoque uno et dimidio cubito mensurantur, quia Scriptura lectionis evangelicæ qualiter hi qui perfecti esse velint, vivere debeant ostendit, spemque nobis æternæ retributionis in præsentu demonstrat, ipsam vero retributionis illius qualitatem in futuro nobis pandendam simul et donandam esse promittit. Bases etiam ipsæ unum habebant cubitum ac semissem amplitudinis in summitate sui, ubi luteri reciperent, quia ipsi doctores summi ac ministri lavacri salutaris opere quidem perfecti in hac vita fulserunt, sed luce contemplationis ex parte sunt fructi. Unde et aiunt: *Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus; cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est* (I Cor. xiii). In hunc modum fecit decem bases fusura una, et mensura sculpturaque consimili. Fecit quoque decem luteri æreos. Quare decem sint bases factæ, totidemque eis superpositi luteri, supra jam dictum est. Quod vero una erat fusura mensuraque et sculptura consimilis omnium basium sive luterum, non in ea significatione factum est, quod æqualia possint esse merita doctorum, sed in ea potius, quod una est fides Evangelii, quo instituuntur; unum est sacramentum baptismatis, quo abluuntur; unus idemque est Spiritus, quo omnes consecrantur electi; tametsi donationes habent diversas in ipso Spiritu, *qui dividit singulis prout vult* (I Cor. xii). Quadraginta batos capiebat luter unus. Quadragenarius numerus solet magnæ perfectionis typum tenere, quia nimirum quaterdeni faciunt 40. Decem autem sunt præcepta, quibus omnis nostra operatio in lege divina præfixa est; quatuor vero Evangeliorum libri, in quibus, per dispensationem Dominicæ incarnationis cœlestis patriæ nobis est patefactus introitus. Et quia omnes qui ad ministerium sacri baptismatis pertinent, cum fide et sacramentis Evangelii fructum debent rectæ operationis ostendere, apte luteri singuli, in quibus holocausta lavabantur, quadraginta batos capiebant. Quod vero sequitur: *Eratque quatuor cubitorum, sive in altitudine, sive in latitudine significet, intellectus mysterii in promptu est.* Luter enim unus quatuor erat cubitorum, vel propter quatuor sancti Evangelii libros, in quibus forma nobis baptismi præfixa est; vel propter quatuor cardinales virtutes, quibus quisque fidelis, si non frustra fidelis est, debet institui; vel certe propter quatuor mundi plagas, quibus lavacrum salutis ministratur, dicente Psalmographo: *Quos redemit de manu inimici, de regionibus congregavit eos, a solis ortu et occasu, ab Aquilone et mari* (Psal. cvi). Quod vero supra dixit: *Pariterque habebat unum cubitum et dimidium, et neque ibi altitudinem an amplitudinem significaret adjecit, videtur quia fundum ipsius luteris hujus esse amplitudinis voluerit intelligi. Quod ex mensura (ni fallor) basis, in qua positus erat quisque luter, facillime conjicitur, quæ ita describitur: *In summitate basis erat quædam rotunditas unius et dimidii cubiti ita subrefacta, ut luter desuper posset**

imponi. Latitudo ergo fundi in lateribus unius erat cubiti ac dimidii, ipsa vero capacitas laterum quatuor habebat cubitos; sed utrum in altitudine, an in amplitudine, an in utraque, dicat qui noverit.

Et constituit decem bases, et quinque ad dexteram partem templi, et quinque ad sinistram. Dexteram partem templi et sinistram non intus in ipso templo, sed ante templum dicit, ad Orientalem plagam, videlicet in atrio interiore, quod sacerdotum proprie vocabatur. Quinque autem posuit ad dexteram partem templi propter Judæos, qui sole justitiæ per doctrinam legis antiquitus uti solebant; et quinque ad sinistram propter nos, qui cæco diutius corde servituti adhærebamus ejus, qui ait: *Ponam sedem meam ad Aquilonem (Isai. xiv)*. Quod est aperte dicere: Illis in cordibus requiescere desidero, quos a via veritatis et flamma divinæ charitatis alienos esse considero. Mare autem posuit ad dexteram partem templi contra Orientem ad Meridiem; et hoc in eodem atrio positum est ad Orientem. Quod autem ad dexteram partem templi, hoc est, quod repetit dicens *ad Meridiem*. Ingredientibus enim atrium ab Oriente primo divertendum erat ad meridiem, ubi mare in ipso angulo stabat ad lavandum sacerdotibus paratum. Deinde progredientibus intro occurrerent luteræ ad lavandas hostias, ab utraque parte positi. Intra hos basis erat ænea, quinque cubitorum longitudinis, et trium cubitorum latitudinis, et trium cubitorum altitudinis, in qua stans Salomon dedicabat templum. Deinde ultra progredientibus occurreret altare holocausti contra medium atrium. Deinde porticus templi sive vestibulum, in quo erant columnæ æræ circa ostium templi. Quod ergo mare posuit ad dexteram partem significat nos per lavacrum baptismi ad regnum cæleste, quod jure vocabulo *dextræ* figuratur, delere pervenire: *Qui enim crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit (Marc. xvi)*. Namque ubi dextera simul et sinistra in bono accipiuntur, vel Judæam, vel gentilitatem (ut in expositione basium supra diximus) vel præsentem Ecclesiæ vitam et futuram, vel læta sæculi et tristia, vel aliqua designant hujusmodi. Ubi vero absolute ponitur dextera, æterna sæpius gaudia demonstat. Quod vero contra Orientem posuit mare, ad eandem prope significationem respicit: quod videlicet per lavacrum sacri fontis splendor nobis aperitur æternæ claritatis. Quod ad meridianum latus atrii, significat per acceptionem sancti Spiritus ad flagrantiam solere veræ charitatis accendi. Fervor etenim meridiani solis consuevit in Scripturis ardorem dilectionis et illustrationem significare sancti Spiritus, per quem eadem dilectio diffunditur in cordibus electorum (*Rom. v*).

Fecit autem et candelabra aurea decem secundum speciem qua jussa erant fieri, et posuit ea in templo, quinque a dextris, et quinque a sinistris; nec non et mensas decem, posuitque eas in templo, quinque a dextris, quinque a sinistris, etc. De hoc in libro Regum scriptum est: *Et candelabra aurea quinque ad dextram, et quinque*

ad sinistram contra oraculum ex auro primo, et quasi lilii flores et lucernas de super aureas (III Reg. vii). Sicut enim mensæ in typo sanctæ Scripturæ recte ponuntur, quia et esurientibus justitiam panem verbi Dei ministrant, et vasa ferunt ministerii cœlestis, id est, justorum nobis actus in exemplum proponunt, ita etiam aptissime per candelabra eadem divina eloquia figurantur, videlicet quod lucem sapientiæ errantibus præferunt. Hinc etenim Psalmista: *Lucerna, inquit, pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis (Psal. cxviii)*. Hinc etenim Salomon ait quod *mandatum lucerna est, et lex lux (Prov. vi)*. Recte autem bis quina sunt candelabra, non solum, quia legislator quinque volumina scripsit, verum etiam quia tota Testamento Veteris series quinque ætates complectitur. Geminatur vero numerus quiniarius, et quinque a dextris, et quinque a sinistris ponuntur, cum post incarnationem Dominicam eadem Scriptura sive utrique Dei populo, Judæo scilicet et gentili, committitur; sive evangelicis plena figuris ostenditur, quæ quondam antiquo populo Dei juxta litteram solum intelligenda esse putabatur. Cum vero dixisset: *quinque a dextris, et quinque a sinistris*, convenienter addidit *contra oraculum*. Oraculum namque, ubi erat arca (ut sæpe dictum est), adytum designat patriæ cœlestis, ubi *Christus est in dextera Dei sedens (Col. iii)*, paternorum utique conscius arcanorum. Et candelabra templi aurea contra oraculum sunt posita, quia divina eloquia semper ad habitationem supernæ civitatis aspectant, ut hujus agnitionem et desiderium nostris cordibus infundant, et eos qui originem carnis æternam habent, ad appetendam promerendamque in cœlestibus sedem perpetuæ mansionis accendant. Si autem quæris quid inter candelabra et lucernas eorum typice distet, possumus recte intelligere lucernas esse viros sanctos, qui oleo Spiritus sancti infusi et ipsi igne dilectionis ardent in corde, et proximis lucem scientiæ præferunt in lingua; candelabra autem quæ has lucernas in sublime tollunt, ut longe lateque videri possint in Ecclesia, Scripturam esse sacram, quæ sanctorum nobis virtutes et doctrinam sua lectione demonstrat. Cui videlicet interpretationi annuit sermo Domini, quo dicit de Joanne: *Ille erat lucerna ardens et lucens (Joan. v)*. Si e reciproco ordine possumus etiam ita aptissime dicere, quod lucernæ divina sunt eloquia, juxta illud Psalmistæ, quod et supra posuimus: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis meis (Psal. cxviii)*. Candelabra autem harum lucernarum sancti sunt omnes, qui sua et corda et corpora ferendis Domini mandatis humili semper intentione supponunt. Quisquis enim in nullo propriam sequi curat voluntatem, verum in omnibus, quæ Scriptura sancta dicat, attendit, ejusque se subicere mandatis, ejus satagit auscultare promissis, quasi candelabrum domus Dei aureum, aureas ejus gestat lucernas, quia casta corporis sui membra, castas mentis cogitationes ad faciendam quæ Deus jubet, supponere contem-

da : et hoc tam fixa intentione , quam candelabrum necesse est, firmiter ad superna erectum, impositas sibi lucernas non solum absque ruina, sed etiam absque ulla status sui motione servaré. Quod vero cum dixisset : *Et candelabra aurea quinque ad dexteram, et quinque ad sinistram contra oraculum ex auro primo*, addidit : *Et quasi lilii flores et lucernas desuper aureas*, videtur, juxta litteram, quia suprema pars candelabrorum in modum sit lilii repandi efformata, quomodo in candelabro tabernaculi factum esse legimus, cujus et stipes medius et calami ex ipso procedentes cum scyphis et sphaerulis lilia scribuntur habuisse perplurima (*Exod. xxxvii*). Flores autem lilii (ut sæpe dictum est) amœnam semper virentis terræ juventutem designant, de qua dicit beatus Petrus : *Regeneratos nos a Domino in spem rivam, in hæreditatem incorruptibilem et incontaminatam, et immarcescibilem, conservatam in cælis (I Pet. i)*. Et bene lilii flores aurei in candelabro sunt facti domus Dei, quia Scriptura divina, spretis temporalibus gaudiis, ad appetenda nos bona patriæ cælestis provocare consuevit. Et quomodo erectum in altitudine candelabrum lilii flores et lucernas habet aureas in capite, ita electi omnes qui in eadem Scriptura sacra continentur, erecto ad superna sensu, cælestia bona a Domino quæsisse et percipisse probantur. Quod autem per candelabra facta de mensis numero plurali scriptum addidit, dicens : *Nec non et mensas decem, posuitque eas in templo, quinque a dextris, et quinque a sinistris*, in Regum singularem numerum habet, ubi cum de altari aureo, quod fecit Salomon, refertur, additum est continuo : *Et mensam, super quæ ponerentur panes propositionis auream (III Reg. vii)*. Mensa, autem aurea, Scriptura est sacra, spiritualis scientiæ claritate secunda, de qua Psalmista Domino inquit : *Parasti in conspectu tuo mensam adversus eos qui tribulant me (Psal. xxxii)*. Ne enim nos adversarii tribulantes ad errorem inlectant, mensam nobis Conditor noster scientiæ cælestis, per quam in fide veritatis confortemur, paravit. Panes namque propositionis sancti sunt doctores, quorum per opera nobis vel verba salutaria ad exemplum vitæ proposita semper in divinis paginis, quisquis bene quærit, invenit. Unde aperte iidem panes in Exodo duodecim fieri præcepti sunt (*Exod. xxv*), videlicet propter apostolos duodecim, per quorum ministerium et nobis Scriptura Novi Testamenti condita est, et Instrumenti Veteris, donante Domino, revelata mysteria. Quorum nimirum numero non tantum iidem apostoli, sed omnes sunt designati, qui verbum prædicando pabulum vitæ fidelibus ministrant, quia omnes utique ipsam doctrinæ formam quam a Domino apostoli acceperunt sequuntur. Quod vero in Verbis Dierum supra legimus, quia fecit Salomon mensas decem, posuitque eas in templo, quinque a dextris, et quinque a sinistris, phialas quoque aureas centum, non has mensas tam ad panes propositionis quam ad vasa Domini portanda factas esse credibile est, phialas videlicet quas pariter factas

A Scriptura refert, thymiamateria, thuribula, mortariola, et cætera, quæ in sequentibus leguntur. Nam quod paulo post in eo lem verborum volumine subinfertur : *Fecitque Salomon omnia vasa domus Domini, et altare æneum, et mensas, et super eas panes propositionis*, vel pluralem numerum pro singulari posuit more Scripturis usitatissimo, ut in Jesu Nave : *Filii autem Israel prævaricati sunt mandatum, et usurpaverunt de anathemate (Jos. vii)*, cum Achan solus, et non plures ex Israel hoc fecerint. Vel certe, quia panes propositionis solebant ante sabbatum coqui, ut in sabbato mox poni possent in mensam propositionis, potuit fieri ut panes novi noviter cocti mox illis mensis imponerentur, ibidemque nocte illa servarentur aperti, donec primo mane, ablatis veteribus, super mensam propositionis ponerentur calidi. Non autem hæ mensæ decem, a figura unius mensæ propositionis discrepant. Nam sicut una mensa duodecim panibus onusta unanimem totius Scripturæ concordiam auctoritate apostolica munitam designat, ita non immerito decem mensæ aureæ divina legis et prophetarum eloquia figurate denuntiant, quæ vel refectionem nobis verbi Dei, quasi panes propositionis, offerunt; vel nobis exempla fidelium, quasi positorum in se vasorum Domini claritatem, et miracula proponunt. Quare autem quinque a dextris et quinque a sinistris positæ sint mensæ ex his quæ de candelabris supra tractavimus, facillime patet.

Fecit etiam atrium sacerdotum, et basilicam grandem, et ostia in basilica, quæ texit ære. De hoc in libro Regum ita scriptum est : *Et ædificavit rex Salomon atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, et uno ordine lignorum cedri (III Reg. vi)*. De interiori atrio breviter loquitur, de exteriori prorsus tacere videtur. Verum in Verbis Dierum utriusque fit mentio. Atrium ergo interius, quod vocatur sacerdotum, eo quod sacerdotes et Levitæ in eo ministrarent, ex omni parte erat templo circumdatum; sed ab Oriente, unde erat ingressus, multo longius a templo quam a cæteris tribus plagis secretum, quia nimirum in ea plaga, id est, in facie templi fiebant ministeria sanctorum. Ibi altare æneum ad hostias Domino offerendas; ibi decem luteres ad lavandas easdem hostias; ibi mare æneum erat positum ad lavandas manus pedesque sacerdotum, cum ad ministrandum intrarent. Habebat autem hoc atrium tres cubitos altitudinis, ut Josephus narrat, quatenus et ab ingressu templi cæteros prohiberet, et solis sacerdotibus hoc licere significaret. Eratque ei janua ad Orientalem plagam, ad quam usque populus hostias suas et sacrificia inferebat, inde suscipienda a sacerdotibus atque ad altare perferenda. De exteriori vero atrio, quod Verba Dierum basilicam grandem vocant, ita scribit Josephus : *Extrinsecus autem hujus templi aliam ædificavit anam quadrangulo schemate factam, erigens maximas porticus atque latas, et portas excelsas et amplas per quatuor mundi partes in eo constituens, quarum singulæ ad unumquemque ventum quatuor angulis atteudebant,*

ubi aureas januas collocavit. » Et paulo post : « In hoc sacrarium omnes populi, quibus purgatio et observatio legitimorum inerat, introibant. » Has vero porticus Cassiodorus senator in pictura templi, quam in pandectis posuit (ut ipse in psalmodia commemorat) triplici ordine distinguit : primum videlicet ordinem ponens extra atrium sacerdotum ex omni parte per quadrum, secundum eodem modo extra intimas porticus undiqueversum in gyro, extremum similiter ex omni latere priorum porticum in circuitu. Sicque templum triforini ædificiorum præsidio ab omni erat parte munitum, facto pavimento sub dio inter ædificia singula de marmore, et parietibus domorum interioribus, hoc est, eis qui ad templum respiciebant, factis, in columnis exterioribus vero solidis. Sicque fiebat ut omnis structura templi pro graduum esset varietate rationabiliter distincta. Namque in sancta sanctorum ingrediebatur pontifex ; in ipsum templum sacerdotes purificati, et non purificati, una cum Levitis et cantoribus ; in intimum atrium basilicæ majoris viri Judæi purificati stantes et orantes sub dio, si serenam esset ; si tempestas, in porticus proximas sese recipientes ; in interius atrium mulieres viduæ purificatæ ; in extremum atrium gentiles et Judæi, qui nuper venerant ex gentibus usque ad sextum purificationis diem. Hæc ut in pictura Cassiodori distincte reperimus breviter adnotare curavimus, rati eum ab antiquis hæc in dies didicisse, neque virum tam cruditum voluisse in exemplum legenti proponere quæ non ipse prius vera esse cognovisset. Hæc sunt loca quorum meminit supremus graduum psalmus, qui ita incipit : *Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini, qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri (Psal. cxxxiii)*. In his porticibus Jeremias et prophetæ alii, in his Dominus et apostoli verbum populo prædicabant. In harum aliqua Dominus sedebat docens, quando, attentantibus Pharisæis, mulier adultera illi judicanda oblata est (*Joan. viii*). In his invenit vendentes et ementes oves et boves et columbas, hosque cum suis mercimoniis eliminavit e templo (*Luc. xix*). In his Petrus et Joannes claudum invenientes sanarunt, ac secum ingredientes interius ad orandum duxerunt (*Act. iii*). In his orabat omnis multitudo populi, quando incensum ponenti Zachariæ angelus ad altare thymiamatis apparuit, eumque de præcursoris Domini nativitate perdocuit (*Luc. i*). Non autem hæc atria cum porticibus aspectum templi de longe aspectantibus abscondere potuerunt, quia locus in quo templum erat situm, multo sublimior erat quam ubi fundatæ porticus fuere. Nam (sicut Josephus scribit) extremæ atriorum fabricæ cum in quadringentis cubitis essent erectæ, tamen usque ad verticem montis, in quo templum ædificatum erat non pervenerunt. Hæc quidem de structura templi studioso lectori credimus intimanda. Verum in eis quæcunque Scriptura sacra referre commodum duxit, figuram mysteriorum quæranus, cæteris pro historię cognitione simpliciter

utamur. Ædificium ergo templi intra atrium sacerdotum, perfectorum in sancta Ecclesia et sublimium vitam exprimit virorum, eorum videlicet qui excellentia virtutum Domino appropinquare, et aliis verbo atque opere ducatum minoribus debeant ostendere salutis. Sacerdos namque ab eo Latine nomen accipit, quod sacrum præbere ducatum minoribus debeat. Quo nomine in Scripturis mystice non solum altaris ministri, episcopi videlicet et presbyteri, sed et omnes utique censentur, qui altitudine rectæ conversationis ac doctrinæ salutaris eminent, nec sibi metipsis tantummodo, sed et pluribus prosunt. Qui dum corpora sua hostiam viventem, sanctam, Deo placentem exhibent (*Rom. xii*), sacerdotale profecto ministerium spiritaliter exercent. Neque enim episcopis et presbyteris, verum omni Ecclesiæ Dei loquebatur apostolus Petrus, cum ait : *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis (I Pet. ii)*. Cujus honoris dignitate etiam antiquus populus Dei erat insignitus, dicente ipso ad Moysen : *Hæc dices domui Jacob, et annuntiabis filiis Israel*. Et paulo post : *Et vos eritis mihi regnum sacerdotale et gens sancta (Exod. xix)*. Basilica vero grandis, quæ erat extra atrium sacerdotum, in qua omnis populi multitudo adorare sive ad verbum audiendum confluere solebat, carnalium in sancta Ecclesia vitam moresque figuratim insinuat, qualibus dicit Apostolus : *Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus. Tanquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam (I Cor. iii)*. Qui bene per basilicam grandem designantur, quia absque ulla dubietate multo major est in sancta Ecclesia talium quam perfectorum numerus, sed quantum numero præstant, tantum succumbunt merito. Unde apte basilica hæc grandis etsi plurimos capit, non eos tamen in interiora templi deaurati, non ad altaris officium, non in idipsum saltem atrium sacerdotum intromittit, quia et carnales quique atque infirmi adhuc in Ecclesia etsi ob meritum castæ fidei hac pietatis Domini devote ad electorum sortem pertinent, longe tamen abest ut illis æquentur qui cum fiducia dicere probantur : *Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non efficit Christus in obedientiam gentium verbo et factis (Rom. xv)*. Et iterum : *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, de cætero reposita est mihi corona justitiæ (II Tim. iv)*. Accedebat quidem vulgus usque ad atrium sacerdotum, hostias suas usque ad hujus januam deferrebat, susceptas a sacerdotibus atque in altari oblatas oculis prosequeretur ; in ipsum etiam templum, cum aperiebatur, intuitum suum a longe dirigebat, nec tamen atrium sacerdotum intrandi facultatem habebat. Verum de inferioribus clamabat ad Dominum, quia nec carnalium in Ecclesia simplicitas a Domino despicitur, quando fideliter ea quæ valent illi vota pietatis offerunt. Dirigunt enim visus a longe in templum Dei, cum vitam sublimium discere et admirari sedulo gaudent, et quos virtutis imitatione sequi nequeunt, piæ venera-

tionis complectuntur affectu. Vident hostias sacerdotum in altari igne sacrosancto consumi, quia magna magnorum opera cognoscunt a Domino per Spiritum sanctum dignanter accipi. Afferunt et suas hostias ad atrium sacerdotum offerendas Domino per illos, dum bona quæ prævalent operantes, majorum ac doctiorum et confirmantur exhortatione, et intercessione Domino commendantur. Offerunt etiam tunc hostias suas sacerdotibus per eos Domino commendandas, cum sanctis quibusque egentibus necessaria mundi hujus, quibus ipsi abundant, summæ mercedis intuitu tribuunt, Domino admonente ac dicente : *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula* (Luc. xvi). Bene atrium sacerdotum tribus ordinibus lapidum politorum (fides, spes, charitas) et recte politorum, quia certe necesse est discendi solertia, ut quisque quomodo dicere, quid sperare, sive diligere debeat, dignoscat. Unus autem ordo lignorum cedri, ipsa est bona operatio, ac sine corruptione simulationis exhibitæ, sine cujus superadjectione fides, spes et charitas vera esse non valet. Dictum namque est sæpius quod ligna cedri propter odoris gratiam et imputribilem suæ naturæ potentiam perseverantiam famamque piæ designant actionis. Ad hoc atrium usque universi ascenderunt electi, qui fide, spe, dilectione atque opere Deo placere appetunt. Hoc alta meritum gratia transcendunt perfecti, cum in tanto virtutum culmine proficiunt, ut dicere suis auditoribus possint : *Imitatores nostri estote, sicut et nos Christi* (I Cor. iv) : glorienturque et dicant : *Nescitis, quoniam angelos judicabimus? quanto magis sæcularia* (I Cor. vi)? Quod autem dicitur, quod hostia basilicæ tecta fuissent ære, significat introitum fidei sermone limpidissimæ prædicationis præparari debere, ut advenientes quique discant, quomodo per fidem Christi, et salutifera sacramenta debeant intrare in Ecclesiam Christi; et postquam intraverint, quam religiose oporteat ipsos in ea conversari.

Fecit quoque Hiram lebetas et creagas et phialas, et complevit omne opus regis in domo Domini. Lebetes factæ fuerunt, ut liber Exodi commemorat, ad suscipiendos cineres altaris holocausti (Exod. xxvii). Creagæ, hoc est, fuscinulæ ad hoc in ministerio habebantur altaris, ut carnes victimarum per eos de caldariis coctæ proferrentur, atque ad esum eorum qui his erant reficiendi afferrentur. Phialæ vero ad offerenda libamina. Sed lebetes cineres sanctos suscipiunt, cum fideles quique vel exempla ac sacramenta Dominicæ passionis ad custodiam sui pia mente retractant, vel certe exitum præcedentium justorum diligenter aspiciunt, qui, magnis pro Domino elaboratis agonibus, nunc cursu consummato, de percepto jamjam bravio sine fine lætantur quatenus consideratis majorum virtutibus, et ipsi magni fieri possint, juxta præceptum Apostoli dicentis : *Mementote præpositorum qui vobis locuti sunt verbum Dei : quorum intuentes exitum conversationis*

A imitamini fidem (Hebr. xiii). Creagæ autem sanctorum prædicatorum æque figuræ congruunt, quorum ministerii est animas fidelium verbo fidei reficere, et juxta regulam apostolicæ discretionis rudibus adhuc discipulis rationabile et sine dolo lac doctrinæ simplicis adhibere (I Petr. ii) : perfectioribus autem solidum cibum doctrinæ sublimioris ministrare (Hebr. v). Quicumque enim sacramenta Christi summatim cognoscere atque ad imitationem suscipere norunt, hi quasi carnibus hostiæ salutaris refecti satiantur. Et quia doctorum est spiritualium, quæ cuique personæ mysteria audienda committant, solertissime discernere recte, recte fuscinulas facere jubetur sacerdotibus per Moysen, quibus carnes nostiarum, prout oportuerit, componant; et alia quidem hominibus, sed mundis edenda afferant, alia vero altaris ignibus consumenda relinquant. Reliqua sunt in verbis deinde nonnulla, quæ nostræ humilitati revelare et ad nostræ epulas refectionis concedere dignatus est. Sunt item alia tantæ profunditatis, quæ sancti Spiritus solummodo scientiæ pateant, nostræ vero capacitatis per omnia mensuram transcendant. Nam phialæ latiore atque apertiore sacra doctrinæ significant sermonem, qui *haustum* sapientiæ pie sitientibus salubriter impendant, et pie laborantibus refocillationem congruam prædicatorum ministeria tribuant, quatenus hoc solatio adjuti ad fontem vitæ æternæ pervenire possint, ex quo qui hiberit, ipsa Veritate attestante, non sitiet in æternum (Joan. vi). Et notandum, quod in eo loco, ubi in Paralipomenon legitur quod Hiram fecerit lebetas et creagas et phialas, illic in libro Regum habet, *lebetas et scutras et amulas* (III Reg. vii). Scutræ ergo vasa ænea esse dicuntur æqualem in fundo et in ore habentia amplitudinem, ut cooperta desuper calefacere possent quod vellent. Amula vero species quædam est vasorum libatoriorum ad offerenda vina. Denique, leguntur in Exodo phialæ factæ, acetabula et cyathi, in quibus offerenda fuerunt libamina in tabernaculo Domini (Exod. xxxvii). Et quid varia vasa, quæ ad offerenda libamina sunt facta, nisi varjæ sunt distinctiones eloquii divini pro dispari capacitate audientium? Non enim una eademque, omnibus potest convenire doctrina. Aliter namque sapientes, aliter insipientes, aliter divites, aliter pauperes, aliter sani, aliter infirmi, aliter senes, aliter juvenes, aliter viri, aliter feminæ, aliter cælibes, aliter conjugati, aliter prælati, aliter subditi docendi sunt. Quæ tamen vasa omnia ad mensam tabernaculi, omnia ad offerenda libamina pertinent, quia quæcunque prudens doctor diversa pro diversitate audientium loquitur, universa in regula sacrae Scripturæ reperiuntur, atque ad offerenda Domino vota bonorum operum corda excitant auditorum. Quæ videlicet operum diversitas sanctæ prædicationis, ipsius Domini ore designabatur, cum diceret : *Quis putas est fidelis dispensator et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram* (Matth. xxiv)? Mensuram

quippe tritici conservis dat in tempore fidelis dispensator et prudens, quando discretus verbi minister non solum tempus opportunum in dicendo observat, verum etiam qualitatem, sensumque auditorum diligenter exquirat, et juxta distantiam hujus modum sui sermonis temperat.

Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater ejus in domo Domini ex ære mundissimo, in regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra inter Sochet et Saredatha. Frat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus æris. De hoc in libro Regum ita scriptum est: *Omnia vasa, quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant, etc. (III Reg. vii).* Aptè in regione Jordanis fusa sunt vasa domus Domini, in quo videlicet flumine Dominus noster baptizari dignatus est (*Math. iii*): ejus tinctus undis, aquarum nobis elementum in ablutionem peccatorum convertit. Et quia omne fidelium baptisma, quo Domino consecrantur, in exemplum celebratur baptismatis illius, quo ipse aquas sanctificavit, recte in regione Jordanis vasa sunt domus Domini facta. Neque enim aliter vasa electionis et misericordiæ fieri possumus, nisi ad baptisma ejus, quod illo in flumine subiit, respicientes, et ipsi in tali flumine satagamus abluere. Notandum autem, quod non tantum in regione Jordanis, sed et in campestri regione illius facta dicit eadem vasa, significans multiplicationem fidelium, quæ non solum in Judæa, sed et in omnium nationum latitudine futura erat; expleta propheta quæ dicit: *Gaudebunt campi, et omnia quæ in eis sunt (Psal. xcvi).* Cui simile est hoc, quod idem psalmista de sacramentis Dominicæ incarnationis loquens, ex persona eorum, quibus completa incarnationis arcana ad fidem venerunt, ait: *Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus eam in campis silvæ (Psal. cxxxii).* Audivimus quippe in Ephrata. Bethlehem sacramenta Dominica, quia promissum legimus David patriarchæ, qui erat ex eadem civitate: *De fructu ventris tui ponam ejus Christum in carne venturum (Ibid.).* Invenimus eam in campis silvæ, quia revelata hæc in altitudine gentium ipsi per orbem cognovimus, ipsi vidimus, ipsi participes facti sumus. Fudit ergo rex vasa domus Domini in campestri regione Jordanis: quia Dominus baptismo salutis de quo vasa misericordiæ faceret, totam mundi latitudinem implevit. Argillosa autem terra, de qua factæ sunt formæ ad fundenda vasa Domini, quæ melius quam Scriptura sacra, de qua regulam bene vivendi accipimus, valet intelligi? Quasi enim argilla ignibus durata formam vasis Domini, quanta et qualia fieri debent, exhibet, cum nobis Scriptura regulam justitiæ, quam sequimur, ostendit: sanctorum nobis exempla, qui igne tribulationum invincibiles perseveraverunt, in omnibus sequenda præmonstrat, si vasa in domo Domini electa ac pretiosa esse conspicimus. Ejus igne liquefactum argillæ formas ingreditur, quo vas possit aptum ministeriis cælestibus effici, cum ipsi salubriter humiliati et flamma suæ divinæ charitatis sive etiam humanæ

adversitatis molli, viam patrum bene operando intramus, ut ad præmia patrum bene currendo perveniamus. Neque enim semper nos regulis necesse est bonæ operationis arctari, sed, completa operatione bona, palma et beatæ retributionis speranda; quia nec semper vasa informis argillæ tenebantur inclusæ, verum ubi ad perfectionem sui pervenerant, fractis formarum claustris producebantur in lucem, et in templo Domini pro suis quoque locis disponebantur. Hoc autem dicimus non quod opera sanctorum unquam sint interitura, sed quia ubi coronam justitiæ, quam bene operando meruerant, acceperint, laboriosæ operationis cuncta cessent officia. Quis enim in illa vita pro fide Christi martyrium patiat, ubi, expulsis adversariis, omnes electi in præsentia Christi lætantur? Quis ibi mortuum sepeliat, ubi solum viventium terra est? Quis lugentem consoletur, ubi *abstergit Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum (Apoc. vii, xxi)*? Quis ibi domum peregrino et hospitii aperiat, ubi omnes simul electi habitationem ex Deo habent? *domum non manufactam, æternam in cælis (II Cor. v)*? Quis mihi illic panem esurienti potumque sitienti afferat, ubi *Dominus pascit me, et nihil mihi deerit (Psal. cxvii)*? Disruptis ergo formis vasorum quondam necessariis, vasa ipsa in domo Dei jam splendida refulgent, quia, cessantibus in fine mundi non solum persecutionibus, quas propter justitiam patiuntur, verum etiam laboriosis justitiæ operibus, quibus sua sponte pro æterna beatitudine insudant electi, sola in visione sui conditoris perceptæ immortalitatis claritate lætantur.

Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, et altare aureum et mensas et super eas panes propositionis: candelabraque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum juxta atrium ex auro purissimo. Quid est, quod superius dixit fecisse Hiram Salomoni omnia vasa in domo Domini, et nunc dicit, Salomonem ipsum fecisse omnia vasa domus Domini? nisi ut ostendat historialiter Salomonem ipsum fecisse opus templi dictando, et Hiram operando? Juxta allegoriam vero significat Redemptorem nostrum in sanctis prædicatoribus, atque in omnibus fidelibus suis ornatum Ecclesiæ parare, atque opera virtutum efficere, quia ipsius doni totum est quodcumque recte sapiunt, bene volunt ac fideliter agunt: qui in Evangelio discipulis suis ait: *Sine me nihil potestis facere (Joan. xv).* De quo Jacobus Apostolus ait: *Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre lumine, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio (Jac. i).* Altare aureum corda significat perfectorum justorum, internæ charitatis et castitatis luce corusca, quorum sublimitatis significandæ etiam locus convenit ejusdem altaris. Stabat enim ante ostium sancti sanctorum, ut in factura tabernaculi manifeste legimus (*Exod. xxxvii*): in quo videlicet altari non hostiarum sanguis, neque libamina, sed thymiamata tamen incendebantur, quorum fumus ad superiora ascendens operiebat arcam, atque oraculum odore suavitatis

implevit. In quo figura exprimebatur sanctorum, qui dum, neglectis temporalium rerum cupiditatibus, tota intentione cœlestia quærunt, velut intus in vicinia oraculi sunt positi, nec longe sunt remoti a velo quo templum et sancta sanctorum dirimuntur: quia corpore tantum terram incolunt, cæterum secundum interiorem hominem totam habent conversationem in cœlis. Ascenditque ab hujusmodi altari fumus incensorum intra sancta sanctorum, ubi arca est recondita, cum orationes sanctorum flamma charitatis excitatæ ad cœlum usque perveniunt, ubi *Christus est in dextera Dei sedens* (Col. III). Non enim in hoc altari sanguis hostiarum, sed thymiana tantum incenditur (Exod. xxxvii): quia tales viri non habent opera carnis et sanguinis, quæ in ara sui cordis immolantes Domino mactant, sed solummodo lacrymarum et orationis ei vota pro desiderio regni cœlestis offerunt. Fecit quoque Salomon et altare æneum ad holocausta et sacrificia, cujus factura et mysteria superius jam exposita sunt, sicut et ex mensurarum significatione. Cum autem de candelabro cum lucernis suis facto et colorato ante oraculum dixisset, adjuvit: *Et florentia quædam ad lucernas et forcipes aureos: omnia de auro mundissimo facta sunt.* Florentia quædam nominat species lillorum in candelabro factas, super quas ponebantur lucernæ. Forcipes autem aureos emunctoria nuncupat, quibus emungebantur lumina candelabri, ut reparata melius lucentes. Cæterum forcipes illi, qui in altaris usum jussi sunt fieri, ænei fuere. Sed et hi forcipes, quibus emungebantur lucernæ, quid nisi interpretationem spiritualis sensus per doctorum officia, designant? Ipsi enim verba sacri eloquii ab historia in allegoriam, et ab umbra in veritatem transferentes, quasi lucem scientiæ in Ecclesia Dei super candelabrum mysticum positi, multiplicant, ac prædicando renovant, atque ideo dicuntur de auro mundissimo facti, quia lumine veræ sapientiæ existunt clarissimi.

Thymiamateria quoque et thuribula et phialas et mortariola ex auro purissimo. Thymiamateria ergo atque thuribula, etc., vasa in quibus thymiana odorabatur, bene possunt exprimere corda electorum, in quibus oratio pura et suave flagrans Domino defertur, de qua dicit psalmista: *Dirigatur oratio mea, sicut incensum, in conspectu tuo* (Psal. cxl). Unde et in Apocalypsi Joannes vidit, sanctos habere phialas aureas plenas odoramentorum; quod confestim exponendo subjunxit: *Quæ sunt orationes sanctorum* (Apoc. v), quæ ex aromatibus virtutum in mortario puræ conscientiæ conditæ suavissimum odorem exhibent Domino.

Et ostia calavit templi interioris, id est, in sancto sanctorum, et ostia templi forinsecus aurea. Hinc in libro Regum ita scriptum est: *Et cardines ostiorum domus templi interioris sancti sanctorum et ostiorum domus templi ex auro erant* (III Reg. vii). Si ostia domus interioris sancti sanctorum angelica sunt ministeria, quæ nobis de corpore egressis introitum vitæ cœlestis reserant (Luc. xvi), et ostia domus

templi doctores sunt sancti ac sacerdotes, qui instruendo, baptizando, communicando Dominici corporis et sanguinis mysteria, prima nobis Ecclesiæ præsentis limina pandunt; quid cardines utrorumque ostiorum, nisi sensus et corda sunt eorundem angelorum, sive hominum sanctorum, quibus immobiliter contemplationi ac dilectioni sui conditoris adhærent, ut eo ministerium divinitus sibi delegatum recte compleant, quo a voluntate illius, cui ministrant, nunquam oculos avertant? Aperiantur enim et clauduntur ostia congruo tempore, sed nullo suum cardinem tempore deserunt, quia angeli et homines sancti, sive in hanc vitam fidei, seu in illam spei fideles atque electos suscipiant, semper animum in radice æternæ dilectionis fixum tenent. Unde bene iidem cardines ex auro esse facti perhibentur, propter videlicet vel meritum propriæ claritatis, vel illius, quam habent in Deum, charitatis. Quod autem dicit, ostia esse cælata tam interioris domus quam etiam exterioris, significat quod non solum angelicæ virtutes, sed etiam sanctæ Dei Ecclesiæ doctores variarum virtutum decore sunt honorabiles, et ad imitandum nobis salubres. Quicumque enim eorum decori in justitia, sanctitate, et veritate per fidem, spem et charitatem in præsentiarum propinquare studuerit, procul dubio eorum gloriæ participem in futura vita se esse gaudebit.

CAPUT V.

De eo quod intulit Salomon omnia quæ voverat David pater suus, aurum et argentum, et universa vasa simul cum arca Domini, et paratura tabernaculi in templum Domini. Quod sacerdotibus collocantibus arcam in sanctis sanctorum, Levitæ tymbalis et psalteriis et citharis laudes Deo canebant, quando nebula implevit domum Domini.

Sicque completum est omne opus, quod fecit Salomon in domo Domini. Perficit Salomon quod faciebat in domo Domini, cum rex pacificus noster in die novissima omnes electos resurrectionis immortalitate glorificat. Alioquin quædiu status hujus sæculi geritur, facit quidem opus domus Domini Salomon, sed nondum perficit; quia corda electorum Dominus ut bona operentur, inspirat et adjuvat; nulli tamen in hac duntaxat vita commoranti, absque peccato esse tribuit: namque hoc donum futuræ vitæ beatitudinis reservat. Perficit vero omne opus templi sui, et hoc dedicationi aptum reddit, cum translatos de hac vita electos suos æternum perducit ad regnum. Quod bene significatur in eo quod templum septem annis ædificatum est, octavo autem perfectum atque dedicatum. Septem namque diebus omne hoc tempus volvitur, octava autem est dies iudicii et resurrectionis futuræ, de qua psalmus sextus et undecimus atitulati sunt. Cui videlicet tempori convenit aperte quod sequitur:

Intulit ergo Salomon omnia in dedicatione, quæ voverat David pater suus; argentum et aurum, et universa vasa posuit in thesauris domus Dei, et reliqua. Argentum namque ad nitorem eloquentiæ, aurum ad splendorem sapientiæ, vasa generaliter ad rationabilem creaturam vocit, sive, ut in libro Regum

habetur, sanctificavit David pater Salomonis argentum (III Reg. viii), cum Deus Pater eloquentes quosque grata sui Spiritus ad loquendum verbum Evangelii confortat. Sanctificat aurum, cum naturali ingenio præditos suo replens Spiritu ad consideranda in lege sua mirabilia illuminat. Sanctificat et vasa, cum omnibus generaliter Ecclesiæ filiis ejusdem Spiritus gratiam largitur, adamando illos et appetendo dona perpetuæ salutis inflammat. Hoc autem argentum, hoc aurum, hæc sanctificata vasa Salomon refert in templum. Unde consequenter scriptum est :

Portaverunt Levitæ arcam, et intulerunt eam et omnem paraturam tabernaculi. Porro vasa sanctuarii quæ erant in tabernaculo, portaverunt sacerdotes cum Levitis, etc. Cum Dominus noster, peracto universali judicio, omnes electos, et doctorum videlicet cæterorum fidelium cœtum in gaudium regni cœlestis introducit, reponitque vasa diversi generis argentea sive aurea in thesauris domus Domini, quando eos, qui multitudine dulcedinis ejus frui meruerunt, abscondit in abdito vultus sui a conturbatione hominum (Psal. xxx). Et apte multi sunt thesauri, in quibus vasa electionis recondantur, sed una domus Domini, in qua iidem sunt facti thesauri, quia et una est Ecclesia, in qua omnes continentur electi, quantumlibet meritis distent; et una non diversa est patria illa cœlestis, quæ electis promittitur omnibus: quamvis sicut stella a stella differt in claritate, ita et resurrectio mortuorum (I Cor. xv). Quod utrumque Judex ipse, ac distributor præmiorum Dominus una sententia demonstravit, cum ait: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt* (Joan. xiv). Unam ergo domum Domini fecit Salomon, multos in ea thesauros ad recipienda vasa diversi generis; una tamen benedictionis sanctificata paravit, quia nimirum una est domus Patris non manufacta, æterna in cœlis (II Cor. v): sed multe in ea mansiones (Joan. xiv) ad recipiendos omnes, quos timentes se ac diligentes Dominus benedicit, pusillos cum majoribus.

Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, id est, ad oraculum templi in sancta sanctorum subter alas cherubim, ita ut cherubim expanderent alas suas super locum, in quo posita erat arca, et ipsam arcam tegerent cum vectibus suis. Vectium autem, quibus portabatur arca, quia paulo longiores erant, capita parebant ante oraculum. Si vero quis paululum fuisset extrinsecus, eas videre non poterat. Fuit itaque arca ibi usque in præsentem diem. Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moyses in Oreb, quando legem dedit Dominus filiis Israel egredientibus ex Ægypto. Hinc quoque in libro Regum ita scriptum est: *Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum, in oraculum templi, in sancta sanctorum, subter alas cherubim. Siquidem cherubim expandebant alas super locum arcæ, et protegebant arcam et vectes ejus desuper. Cumque eminentes vectes, et apparerent summitates eorum foris sanctuarium ante oraculum, non*

apparebant ultra extrinsecus. Qui et fuerunt ibi usque in præsentem diem. In arca autem non erat aliud, nisi duæ tabulæ lapideæ quas posuerat in ea Moyses in Oreb, quando pepigi fœdus Dominus cum filiis Israel, cum egredierentur de terra Ægypti (III Reg. viii). Quod illata arca in sancta sanctorum dicitur, cumque eminentes vectes et apparebant ultra extrinsecus, notandum juxta id quod in Paralipomenon scriptum est, quia etsi capita vectium accedentibus propius ac diligentius intuentibus parebant ante oraculum, non tamen fieri poterat, ut ipsa eorum capita ante oraculum eminent: quia nimirum necesse erat ut, clauso oraculo et appenso ante ostia velo, ipsi quoque vectes, arca et cherubim abderentur interius: quod fieri non poterat, si prominentes ulterius vectes producerentur ad claudendum hostiis locum non darent.

Quorum positionem vectium Scriptura non sine causa, sed magni intuitu sacramenti tam diligenter expedire curavit. Constat enim, quia domus templi exterior peregrinantem in terris Ecclesiam, sancta autem sanctorum internam supernæ patriæ felicitatem designavit. Item illata in sancta sanctorum arca assumptam Christi humanitatem, et intra velum regie cœlestis inductam; vectes vero quibus arca portabatur, prædicatores verbi, per quos ipse mundo innotuit typice denuntiant. Quod autem dicitur nihil esse in arca, nisi duas tabulas, quas posuerat Moyses in Oreb quando legem dedit Dominus filiis Israel egredientibus ex Ægypto, ostendit generaliter nihil esse in ipsa arca quod contrarium fuerit præceptis legis Domini in duabus tabulis comprehensis, sed ea ibi solummodo condita, quæ juxta ejusdem legis mandata ad cultum unius Dei, et ad fidei nostræ commendationem typico schemate gesta fuerunt, ut figura, umbra futurorum per omnia dicto ac facto venturæ veritati testimonium præberet, sicque ea in mundo apparente fidem certam tempore congruo suæ historiæ observantiæ acciperet. Erat autem in arca, ut Paulus apostolus in Epistola sua ad Hebræos testatur, urna aurea habens manna (Hebr. ix): *Quis in homine Christo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* (Col. ii). Erat virga Aaron, quæ excisa denuo floruerat, quia potestas omnis judicandi penes eum est, cujus judicium in humilitate passionis videbatur esse sublatum. Erant et tabulæ Testamenti, quia in illo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi. (Col. ii). Adhærebant ei vectes quibus portabatur, quia doctores qui quondam laborabant in verbo Christi, nunc præsentem visione congaudent gloriæ Christi. Quod enim unus eorum de se dixit: *Cupio dissolvi et esse cum Christo* (Phil. i), de omnibus utique sui operis consortibus intelligendum reliquit. Apparebant summitates vectium foris ante oraculum, non semper, sed cum ostia ejusdem oraculi aperiri contingeret; neque hoc omnibus, sed solummodo qui propius accedentes attentius ea quæ intus erant satagebant intueri. Ipsa autem arca, qualis et quomodo esset posita, solis eis qui oracu-

lum intrassent, videre hcebat, quia nullus sanctorum A
in hac adhuc vita positus (tametsi multum in alti-
tudine se mentis attollens), sed soli illius patriæ ci-
ves gloriam inibi sui Redemptoris plene contuentur.
Sunt et veteres cum arca in oraculo reconditi,
quia *absconditi sunt* et jam nunc perfecti quique et
electi, qui nos præcesserunt de mundo, in *abdito*
vultus Dei a conturbatione hominum (Psal. xxx). Quo-
rum tamen summitates vectium nonnunquam aperto
oraculo his qui appropinquant visuntur, cum perfe-
ctoribus quibusque atque oculum sui cordis tota
intentione purificantibus divina gratia aliquid extre-
mum de supernorum civium gaudio contemplandum
donaverit. Quæ nimirum contemplatio his, qui paulo
longius recesserunt, minime conceditur, quia quanto
exterius mente vaga remanent, tanto minus, quæ B
sunt interna gaudia, gaudent.

Omnes enim sacerdotes, qui ibi poterant inveniri, sanctificati sunt, nec adhuc illo tempore vices et ministeriorum ordo inter eos divisus erat, tam Levitæ quam cantores, id est, et qui sub Asaph erant, et qui sub Heman, et qui sub Idithun. Hæc dum quatuordecim turmæ sortem miserunt, quis primus aut secundus aut tertius ministraret, omnes sanctificati pariter serviebant.

Filii et fratres eorum vestiti byssinis, cymbalis et psalteriis et citharis concrepabant, stantes ad orientalem plagam altaris, et cum eis sacerdotes centum viginti, canentes tubis. Qualiter autem Josephus de vestibus sacerdotalibus ab Salomone confectis narret, videamus : « Fecit, inquit, stolas sacerdotales pontificibus cum his quæ pendebant ad pedes et superhumerales et rationales et gemmis mille. Corona vero, in qua Dominum Moyses inscripserat, una fuit : ad hunc diem usque permansit. Sacerdotales autem stolas et bysso contextas et zonas purpureas singulis decem millia, et tubas secundum præceptum Moysi ducenta millia. Item stolas Levitarum hymnos dicentium ex bysso ducenta millia, et instrumenta musica et ad hymnos ducendos inventa, quæ vocantur nabilia et cinara, ex electo constituit quadraginta millia. » Hæc omnia ad honorem Dei Salomon copiose et magnifice fabricatus est, in nullo parvus existens, sed circa ornamenta templi usus est præcipua largitate, quæ etiam in thesauros Dei recondidit. Mystice autem quid per stolas byssinas, nisi candens decore munditiæ corporalis castitas designatur? Hanc ergo induere decet omnes, qui officio divino assistere debent, et laudem ejus in ore, moribus et acta concrepare : quia cymbala oris confessionem, psalteria mortalitatem, citharæ vero mortificationem carnis, et honorum actuum strenuitatem, viginti quatuor chordis spiritualibus, hoc est, prophetiis et apostolicis doctrinis instructa designant. Et bene dicitur, quod starent ad orientalem plagam altaris, quia juxta altare fidei ortum lucis æternæ expectabant, cum quibus et sacerdotes centum et viginti pariter stabant, quia doctores sancti per cen-

tenarium et vicenarium numerum sunt expressi, eo quod legislator, juxta hujus numeri quantitatem, annorum seriem implevit, et in cœnaculo Sion in die Pentecostes eodem numero credentes gratiam Spiritus paraclæti acceperunt, prædicationibus validis turbis fœdeliam splendorem solis justitiæ innotuerunt, ut utrique, hoc est, docentes et audientes lumine veræ sapientiæ decorarentur (Act. ii).

Igitur cunctis pariter et tubis et voce et cymbalis et organis et diversi generis musicorum concinentibus, et vocem in sublime tollentibus, longe sonitus audiebatur; ita ut cum Dominum laudare cœpissent et dicere : Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus, impleretur domus Dei nube, nec possent sacerdotes stare et ministrare propter caliginem. Compleverat enim gloria Domini domum Dei. Quid est quod sacerdotibus et levitis organis et diversi generis musicorum laudem Dei in templo concinentibus propter caliginem, sive, ut in libro Regum scriptum est, propter nebulam non potuerunt stare et ministrare (III Reg. viii), nisi quod, prædicantibus Salvatore et apostolis ejus Evangelium, superbi Judæorum pontifices, exigentibus meritis, dum divina mysteria per parabolas audiunt (Matth. xiii), quasi sacerdotes in domo Domini propter nebulam ministrare nequiverunt? Qui et in Testamento Veteri dum sensus mysticos litteræ velamine coopertos inter obscuras allegoriarum caligines investigare despiciunt, debitum fidei suæ ministerium propter nebulam perdidit; quibus et tunc in nebula doctrinæ suæ vocem Dominus protulit, cum de se etiam aperta narravit. Quid est enim apertius quam : *Ego et Pater unum sumus* (Joan. x)? Quid est apertius quam : *Ante Abraham ego sum* (Joan. viii)? Sed quia auditorum mentes infidelitatis caligo compleverat, quasi emissum solis radium nebula interjacens abscondebatur. Igitur, ut jam diximus, per nebulam caligo intelligenter designatur. Et quia, apparente in carne Domino, sacerdotum sensus de ejus intellectu caliginem pertulit, nebula synagogam, id est, domum Domini implevit. *Et sacerdotes propter nebulam ministrare non poterant*, quia dum ab intellectu incarnationis Dei perfidie suæ peste obscurati sunt, veri sacerdotii ministerium perdidit. *Compleverat enim gloria Domini domum Dei*, quia mysteria, quæ ante in lege sub umbra et velamine latebant, per adventum mediatoris Dei et hominum omnia in lucem recte credentibus et digne accipientibus in Evangelio processerant : cæteris vero, qui ad fidem accedere volebant, pristina obscuritas, imo magis cæcitas remanebat. Unde ipsa Veritas in Evangelio discipulis, sciscitantibus ab eo de quibusdam parabolis suis, ait : *Vobis datam est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis : ut videntes non videant, et qui vident, cæci fiant* (Luc. viii).

CAPUT VI.

De basi æneæ, super quam stetit Salomon, quando dedicavit templum Domini. De solemnitate dedicationis templi in mense festivo, et maxima celebratione ipsius festivitatis.

Tunc Salomon ait : Dominus pollicitus est ut habitaret in caligine : ego autem ædificavi domum nomini ejus, ut habitaret ibi in perpetuum ; et convertit faciem suam, et benedixit universæ multitudini Israel, et reliqua. Juxta illud beati Job : Nubes latibulum ejus (Job. xxii). Et Psalmista inquit : Caligo sub pedibus ejus (Psal. xvii). Latibulum ergo Domini Scriptura est sacra, quæ multiplicibus parabolis ac figuris cœlestia gestat sacramenta. Sed quæ infidelibus ac superbis tecta atque abscondita sunt, humilibus ac Deum per fidem catholicam rite quærentibus secreti sui pandit introitum, secundum quod Salvator in Evangelio exsultans Spiritu ad Patrem ait : Confiteor tibi, Pater, domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis ; ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te (Matth. xi).

Siquidem fecerat Salomon basin æneam, et posuerat eam in medio basilicæ habentem quinque cubitos longitudinis, et quinque cubitos latitudinis, et tres cubitos in altum : stetitque super eam, et reliqua. Quid per basim æneam, quam fecerat Salomon, nisi soliditas veræ humilitatis designatur ? quam Salvator noster præcipue docuit verbo, et ostendit exemplo ; cujus longitudinem secundum quinarium numerum metitur, cum secundum legis Dei traditionem longanimitatem patientiæ, et latitudinem dilectionis habendam nobis commendat. Cujus et altitudo trium est cubitorum : quia sanctæ Trinitatis confessionem in fide, spe et charitate nos tenere docet, firmiterque in ea bene operando omni tempore persistere.

CAPUT VII.

Quod expletis annis viginti, primus domum Domini, et domum suam et civitates plurimas construxit, et alienigenas subjugavit, et fecit eos tributarios.

Et dedicavit domum Dei rex et universus populus. Sacerdotes autem stabant in officiis suis, et Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit David rex ad laudandum Dominum : quoniam in æternum misericordiam ejus. Domus Domini sancta est Ecclesia, sicut supra ostensum est : hanc dedicavit rex Christus, quando eam sanguine suo mundavit, et Spiritus sui gratia sanctificavit, ac diversis virtutum donis multiplicavit. Hanc dedicant et filii Israel secum, quando unusquisque fidelium secundum donum sibi collatum a Deo verbo prædicationis et virtutum operibus proximos suos, quoscunque valet, ad meliora et perfectiora convertere satagit : Templum enim Domini, ait Apostolus, sanctum est, quod estis vos (I Cor. iii). Sed hanc sanctificationem rex et populus, caput et membra non æqualiter perficiunt, quia de Christo Jesu ait : De plenitudine ejus nos omnes accipimus, et gratiam pro gratia (Joan. i). Hinc Paulus ait : Itaque neque qui plantat est aliquid, neque

A qui rigat : sed, qui incrementum dat, Deus (I Cor. iii). Sed quantum valeat hominis prædicatio, prædictus Apostolus subsequenter exponit dicens : Qui plantat autem et qui rigat, unum sunt. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Dei enim sumus adjutores. Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis (Ibid.). Igitur ipse sanctificavit suum templum, quasi Deus et Dominus inhabitando, nos autem digne habitationi ejus conversando. Sequitur :

Sanctificavit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini. Obtulerat enim ibi holocausta et adipem pacificorum ; quia altare æneum quod fecerat non poterat sustinere holocausta et sacrificia et adipem. Quid ergo est quod Salomon sanctificavit medium atrii offerens ibi holocaustum et sacrificium ? Propterea quia altare æneum quod juxta constitutionem legis ante fores templi positum erat non poterat totum capere, nisi quod Christus ea, quæ in lege propter infirmitatem ejus perfici non poterant, nunc in Ecclesia catholica pleniter gerit. Ipsa est enim atrium domus Domini, quia per ipsam ingressus patet in templum Domini in Hierusalem cœlestem. Quod ergo holocausta et sacrificia omnia in altari typico Veteris Testamenti non potuerunt offerri, eo quod omnia ibi figuraliter fiebant, rex noster et sacerdos erexit novum altare fidei in Ecclesia catholica, in quo pinguis holocausta et sacrificia acceptabilia quotidie spiritualiter Deo offeruntur. Hinc est quod Dominus reprobens vetus sacrificium per prophetam ait : Holocausta et sanguinem victimarum nolui (Isa. i), et item in Psalmis : Sacrificium laudis honorificabit me, et illic iter, quo ostendam illi salutare Dei (Psal. xlii). Proinde superius scriptum est quod rex Salomon et universus cœtus Israel, et omnes qui fuerant congregati, ante arcam immolarent arietes et boves absque ullo numero, quia quidquid electi Dei, qui sunt membra regis in bona operatione ac congrua gubernatione suimetipsius suorumque agunt, totum Deo acceptabile constat esse sacrificium.

Fecit ergo Salomon solemnitatem in tempore illo septem diebus et omnis Israel cum eo, Ecclesia magna valde ab introitu Emath usque ad torrentem Ægypti, etc. Quod dicitur, quia fecit Salomon festivitatem celebrem et omnis Israel cum eo multitudo magna ab introitu Emath, usque ad rivum Ægypti curam Domino, per introitum Emath Septentrionalem terræ repromissionis plagam, per rivum sive torrentem Ægypti, quæ Verba Dierum nominant, designat Australem. De quibus aliqua Latinis ex verbis sancti Hieronymi ponere gratum puto esse lectori. Scriptum est in libro Numerorum in quo omnis terra repromissionis per quatuor plagas brevi sermone dividitur : Pars Meridiana incipiet a solitudine Sin, quæ est juxta Edom, et habebit terminos contra Orientem mare salissimum qui circumibunt Australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in Senna et perveniant a Meridie usque ad Cadesbarne, unde egre-

dientur confinia ad villam nomine Adar et tendent usque ad Asemona. Ibi que per gyrum terminus ab Asemona usque ad torrentem Ægypti, et maris magni littore finiatur (Num. xxxiv). Pro quo in ultima visione prophetæ Ezechielis ita dicitur: *Plaga autem Australis Meridiana a Thamar usque ad aquas contradictionis Cades, et torrens usque ad mare magnum (Ezech. xlvi), quod significat latissimam solitudinem Sin, quæ est juxta Edom et in mari Rubro terminum circumire, et per ascensum Scorpionis et per Senna et Cadesbarne, et atrium sive villam Adar et Asemona pervenire usque ad torrentem Ægypti, qui juxta urbem Rinocolorum mari influit. Hic vero terminus plagæ Australis incipit a Thamar, quæ urbs in solitudine est, quam et Salomon miris operibus extruxit et hodie Palmyra nuncupatur. Hebræoque sermone Thamar dicitur quæ in lingua nostra Palmam sonat, usque ad aquas contradictionis Cades, quam in deserto esse non dubium est, et torrens, ingrediens mare magnum hoc quod Ægypti Palæstinæque prætendit littoribus. Sequitur in libro Numerorum: *Plaga autem Occidentalis a mari magno incipiet et ipso fine claudetur*, hoc est, a mari usque ad mare, a torrente videlicet Rinocolorum qui in mare influit, usque ad eam locum ubi est Emath urbs Syriæ, cujus in hac plaga et nomen posuit Ezechiel: *Et plaga maris, mare magnum a confinio per directum, donec venias Emath*, quæ nunc Epiphania nominatur, ab Antiocho, crudelissimo tyrannorum, nomine commutato, nam cognomentum habuit Epiphanes. Porro ad Septentrionalem, inquit, plagam a mari magno terminum incipient pervenientes usque ad montem altissimum, a quo veniant in Emath usque ad terminos Sedada; ibi que confinia usque ad Zephrona et villam Enan. Hi erunt termini in parte Aquilonis (Num. xxxiv). Dicunt Hebræi Septentrionalem plagam incipere a mari magno quod Palæstinæ, Phœnicis, et Syriæ quæ appellatur Cœle, Ciliciæque prætendit littoribus et per Ægyptum tendit ad Libyam. Quod autem dicit pervenientes terminos usque ad montem altissimum, idem Hebræi autumant vel Amanum montem significare, vel Taurum, quod nobis videtur verius. Ibuntque, inquit, confinia usque ad Zephrona. Quamobrem hodie Zephium oppidum Ciliciæ vocant. Quod autem sequitur et villam Enan, pro quo in Hebræo scriptum est Haserenan, quod interpretatur atrium fontis, terminus est Damasci. Unde dicit Ezechiel: *Et erit terminus a mari usque ad atrium Enon (sive Asez), terminus Damasci, et ab Aquilone ad Aquilonem, terminus Emath, plaga Septentrionalis (Ezech. xlvi). Inde metabuntur, inquit, fines contra Orientalem plagam de villa Enan usque Sephama, et de Sephama descendunt termini in Rebla contra fontem Daphnim: inde pervenient contra Orientem ad mare Cenereth, et tendent usque ad Jordanem, et ad ultimum salissimo claudentur mari (Num. xxxiv). A fine ergo Septentrionalis plagæ, hoc est, atrio Enan, tendunt fines usque ad Sephama, quam Hebræi Aphamiam nominant, et de Aphamia descendunt**

A termini in Rebla quæ nunc Syriæ vocatur Antiochia. Et ut scias Reblam hanc significare urbem, quæ nunc in Cœlesyria nobilissima est, sequitur *contra fontem*, quem perspicuum est significare Daphnim, de quo fonte supra dicta urbs aquis abundantissimis fruitur. *Inde, inquit, pervenient termini contra Orientem ad mare Cenereth*, id est, ad stagnum Tiberiadis.

Mare autem dicitur cum habeat dulces aquas, juxta idioma Scripturarum, quæ congregationes aquarum appellant maria. *Et tendent, inquit, usque ad Jordanem et ad ultimum claudentur mari*, vel Mortuo vel, ut alii putant, lingua maris Rubri, in cujus littore Ahila posita est. Quod autem dicitur, fecisse Salomonem solemnitatem in tempore illo septem diebus, et omnem Israel cum eo, ecclesiam magnam valde, B ab introitu Emath usque ad torrentem Ægypti, fecisseque die octavo collectam, eo quod dedicasset altare septem diebus et solemnitatem celebrasset diebus septem, sicque die vicesimo tertio mensis septimi dimiserit populum in tabernacula sua, non puto aliud hic velle intelligi, nisi quod, expletis diebus septem dedicationis templi, subsequuti sunt Scenopegia quæ a quinto decimo die mensis septimi secundum legem inchoabant et in die vicesima secunda fiebantur. Utrisque ergo festivitatis rite peractis, et Scenopegiarum octava die finita, dimisit rex Salomon ad sua lætantes, atque gaudentes super bono, quod fecerat Dominus David et Salomoni, et Israel populo suo. Cui sensui videtur Josephus suffragari ita dicens: Dimisit ergo Salomon ecclesiam, cum sacrificia celebrasset pro se et pro universis Hebræis, id est, vitulos quidem 22,000, oves autem 120,000. Tunc enim prius in templo sacrificia celebrata sunt, et in eo epulati sunt omnes Hebræi cum uxoris suis et filiis, insuper etiam et festivitatem quæ vocatur Scenopegia faciens ante templum clare nimis et magnifice diebus quatuordecim rex cum omni populo suo pariter epulatus est. Cumque hæc fuissent sufficienter exhibita, nihilque deesset circa pietatis divinæ culturam, dimissi a rege singuli ad propria remearunt, agentes gratias regi propter providentiam quam habuisset, et opera quæ fecisset, et orantes Dominum ut eis regem præberet longævo tempore Salomonem, abibant revertentes cum gaudio sublimer, et cum delectatione hymnos decantantes, ita ut ea jucunditate sine labore ad propria remearent. Mystice autem hic quod Salomon completo opere templi festivitatem celebrem fecit, et omnis Israel cum eo, multitudo magna, ab introitu Emath usque ad rivum Ægypti coram Domino Deo, significat æternum gaudium sanctorum quod cum rege suo vero videlicet, pacifico, perpetuo habent. Nec enim loca ipsa quibus termini terræ Israel descripti sunt, Emath videlicet et rivus Ægypti, huic significationi contradicunt. Emath enim interpretatur Domini veritas: et rivum sive torrentem Ægypti quid melius intelligere possumus quam mortem temporalem? Quia hanc in Ægypto, id est, in tenebris istius mundi, consistens nullus evadere potest.

Propheta attestante qui ait : *Quis est qui vivit et non videbit mortem ?* (Psal. LXXXVIII.) Unde de ipso mediatore Dei et hominum in psalmo scriptum est : *De torrente in via bibit, propterea exaltavit caput* (Psal. CIX).

Torrentis fuit turbulenta persecutio Judæorum de qua Dominus Christus bibit in via, id est, in hac vita dum corpore pertulit, et cum in via dicitur, illata vis ostenditur, et velocissimus transitus indicatur, per quam itinerantes vehi solent ad aliam mansionem; Christo enim propter gloriosæ meriti passionis datum est nomen quod est super omne nomen, ut in nomine ejus omne genu flectatur caelestium, terrestrium & infernorum (Philip. II). Omnis ergo Israel a rivo Ægypti usque Emath festum celebre cum Salomone faciunt, quando sancti post finem præsentis vitæ veraciter æternis gaudiis cum Domino Christo perfuuntur. Quod autem septem et septem diebus eandem festivitatem celebrant, significare potest quod electi per septiformem Spiritus sancti gratiam illuminati et modo in hac vita, qui septenario numero dierum discurret, gaudent in spe, et tunc in sabbato vero, hoc est in futura animarum requie, gaudent in ipsius veritatis perceptione.

Igitur in die vicesimo tertio mensis septimi, dimisit populos ad tabernacula sua lætantes atque gaudentes super bono, quod fecerat Dominus David et Salomoni, et Israel populo suo. Bonum fecerat Dominus David quia, dimisso peccato ipsius quod commisit in Uriam Hethæum, regnum concessit illi in sempiternum; bonum fecit et Salomoni, quia illum quem de uxore alienigena natum lex prohibebat Ecclesiam Dei intrare, non solum introire permisit, sed etiam regno sublimavit. Bonum fecit et Israeli populo suo, cui post tantam multitudinem prævaricationum qua Domini mandata contemnendo sæpe transgressi sunt, templum magnificentissimum pro cultu suo habere permisit; et requiem de hostibus undique non parvo tempore concessit, donec peccatis pristinis nova adjuvantes vindictam meritam juste perceperunt. Quod autem dicitur, quia in die vicesimo tertio mensis septimi, hoc est per octavam Scenopægiæ solemnitatis diem, ut in libro Regum dicitur, dimissus sit populus a Salomone ire in tabernacula sua, significat post finem istius vitæ, postque sabbatismum animarum sanctarum, quæ nunc quiescunt ante diem iudicii, in octava ætate, hoc est in die Resurrectionis, sanctos recepturos corpora immortalia et in mansionibus cælestibus quosque secundum meritum qualitates collocandos. Ubi semper læteri corde lætantur gaudentes et laudantes Dominum super omnibus bonis quæ in Domino Christo Pater omnipotens contulit populo Christiano.

CAPUT VIII.

De principibus exercitus Salomonis, et Levitis atque sacerdotibus ab eo ordinatis in ministerium Domini. Ubi Salomon naves transmisit in Ophir, ut inde aurum sibi deportarent; et de regina Saba. Quod servi Hiram cum servis Salomonis attulerunt aurum ex Ophir, et ligna thuyina, et gemmas pretiosissimas.

Expletis autem viginti annis postquam edificavit Sa-

lomon domum Domini et domum suam, civitates quas dederat Hiram Salomoni edificavit, et habitare ibi fecit filios Israel. Quid est quod dicitur Hiram dedisse Salomoni civitates quas ipse Salomon edificaverit et habitare fecerit ibi filios Israel, cum in libro Regum magis narretur quod non Hiram Salomoni, sed Salomon Hiram viginti oppida in terra Galilæa dedisset? Unde *egressus est Hiram de Tyro ut videret oppida quæ dederat ei Salomon. Sed non placuerunt ei et ait: Hæcine sunt civitates quas dedisti mihi, frater? Et appellavit eas terram Chabul usque ad diem hanc* (III Reg. IX). Hanc ergo Hebræi ita solvant quæstionem, ut dicant ipsas viginti civitates quas dederat Salomon Hiram regi non acceptas fuisse ab eo, sed magis spretas. Unde Salomon quod Hiram eas habere noluit, propriis utilitatibus deputavit.

Et edificavit Salomon Palmiram in deserto, et alias civitates munitissimas edificavit in Emath. De hoc Josephus ita narrat. Cumque rex Salomon videret viros pro munimine turribus indigere, aliaque tuitione, nam secundum civitatis meritum oportebat etiam copiosam esse munitionibus murorum, hæc effecit et turribus civitatem præcipuis valde circumdedit. Et post pauca: *Pergens in desertum superioris Syriæ, eamque capiens, constituit ibi civitatem maximam duorum dierum itinere a Syria superiori distantem, ab Euphrate vero unius, et maxima Babilone sex mansionibus procul abstantem.* Quod autem hæc civitas a partibus habitabilibus Syriæ ita destitit, hæc causa est, quod in inferiore terra aqua nusquam invenitur, in illo autem loco solummodo fontes et putei nimis abundarent. Hanc itaque ædificans civitatem et muris eminentissimis eam circumtegens, Thadamur appellavit, et hactenus apud Syrios ita dicebatur, quam Græci Palmiram vocant.

Exstruxitque Bethoron superiorem et Bethoron inferiorem civitates muratas, habentes portas, et vectes, et seras. Balaath etiam et omnes urbes firmissimas quæ fuerunt Salomonis. Bethoron civitas est ad quam usque Josue persecutus est inimicos reges, quæ cecidit in sortem filiorum Joseph, id est, Ephraim. Sunt autem duo vici duodecimo ferme ab Helia lapide Nicopolim pergentibus. Propter situm unus dicitur Bethoron superior, quem edificavit Salomon, et alius Bethoron inferior datus Levitis in possessionem. Balaath autem civitas est in tribu Juda. Præterea aliæ civitates simili modo in libro Regum constructæ a Salomone narrantur, hoc est Ezer, Maggedo, et Gazer, nec non et Mello: quæ omnes per nominis sui mysterium sanctæ Ecclesiæ monstrant decorem, quam verus Salomon in jucunditate regni sui ad laudem et sempiternam lætitiâ sibi præparavit. Interpretatur autem Mello *adimpletio*; Ezer *separatus*, vel *sanctificatus*; Maggedo *cænaculum ejus*; Gazer *præcisio*, vel *divisio*. Bethoron *domus montium*, et Balaath *ascendens* interpretatur. Sancta ergo Ecclesia civitas Dei vivi est, ubi impletur quotidie Dei voluntas, hæc separata ab omni errore infidelium sanctificata est in fide et bonis operibus, ibi

refectio virtutum est, hæc discernit mundum ab im-
 mundo, virtutes a vitis; et domus est montium, id
 est, habitatio sanctorum, et fructu justitiæ sicut
 palma florens ascendit de virtute in virtutem, ut vi-
 deat Deum deorum in Sion. Omnes vicos qui ad se
 pertinebant et qui erant absque muro munivit Salo-
 mon, quia Christus cœtus fidelium suorum gratiæ
 suæ protectione ita munivit, ut hostibus spiritualibus
 semper insuperabiles existerent.

*Omnia quæcunque voluit Salomon atque disposuit,
 ædificavit in Jerusalem, et in Libano, et in universa
 terra potestatis suæ.* Quod hic dicitur in Libano, vel
 templum significat quod cedrorum decore vestium
 erat simul et auri laminis in ea confixis, juxta illud
 quod in Zacharia scriptum est: *Aperi, Libane, portas
 tuas, et comedat ignis cedros tuas (Zach. xi)*; vel cæ-
 tera ædificia regia quæ similiter lignis cedrinis a Li-
 bano ductis ædificata erant, ut fuit armamentarium
 domus saltus Libani, et alia nonnulla. Cui sensui
 concordare videtur Josephus, qui de ædificiis Salo-
 monis taliter refert: Difficile namque est enumerare
 magnitudinem et varietatem domuum, aularumque
 regalium, quanta erant maxima et quanta horum in-
 feriora et quanta sub terra, quæ videri non poterant,
 nec non et pulchritudinem solariorum et viridario-
 rum quæ erant facta delectabiliter ad aspectum, quo
 exusta corpora possent ab æstus ardore refugere. Et,
 ut breviter dicam, totam regiam domum ex lapide
 albo, et cedro, et auro, et argento, splendido nimis
 et opulentissime instruxit: cameras et parietes vesti-
 vit auro, et, quomodo Dei templum, resplendentem
 exhibuit. Mystice autem omnia quæ Salomon noster
 voluit atque disposuit, ædificavit in Jerusalem, et in
 Libano, et in universa terra potestatis suæ, quia
 omnia in cœlestibus atque terrestribus secundum
 nutum propriæ voluntatis disponit atque dispensat,
 de quo in Psalmo scriptum est: *Omnia quæcunque
 voluit Dominus fecit in cælo et in terra, in mari et in
 omnibus abyssis (Psal. cxxxiv)*, nec est qui possit re-
 sistere voluntati ejus, quia Dominus universorum
 ipse est, et in nomine ejus flectitur omne genu cœ-
 lestium, terrestrium, atque infernorum, et omnis
 lingua confitetur, quia Dominus Jesus Christus in
 gloria est Dei Patris (*Philip. ii*). Regnabit in æter-
 num et in sæculum et adhuc, et regni ejus non erit
 finis.

*Omnem populum qui derelictus fuerat de Hethæis
 et Amorrhæis, etc., qui non erant de stirpe Israel: de
 filiis eorum et de posteris quos non interfecerant filii
 Israel, subjungavit Salomon in tributarios usque in
 diem hanc. Porro de filiis Israel non posuit ut servi-
 rent operibus regis; ipsi enim erant viri bellatores, et
 primi duces, et principes quadrigarum et equitum ejus.*
 Universum populum qui non fuerit de filiis Israel
 facit pacificus noster tributarios, cum eos qui non
 sunt in filiorum numero, sed in servili conditione
 positi, in potestate sua continet, et singulis utitur
 ad proprium servitium. Sive enim Judæi, sive gen-
 tiles, sive hæretici, in ejus dominatione consistunt,

quia ipse universorum dominator est, et esi utitur
 ad suam voluntatem, in cujus voluntate sunt uni-
 versa posita. Tales licet in multis adverseant, tamen
 frequenter usibus serviunt Ecclesiæ, cum in
 presenti tempore necessaria tribuunt, et de rebus
 suis solatia præbent. De filiis autem Israel, hoc est,
 qui non ancillæ filii sunt, sed liberæ, quos ipse Fi-
 lius Dei sanguine suo liberavit, non constituit Salo-
 mon noster servire quemquam, quod neminem cogit
 ritu gentilium vivere, neminem caeremonias ve-
 teris legis temporibus Novi Testamenti servare; sed
 viros bellatores esse, qui contra spirituales nequities
 scuto fidei et gladio Spiritus dimicent, et ministros
 suos fieri, hoc est, speciale obsequium in bonis ope-
 ribus sibi præbere, et principes et duces, scilicet ut
 bene sibi principentur, et carnis lasciviam doment,
 sive ut subditos sibi bene regant, et in semitam jus-
 titiæ ducant.

*Omnes autem principes exercitus regis Salomonis
 fuerunt ducenti quinquaginta qui erudiebant populum.*
 Constat ergo numerum centenarium qui in compu-
 to digitorum de læva transfertur in dexteram non-
 nunquam in Scripturis vitæ cœlestis habere figuram.
 Quæ sicut dextra lævæ, ita merito vitæ præfertur
 præsentis cujus nimirum numeri frequens in divinis
 litteris mysterium reperitur. Ædificationem arcæ
 Noe centesimo anno complevit quia sanctam Ecclesiam
 quam in hac interim vita ædificat, Dominus in futura
 perficiet. Abraham centenario filius promissionis na-
 scitur Isaac, quia nimirum benedictio hæreditatis,
 quæ in semine ejus omnibus familiis terræ promitti-
 tur, in futura cœlesti patria reddetur. Centum annos
 peregrinatur ipse in terra repromissionis, quia qui
 filii Abraham per fidem efficitur, in spe supernæ hæ-
 reditatis debemus peregrinam in præsentis Ecclesia
 ducere vitam. Sevit Isaac in Geraris, quod interpre-
 tatur incolatus, et invenit ipso anno centuplum, quia
 quæcunque filii promissionis in hac vita peregrinan-
 tes bona operamur, mox egressi de corpore in cœ-
 lesti vita recipiemus.

In qua figura et semen evangelici sermonis, quod
 in bonam terram cecidit, exortum fecit fructum cent-
 uplum, quia qui temporalia bona propter Christum
 et propter Evangelicum relinquit, centuplum accipit
 in præsentis, et in sæculo futuro vitam æternam, id
 est, gaudium fraternæ societatis nunc in spe vite
 cœlestis, et tunc in re ipsam vitam regni cœlestis.
 Quinquagenarius ergo numerus remissionem pecca-
 torum, et requiem æternam, ac gratiam Spiritus
 sancti significat: quia in psalmo ejusdem numeri
 poenitentia, confessio, et remissio descripta est pec-
 catorum, et per jubilæum requies futura expleta,
 atque per Pentecosten in adventu Spiritus paracliti
 septiformis gratia est expressa. Constituit ergo Salo-
 mon noster ducentes quinquaginta principes super
 totum exercitum suum, quia ex utroque populo ele-
 git pastores atque rectores Ecclesiæ, qui per gratiam
 Spiritus sancti illuminati atque plene edocti, remis-
 sionem peccatorum impetrandam, vitamque æternam

quietis et beatitudinem perpetuam appetendam suos quotidie salubriter instituebant, et ut ad illam pervenirent, per progressum honorum operum in fide recta, toto nisu laborabant.

Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini quod exstruxerat ante porticum, ut per singulos dies offerretur in eo juxta præceptum Moyse in sabbatis, in kalendis, et in festis diebus, ter per annum, id est, in solemnitate Azymorum, et solemnitate Hebdomadarum et in solemnitate Tabernaculorum. Et constituit juxta dispositionem David patris sui officia sacerdotum in ministeriis suis, et Levitas in ordine suo, ut laudarent et ministrarent coram sacerdotibus juxta ritum uniuscujusque diei. Offert pacificus noster per membra sua, in altari fidei catholice, quod construxit in Ecclesia sua ante ingressum cœlestis patriæ, holocausta bonorum operum Domino per singulos dies, hoc est, per omne tempus præsentis vitæ, usque ad consummationem videlicet sæculi. Offert et in sabbatis et in kalendis, et in festis diebus, ter per annum, cum pro æterna quiete, et novitate vitæ futuræ et pro cœlestis gaudii perceptione in sanctæ Trinitatis fide, quicquid acceptabile ac gratum divino arbitratur conspectui, pia intentione ac summa devotione totum exhibet. Holocaustum ergo, totum incensum dicitur: nam holocaustum crematur in altari, cum in corde cujusunque electi, qui seipsum totum, et carne videlicet et corde Deo voverat, opus bonum fervente charitatis igne patrat. Ordinat præterea rex noster officia sacerdotum ac ministeria Levitarum secundum dispositionem David patris sui, cum secundum id quod in lege et prophetis de eo scriptum est, juxta ritum uniuscujusque diei, hoc est, juxta congruentiam atque convenientiam cujusque temporis, ita omnia in Ecclesia sua disponit atque dispensat, quatenus unusquisque ordo officio suo functus divinum servitium atque ministerium rite et secundum ordinem peragat; quomodo autem juxta ritum uniuscujusque temporis digne divinum officium per aptas personas adimpleatur, solus ille novit in cujus manu omnia consistunt tempora, nec non et hi qui deserviunt temporibus: hic solus habet immortalitatem et lucem habitat inaccessibilem, sancta Deus Trinitas, regnans per omne sæculum. Ipse enim per doctores apostolicos, atque per idoneos ministros Novi Testamenti, qui non litera solum, Spiritu sed Dei vivi sunt edocti, secundum dispositionis suæ inenarrabilem modum ordinat, quando et quomodo furentibus Christianæ religionis persecutoribus, per constantiam fidei et fortitudinem prædicatorum resistatur: quomodo et quando hæreticis insanientibus, erroris sui nequitia per Catholicorum magistrorum prudentiam illis improbetur atque obsistatur: nec non et qualiter in tempore opportuno devotis auditoribus moralis institutio, ac spiritualis scientiæ intellectus ad correctionem vitæ atque eruditionem sensus, per strenuitatem atque solertiam spiritualium magistrorum salubriter impendatur. Sicque omnia agit secundum nutum,

ac consilium ac sapientiam suam, ut ratio dispensationis exhibeatur, et electi populi salvatio misericorditer compleatur.

Tunc abiit Salomon in Asiongaber et in Ailath ad oram maris Rubri, quæ est in terra Edom. Misit autem ei Hiram per manum servorum suorum naves et navas gnaros maris, et abierunt cum servis Salomonis in Ophir, tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, et attulerunt ad regem Salomonem. Asiongaber fertur esse insula haud procul ab Ailath in Rubro mari, ubi classis Josaphat vi tempestatis atrita est. Ophir autem nomen est provinciæ, ex Ophir uno de posteris Heber nominata, ex cujus stirpe venientes a fluvio Cophne usque ad regionem Judææ quæ vocatur Hieria, habitasse referuntur, ut Josephus narrat. Classem itaque quam fecit Salomon in Asiongaber, quæ festinantes aut fortes sive viriliter interpretatur, non aliam esse puto quam Ecclesiam fidelium, quæ in mari istius mundi posita, studium impendit thesauros sapientiæ et scientiæ opesque virtutum acquirere. Ibi sunt servi Salomonis, dum gentiles sæculari sapientia eruditi, cum his qui in lege Moyse periti sunt in unitate fidei sociantur. Hos ergo Salomon noster in Ophir, quæ interpretatur *infirmans*, mittit, ut sumptum inde aurum ad se deferant, cum in vilitate litteræ sensum pretiosum jubet quærere, et sic acceptam summam quadringentorum quinquaginta talentorum auri ad regem deferunt, cum sensum pretiosum historiæ, allegoriæ, tropologiæ, atque anagogen in divinis libris per gratiam Spiritu sancti inveniunt, et eum sapientiæ et consilio divino ascribentes tribuunt.

CAPUT IX.

De ducentis hastis, et trecentis scutis aureis, et solio eburneo, quod mirifice fecerat Salomon. De magnificentia Salomonis, et divitiis ejus, atque potestate et fine Salomonis.

Regina quoque Saba cum audisset famam Salomonis, venit ut tentaret eum in ænigmatibus in Hierusalem, cum magnis opibus, et camelis qui portabant aromata, et auri plurimum gemmasque pretiosas. Saba est civitas regalis Æthiopiæ, quam Josephus a Cambyse rege Meroen cognominatam ex sororis vocabulo refert. Regina autem Austri, quæ a finibus extremis excita veniens, Salomonis audire sapientiam concupivit, jam tunc venturam de gentibus Ecclesiam, desiderantem Christum figurabat, quæ juxta prophetiam circumamicta varietate in vestitu deaurato, et populi sui, et paternæ domus oblita currebat, barbara gente non animo, quæ in aperto peregrina fuit, sed in occulto sanctorum fieri civis optabat. Unde non solum cœlesti præmio resurrectionis beata, sed etiam potestate apostolica de Judæis adulteris judicandis ipsius ore judicis digna censetur: quia Christum in Salomone mirata verum regni cœlestis affectum, imagine mystica Ecclesiæ providentis impleverat. Quod autem dicitur hæc mulier regina esse Saba, per ipsius nominis significantiam conversionis suæ exprimit virtutem: Saba enim

conversio, vel captivitas interpretatur, quia veraciter ad fidem Christi conversa ad ejus captivitatis sortem meruit pertinere, de quo scriptum est: Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus (Ephes. iv). Hæc in camelis apportabat vero Salomoni aromata, et aurum, et gemmas pretiosas, cum gentiles ad Christi fidem adducebat fortitudine peccatorum deformes; sed tamen ingenio ac studio florentes, habilesque dono divino ad percipiendum dispensantibus sanctis prædicatoribus fulgorem sapientiæ, aromata bonæ famæ, gemmasque pretiosas multiplicium virtutum, quibus omnibus cultu celebri honorabat Salomonem nostrum, imo honorata ab eo majorem gratiam spiritualis muneris ipso tribuente percepit. Unde post pauca in sequentibus scriptum est: Rex Salomon dedit reginæ Sabæ cuncta quæ voluit et quæ postulavit, multo plura quam attulerat ad eum, quia et in præsentī vita gratiam Spiritus sancti cum dono sapientiæ atque virtutum ei contulit, et in futuro in conspectu gloriæ suæ vitam largietur æternam.

Cumque venisset ad Salomonem, locuta est ei quæcunque erant in corde suo, et exposuit ei Salomon omnia quæ proposuerat, nec quidquam fuit quod ei perspicuum non fecerit. Sciscitatur Ecclesia a rege Christo discere volens omnia quæ in corde suo cogitabat, sibi esse salubria atque necessaria, hoc est, fidei quærens ab eo veritatem, sanctæ religionis rectitudinem, et vitæ futuræ beatitudinem, qualiter in hoc mundo ejus cultui per omnia fideliter deservire, et in cælesti regno ipsius contemplatione æternaliter perfrui posset. Cui omnia quæ scire desiderabat per legis suæ notitiam, ac Spiritus sancti gratiam manifesta faciebat; nec quidquam est quod non ei perspicuum fecerit, quod ex parte aliqua cognoscere et in ænigmate quædam videre ac prægustare cælestis gaudii bona concedit; ibi vero cognitionem perfectam tribuet, quando videbit facie ad faciem, et cognoscet sicut et cognita est. De cujus cognitionis perfectione ipsa Veritas in Evangelio pro discipulis ad Patrem loquens ait: Pater juste, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi, et hi cognoverunt quia tu me misisti, et notum feci eis nomen tuum, et notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, et ego in ipsis (Joan. xvii).

Quæ postquam vidit sapientiam Salomonis et domum quam ædificaverat, nec non cibaria mensæ ejus, et habitacula servorum, et officia ministrorum ejus, et vestimenta eorum, et victimas quas immolabant in domo Domini, non erat præ stupore ultra in ea spiritus. Dixitque ad regem: Verus sermo quem audieram in terra mea de virtutibus et sapientia tua. Non credebam narrantibus, donec ipsa venissem, vidissent oculi mei, et probassem vix medietatem mihi sapientiæ tuæ fuisse narratam. Vicisti famam virtutibus tuis. Beati viri tui, et beati servi tui hi qui assistunt coram te omni tempore et audiunt sapientiam tuam. Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum regem Domini Dei tui. Hæc qui-

dem verba bene conveniunt sanctæ Ecclesiæ quæ auditis miraculis Christi provocata est ad quærendum eum. Sed postquam ad ipsum pervenit per baptismum et fidem, consideratis sanctæ Scripturæ testimoniis, divinitatis ejus potentiam agnoscens, parum ei videbatur esse omne quod sibi antea de eo narratum est, in comparatione perceptæ gratiæ. Unde et admirando in laudem ejus erumpit dicens, Beati viri tui, et beati servi tui, qui stant coram te semper, et audiunt sapientiam tuam, etc. His quoque similia et Psalmista in desiderio regni cælestis exardescens, ex persona sanctorum protulit dicens: Quam amabilia sunt tabernacula tua, Domine virtutum, concupiscit et defecit anima mea in atria Domini, cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum. Et paulo post: Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæculum sæculi laudabunt te (Psal. lxxxiii). Illi ergo beati et verè beati sunt, quorum rex est Christus, et qui æterna visione ejus perfrui merentur, et gloriam ejus quam cum Patre et Spiritu sancto conspiciere et sapientiam per quam ipse mundus corde dignatur se ostendere perpetualiter percipere lætantur. Sicque probabunt verum esse hoc quod scriptum est, quia nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus diligentibus se.

Sed et servi Hiram cum servis Salomonis attulerant aurum de Ophir et ligna thyina, et gemmas pretiosissimas, de quibus fecit rex de lignis scilicet thynis, gradus in domo Domini, et in domo regis, citharas quoque et psalteria cantoribus. Nunquam visa sunt in terra Juda ligna talia. Hoc in libro Regum ita scriptum est: Fecit rex Salomon de lignis thynis fulcra domus Domini et domus regis, et citharas lyrasque cantoribus. Non sunt allata hujuscemodi ligna thyina, neque visa usque in præsentem diem (III Reg. x). De quo Josephus ita narrat. Eodem vero tempore delata sunt regi a terra, quæ vocatur aurea, lapides pretiosi et ligna pinea, quibus usus est ad fortitudinem templi, domuumque regalium, et ad instrumenta musicorum. Fecitque ex eis citharas et naba, ut dicerent hymnum Deo Levitæ. Omnium vero rerum quæ fuerunt aliquo tempore regi delata, ea quæ illo die devecta sunt, magnitudinem et pulchritudinem præcallebant. Nullus ergo arbitretur, quia ligna pinea, quæ nunc propter pretia vendentium sic appellantur, illis vicina sint; illa siquidem visione rotunda quasi pinea sunt, sed multo candidiora et valde fulgentia; hoc autem dixi, ut nullus naturam veræ pinus ignoraret. Bene autem dicitur, quod rex Salomon de lignis pretiosis nimis, fecerit fulcra sive gradus Domini, et domus regis, et citharas lyrasque cantoribus: quia conditor noster ligna pretiosa, hoc est, doctores sanctos, quorum viror fidei nunquam arcescit, nec folia verborum decidunt, sed qui fructum honorum operum reddunt temporibus suis, ad munimen domus Domini, et domus regis, hoc est, ad confirmationem Ecclesiæ suæ ponit, ut eorum undique vallata doctrinis atque exemplis, ruinam errorum et scelerum

non sentiat. Talesque viri merito quasi citharæ et A
lyræ ad laudandum Dominum fabricati dicuntur,
quia omnia, quæcunque fecerint prosperabuntur, et
laudem Domini inter advera et prospera corde,
ore simul et opere pronuntiare non cessant. Hi se-
cundum Apostolum, quidquid agunt aut in opere,
omnia in gloriam Dei faciunt. De quibus ex persona
Domini per prophetam dicitur: *Super muros tuos,
Hierusalem, constitui custodes, tota die et tota nocte
non tacebunt laudare nomen Domini (Isa. LXII).*

Erat autem pondus auri quod afferebatur Salomoni per annos singulos sexcenta sexaginta sex talenta auri, excepta ea summa quam legati diversarum gentium et negotiatores afferre consueverant, omnesque reges Arabiæ, et Satrapæ terrarum comportabant aurum et argentum Salomoni. Quid autem significat pondus auri quod Salomoni deferrebat secundum senarii numeri qualitatem augmentatum, nisi perfectionem donorum quæ regi nostro a nobis deferenda sunt? In sexaginta vero, denarii multiplicatio per senarium exstat, et in sexcentis centenarii iudem per senarium apparet multiplicatio. Denarius manlatorum significat perfectionem, et centenarius æternæ beatitudinis remunerationem. Valde enim desiderat rex noster nostram perfectionem, ut habeat quos perfecta mercede remuneret. Unde ipsa Veritas in Evangelio suis ait: *Estote perfecti, quia et Pater vester cælestis perfectus est (Math. v)*, et ad scribam interrogantem de æternæ vitæ acquisitione respondit dicens: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et post pauca: *Si vis, inquit, perfectus esse, vade, vende quæ habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in celo, et veni, sequere me.* Ad apostolos autem ait: *Amen dico vobis quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel; et omnis qui reliquerit vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit (Math. XIX).* Offerant Salomoni diversæ gentes ac negotiatores omnes, reges Arabiæ et Satrapæ terrarum, aurum atque argentum: quia unaquæque gens, et unaquæque persona certat pro viribus pacifico nostro deferre munus rectæ fidei, sensus puritatem, plenitudinem sacræ confessionis, atque nitorem conscientiæ, cum concordia bonorum operum ejus servitio studet se omni tempore mancipare. Unde in psalterio de eo scriptum est: *Reges Tharsis et insulæ munera offerent, reges Arabum et Saba dona adducent, et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei (Psal. LXXI).*

Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum qui in hastis singulis expendebantur; trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur scuta singula, posuitque ea rex in armamentario quod erat consitum nemore. De hoc in Regum ita scriptum est: *Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de*

auro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti unius, et trecentas peltas ex auro probato. Trecentæ minæ auri, unam peltam restiebant. Posuitque ea rex in domo saltus Libani (III Reg. x). Scuta ergo simul et hastæ aureæ, quibus utebantur, sicut in sequentibus ostenditur, duces qui excubabant ante ostium domus, quid significant nisi armaturam spiritualem quam habent prædicatores cuncti, qui custodiunt domum Dei, et excubant ad ostium ejus? ut callidis insidiatoribus intercludant aditum, ne decipiant innocentes. De quibus in Canticis canticorum scriptum est: *Lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios et ad bella doctissimi (Cant. III)*, quia et præsentis Ecclesiæ quietem ac pacem prædicatores sancti contra hæreticorum tentur incursus, et internam cælestis patriæ requiem perfectiones quique fixa intentione speculantur. Bene autem iterando adjungitur, *ex fortissimis Israel*; Israel quippe vir videns Dominum interpretatur. Omnes quidem qui ad divinæ visionis gaudia tendunt, recte Israel nomine censentur; sed fortissimi, inquit, in eis sunt, utique illi qui sive cælestis dono speculationis sublimantur, seu prædicationis ministerium rite peragendum suscipiunt; qui et apte sexagenario sunt numero designati, quia tales nimirum denarium æternæ retributionis pro perfectione bonæ operationis exspectant. *Omnes tenentes gladios*, de quibus dicit Apostolus, et galeam salutis assumite, et gladium Spiritus quod est verbum Dei. *Ad bella doctissimi*: de quibus idem admonet dicens: *Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli; quia non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, etc.; et recte doctissimi*: quia magna bellandi arte indigent, qui in carne conclusi, in terris positi, contra spiritualia nequitæ in cælestibus certant. Magna arte, imo magna Dei gratia indigent, cum archangelum tot millibus annorum ad bella exercitatum carnis fragilitas pagnat. Recte ergo ducentas hastæ de summa sexcentorum aureorum sive siclorum, ut in Regum habetur, factæ sunt, quia patres Veteris Testamenti doctrina et operatione perfecti esse noscuntur, cum quidquid sermone docuerunt, bonis exemplis probaverunt. Nec non et trecenta scuta, quorum singula trecenti aurei vestiebant, perfectam fidem eorum significant, quam in sanctæ Trinitatis confessione habebant. Bene ergo custodes domus Dei hastas, et scuta aurea portant, quia sancti prædicatores, qui sunt Ecclesiæ sanctæ custodes, claritate supernæ sapientiæ splendentes, et verborum et factorum jaculis inimicos confodiunt, et scuto sacræ fidei tela nequissimi ignea repellentes exstinguunt. Quod autem adjungitur: *Posuit ea in armamentario quod erat consitum nemore*, id apte huic mysterio congruit. Armamentarium ergo in quo conduntur arma spiritualia, sancta est Ecclesia, in qua diversæ species virtutum ac doctrinarum servantur, quibus fideles bene muniti protegentur,

et hostes universi fortiter expugnantur. Hoc armamentarium dicitur consitum esse nemore, quia diversæ hominum personæ ex variarum gentium nationibus illuc congregatæ, atque ibidem per fidem catholicam sunt consitæ, ad decorem videlicet ipsius Ecclesiæ, et ad delicias manifestandas regis cœlestis.

Fecit quoque rex solium eburneum grande et vestivit illud auro purissimo, sex quoque gradus quibus ascendebatur ad solium, et scabellum aureum et brachiola duo altrinsecus, et duos leones stantes juxta brachiola; sed et alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex utraque parte. Non fuit tale solium in universis regnis. Solium ergo quod rex Salomon fecit bene Ecclesia sancta intelligitur, in qua pacificus noster regnans judicia sua facere dignoscitur, quia anima justis sedes est sapientiæ. Et bene de ebore illud factum esse memoratur, quod non ad solas divitias intelligamus aptatum, sed quoniam elephas cujus hæc ossa sunt, nimis sanctitatis asseritur, qui inter quadrupedia et sensu plurimum valet, et inter bruta miscetur femine unicæ et conjuge secunda non utitur. Hoc pudicis animabus decenter aptatum est, quod illæ eburnæ fuisse noscuntur, quæ per castitatem Christi Domini præcepta secutæ sunt. Hanc vestivit auro fulvo nimis, quia splendorem gloriæ suæ in ea clarescere fecit, cum per signa et miracula majestatis suæ potentiam ostendit. Habebat autem thronus iste sex gradus. Quid per senarium numerum, nisi honorum operum perfectio designatur? Sex diebus perficit Deus mundi ornatum, et septimo requievit ab operibus suis. Siquidem et senarius numerus primus est numerus, qui suis partibus perfectus esse dignoscitur: habet enim medietatem trium, tertiam partem duorum, sextam unius. Unum vero, duo et tria sex efficiunt. Igitur quia sex ætatibus mundus constat, in quibus licet operari, quisquis ad cœlestem patriam pervenire desiderat, bonis operibus ascendere festinet, quia nisi bonis actibus ascendatur, illuc minime pervenietur. Quod autem dicitur scabellum aureum esse in solio, scabellum aureum possumus intelligere sanctos et religiosos homines, et virtutum fulgore splendentes, in quorum cordibus divina dignatur inhabitare majestas. Unde Dominus per prophetam dixit: *Super quem requiescet Spiritus meus nisi super humilem, et quietum, et tremulentem sermones meos?* De quo et ipsa Veritas in Evangelio ait: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.* Sive illi possunt scabelli nomine notari, qui in corpore Christi, hoc est, presentibus: qui de peccatis suis veraciter pœnitendo student gratiam quam peccando amiserant, pie laborando recuperare. Seu illi scabellum vocantur, qui novissimi juxta finem mundi ad finem Christi convertuntur. Qui tamen aurei sunt, quia igne persecutionum ac tribulationum, quas Antichristi sævitia illo in tempore auctura est, examinati, per patientiam probatissimi inveniuntur. *Et brachiola*

A duo altrinsecus. In Regum quoque ita scriptum est: *Et duæ manus hinc atque inde tenentes scdile.* Quid ergo duo brachiola sive duæ manus tenentes scdile Salomonis significant, nisi solatia divinæ gratiæ, quæ sanctam Ecclesiam ad cœlestia regnum provehunt? et hæc apte per binarium numerum descripta sunt, quia in utroque Testamento hic prædicatur, hic maxime commendatur: quia non nisi per divinum adjutorium aliquid boni perfici possit. Unde ipsa Veritas dicit: *Sine me nihil potestis facere. Et duo leones stabant juxta brachiola.* Quid per leones nisi patres utriusque Testamenti figurantur, qui per fortitudinem animi et sibi et aliis dominari bene didicerunt? Duo ergo leones juxta manus stabant, quia in lege et in Evangelio sancti Patres quidquid boni fecerunt, non sibi, sed Deo deputaverunt. Unde et psalmista dicit: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, super misericordiam tuam et veritatem tuam.* Et Apostolus: *Gratia Dei, inquit, sum id quod sum.* Et item: *Qui gloriatur, in Domino gloriatur.* *Et duodecim leunculi stantes super sex gradus, hinc atque inde.* Quid per duodecim leunculos nisi prædicatorum ordo, qui apostolicam doctrinam sequitur, significatur. Hi ergo supra sex gradus hinc atque inde stant, quia honorum operum gressus hinc atque inde suis doctrinis atque exemplis munire certant, ne pius labor bene incipientium in operando vacillet, sed rectitudinem in progressu virtutum fortiter conservet. Quod autem subditur, *non est factum tale solium in universis regnis,* apte sanctæ Ecclesiæ convenit, de qua scriptum est: *Fortitudo et decor indumentum ejus, et videbit in die novissimo. Surrexerunt filii ejus, et bene prædicaverunt: vir ejus, et laudabunt eam. Multæ filiæ congregant divitias: tu supergressa es universas.* Sequitur:

Omnia quoque vasa convivii regis erant aurea, et vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur. Hinc in Regum ita scriptum est: Sed et omnia vasa de quibus potabat rex Salomon erant aurea et universa suppellex domus saltus Libani de auro purissimo. Non erat argentum nec alicujus pretii putabatur in diebus Salomonis. Omnia vasa quæ pacifici nostri ministerio funguntur aurea sunt, quia omnes animæ sanctorum quæ sunt vasa Dei, ut voluntati serviant divinæ, splendore sapientiæ et dilectionis fulgore nitentes continent potum aquæ vivæ, et sicut in eis fons aquæ salientis in vitam æternam. Nec alicujus pretii argentum putabatur in diebus Salomonis, quia secundum Apostolum non est in sermone regnum Dei sed in virtute, et prædicatio Evangelii non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis consistit, sed in ostensione Spiritus et virtutis. Ut fides nostra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Unde ipsa Veritas ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.* Et item: *Qui sol-*

verit unum de mandatis istis, et docuerit sic homines, A
minimus vocabitur in regno caelorum; qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum.

Siquidem naves regis ibant in Tharsis cum servis Hiram semel in annis tribus, et deferebant inde aurum et argentum et ebur et simias et pavos. Quid est quod servi Salomonis cum servis Hiram ibant in Tharsis semel in annis tribus, et deferebant inde aurum et argentum, et ebur, nisi quod Redemptor noster apostolos et doctores Evangelii de populo Judaico cum illis praedicatoribus quos de plebe gentium elegit, trina confessione, sed una fide mittit in mundum? ut inde ei deferant in credentium personis aurum sapientiae, argentum eloquentiae, et ebur castitatis? afferant simul et simias et pavos. Simia enim ingeniosum est animal et hominis in quibusdam B imitatur actus. Quod non inconvenienter philosophorum personae per figuram aptatur, qui rationabiles verae sapientiae aliquando imitantur sensus, et in disciplinis suis moralis vitae differunt actus. Hi cum per praedicatorum solertiam ad fidem Christi convertuntur, gratum munus vero erunt pacifico. Similiter et pavones, qui varietate colorum quam in pennis ostendunt, illos possunt significare, qui ob laudem humanam species variarum virtutum in superficie ostendunt, sed hi cum doctorum studio intus per fidem reformati eas solius Dei amore gerere discunt, tunc jam aeterni regis deliciis per omnia apti sunt.

Magnificatus est ergo Salomon super omnes reges terrae prae divitiis et gloria, omnesque reges terrarum desiderabant faciem Salomonis videre, ut audirent sapientiam quam dederat Deus in corde ejus, et deferebant ei munera, etc. Bene ergo dictum est quod magnificatus sit rex super omnes reges terrae, quia pacificus noster super omnem celsitudinem sanctorum, qui vere reges dicuntur exaltatur, et nullus ei coaequare potest, quoniam quis in nubibus Domino, aut quis similis erit inter filios Dei? Deus, qui glorificatur in consiliis suae majestatis, et metuendus super omnia quae in circuitu ejus sunt. Et item magnus Dominus noster et magna virtus ejus, et sapientiae ejus non est numerus. Unde et Joannes dicit: Et vidimus gloriam ejus gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratia et veritate. Et universa terra desiderat videre vultum regis nostri, quia universa Ecclesia sanctorum hoc solummodo appetit, ut ad conspectum gloriae ejus perveniat, cui per prophetam dicitur: Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea; faciem tuam, Domine, requiram. Et alibi: Sicut cervus, inquit, desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Et singuli deferent ei munera, dum unusquisque secundum id quod vires sibi suppetunt, in verbo seu factis obsequium studet praestare Deo.

Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in stabulis, et currum equitumque duodecim millia, constituitque eos in urbibus quadrigarum, et ubi erat rex in Hierusalem. Quid per quadragenarium numerum nisi tempora legis praeae designantur?

quia et Moyses illam accepturus quadraginta diebus jejunavit, et populus Israeliticus qui per eam instruebatur, quadraginta annis in eremo mansit. Bene ergo per quadragenarium numerum equi Salomonis numerantur in stabulis collocati, quia duritia legis veteris constricta atque coercita fuerat insolentia prioris populi. Duodenarius vero numerus praesens tempus significat, in quo apostolica auctoritas praesidendo populis gentium doctrina Novi Testamenti illos nutrit. Qui constituti erant in urbibus quadrigarum, hoc est, in custodia disciplinarum; et ubi erat rex in Hierusalem, in visione videlicet pacis. Distantiae locorum discretionem ostendunt profectum. Sic enim qui in urbibus quadrigarum constituti erant, illos significant qui diversis disciplinis Ecclesiae subditi per magistros spirituales ad verae religionis observantiam erudiuntur: ita illi qui jam eruditi omni doctrina virtutum, habiles sunt usui regis caelestis, praesentiam veri pacifici et vicinitatem habere merentur, de quibus scriptum est: Currus Dei decem millibus multiplex, millia letantium, Dominus in illis. Et alibi: Quoniam ascendens ascendes super equos tuos et equitatus tuus sanitas. Cujus equitatus figura etiam juxta litteram in Domino monstrata est, cum Hierosolymam tendens sedebat in asino, concinentibus turbis quae anteedebant et quae sequebantur, et quae obviam veniebant: Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini. In qua equitatione sanitas resonabat: quia nimirum illorum iter spirituale signabatur, qui Domino duce per apostolos ad ejus quae sursum est Jerusalem, quae est mater omnium nostrum, regna ducuntur.

Exercuit etiam potestatem super cunctos reges a fluvio Euphrate usque ad terram Philistinorum, et usque ad terminos Aegypti. Scriptum est de veri Salomonis, hoc est, pacifici nostri regno et dominatione in psalmis. Ubi dicitur: Dominatur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum (Psal. lxxi). Istud autem ad Salomonem filium David omnibus modis non potest pertinere, qui tantum in gente Judaeae rex fuisse cognoscitur. Mare enim Oceanum debemus advertere qui aream totius terrae, sicut quidam dicunt, limbo suo circum ambiens includit. Nam si maria ista nostra velis intelligere, totius mundi ambitum quem verus iste significat non praevalebis advertere. Sequitur: Et a flumine usque ad terminos orbis terrarum. Pulchra quidem brevitatis, sed ingentia nobis sacramenta profudit. A flumine, a Jordane dicit, unde per totum orbem terrarum saluberrime regula sacri baptismatis emanat. Dominatur ergo rex noster super cunctos reges, hoc est super universos qui recte regimini exercent potestatem, a fluvio Euphrate qui interpretatur frugifer sive crescens, usque ad terram Philistinorum, id est, dupliciter cadentium: Philistinum enim interpretatur ruina duplex: cum per oblivionem peccatorum ab inchoatione sui in Jordane baptismatis usque ad conversionem omnium gentium

ad fidem, ejus redundat gratia potestatis: ut ubi defluxus fuit carnalium desideriorum, ibi stabiliat bonorum germen virtutum, ut ubi tam idololatria quam etiam scelestas conversatione duplex populorum fuit ruina; ibi per confessionem rectæ fidei ac cultum veræ pietatis, ad cœleste regnum fideium exurgat vita. Pertingit etiam potestas ejus usque ad terminos *Ægypti*, hoc est, usque ad tenebrosas mentes infidelium, quas ab errore convertens lumine suæ replet fidei. Inde est quod consequenter supra memorato versui propheta annectit dicens: *Coram illi procident Æthiopes, et inimici ejus terram lingent.* Æthiopes peccatores populos debemus advertere. Nam sicut illi teterrimo corio vestiuntur, ita animæ delinquentium scelerum obscuritate tenebrantur. Ergo isti Æthiopes, qui sunt peccatores, ante illum procidunt, quando se pœnitentiæ humiliter prosternunt. Adjecit: *Et inimici ejus terram lingent.* Illos quibus est Domini miseratione parcendum coram ipso procidere dixit, isti autem Judæi pertinaces inimici nominantur, qui in sua obstinatione mansuri sunt. Quæ ergo illis est pœna? *Terram lingent*, id est, terram sapient, hoc enim sapit unicuique quod lingit, quibus in modum serpentis humus est esca pœnalis. Hoc ad humilitatem ipsius juste dicimus referendum, quoniam qui Christum Dominum credere noluerunt tali ultione damnati sunt.

Tantamque copiam præbuit argenti in Jerusalem quasi lapidum; et cedrorum tantam multitudinem, velut sycomorum quæ gignuntur in campestribus. Quid per lapides nisi duritia et insensibilitas gentium exprimitur? Et quid per argentum nisi nitor eloquentiæ et jucunditas doctrinæ ecclesiasticæ designatur? Quid per cedros nisi sublimitas et odor virtutum? Præbuit ergo verus Salomon in mystica Jerusalem tantam copiam argenti quasi lapidum, cum corda gentilium, quæ ad intellectum omnipotentis Dei insensibilia fuere, et lapides pro numinibus coluere, ad meditationem legis Dei et ad prædicationem Evangelii convertit. Nec immerito lapidum nomine gentes significatæ sunt, quæ lapides coluerunt, quia scriptum est: *Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.* De quibus nimirum lapidibus Joannes Baptista in Evangelio ait: Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham: filii Abraham de lapidibus suscitati sunt, quia cum dura corda gentilium in Abraham semine crediderunt, ejus filii facti sunt, cujus semini sunt uniti. Unde et eisdem gentibus per egregium prædicatorem dicitur: Si autem vos Christi, ergo semen Abraham estis, et secundum promissionem hæredes. Similiter pacificus noster in Jerusalem præbuit cedrorum tantam multitudinem velut sycomorum, sterilitatem genti-

lium, quia eos qui terrena appetentes in altum se erigere non valebant, ad fecunditatem bonorum operum et celsitudinem pervexit virtutum. Diximus superius, et nunc eadem commemorando repetimus, quod cedrus arbor est incomputribilis naturæ, odoris jucundi, aspectus nitidi, serpentes accensa nidore fugans ac perimens: quæ universa perfectis quibusque conveniunt, quorum insuperabilis est patientia, fama virtutum eximia, præsentia cunctis gratissima bonis, auctoritas ad revincendos confutandosque eos qui veritati resistunt constantissima, qui et in hac vita, et in futura singulari præ cæteris sanctis eminentia fulgent

Reliqua autem operum Salomonis priorum et novissimorum, scripta sunt in verbis Nathan prophetae, et in libris Ahia Silonitis, in visione quoque Addo vidensis, contra Jeroboam filium Nabat. Regnavit autem Salomon in Jerusalem super omnem Israel quadraginta annis, dormivitque cum patribus suis et sepelierunt eum in civitate David. Quod vero dicit Scriptura opera priora Salomonis, ea demonstrat opera quæ gessit antequam prævaricaretur, ut fuerunt ædificatio templi, et oblationum varietas, etc., facta ejus quæ mysticam significationem habent, ut supra ostendimus. Novissima autem ea quæ dicit opera, sunt ea quæ gessit postquam transgressus est legem Dei, ducens alienigenas uxores, quæ eum ad idololatriam usque perduxerunt. De his ergo operibus Salomonis quid dicam? quæ vehementer arguit sacra Scriptura, atque condemnat, nihilque de pœnitentia ejus, vel in eum indulgentia Dei omnino commemorat. Licet Hebræi autem librum Ecclesiasten in pœnitentia sua illum conscripserint. Nec prorsus occurrit quid saltem in allegoria boni significet hæc defensa submersio, nisi forte dicat quis mulieres alienigenas quarum amore exarserat, significare Ecclesias electas ex gentibus. Posset hic fortasse non absurde intelligi, si illæ propter Salomonem desererent deos suos, et colerent Deum ejus; cum vero propter illas offendit Dominum suum et coluit deos earum, non est quid inde boni conjectari possit, nec tamen nihil arbitror significare, sed malum, sicut de uxore filiabusque Lot diximus. Apparet enim in persona Salomonis mira excellentia et mira submersio. Quod ergo in illo diversis temporibus et prius bonum, et posterius malum, hæc in Ecclesia in isto adhuc sæculo simul in uno tempore ostenditur; nam bona illius bonos Ecclesiæ, mala autem illius malos Ecclesiæ significare puto: tanquam in unitate illius arcæ, sic et in illo uno homine bonos in granis, malos in paleis; aut in unitate unius segetis, bonos in tritico malos in zizaniis accepimus.

LIBER QUARTUS.

CAPUT X^a.

De regno Roboam et Jeroboam.

(II PAR. X.) *Profectus est autem Roboam in Sichem, illuc enim cunctus Israel convenerat, ut constituerent eum regem. Quod cum audisset Jeroboam filius Nabat qui erat in Ægypto (sugerat quippe illuc ante Salomonem), statim reversus est. Vocaveruntque eum, et venit cum universo Israel. Et locuti sunt ad Roboam dicentes: Pater tuus durissimo nos iugo pressit, tu leviora impera patre tuo, qui nobis gravem imposuit servitutem, et paululum de onere subleva, ut serviamus tibi. Qui ait: Post tres dies revertimini ad me. Cumque abiisset populus inivit consilium cum senibus qui steterant coram patre ejus Salomone, dum adhuc viveret dicens: Quid datis consilii ut respondeam populo? Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic et lenieris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore. At ille reliquit consilium senum et cum juvenibus tractare cœpit qui cum eo nutriti fuerant, et erant in comitatu illius, etc. Senes illos qui steterant coram Salomone patre Roboam æstimant Hebræi esse Banaïam filium Joiadæ, et Ihachel filium Acomoni, qui alio nomine Chila vocabatur, quorum consilio, relicto Roboam cum juvenibus tractare cœpit, hoc est, cum Aduram, qui in sequentibus lapidatus describitur, et ejus similibus, quorum stultitia se prodit in consilio prolato. Juvenem autem non semper juxta ætatem nominat Scriptura, sed juxta instabilitatem animi. Non enim fuit Roboam eo tempore juvenis ætate, quia quadragesimo primo anno ætatis suæ regnare cœpit; sed sensu fuit brutus et puer. Mystice autem Roboam filius Salomonis, qui, utili seniorum consilio relicto, adolescentium consilium secutus est, licet de domo David fuerit, tamen in via ejus non gradiebatur. Fecit enim Judas, Scriptura regum attestante, in illis diebus malum coram Domino, et irritaverunt eum super omnibus quæ fecerant patres eorum in peccatis, quia peccaverunt. Ædificaverunt autem et ipsi sibi statuas et aras, et lucos, super omnem collem excelsum, et super omnem arborem frondosam. Sed et effeminati fuerunt in terra. Feceruntque omnes abominaciones gentium quas attrivit Dominus ante faciem filiorum Israel. Significat ergo malos rectores in Ecclesia, qui terrenis cupiditatibus dediti negligunt curam habere subditorum, et delectantes gaudent in multitudine sibi obsequentium, nec tamen condignam habent sollicitudinem sibi commissorum. Interpretatur autem Roboam *latitudo populi*, et bene latitudo populi nominari possunt qui, latam et spatiosam viam gradientes, per quam multi vadunt ad mortem, angustam viam, quæ paucorum est, et ad æternam vitam ducit, ingredi detrectant, relictoque sancto-*

*A*rum Patrum consilio, quorum dicta et exempla ad celsitudinem tendunt perfectionis, eligunt juvenum obtemperare præceptis, hoc est eorum qui, juvenilibus desideriis mancipati, laudibus iniquis et adulationibus eos gravant, et fit in eis quod per Prophetam dicitur: *Qualis populus talis est et sacerdos. Omnes enim a minimo usque ad maximum avaritiæ student, et cæci cæcis ducatum præbentes, in foveam perditionis pariter cadunt. Quibus comminatur sapientia Dei dicens: Væ tibi, terra cujus rex puer est, et cujus principes mane comedunt (Eccle. x); et e contrario de sanctorum populo et Rege Christo laudando subsequitur dicens: Beata terra cujus est rex nobilis, et cujus principes vescuntur in tempore suo (Ibid.), quia omnia quæcunque fecerint prosperabuntur (Psal. i).*

CAPUT XII.

Quomodo Roboam Sesach rex Ægypti, Hierosolymam veniens, coangustavit, auferens thesauros domus Domini et domus regis.

(II PAR. XII.) *Anno autem quinto regni Roboam ascendit Sesach rex Ægypti Jerusalem (quia peccaverant Domino) cum mille ducentis curribus, et sexaginta millibus equitum, nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto, Libyes scilicet, et Tra-glodytæ et Æthiopes, cepitque civitates munitissimas in Juda, et venit usque in Jerusalem. Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam et principes Juda, qui congregati fuerant in Jerusalem fugientes Sesach, qui congregati fuerant in Jerusalem fugientes Sesach, dixitque ad eos: Hæc dicit Dominus: Vos reliquistis me, et ego reliqui vos in manu Sesach. Consternatique principes Israel, et rex, dixerunt: Justus est Dominus. Cumque vidisset Dominus quod humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semeiam dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis paucillum auxilii, et non stillabit furor meus super Jerusalem per manum Sesach. Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis meæ, et servitutis regni terrarum. Recessit itaque Sesach rex Ægypti ab Jerusalem sublatis thesauris domus Dei, et domus regis, omniaque secum tulit et clypeos aureos quos fecerat Salomon. Pro quibus fecit rex æneos, et tradidit illos principibus scutariorum qui custodiebant vestibulum palatii. Quid ergo per figuram hic insinuatur, quod, propter peccatum Roboam, Sesach rex Ægypti de domo Domini thesauros abstulit, et thesauros regios, nisi quod mali rectores propter negligentiam suam, regem Ægypti, hoc est principem tenebrarum in Jerusalem typicam provocant, Ecclesiam videlicet sibi commissam, ubi ipsi ad tempus dominari videntur? Qui thesauros domus Domini et thesauros regios abstulit, cum scientiam sanctarum Scripturarum, simul et opera virtutum,*

* In his quæ sequuntur numeralem capitulorum ordinem quandoque interruptum non miretur Lector, siquidem in archetypo exemplari ad cujus fidem digestum est opus, et quod in omnibus sequimur, hæc ita invenimus.

ab incastis et desidiis abstrahit. Sesac ergo *byssus* A
cilicium sive *gaudium cilicium* interpretatur. Et quia
 bysso cilicium quam versutia fraudis diabolice in per-
 suasione peccatorum accipi potest? Sesac enim Hierosolymitanas opes aufert, cum diabolus, qui callide
 decipit et gaudet in multitudine peccatorum, eccle-
 siasticos quosque scientia spirituali, opere virtutum
 deprædatur, eosque qui videbantur in Ecclesia de-
 cori esse, spoliatos secum in barathrum perditionis
 suæ demergit. Nec et illud quod idem rex scuta au-
 rea quæ fecerat rex Salomon abstulit, pro quibus
 fecit rex Roboam scuta ærea, et tradidit ea in manu
 ducum scutariorum, ad eundem sensum respicit; Salomon enim scuta aurea condens, custodibus do-
 mus suæ dedit, cum Redemptor noster spiritualem B
 scientiam per duo Testamenta doctoribus Ecclesiæ ad
 tuendam plebem suam commendavit. Hanc antiquus
 hostis per incuriam rectorum abstrahit, quia cum
 intenti sunt rebus terrenis, minusque curant de
 cœlestibus, officio pristino et scientia denudatos,
 quasi in domo propria opibus spoliatos relinquit.
 Denique tales cum se sensu spirituali privatos con-
 spiciunt, per eloquentiam verborum copiam quæ-
 runt, quatenus eorum sonoritate, velut scutorum
 æreorum firmitate, tutamen contra hostes pro sub-
 jectis sibi opponant. Sed quanto æs est vilis auri
 metallo, tanto inferior est vana eloquentia vera
 sapientiæ fructu. Unde per quemdam sapientem de
 eloquentia dicitur: Ubi plurima verba, ibi frequen- C
 ter egestas: et in Psalmis ita legitur: *Vir linguosus*
non dirigitur in terra (Psal. cxxxix). Nam de sa-
 pientia ita scriptum est: *Sapientia pretiosior est cun-*
ctis operibus, et omnia quæ desiderantur, huic non
valent comparari. Longitudo dierum in dextera ejus;
in sinistra illius divitiæ et gloria (Prov. 11). Qui vero
 opportunam defensionem Ecclesiæ exhibere vult
 contra hæreticos, et contra omnes inimicos, sapien-
 tiæ utique adminiculo hoc debet perficere, nec elo-
 quentia aliquid ad hoc sine sapientia proficit, imo
 plurimum nocet.

Opera vero Roboam prima et novissima scripta
sunt in libris Semeiæ prophetae, et Addo videntis, et
diligenter exposita. Semeias idem vates est qui supe- D
rius Roboam et filios Juda pro transgressione et
peccatis suis arguebat; et Addo sive Jaddo ipse
est propheta qui ad arguendum Jeroboam pro altari
quod fecerat a Domino missus est in Samariam. Hic
et a leone occisus est, eo quod contra præceptum
Domini a pseudopropheta seductus ibidem mande-
cavit.

Pugnauerant adversum se Roboam et Jeroboam
cunctis diebus, et dormivit Roboam cum patribus suis,
sepultum est in civitate David, et regnavit Abia filius
ejus pro eo.

CAPUT XIII.

De regno Abiæ filii Roboam.

(II PAR. XIII.) *Anno octavo decimo regis Jeroboam*
regnavit Abia super Judam. Tribus annis regnavit in
Jerusalem, nomenque matris ejus Michaiâ filia Uriel
de Gabaa. Et erat bellum inter Abiam et Jeroboam.
 Porro quod legitur in Dierum volumine nec non et in
 Regum, bellum fuisse inter reges Juda, et reges Israel
 cunctis diebus eorum, non aliud significare puto
 quam quod sancta Ecclesia, quæ in unitate fidei per-
 sistit, bellum habeat semper cum hæreticis et schi-
 smaticis, et omnibus qui violare contendunt fidem
 catholicam; omnes enim, ut ait Apostolus, qui vol-
 unt pie vivere in Christo, persecutionem patiuntur
 quia draco antiquus persequitur mulierem insidians
 calcaneo ejus.

Stetit ergo Abia super montem Semeron, qui erat
in Ephraim, et ait: Audi, Jeroboam et omnis Israel,
num ignoratis quod Dominus Deus Israel dederit reg-
num David super Israel in sempiternum ipsi et filiis
ejus? etc. Semeron urbs erat quam cepit Josue, re-
ge illius interfecto. Dicit autem Josephus nunc pro
ea Sebasten vocari oppidum Palæstinæ, ubi sancti
Joannis Baptistæ reliquiæ sunt conditæ. Legimus in
Regnorum libris quod Ambri rex Israel emerit men-
tem Semeron, a quodam Semer, et ædificavit in
vertice ejus civitatem, quam ex nomine Domini ap-
pellavit Semeron.

Persecutus est autem Abia fugientem Jeroboam, et
cepit civitates ejus, Bethel et filias ejus, et Jesana
cum filiabus suis, Ephron quoque et filias ejus. Be-
thel civitas erat in duodecimo ab Hierosolyma la-
pide ad dextram euntibus Neapolim, quæ prius Lu-
za, id est, Amigdalon vocabatur, et cecidit in sortem
tribus Benjamin, juxta Bethan et Hai, quam expu-
gnavit Josue, rege illius interfecto. Porro quod qui-
dam putant secundum errorem Græcorum, Ulam-
hizam antiquitus vocatam, vehementer errant. Ver-
bum quippe Hebraicum et nomen ipsius civitatis
pariter miscuerunt, cum Ulam significet prius, id
est, proteron. Vocabatur autem prius Luza, Bethel,
nec non et Bethaum, quod aliud oppidum suspican-
tur; Hebræi putant eandem esse Bethel; sed ex eo
tempore quo ibi a Jeroboam filio Nabat vituli aurei
fabricati sunt, et a decem tribubus adorati, vocata
est Bethaum, id est, domum idoli, quod ante voca-
batur domus Dei. Jesana autem civitas est in tribu
Juda, similiter et Ephron in tribu Juda est. Unde et
villa pergrandis Ephrea nomine contra Septentrionem
in vicesimo ab Jerusalem milliario hactenus voca-
tatur.

Nec valuit ultra resistere Jeroboam in diebus Abia;
quem percussit Dominus, et mortuus est. Non Jero-
boam percussit Deus ut plerique æsumant, siquidem,
juxta Regnorum librum, in vicesimo anno regni ejus
imperaverat Asa filius Abia super Judam et Jerusa-
lem; sed Abiam, quia capta Bethel, idola Israeli in
scandalum reservavit, ut Hebræi asserunt.

CAPUT XIV.

De Asa rege Jerusalem.

(II PAR. XIV.) *Dormivit autem Abia cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David; regnavitque Asa filius ejus pro eo. In cuius diebus quievit terra annis decem. Fecit autem Asa quod bonum et placitum erat in conspectu Dei sui, et subvertit altaria peregrini cultus et excelsa; et confregit statuas lucosque succidit, ac præcepit Judæ ut quæreret Dominum Deum patrum suorum, et faceret legem, et universa mandata; et abstulit e cunctis urbibus Juda aras et sana, et regnavit in pace, etc.* Iste est Asa qui in principio regni sui restauravit cultum divinum, et fecit quod bonum et bene placitum erat in conspectu Dei, subvertitque altaria idolorum, et confregit simulacra. Unde gratiam Domini promeruit, ita ut pugnans contra Æthiopes victoriam caperet, et eos usque ad interneccionem cæderet, quia Domino pro eo pugnante, et exercitum ejus adjuvante, contriti sunt, sed postea in deterius relabens, cum auxilium Assyriorum contra Baasa regem Israel quæsisset, et Hanani prophetam ad se a Domino missum ut eum inde corriperet, in vincula misisset, graviter inde Dominum offendit. Unde ipse, juste sibi Deo tribuente, incidit in languorem gravissimum, et pedum dolorem vehementissimum, in quo et obiit. *Nec in infirmitate sua quæsit Dominum, sed magis in medicorum arte confidens, delusus est.* Is itaque eos significat typice, qui bono inchoant initio, sed malo finiunt termino, qui post abdicacionem idololatriæ, et spretam servitutem dæmonis, et percepta gratia baptismatis, et chrisimatis sacri unctione, statim in primordio vitæ suæ pietatis arripiunt opera, sed fortiori ætate, ac juxta terminum præsentis vitæ, quando virtutibus operam dare debuerant, ad vitia relabuntur, et in pravis delectantur actibus. Hi licet dum cultui divino instabant, Æthiopes spirituales, et rectores tenebrarum harum superando fugaverint, tamen postquam voluptatibus præsentis vitæ dediti Assyrios qui regnum confusionis tenent auxiliatores et defensores quærent, adeo juste deseruntur, et variis languoribus errorum capti fructuosus privantur actibus, nec jam honorum operum valent procedere gressibus, sed imminente morte sine poenitentia et emendatione morum vitam nefandam morte finiunt perpetua.

CAPUT XVI.

Sequitur de Asa.

(II PAR. XVI.) *Dormivitque Asa cum patribus suis, et mortuus est anno quadragesimo primo regni sui, et sepelierunt eum in sepulcro suo quod fecerat sibi in civitate David; posueruntque eum super lectum suum plenum aromatibus et unguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, et combusserunt super eum ambitione nimia.* Aromata et unguenta meretricia juxta historiam nuncupant odores, quibus luxuriosi ob libidinem uti solent. Notandum autem quod in regibus, ut Hebræi tradunt, causa reveren-

tia, combustiones pretiosarum vestium, simul cum aromatibus fiebant. Unde alibi scriptum est: *Juxta combustiones majorum facient tibi, quia mos apud veteres fuit, ut regum ornamenta pretiosa quæ habebant post obitum suum in pyra urerentur, tamen absque cadaveribus.* Figuraliter autem aromata et unguenta meretricia, quæ in lectulo Asa ob honorem illius concremabantur, vanam significant famæ jactantiam, quoniam philosophi vel poetæ post obitum regum suorum, sive etiam falsi Christiani obeuntibus, suis impendunt magistris. Supervacua enim eos extollunt laude, quorum conversatio tota fuit plena turpitudine, et hæc in ignem mittunt, quia omnia gehennæ ignibus obnoxia esse ostendunt, quæ hic sine aliqua utilitate atque ædificatione fratrum protulerunt. Unde in Job de viris iniquis scriptum est: *Succisa est erectio eorum, et reliquias eorum devoravit ignis (Job. xxii), et in psalmo: Sepulcra, inquit, eorum domus eorum in æternum; tabernacula eorum in generatione et progenie, invocabunt nomina eorum in terris ipsorum (Psal. XLVIII).* Mos enim stultorum est, ritum sequi gentilium, quem in parentalibus agere consueverunt, quando fatua superstitione in terris eorum, id est, in sepulcris laudes celebrant mortuorum, et credunt hæc illis prodesse, quod eorum videntur exhibere memoriæ.

CAPUT XVII.

De Josaphat rege Juda, et bonis actibus, et provisione imperii.

(II PAR. XVII.) *Regnavit autem Josaphat filius ejus pro eo, et invaluit contra Israel. Constituitque militum numeros in cunctis urbibus Juda, quæ erant vallatæ muris, præsidiaque disposuit in terra Juda, et in civitatibus Ephraim, quas ceperat Asa pater ejus. Et fuit Dominus cum Josaphat, qui ambulavit in viis David patris sui primis, et non speravit in Baalim, sed in Deo patris sui, et perrexit in præceptis illius, et non juxta peccata Israel.* Quod autem dicit de Josaphat, ambulasse eum in viis David patris sui primis, ostendit eum executorem fuisse sagacissimum divinatorum testamentorum, sicut fuit David pater ejus initio regni sui, antequam in uxore deliquerit Uriæ. Cujus peccati ignominia licet obscurare videatur famam ejus, sed poenitentia laudabilis satisfactio æternam illi memoriam præparavit.

Confirmavitque Dominus regnum in manu ejus, et dedit omnis Juda munera Josaphat, factaque sunt ei infinitæ divitiæ et multa gloria. Cumque sumpsisset cor ejus audaciam propter vias Domini et excelsa et lucos de Juda abstulit, etc. Denique Josaphat rex typum præfert populi credentium de gentibus, qui ad Redemptorem nostrum, relicto parentum errore, cum venit sacro baptismate ablutus et sancti chrisimatis unctione linitus, a Christo Christianum nomen et regiam dignitatem accepit, cui Petrus apostolus in Epistola sua ait: *Vos autem genus electum a Domino, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis (I Petr. ii).* Quod nominis ipsius inter-

pretatio bene confirmat. Interpretatur enim Josaphat *Domini dos*, sive qui est donatus. Ecclesia ergo gentium, pretio sanguinis Christi comparata, et Spiritus pignore dotata, consortium sponsi celestis et societatem regni promeruit: cui factæ sunt infinitæ divitiæ, sive in conventu diversarum nationum ad fidem, seu in acquisitione variarum virtutum, et multa gloria specialis sapientiæ, de qua in Proverbiis scriptum est: *Multæ filix congregaverunt divitias, tu supergressa es universas (Prov. xxxi)*. Cui omnis Juda munera obtulit, quia unusquisque fidelis sanæ doctrinæ et bonorum operum munera in illius unitate vero regi se conferre gaudebit. Excelsa et lucos de terra Juda tulit, quia omne scandalum de credentium turmis auferre contendit. Mittit rex iste principes suos ac sacerdotes in urbes Juda, ut erudiant populum præcepta legis Domini, cum doctores sanctos ad diversos populos dirigit, ut illis prædicent Evangelium Christi. Sicque flet illud quod de Josaphat scriptum est:

Itaque factus est pavor Domini super omnia regna terrarum quæ erant per gyrum Juda, nec audebant bellare contra Josaphat, sed et Philistæi Josaphat munera deferebant, et vectigal argenti: Arabes quoque adducebant pecora arietum septem millia septingentos, et hircos totidem. Cum propter nomen gloriosum, et propter virtutes quæ geruntur in Ecclesia, audacia comprimitur paganorum, et gentium incitantur corda, ut deferantur vero Regi Christo, qui caput est Ecclesiæ, munera rectæ credulitatis, et census bonorum operum, ac piæ confessionis solvant, adducantque illi pecora simplicitatis suæ; hoc est, arietum septem millia septingentos, et hircos totidem, cum per Spiritus sancti gratiam illuminati, et viros habiles magisterio propter scientiam et bonorum operum probitatem offerunt, et peccatorum multitudinem per confessionem et pœnitentiam servitio illius subjiciunt. Arietes enim duces sunt gregis, et in lege in pacificorum hostiis immolabantur. Hirci autem pro peccato offerebantur.

CAPUT XVIII.

Sequitur de Josaphat.

(II PAR. XVII.) *Fuit ergo Josaphat dives et inclutus multum, et affinitate conjunctus est Achab; descenditque post annos ad eum in Samariam, ad cujus adventum mactavit Achab arietes et boves plurimos ipsi et populo qui venerat cum eo; persuasitque illi ut ascenderet in Ramoth Galaad. Dixitque Achab rex Israel ad Josaphat regem Juda: Veni mecum in Ramoth Galaad; cui ille respondit: Ut ego, et tu; sicut populus tuus, sic et populus meus, tecumque erimus in bello.* Josaphat, ut superius diximus, populum significat Christianum, qui fidem tenet catholicam et religionem servat Christianam. Achab autem impius, qui in Samaria regnabat, hæresiarchas exprimit, qui perditorum turbam per errorum devia ducunt, et in perpetuæ mortis præcipitium trahunt. Quod autem Josaphat affinitate conjunctus Achab, descen-

ditque ad eum in Samariam, contra hostes præbens ei auxilium, illos figuraliter demonstrat, qui e catholicis ad hæreticorum amicitiam se inclinant. Qui licet a rectæ fidei tramite non recedant, tamen errantium societatem atque communionem perfecte non devitant: quod nullo modo sine culpa esse poterit, maxime cum Paulus apostolus doceat hæreticum hominem post unam et secundam correptionem devitandum, et Joannes in Epistola sua ita dicat: *Si quis venit ad vos et hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis (II Joan.)*. Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis. Hinc et per sapientiam dicitur: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab illa: et qui communi-caverit superbo, induet superbiam (Eccli. xiii)*. Ob hoc et ipse Josaphat per Jehu videntem filium Hanani (illius videlicet prophetæ qui Asa increpaverat) arguitur, quod incipio præbuerit auxilium, et his qui oderunt Dominum amicitia jungeretur. Quapropter hæreticorum consortia sunt devitanda, quia nulla societas est luci ad tenebras, nec conventio Christi ullo modo potest esse cum Belial, neque possumus pariter calicem Domini libere, ubi salubris haustus est sapientiæ, et calicem dæmoniorum, ubi venenum mortiferum propinatur nequitæ.

Vocavit ergo rex Israel unum de eunuchis et dixit ei: Voca cito Michæam filium Jemla. Porro rex Israel et Josaphat rex Juda, uterque sedebat in solio suo vestiti cultu regio, sedebant autem in area juxta portam Samariæ, omnesque prophetæ vaticinabant coram eis, etc. Denique propheta Michæas vocatus ad regem Israel et regem pariter Juda, prophetavit contra regem Israel ita dicens:

Vidi Dominum sedentem in solio suo et omnem exercitum cæli assistentem ei a dextris et a sinistris, et dixit Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat et corruat in Ramoth Galaad? Cumque diceret unus hoc modo, alter alio, processit spiritus et stetit coram Domino et ait, Ego decipiam eum. Cui Dominus: In quo, inquit, decipies? At ille respondit: Egrediar et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Dixitque Dominus: Decipies et prevalebis; egredere et fac ita. Quid per solium Domini nisi angelicas potestates accipimus, quarum mentibus Deus altius præsidens inferius cuncta disponit. Et quid exercitus cæli nisi ministrantium angelorum multitudo describitur? Quid est ergo quod exercitus cæli a dextris et a sinistris ejus stare perhibetur? Deus enim, qui ita est inter omnia, ut etiam sit extra omnia, nec dextra nec sinistra includitur, sed dextra Dei angelorum pars electa, sinistra autem Dei pars angelorum reproba designatur. Non enim ministrant Deo solummodo boni qui adjuvant, sed et qui redire nolentes gravent. Nec quod cæli exercitus dicitur angelorum pars reproba, in eo intelligi posse prohibetur; quos enim suspendi in aere novimus, avis cæli nominamus. Et de eisdem spiritibus Paulus dixit: *Contra spiritalia nequitiæ in cælestibus (Ephes. vi)*. Quorum caput enuntians ait: *Secundum priu-*

cipem potestatis aeris hujus (Ephes. II). A dextra ergo et a sinistra angelorum exercitus stat, quia et voluntas electorum spirituum divinæ pietati concordat, et reproborum sensus, sive malitiæ serviens, iudicio districtiois ejus obtemperat. Unde et mox fallax spiritus prosiliisse describitur, per quem Achab rex exigentibus suis meritis decipiatur: neque enim fas est credere bonum spiritum fallaciæ deservire voluisse, ut diceret: *Egrediar et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus.* Sed quia Achab rex peccatis præcedentibus dignus erat, ut tali debuisset deceptione damnari, quatenus qui sæpe volens ceciderat in culpam, quandoque nolens raperetur ad pœnam, occulta justitia licentia malignis spiritibus datur, ut quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Denique hic qui vitam reprobam non mutat, et a perpetrandis peccatis animum non avertit, cum a propheta aliquid requirit, illa audit Deo disponente, quæ merebitur audire dammandus. Ecce enim ut unum vel duo ex multis loquamur, ab omnipotentis Dei cultu domus Israel sub idolorum servitute recesserat, et tamen ad prophetas a quibus decipi consueverat, sæpe veniebat prospera requirens; cum vero ex ore prophetarum perversa agens prospera audire merebatur, quid aliud superna iudicia agebant, nisi ut peccator populus in suo corde caperetur? quatenus qui perfidiam sequendo deliquerat, sic prophetarum suorum blandis sermonibus deciperetur, ut jam nec pertimesceret quia deliquisset, et tanto post durius raperetur ad pœnam, quanto nunc securius viveret in culpa. Sed ecce jam largiente omnipotente Deo ab idolorum cultu remotum est. quæ plurimum genus humanum, veram fidem publice fatetur; subdi lignis et lapidibus, vel cuilibet creaturis renuit. Securus ergo jam prophetam quilibet in fide positus consulat, quia hoc auditurus est, quod audire fidelium decet. Fidenter dicam, si ab immunditiis atque a pravis actionibus recessisset, securus esset, nam cum Paulus egregius prædicator clamet et *avaritia quæ est idolorum servitus*, quisquis adhuc avaritiæ subjectus est, a cultu idolorum liber non est. Si ergo hic, qui avaritiæ æstibus anhelat in fide quidem positus esse videtur, sed aliena ambit accipere, honores mundi desiderat comprehendere, habereque temporalem gloriam concupiscit, atque de hac eadem gloria prophetam consulat. justum valde est ex culpa suæ merito a prophetæ ore prospera non audiat, quatenus qui verba Dei audire in sacro eloquio nolit, ut terrena despiceret, celestia ambret, illud divino iudicio ex prophetæ ore audiat, unde amplius obligatus cadat, ut dum spe terrenæ gloriæ delectatus pascitur, suis desiderii ad ima semper ducatur. Neque autem bonus ille fuit spiritus, qui mendax esse appetit in ore prophetarum. Unde præmissum est, quia exercitus cœli stetit a dextris et a sinistris ejus. Deus enim, qui incircumscripta est veritas, in illa æterna beatitudine quæ dextra ejus dicitur sinistram non

habet, quia nihil esse quod displiceat potest. Sed quia simul omnia contuetur, simul cuncta aspicit eam, in qua et bonos spiritus et malos vidit. Exercitus cœli a dextris et a sinistris habere describitur, ut, sicut supra diximus, per dexteram intelligamus angelos electos, per sinistram vero spiritus reprobos; nec movere debet, quod exercitus cœli etiam repulsi angeli vocantur, quia ipsi quamvis ab æthereo cœlo expulsi sunt, adhuc tamen in aere cœlo demorantur, sicut Paulus ait: *contra spiritualia nequitia in celestibus.*

CAPUT XX.

Sequitur de Josaphat.

Post hæc congregati sunt filii Moab et filii Ammon, et cum eis de Ammonitis ad Josaphat, ut pugnarent contra eum. Quod adjungit filiis Moab et filiis Ammon et Ammonitis, ostendit Idumæos simul cum Moabitibus et Ammonitis conjunctos esse ad pugnandum contra Israel. Unde in sequentibus narratur, quod filii Ammon et Moab consurrexerunt adversus habitatores montis Seir, ut interficerent et delerent eos. Sed scriptor historiæ ob reverentiam fraterni nominis magis volebat quod gerebatur associatorum occulte adnotare vocabulo, quam impietatem impudentium sermone divulgare publico. Maxime cum liber Numerorum narret quod egredientes filii Israel de deserto non permitti sint ullam Idumæis inferre molestiam prohibente Domino. Notandum autem quod Josephus eos qui cum filiis Moab et filiis Ammon ierant in prælium Arabes esse arbitratur.

Venerantque nuntii et indicaverunt Josaphat dicentes, Venit contra te multitudo magna de his locis quæ trans mare sunt, et de Syria, et ecce consistunt in Asasonthamar, quæ est Engaddi. Trans mare dicens, demonstrat loca illa non quæ ultra mare Tyrethenum, sed ea quæ ultra mare Sathnarum posita sunt, quod et alias stagnum Asphaltidum sive mare Mortuum nominatur, ubi Jordanis influit. Quod autem dicit hostile agmen consistere in Asasonthamar, quæ est Engaddi. Engaddi in tribu est Juda, ubi absconditus est David in solitudine, quæ est in Aulone Jericho, hoc est, in regione campestri: vocatur autem usque hodie vicus pergrandis Judæorum Engadda, juxta mare Mortuum, unde et opobalsamum venit et ibi sunt vineæ quas Engaddi Salomon nuncupat. De hoc pari modo Josephus refert, dicens eos castra posuisse apud Gaddi civitatem, quæ est circa paludem Asphaltidem, trecentis stadiis procul ab Jerosolimis, in qua nascitur palma præcipua et opobalsamum: Thamar enim palma interpretatur.

Josaphat autem timore perterritus totum se contulit ad rogandum Dominum, et prædicavit jejunium in universo Juda. Congregatusque est Judas ad devocandum Dominum, sed et omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum Dominum. Cumque stetit Josaphat in medio cœtu Judæ et Hierusalem, in domo Domini ante atrium novum, ait: Domine, Deus pa-

iram nostrorum, tu es Deus in cælo, et dominaris cunctis regnis gentium, in manu tua est fortitudo et potentia, nec quisquam tibi potest resistere, etc. Atrium novum ipsum templum Domini. Atrium id nominat, eo quod Josaphat rex ab omnibus immun-ditiis quibus idololatriæ reges illud polluerant, emundabat, et sic atrium quod prius peccando filii Israel vetus fecerant, tunc poenitendo ad pristinam novitatem reducerant. Quod autem dicit Jahaziel propheta missus ad Josaphat: *Nolite timere nec paventis hanc multitudinem, non est enim vestra pugna, sed Dei: cras descendetis contra eos; ascensuri enim sunt elivum nomine Sis, et invenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Israel; non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, et videbitis auxilium Domini super vos*, etc. Eundem locum Hebræi autem esse elivum Sis quasi solitudinem Jeruel: dicunt enim quod Sis, hoc est lebes sive olla, ideo nuncupatus sit, eo quod plurima ibi multitudo hostium conscissa est: et ob hoc Jeruel interpretatur *timor Dei*, quia de manifesto auxilio Dei quod contulit sperantibus in se, pavor undique alienigenis circa Judæam habitantibus excrevit. Mystice autem tres ibi hostium cunei, hoc est, Moabitarum, et Ammonitarum atque Idumæorum, triplicem catervam significant hostium, et persecutorum sanctæ Ecclesiæ; paganorum scilicet, Judæorum, atque hæreticorum, qui gratis bellum excitant fidelibus, et nomen Christi simul cum religione Christiana auferre contendunt. Sed Josaphat mysticus, hoc est Ecclesiæ populus, non armis corporalibus, sed spiritualibus adversus eos dimicare præparat. Insistit enim precibus et intimo cordia voto supernum quærit adjutorium, ut ipse de quo scriptum est, *Dominus fortis, Dominus potens in prælio, Dominus conterens bella, Dominus nomen ei*, et alibi, *Portas inimicorum obsidet, et castra hostium ipse subvertit*, superbos humiliet, et protervos opprimat, atque confidentes in se, a cunctis periculis protegat. Quid enim aliud facit quotidie ecclesiasticus ordo, atque universus cœtus fidelium, nisi ad instar Josaphat sermone admonitus prophético, invocat Dominum tota animi intentione, laudat pia confessionis voce, psallit bona operatione, patienter expectans supernum judicium atque opem divinam? Unde pius arbiter exaudiendo clamantes ad se, liberat, atque insidias hostium in proprium caput convertit; ita ut ipsa æmulatione, qua ad innocentium necem conspiraverunt, semetipsos invicem lanient, et ad extremum gehennæ cruciatibus et morti perpetuæ tradantur.

Venit ergo Josaphat, et omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum; inveneruntque inter cadavera variam suppellectilem, vestes quoque, et yasa pretiosissima, et diripuerunt, ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre prævidæ magnitudine. Die autem quarto congregati sunt in valle benedictionis; etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocaverunt locum illum Vallis Be-

nedictionis usque in præsentem diem. Reversusque est omnis vir Juda, et habitatores Jerusalem, et Josaphat ante eos, in Hierusalem, cum lætitia magna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis. Quid est quod Josaphat et filii Israel venerunt colligere spolia interfectorum, et per tres dies hæc congregaverunt, nisi quod sancti doctores cum cætera turba fidelium, colligentes de supermemoratorum hostium spoliis, quicquid de physica, ethica, logica, legendo, scribendo, et docendo utiliter ediderunt, per sanctæ Trinitatis fidem, in usum totius salubriter convertunt Ecclesiæ, ut quod injusti possessores propter infidelitatem cordis eorum, sine ulli salutis suæ remedio, habebant, hoc pie in Dominum credentes, sanctamque religionem fideliter tenentes, ad sanitatem animarum suarum perpetuam possideant. Unde bene convenit quod dicitur, quod in quarto die congregati sunt in valle benedictionis, ad benedicendum Dominum, sicque introierunt in Hierusalem, cum lætitia magna. Vallis enim benedictionis humilitas sanctæ Ecclesiæ est ubi condignæ laudes Deo quotidie decantantur, de quo in psalmo ita scriptum est: *Induti sunt arietes orivum, et valles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum dicent* (Psal. LXIV, 14). Qui enim sancto quatuor Evangeliorum dogmate instructus per fidem, et baptismum ad unitatem sanctæ pervenit Ecclesiæ, ibi rite laudans, ac digne Deo conversans cum ipsa matre omnium fidelium visione pacis perpetuæ, cum laude et lætitia sempiterna introire merebitur.

Post hæc iniiit amicitias Josaphat rex Juda cum Ochozia rege Israel, cujus opera fuerunt pessima. Et particeps fuit ut facerent naves quæ irent in Tharsis; feceruntque classem in Asiongaber. Prophetavit autem Oliezer filius Dodau de Murea, ad Josaphat dicens: *Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naves, nec poterunt ire in Tharsis*. Diximus supra quod societas et amicitia Josaphat regis Judæ, cum regibus Samariæ, illorum personam exprimeret, qui de catholicorum numero ad hæreticorum societatem aliqua fœderatione se compingerent, cujus amicitia pactum omnino non placet Deo. Unde et refertur, quod naves quas rex Juda et Samariæ pariter in Tharsis miserunt, in Asiongaber contritæ sint, quod Dominus percussit opera eorum, ad huminandum quod quidquid in præsentis vite navigio cum hæreticorum concilio aut factione communitè agitur, coram oculis Dei displicere in extrema ultione declarabitur. Unde Salvator in Evangelio dicit: *Qui non est mecum, contra me est, et qui non colligit mecum, dispergit*.

CAPUT XXI.

De Joram filio Josaphat, et fine pessimo vitæ ejus.

Dormivit autem Josaphat cum patribus suis, et sepultus cum eis in civitate David; regnavitque Joram filius ejus pro eo. Qui habuit fratres filios Josaphat, Azariam et Jahiel et Zachariam, et Azariam et

Michael, et Saphaziam : omnes hi filii Josaphat regis Juda, et reliqua. Quod ergo enumerans sex fratres Joram, filios videlicet Josaphat regis Juda, subiungit Scriptura dicens, omnes hi filii Josaphat regis, significat quod isti imitabantur perfectionem operum regis Josaphat, fratre eorum Joram semper in deteriora labente, ob quod illos legitur idem Joram interfecisse cum principibus Israel.

Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum : insuper et excelsa fabricatus est in urbibus Juda, et fornicari fecit habitatores Hierusalem, et prævaricari Judam. Allata sunt autem ei litteræ ab Elia propheta, in quibus scriptum erat : Hæc dicit Dominus Deus David patris tui : Quoniam non ambulasti in viis Josaphat patris tui, et in viis Asa regis Juda, sed incessisti per iter regum Israel et fornicari fecisti Judam et habitatores Hierusalem, imitatus fornicationem domus Achab ; insuper et fratres tuos, domum patris tui, meliores te, occidisti : ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo, et filiis, et uxoribus tuis, universaque substantia tua. Hæc ergo vindicta quæ per prophetam prædicta fuerat Joram regi, per manus Philistinorum, et Arabum, juxta merita sua, in eo completa est, cum ejus terram vastaverunt, et diriperunt cunctam substantiam, filiosque ejus, pariter et uxores. Juxta allegoriam quoque Joram, qui interpretatur quis est excelsus, et de religioso patre Josaphat genitus, ad perfidiam declinavit, et fornicari fecit filios Juda, imitatus fornicationem domus Achab, eos potest significare, qui catholica fide imbuti, ac Christiano baptisinate regenerati, Ecclesie instruebantur sacramentis ; sed relinquentes fidei veritatem errores sequuntur hæreticorum, et non solum ipsi a tramite sani dogmatis exorbitant, imo alios secum per errorum devia ducere certant. Unde illos Elias, hoc est sermo propheticus redarguit, quia omnis divinorum librorum sanctio tales reprehendit ; ac merito suæ perversitatis gravissimis contestationibus increpat. Hinc per Ezechielem commemorans beneficia sua, et populi perversi tergiversationem exprobrans Dominus, ad Judam ait : Juravi tibi, et ingressus sum pactum tecum, ait Dominus Deus, et facta es mihi, et lavi te in aqua, et emundavi sanguinem tuum ex te, et unxi te oleo, et vestivi te discoloribus, et calceavi te hyantino, et cinxi te bysso, et indui te subtilibus, et ornavi te ornamento, et dedi armillas in manibus tuis, et torquem circa collum tuum, et dedi in aurem super os tuum, et circulos auribus tuis, et coronam decoris in capite tuo, et ornata es auro et argento, et vestita es bysso et polymito, et multicoloribus ; similam, et mel, et oleum comedisti ; et decora facta es vehementer nimis, et profecti in regnum, et egressum est nomen tuum in gentes propter speciem tuam, quia perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus Deus tuus ; et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo, et exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, ut ejus fieres. Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde

consuta, et fornicata es super eis sicut non est factum, neque futurum est, et tulisti vasa decoris tui, et de auro meo, et argento meo, quod dedi tibi, et fecisti imagines tibi masculinas, et fornicata es in eis. Et sumpsisti vestimenta tua multicoloria, et operuisti illas et oleum meum et thymiama meum posuisti coram eis, et panem meum quem dedi tibi, similam et oleum, et mel, quibus enutrivisti te, posuisti in conspectu eorum in odorem suavitatis. Et paulo post : Propterea, meretrix, audi verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus : Quia effusum est æs tuum, et revelata est ignominia tua, in fornicationibus tuis, super amatores tuos, et super idola abominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum, quos dedisti eis : ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commista es, et omnes quos dilexisti, cum universis quos oderis, et congregabo eos super te undique, et nudabo ignominiam tuam coram eis, et videbunt omnem turpitudinem tuam, et judicabo te judiciis adulterarum, et effundentium sanguinem, et dabo te in sanguine furoris et zeli, et dabo te in manus eorum et destruent lupanar tuum, et demolientur prostibulum tuum, et denudabunt te vestimentis tuis, et auferent vasa decoris tui, et derelinquent te nudam plenamque ignominia, etc. (Ezech. xvi).

Tu autem ægrotabis pessimo languore uteri, donec egrediantur vitalia tua paulatim per dies singulos, et reliqua. Cruciantur ergo uteri, hoc est, mentes hæreticorum, languore pessimo perfidiæ, donec egrediantur vitalia eorum paulatim per dies singulos ; quousque videlicet omnis vigor sensus eorum, per recordiam desipiendo, veracis sapientiæ vitalem funditus perdat intellectum. Devastabunt eos Philisthæi et Æthiopes spirituales, diripientes cunctam substantiam ejus laboris, quæ inventa est in domo conversationis suæ, insuper et filios eorum et uxores, hoc est, sollicitudinem carnalem, et fructus operum nefandorum, ducent cum omni supellectile sua in loca tenebrarum, et profundum tartari inferni, morienturque infirmitate pessima dispensationis, nec eis populus cultum celebrem præbet exsequiarum, sed delentur de libro viventium, neque cum justis in cælesti regno conscribi merentur. Justi vero possidebunt terram viventium, et inhabitabunt in sæculum sæculi super eam ; inimici autem Domini, mox ut honorificati et exaltati fuerint, deficientes ut fumus deficient, peribit memoria eorum cum sonitu, et nomen eorum in cœtu sanctorum non memorabitur amplius (Psal. xxxvi). Unde et sequitur :

Mortuusque est in infirmitate pessima, et non fecit ei populus secundum morem combustionis exsequias, sicut fecerat majoribus ejus. Triginta duorum annorum fuit cum regnare cœpisset, et octo annis regnavit in Jerusalem, ambulavitque non recte. Et sepelierunt eum in civitate David, verumtamen non in sepulcro regum.

CAPUT XXII.

De Ochozia filio Joram et nefandis actibus ejus. De Joas rege Juda et Jerusalem, quem Joiada pontifex reservavit. De nece quam exercuerat Athalia; constituit se reginam super duas tribus.

(II PAR. XXII.) Constituerunt autem habitatores Jerusalem Ochoziam filium ejus minimum regem pro eo; omnes enim majores natu qui ante eum fuerant, interfecerunt latrones Arabum, qui irruerant in castra. Regnavitque Ochozias filius Joram regis Juda. Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cum regnare cœpisset, et uno anno regnavit in Jerusalem. Quæstio valde perplexa hic oboritur, ubi dicitur Joram octo annis regnasse, et quadraginta vixisse; filium autem ejus Ochoziam cum regnare cœpisset, fuisse quadraginta duorum annorum. Quod ita est: duobus annis antequam ipse pater natus esset, filium genuit. Hoc nisi alio modo intelligatur, quam sit ridiculum, simplex etiam lector advertit. Unde hanc quæstionem Hebræi ita solvunt, quod Joram ipse qui hic quadraginta annis vixisse describitur, et octo annis regnasse, vixerit annos quadraginta, et regnaverit viginti octo. Etenim anni octo qui ei in regno tribuuntur, ipsi sunt quibus regnavit antequam fratres occideret, cum adhuc utique innocenter viveret. Reliqui vero viginti anni quibus postea regnavit, idcirco a numero ejus auferuntur, quia in languore et tribulatione deduxit eos. Ideoque filio ejus iidem tribuuntur, qui non amplius quam viginti annorum duorum, juxta id quod in Regum scriptum est, regnasse perhibetur, ne de numerorum summa remanentes anni errorem in indagacione temporum facerent. Ochozias enim vixit 23 annis, ex quibus uno tantum anno regnavit. Collatio enim lectionis libri Regum huic quæstioni solvendæ magnum præbet auxilium.

Igitur Azarias filius Joram rex Juda descendit ut inviseret Joram filium Achab in Jezrahel ægotantem. Hic Azarias paulo superius Ochozias nominatus est, Ochozias enim interpretatur apprehendens Dominum, et Azarias adjutorium Domini. Ideoque et Hebræi putant mutatum ei nomen in melius in hoc loco, eo quod juxta præceptum Domini ad infirmum visitandum descenderat.

Voluntatis quippe fuit Dei adversum Ochoziam, ut veniret ad Joram, et cum venisset, ut egrederetur cum eo adversum Jehu filio Namsi, quem unxit Dominus ut deleteret domum Achab. Cum ergo subverteret Jehu domum Achab, invenit principes Juda, et filios fratrum Ochoziæ, qui ministrabant ei, et interfecit illos. Ipsumque perquirens Ochoziam, comprehendit latentem in Samaria adductumque ad se occidit. Refertur in historia Regum qualiter per Eliseum prophetam Dominus ordinaverit Jehu ad extirpandum domum Achab, et sacerdotes Baal interficiendos. Qui et percussit Joram regem Israel, et Ochoziam regem Juda, et Jezabel impiissimam reginam de palatio in Jezrahel præcipitare fecit. Jehu enim typice potest designare gentium principatum, quem Dominus ac Redemptor noster destinavit ut in sacriliga civita-

A te, quæ prophetas et ipsum Dominum prophetarum occidit, et apostolos ejus persecuta est, judicia exerceret, et eam ultione justa perimeret, atque sacerdotium vanum quod post Christi adventum inaniter habuerat destrueret, templumque subverteret, nec non et impiam Synagogam, quæ sanguinem sanctorum semper sitiebat, de regni culmine præcipitaret, ac rectores ipsius interficeret.

Nec erat spes aliqua ut de stirpe regnaret Ochozia; si quidem mater ejus Athalia videns quod mortuus esset filius suus, surrexit, et interfecit omnem stirpem regiam domus Joram. Porro Josabeth, filia regis, tulit Joas filium Ochoziæ, et furata est eum de medio filiorum regis cum interficerentur, absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum. Josabeth autem quæ absconderat eum, erat filia regis Joram, uxor Joiadæ pontificis, soror Ochoziæ; et idcirco Athalia non interfecit eum: fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Athalia super terram. Athalia ergo hæc, quæ semen David extinguere moliebatur, et regiam stirpem delere, hinc impietatem exprimit Synagogæ, quæ per nequitiam mentis seminis David, hoc est Christi, insidiatrix erat, et odium contra eum semper in corde gerebat. Quæ aliquando regnare videbatur, cum legis cæremonias temporaliter observabat. Interpretatur autem Athalia temporalis Domini. Sed Josabeth strenuitate, quæ interpretatur saturitas Domini, id est Ecclesiæ, in qua veræ sunt deliciae, servatur Joas, qui interpretatur memoria Domini, Christus videlicet, in quo memoria est nominis Domini, ne per crudelitatem sævientis hostis interimatur in cordibus electorum, magisque nutriatur in domo Joiadæ pontificis, qui delectus Domini interpretatur, de quo Patris vox ait: *Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui* (Matth. xvii). Cujus domus est sancta Ecclesia, ubi in fide electorum manens quotidie facit augmentum corporis sui, donec tempore judicii sceptrum regni et potentiam adversus eos extollet qui eum deprimere cogitabant, et interfetricem sanctorum æternis deputabit pœnis.

CAPUT XXIII.

Sequitur de supra.

(II PAR. XXIII.) Anno autem septimo confortatus Joiada assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Jeroham, et Ismahel filium Johanan, Azariam quoque filium Obed, et Maasiam filium Adaiæ, et Elizaphat filium Zechri, et inivit cum eis fœdus. Qui circumeuntes Judam, congregaverunt Levitas de omnibus locis Juda, et principes familiarum Israel, veneruntque in Jerusalem. Inivit ergo omnia multitudo pactum in domo Domini cum rege, etc. De hac eadem re et in libro Regum quarto narratur: in cujus expositione quæ ex Patrum dictis explanata invenimus, inseruimus. Sed et nunc quomodo Josephus historicus Judæorum de hoc referat inserendum censemus, ut lector diligens cum diversorum narrationes audierit, facilius veritatem rei possit agnoscere. Qui hoc modo refert. Ochozias ex uno

patre habuit sororem nomine Josabeth, cui copulatus erat pontifex Joiada. Hæc ingressa regiam domum, ubi erant interfecti filii regum, Joas nomine infantulum anniculum celatum inveniens cum nutrice, et portans in cubiculum clausit, et latenter aluit ipsa, et vir ejus Joiada in templo, septem annis, quibus in Hierosolymis super duos tribus Athalia regnavit; septimo vero anno Joiada hunc sermonem pandidit quinque viris centurionibus, eisque suasit ut ei consisterent contra ea quæ ab Athalia fuerant perpetrata, et regnum infanti traderent: percepturusque ab eis jusjurandum quod securitas talia gerentibus præpararetur, prædidit eis quæ gerenda forent atque complenda. Tunc viri quibus sacerdos Joiada suum consilium commiserat, circumcumbentes omnem provinciam, sacerdotes et Levitas congregantes ex ea, simul et principes tribuum omnes, Hierosolymas ad pontificem deduxerunt. Qui mox fidem ab eis jurejurando petit ut quod ab eo cognoscerent cum taciturnitate servarent, donec nisus ejus intentionis potuisset impleri. Quibus jurantibus, securus effectus, deduxit eum quam de genere David eutrierat. Iste, inquit, vobis rex ex illa domo erit, quam nescitis Dominum prophetasse super nos omni tempore regnaturam. Moneo siquidem ut tertiam partem vestram eum in templo custodire faciatis, quatuor vero in omnibus templi januis statuatis, reliqua vero pars teneat portam quæ ducit ad tecta regalia, alia vero inermis multitudo consistat in templo, nullumque armatum permittatis intrare, nisi tantummodo sacerdotes. Eisque præcepit ut aliqua pars sacerdotum et Levitarum circa ipsum regem assisteret, eum evaginatibus gladiis circumdantes, ut si quis armatus in templum intrare præsumeret, repente perimeretur, et nihil motuentes, regem tam fortiter observarent. Illi vero consilio pontificis obediens, suam voluntatem opere declararunt. Interea Joiada speriens armamentum, quod erat in templo a David constitutum, divisit centurionibus, et sacerdotibus, et pariter Levitis, arma quæcumque illic invenit, lanceas et pharetras, et quodcumque aliud apprehendit genus armorum, et armatos circa templum statuit, ut manu sua totum constipare viderentur ingressum, et quasi murum habere, assidere molirentur. Producentesque Joam in medio puerorum ei regium diadema posuerunt; et ungens eum Joiada, regem solemniter ordinavit. Populus itaque gaudens clamavit: Vivat rex! Porro Athalia tumultum et laudes inopinatas repente cognoscens, vehementer perturbata, cum suo exercitu de regalibus exsilivit; et eam venisset ad templum, sacerdotes quidam eam prolinus exceperunt, armatos vero qui sequebantur introire prohibuerant. Erant enim a pontifice præpositi, sicut dictum est, ut templi alitus observarent. Tunc itaque Athalia, videns puerum stantem super tribunal regiam, eique diadema regale superimpositum, scissa veste sua, vehementer exclamans, jusserit occidi qui ei fecit insidias, et principatum au-

A ferre tentaverat. Jolada vero evocans centuriones, jussit ut educerent Athalam in convallem Cedron, eamque illic perimerent, ne templum, occidentes illic venescam, violarent. Unum præcipiens, ut si quis ei ferre velit auxilium, pari sorte perimeretur. Tunc quidam, cui fuerat ejus injuncta peremptio, sumens Athalam deduxit eam ad portam mularum regis, et illic interfecit. (Hæc Josephus. Porro quod in historia scriptum est, quod unxit Joiada pontifex et filii ejus Joam in regem, imprecaturque dixerint: Vivat rex, filios Joiadæ synechdochice pro solo Zacharia posuit, qui propheta erat, quem postea idem Joas interfecit, ut ad magnum damnationis pertineret augmentum, eum interficere qui se in regem unxerat.

B Quod cum audisset Athalia vocem scilicet currentium, atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini. Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu, et principes turmasque circa eum; acie vestimenta sua, et ait: Insidias, insidias, etc. Gradum dicit columnam illam sive basim quam præparavit Salomon in basilica, de quo in superioribus scriptum est quod fecerat Salomon basim æneam, et posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, et quinque cubitos latitudinis, et tres cubitos in altum, steteritque super eam, et deinceps, flexis genibus contra universam multitudinem Israel, et palmis in cælum levatis, oraverit.

C Pepigit autem sædus Joiada inter se, universumque populum, et regem, ut esset populus Domini. Quid est quod dicit Joiadam inter se, universumque populum et regem pepigisse sædus, nisi quod se loco legis et Dei, cujus minister erat, posuit? sicut in libro Regum ostenditur, ubi ita scriptum est: Pepigit ergo Joiada sædus inter Dominum, et inter regem, et inter populum, ut esset populus Domini. Unde interpretatur Dominum cognoscens, sive Dominum diligens, quia Dominum cognoscere filios Israel docuit. Pepigit itaque sædus Joiada inter Dominum, et populum, et regem, ut utrique, hoc est rex et populus, obedirent Deo et legi ejus. Pepigit inter regem et populum, hoc est, ut populus erga regem fideliter ageret, et rex populum cum justitia regeret, sub manibus sacerdotum et Levitarum, quorum officii fuit ut præcepta Domini, et legitima ejus eis insinuarent.

CAPUT XXIV.

De eo quod Joas præcepit sacerdotibus instaurare sarta tecta domus Domini, et culturam renovavit templi. De fine Joiadæ pontificis: et intersectione Zachariæ, filii ejus, quem Joas rex inter templum et altare occidere jussit. De obitu Joas.

(II PAR. XXIV.) Post quæ placuit Joas ut instaurata domum Domini. Congregavitque sacerdotes et Levitas, et dixit eis: Egredimini ad civitates Juda, et colligite de universo Israel pecuniam ad sarta tecta templi Dei vestri per singulos annos, festinateque hoc facite. Porro Levitæ egerunt negligentius. Vocavitque res

Joïadam principem, et dixit ei: Quare non tibi curæ fuit ut cogeres Levitas inferre de Juda et Jerusalem pecuniam, quæ constituta est a Moyse seruo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Israel in tabernaculum testimonii. Pecunia ergo quæ constituta est a Moyse in tabernaculum deferenda, ipsa est quam Dominus in Exodo præcepit Moysi dicens: Quando tuleris summam filiorum Israel, juxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, et non erit plaga in eis cum fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli, juxta mensuram templi. Siclus viginti obolos habet. Media pars sicli offerretur Domino. Qui habetur in numero a viginti annis et supra, dabit pretium. Dives non addet ad medium sicli, et pauper nihil minuet. Susceptamque pecuniam quæ collata est a filiis Israel in usus tabernaculi testimonii, ut sit monumentum eorum coram Domino, et propitiatus animabus illorum (Exod. xxx). Spirituali autem sensu summa filiorum Israel summam omnium designat electorum, quorum nomina scripta sunt in cælo. Singulique dant pro animabus suis pretium Domino, cum ei in bonis operibus exhibent sedulæ servitutis obsequium. Alioquin plaga erit in eis, cum fuerint recensiti, quia nimirum ultio manet perpetua eos qui, fidelium numero nominatenus sociati, perfecta fidei opera Domino offerre detrectant. Diciturque de talibus: Non dabunt Deo placationem suam, et pretium redemptionis animæ suæ (Psal. XLVIII). Redemptio enim animæ viri, divitiæ suæ, ut Salomon ait (Prov. xii), sive temporales, scilicet cum eas distribuerit, dederitque pauperibus, ut justitia ejus maneat in sæculum sæculi, seu spirituales, hoc est, ipsa justitia, quam fecit, vel miserando pauperibus, vel alia bona faciendo. Dabit autem omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli, hoc est viginti obolos, quod non aliud aptius quam observantia Decalogi a nobis valet intelligi. Qui enim recte intelligere legem novit, omnem in eo fidei atque operis plenitudinem et futuræ promissionem retributionis inesse cognovit; namque in primis tribus dilectio Dei, in sequentibus septem dilectio est proximi comprehensa. Et Apostolo teste, plenitudo legis est dilectio. Sed et aliud sacramentum nequaquam prætereundum eodem numero denario continetur. Nomen enim Jesus apud Hebræos a iod, apud Græcos a iota incipit: quæ utraq; in sua gente denarii est nota numeri, decemque obolos in pretium animæ suæ, offerunt, qui in Jesum Christum credentes signum nominis ejus quod a denario numero incipit, in fronte et professione proferunt. Et fortasse hujus gratia sacramenti Dominus in Evangelio testatur iota unum de lege præteriri non posse, quia virtus decalogi quæ ibi continetur, adestque nominis ipsius quæ ibi mystice signatur, nulla unquam potest infidelium perturbatione corrumpi. Suscepta a filiis Israel pecunia in monumentum eorum coram Domino inferitur, cum omne quidquid agimus boni in æterna apud conditorem ac judicem nostrum me-

A maria custoditur, quatenus ex eis quæ illi obtulimus bonorum operum fructibus propitiis nobis fieri dignetur. Servaturque eadem pecunia in usum, cum ex bonis actibus sequentium in Christo fidelium mores actusque confirmantur, ac tales fieri minoresque contendunt, quales fuisse eos quos cum Domino regnare norunt agnoscunt. Sequitur:

Athalia enim impiissima, et filii ejus, destruxerant domum Dei, et de universis quæ sanctificata fuerant templo Domini, ornaverant funum Baalim. Non ideo dicit filios Athaliæ destruxisse cum ea domum Dei, quod ipsa filios aliquos habuerit tunc viventes, cum antea legatur quod, Ochozia mortuo, quia non habuerat filium, omne semen reginæ interficere molita sit, sed filios ejus sacerdotes nominat idolorum, qui spoliaverunt templum ornamentis suis, et ex eis ornaverunt idola sua. Plerumque in sacro eloquio filii non nascendo, sed imitando vocantur.

Præcepit ergo rex, et fecerunt arcam, posueruntque eam juxta portam Domini forinsocis, et prædicatum est in Juda et Jerusalem, ut deferrent singuli pretium Domino, quod constituit Moyses servus Domini super omnem Israel in deserto. Latitantes sunt cuncti principes, et omnis populus, et ingressi contulerunt in arcam Domini, atque miserunt, ita ut impleretur, etc. Quid est quod Joas rex sacerdotes arguit, quod inertes et minus studiosi fuerint in instauratione templi Domini, et quod pecunia collata a populo jussu regis per manus ministrorum, cæmentariis et artificibus operum dabatur, ut restaurarent scissuras parietum, et sarta tecta reedificarent, nisi quod redemptor noster, quem Joas hoc actu præfigurabat, nec non et nomine, interpretatur enim Domini robur, mandat doctoribus suis, ut accipiant omnem pecuniam quam a prætereuntibus offertur in templum Domini pro pretio animæ, et voto cordis sui, cum quidquid a prætereuntibus istis scientiæ spiritualis, vel bonorum exemplorum, in thesaurum Domini collatum est, per sacerdotum, hoc est, prædicatorem officia ad instaurationem templi spiritualis conferatur: quatenus ibi quodcumque scissum per errorem, vel per vitia læsum iavenerint, restaurent; ne forte per negligentiam magistrorum depereat multitudo auditorum.

Dederunt pecuniam rex et Joïada his qui præerant operibus domus Domini. At illi conducebant ex eis cæsores lapidum, et artifices operum singulorum, ut restaurarent domum Domini; fabros quoque ferri et æris, ut quod cadere cæperat, fulcitur, et emittat. Cum rex noster rex et sacerdos, qui semetipsum Patri obtulit pro nobis, pecuniam verbi divini dignis dispensatoribus commendabat, ut evangelici tritici mensuram conservis suis his qui operantur in domo Domini, et virtutum opera in ædificio divino componunt, tribuerent, quid ergo fecerunt apostoli, quos in Ecclesia principes electio divina constituit, quando per subjectos sibi discipulos verbi divini

sciuna per totum orbem sparserunt? quatenus operarios voluntatis Dei idoneos in auditoribus suis perficerent. Quorum alii fabricabant ligna, cum semetipsos, et eos qui sibi obediebant, quando illa quæ per hæresim et schismata rupta erant, reedificabant. Alii saxa cædebant, cum duros corde et incredulos fortiter increpabant. Alii metallis ferri et æris fabricabant, cum firmum robur rectæ credulitatis, et claram confessionem catholicæ veritatis ab unaquaque persona rite expetebant, ita ut impleatur instauratio domus Domini in universis quæ indigebant expensa ad muniendum domum Domini, juxta illud dictum Apostoli quo ait: *Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi (Ephes. iv)*. Et paulo post: *Et ipse, inquit, dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios vero pastores et doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi.*

Cumque omnes complerent omnia opera, detulerunt coram rege et Joiada reliquam partem pecuniæ de qua facta sunt vasa templi in ministerium, et ad holocausta phialæ quoque, et cætera vasa, aurea et argentea, etc. Quibusdam autem minus considerantibus sacræ Scripturæ concordiam, videtur hæc sententia contraria esse illi, quæ in libro Regum scripta est, ubi dicitur: *Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydrias templi Domini, et fuscinulæ et thuribula, et tubæ, et omne vas aureum et argenteum de pecunia quæ inferebatur in templum Domini (IV Reg. xii)*. Non enim hic narratur quod de eadem pecunia quæ offerebatur a populo in templum Domini, ad instauracionem domus Dei facta fuerint sacra vasa in ministerium templi, et ad holocausta, sed de reliqua parte pecuniæ, hoc est, ea quæ ex aliis donationibus collata fuerat. Potuit enim fieri ut in diversis temporibus pecuniæ oblata, diversæ facturæ materiam præberent. Mystice autem significat quod alia debet esse ratio formandorum spiritualium vasorum in ministerium Domini; alia parandorum lignorum et saxorum in ædificium domus: quia alia debet esse doctrina, qua rudes imbuantur ad fidem, et alia qua jam perfecti instruuntur ad scientiæ plenitudinem. Bene autem vasa domus Domini illi possunt intelligi, qui jam apti sunt ad capienda munera divinæ, et habiles sicut ad ministerium Dei. Sed phialæ tantum nominatim in Paralipomenon cum cæteris vasis quæ specialiter non exprimuntur, facta esse narrantur, quæ possunt ingenii capacitatem, vel latitudinem cordis, per dilectionem exprimere. Hæc videlicet vasa efficiuntur aptissima ad ministerium Dei. Cæteram nec illud etiam sine mysterio est, quod in Regum narratur, factas esse hydrias et fuscinulas, thuribula, et tubas. Nam hydriæ eos significare possunt, qui aquam sapientiæ divinæ in se continent, fuscinulæ quoque doctores speciales, quorum officii est corpus et sanguinem Domini credentibus distribuere, et infidelibus abnegare; nec non et speciale

A alimoniam verbi, cuique prout convenit dispertiri, quia sunt in verbis Dei nonnulla, quæ nostræ humilitati revelare et ad nostræ epulas refectionis concedere, dignatus est Christus. Sunt alia item tantæ profunditatis, quæ Spiritus sancti solummodo scientiæ pateant; nostræ vero capacitatis per omnia mensuram transcendant. Thuribula autem illos figurate demonstrant, qui mundam orationem, ex conscientia pura, et fide non ficta, offerunt Deo, et eum Propheta dicere possunt: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo (Psal. cxi)*. Tubæ autem quid aliud significant, quam prædicatores sanctos, qui in toto orbe terrarum, vocem evangelicæ prædicationis emittunt? Quorum personæ per prophetam dictum est: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, et annuntia populo scelera eorum, et domui Jacob peccata eorum (Isa. lviii)*. Et Psalmista: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii)*.

B Sensus autem Joiada plenus dierum, et mortuus est cum esset centum triginta annorum; sepelieruntque eum in civitate David cum regibus, eo quod fecisset bonum cum Israel et cum domo ejus. Quid est quod Joiada bonum fecisse dicitur cum Israel et domo ejus, nisi quod plebem Israeliticam, quæ domus Jacob, vel domus Israel sæpe in Scripturis nominatur, cunctis diebus sacerdotii sui rite regebat, et ad cultum Dei diligenter instituebat? Unde illis placato Deo, bona prosperitatis et pacis provenire poterant. Josephus autem ideo eum dicit, Hierosolymis in regis monumentis sepultum, quoniam generis David reparasset imperium. Numerus autem ipse annorum ætatis Joiadæ, bene valet perfectionem vitæ ejus significare, pro qua æternam beatitudinem merito adeptus est; nobisque figuraliter innuit, quod si tempus præsentis vitæ, in sanctæ Trinitatis fide, cum professione honorum operum studuerimus complere, ad æternam beatitudinem, quæ est in dextera Dei, opitulante gratia ipsius, perveniamus, et quiete æterna, cum sanctis illius, qui veri reges sunt, in æternum perfruamur.

C Postquam autem obiit Joiada, ingressi sunt principes Juda et adoraverunt regem, qui delinquit obsequiis eorum, acquivit eis, et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, servieruntque luctis et sculptilibus, et facta est ira contra Judam et Jerusalem propter hoc peccatum. Tradunt Hebræi adoratum a principibus Juda regem Joas fuisse, ut Deum, et honores supra modum humanum a sibi subditis exhibitos, libenter accepisse. Unde nimis offendeat Dominum, cujus iram subito expertus est. Nulla enim de sententia major esse poterit, quam creaturam corruptibilem, sempiternæ deitatis sibi usurpare honorem, et per arrogantiam factam, propriam nosse cognoscere mensuram. Ob quam causam et Herodes legitur in Actibus apostolorum ab angelo esse percussus, eo quod Domino non reddidit honorem. Unde nobis omne genus superbiæ et arrogantiae omnino fugiendum est, quia superbis Deus resistit.

et omnis arrogantiæ abominatio est apud Deum; A vastavit eam; atque depopulavit Geth. Cum vero humilibus autem divinitas sua præstat gratiam, et super humilem atque quietum requiescit spiritus Dei. Omnis qui se exultat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur.

Spiritus itaque Domini induit Zachariam. filium Joiadæ sacerdotem, et stetit in conspectu populi et dixit eis: Hæc dicit Dominus: Quare transgredimini præceptum Domini quod vobis non proderit, et dereliquistis Dominum, ut derelinqueret vos? Qui congregati adversus eum, miserunt lapides juxta regis imperium, in atrio domus Domini, et non est recordatus Joas rex misericordiæ, quam fecerat Joiadæ pater illius secum, sed interfecit filium ejus. Qui cum moreretur ait: Videat Dominus, et requirat. Quæstio hic oboritur, quare Dominus in Evangelio Zachariam inter templum et altare occisum memorans, filium Barachæ esse dixerit, cum præsens historia filium eum Joiadæ fuisse manifeste designet? Unde nonnulli super hac sententia diversas ponunt opiniones. Alii Zachariam filium Barachæ, dicunt eum esse qui in duodecim prophetis undecimus est, patrisque nomen consentit in eo; sed ubi occisus sit inter templum et altare Scriptura non loquitur, maxime cum temporibus ejus vix ruinæ templi fuerint. Alii Zachariam patrem Joannis intelligi volunt, ex quibusdam apocryphorum libris approbantes, quod propheta occisus sit, quia Salvatoris predicaverit adventum. Hoc quia de Scripturis non habuit auctoritatem, eadem facilitate contemnitur qua probatur. Alii istum volunt esse Zachariam, qui occisus sit a Joas rege Judæ inter templum et altare, sicut Regum narrat historia. Sed observandum, quod ille Zacharias non sit filius Barachæ, sed filius Joiadæ sacerdotis. Unde scriptum refert: *Non fuit recordatus Joas patris ejus Joiadæ, quæ sibi fecisset bona.* Cum ergo teneamus Zachariam, et occisionis consentiat locus, quæramus quare Barachæ dicitur filius, et non Joiadæ. Barachia in lingua nostra *benedictus Domini* dicitur; et sacerdotis Joiadæ justitiæ Hebræo nomine demonstrantur. In Evangelio quoque quo utuntur Nazareni, pro filio Barachæ, filium Joiadæ scriptum reperimus. Simpliciores fratres inter ruinas templi et altaris sive in portarum exitibus, quæ Siloam ducunt, rubra saxa demonstrantes, Zachariæ sanguine putant esse polluta. Non condemnamus errorem, qui de odio Judæorum, et fidei pietate descendit.

Cumque evolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriæ, venitque in Judam et Hierusalem, et interfecit cunctos principes populi, atque universam prædam miserunt regi in Damascum, et certe cum permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eo quod dereliquissent Dominum Deum patrum suorum; in Joas quoque ignominiosa exercere judicia, et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis. Narrat quoque Josephus, quod Hazael Assyriorum rex in p:ovinciam Judæorum misisset exercitum, qui de-

esset ad Hierosolimam venturus, metuens Joas obsessionem, evacuatis omnibus Dei thesauris, atque regalibus, et ministerii templi, misit Syrorum regi. Hic tamen redimens, ne civitas pateretur oppressionem, aut periculum rerum omnium sustineret. Cui dum satisfactum fuisset ingenti multitudine pecuniarum, nequaquam ad Hierosolimam castra metatus est. Similiter idem rex Syriæ devastavit Samariam, quia eo tempore Joachaz filius Jehu imperium tenebat. Qui impie gerens, sicut priores fecere Israelitarum reges, Deum sprevisse videbatur. Hunc autem humiliavit Hazael rex. Nam civitates ei plurimas et maximas abstulit, et ejus milites trucidavit. Hæc itaque passus est Israelitarum populus, secundum Elisæi prophetiam, quando Hazael occidit Dominum suum, quia eum regnaturum esse prædixerat super Syros et Damascenos.

Surrexerunt autem contra eum servi sui in ultionem sanguinis filii Joiadæ sacerdotis, et occiderunt eum in lectulo suo, et mortuus est. Sepelieruntque illum in civitate David, sed non in sepulcris regum. Insidiati vero sunt ei Zabad filius Seniaath Ammonitidis, et Jozabad filius Semarith Moabitidis. Denique Hebræi asserunt idcirco Ammonitas et Moabitas insidiosos esse regi Joas, detestantes injustam necem Zachariæ, ad exaggerandam malitiam Israelitarum, qui ulcisci voluerunt sacerdotem Dei: quod illi fecerunt, qui filii alienigenarum fuerunt.

CAPUT XXV.

De regno Amasiæ, filii Joas, in Jerusalem.

Viginti quinque annorum erat Amasias cum regnare cœpisset, et viginti novem annis regnavit in Hierusalem. Nomen matris ejus Joadan de Hierusalem. Fecitque bonum in conspectu Domini: verumtamen non in corde perfecto. Quæri potest quomodo Scriptura dicat Amasiam bonum fecisse in conspectu Dei, sed non in corde perfecto, cum nullo modo bonum illud opus, in conspectu Dei fieri possit, quod non bono geritur animo? maxime cum Divinitas, Scriptura testante, Intueatur cor, et voluntas effectum condigne remuneret. Sed bonum dicitur fecisse in conspectu Dei, qui quamdam speciem bonorum operum, quæ placere Deo manifestum est, coram hominibus ostendit. Hæc illi arbitrantur bona esse, quia facietenus videbant, et secundum hanc illa laudabant, sed coram Deo jam accepta non erant, quia reprobo animo facta fuerant. Unde ipse Amasias semper in deteriora relabens, novissime in idolatriam corruit, per quam et periit, quia radicem cordis probabilem non habuit, quæ pro cultu pietatis gratiam Dei promereri posset.

Congregavit ergo Amasias Judam et constituit eos per familias, tribunosque, et centuriones, in universo Juda et Benjamin, et recensuit a viginti annis sursum, invenitque triginta milia juvenum, qui egredierentur ad pugnam, et tenerent hastam et clypeum. Mercede quoque conduxit de Israel centum milia robustorum, centum talentis argenti: venit autem homo Dei ad

illum, et ait: O rex, ne egrediatur locum exercitus Israel; non est enim Dominus cum Israel, et cunctis filiis Ephraim. Quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus. Dei quippe est, et adjuvare, et in fugam vertere, et cætera. Quæritur quare dictam sit, non esse Dominum cum Israel, et cunctis filiis Ephraim? Et cur prius nominet Israel, quo vocabulo omnes decem tribus comprehendit, et postea specialiter filios Ephraim. Ad intimandum scilicet, quod omnes, tam subditi quam etiam prælati, qui in Samaria regnabant post Jeroboam, qui de tribu fuit Ephraim, noxii erant, et idololatria polluti. Ideo enim Dominus respuit eorum societatem in bello cum tribu Juda, quia idola secum habebant, quorum cultus maxime Deo displicebat.

Porro Amasias confidenter educit populum suum, et abiit in vallem Salinarum, percussitque filios Seir decem millia, et alia decem millia virorum cæperunt filii Juda, et adduxerunt ad præruptum cujusdam petrae, præcipitaveruntque eos de summo in præceps. Qui universi creperunt. Denique in Regum de eodem Amasia ita scriptum est: Ipse percussit Edom in valle Salinarum decem millia, et apprehendit petram in prælio, vocavitque nomen ejus Jectehol usque in præsentem diem (IV Reg. xrv). Vallis Salinarum erat ubi salem faciebant, vel feno videlicet salsuginis, ut multis in locis, deciso, exsiccato, et incenso; vel aliquibus puteorum salsis, fervefactis, et usque ad salis firmitatem coquendo perductis; vel alio quolibet ordine, quo sal fieri consuevit. In quo etiam loco, et Joab duodecim millia Idumæorum percussisse legitur. Nec prætereundum quod pro valle Salinarum vetus editio quasi nomen regionis Gemela posuit. Petra autem civitas est Arabiæ nobilis, in eadem terra Edom, quæ in libro Numerorum Recem dicitur, et ab Assyriis hodieque sic appellatur. Jectehol vero quod Amasias victor ei nomen imposuit, interpretatur cætas Dei, vel auxilium Dei, agente Deo videlicet, ut per eam maneat memoria, quod hanc vel cætas populi Dei, vel Deo adjuvante cepit. Sed Josephus Petram non aliquam civitatem hoc in loco nuncupat, ubi Amasias Idumæos vicit, sed tantum quod ex decem millibus occisis, totidem viros cepit, eosque deducens ad magnam petram, quæ est in Arabia conatituta, ex ea præcipitaverit.

Amasias vero post eadem Idumæorum et allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, et adorabat eos, et illis adolebat incensum. Quamobrem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam qui diceret ei: Cur adorasti deos qui non liberaverunt populum suum de manu tua? Cumque hæc ille loqueretur, respondit ei: Num consiliarius regis es? quiesce, ne interficiam te. Narrant Judæi, quod Amasias rex, propter hoc ablatis deos filiorum Edom post necem eorum statuerit sibi in deos, quia cum præcipitarentur illa decem millia, quæ de Petra Arabiæ projecta sunt, responsa talia cultoribus suis

dederint, ideo illos interfectos esse, quia in cultu eorum negligentes fuerunt. Videns ergo Amasias eos hujuscemodi responsa dare, et aras eorum eripi, hoc errore deceptus, adoravit eos. Hunc ergo prophetam qui missus est ad increpandum regem pro idololatria quam stulte gerebat, dicunt fuisse Eleazar filium Dodoi, id est, advoculi ejus.

Cessavitque propheta et dixit: Scio quod cogitaverit Dominus occidere te, qui et fecisti hoc malum, et insuper non acquiescisti consilio meo. Quid est quod propheta dicit, Dominum cogitare occidere Amasiam, cum ipse per alium prophetam dicat: Nota mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat (Ezech. xxxiii)? Et Apostolus de ipso Domino ait: Qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis pervenire (I Tim. ii). Quomodo hic dicitur velle occidere, qui neminem vult perire, nisi quia vult, ut conversus a peccatis vivat; eum autem qui in peccatis perseverat, iusto judicio damnat. Ideo ergo Amasias interiiit, quia admonitus per prophetam, ut consilio penitentia sibi metipso subveniret, non obedivit, imo in incepto scelere, usque in finem vite permansit.

Igitur Amasias rex Juda, inito pessimo consilio, misit ad Joas filium Joachaz filii Jehu regem Israel, dicens: Veni, videamus nos mutuo. At ille remisit nuntios dicens: Carduus qui est in Libano misit ad cedrum Libani dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Et ecce bestia quæ erant in silva Libani transierunt, et conculcaverunt carduum. Dixisti: Percussit Edom, et idcirco erigitur cor tuum in superbiam, cede in domo tua, cur malum adversum te provocas, ut cadas et tu et Juda tecum. Quid per istam similitudinem rex Israel Amasie regi innuit, nisi quod ipse, licet a nobilibus parentibus, hoc est a David regia fuisset stirpe natus, tamen propter idololatriæ fœditatem, degener et vilis effectus, propriam mensuram non consideravit, sed majora ultra modum per superbiam factum appetens, mediocria quæ si vellet, commode tenere posset, perdidit. Unde et Æsopi fabulæ graculum, qui pavonis penas sibi usurpare ad ornatum per rapinam voluerat, aliarum avium laceratione, proprio decore extitum narrat. Neque enim bonum est alieni propria bona negligere, et aliena per fraudem atque avaritiam ambire.

Ascendit ergo Joas rex Israel, et mutuos sibi præbere conspectus. Amasias autem rex Juda erat in Bethsames Juda. Corruitque Judas coram Israel, et fugit in tabernacula sua. Porro Amasiam regem Juda, filium Joas filii Joachaz, cepit Joas rex Israel in Bethsames, et adduxit in Jerusalem; destruxitque murum ejus, a porta Ephraim usque ad partem anguli quadringentis cubitis. Omne quoque aurum, et argentum, et universa vasa quæ repererat in domo Domini, et apud Obededom, in thesauris etiam domus regis abstulit, etc. Bethsames civitas est sacerdotalis in tribu Benjamin, quæ usque hodie demonstratur de Eleutheropoli per Gennicopolim in decimo milliario contra Orientalem plagam, ubi quoque

Amasias et Joas mutuo contra se dimicaverunt. A Altera autem est Bethsames in tribu Nephthali ad regnum decem tribuum in Samaria pertinens. Quod autem in Regum dicitur Bethsames oppidum esse Judæ, significat quod ad regnum Judæ, hoc est, ad duas tribus quibus domus David regnabat, pertinebat: cæterum secundum locorum situm, ad sortem pertinebat Benjamin. Illud autem quod Scriptura refert, Joas tulisse thesauros quos reperit in domo Dei, et apud Obededom, ostendit eum non solum illa vasa tulisse, quæ in domo Dei reperit, sed et illa quæ apud janitores et custodes templi servabantur. In priore libro narratur quod de filiis Obededom per David fuissent electi sexaginta duo viri ad ministrandum in domo Dei, et ad custodiam templi.

Reliqua vero sermonum Amasias priorum et novissimorum scripta sunt in libro regum Juda et Israel. Qui postquam recessit a Domino tetenderunt ei insidias in Jerusalem. Cumque fugisset in Lachis, miserunt et interfecerunt eum ibi, reportantesque super equos, sepelierunt eum cum patribus suis in civitate David, etc. Recte dictum est quod ex eo tempore quo recessit Amasias a Domino, insurrexerit super eum conjuratio in Jerusalem, quia ex eo tempore quo prophetæ consilium non audivit, neque ad Dominum converti voluit, præparatio conjurationis illius facta est; et eatenus dilata, donec ad consummationem perveniret. *Reportantesque super equos sepelierunt eum.* Non enim sine causa Scriptura dicit eum portatum super equos, quia deos Edom, qui in equis portabantur, adoraverit. Et idcirco non portatum super humerum hominum, quia negligens erat servire Deo Israel, cæus ministeria super hameros Caathitarum potari jussa sunt (Num. iv).

CAPUT XXVI.

De Ozia rege, et temeritate ejus, qua sacrificare voluit in templo: unde pro vindicta lepra in eum missa est.

(H PAR. XXVI.) *Sedecim annorum erat Ozias cum regnare cepisset, et quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem; nomen matris ejus Jechelia de Jerusalem. Fecitque quod erat rectum in oculis Domini, juxta omnia quæ fecerat Amasias pater ejus, et exquisivit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis et videntis Deum.* Ozias hic dionymus erat, quia qui in Paralipomenon Ozias, idem in Regum nominatur Azarias (IV Reg. xv). Ozias enim interpretatur virtus Domini, et Azarias auxilium Domini; et recte virtus Domini vel auxilium Domini vocatur, quia quandiu recta egit, divina ope adjutus, plurima commisit feliciter bella, et ubique de hostibus triumphavit; sed postquam per superbiam illicita tentavit, lepra percussus, et nominis et honoris simul fusca vit dignitatem, quia leprosus factus, et exclusus a populo, seorsum in domo separata usque ad diem mortis suæ habitavit. Quod autem dicitur, quod Ozias exquisierit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis et videntis Dominum, hunc Zachariam nar-

rant Hebræi filium esse Zachariæ filii Joladæ, qui post mortem patris natus est posthumus, ob quod et nomen patris sortitus est. Intelligens enim propter sacerdotium nuncupatus est, videns vero propter prophetiam.

Cumque requireret Dominum, direxit eum in omnibus. Denique egressus est, et pugnavit contra Philisthim, et dextravit murum Geth, et murum Jabnie murumque Azoti. Edificavitque oppida in Azoto, et in Philisthim, et adjovit eum Deus contra Philisthim, et contra Arabes qui habitant in Gurbaal. Gurbaal ipsum dicunt esse locum qui in Genesi vocatus est Gerara, ubi fuit Abimelech rex, et in qua peregrinatus est Abraham cum uxore sua Sara, sicut in Genesi legitur.

B *Edificavitque Ozias turres in Jerusalem super portam anguli, et super portam vallis, et reliquis in eodem mari latere, firmavitque eas, etc.* Portam enim Ephraim quam destructam ante retulit per Joas regem Israel, nunc per portam vallis nominat. Nolu it enim scriptor historiae illud nomen ponere in ædificando, quod posuit in destruendo. Nec immerito, quia Ephraim eo tempore idolis immolabat, et particeps Joas regis sui in destructione portæ Jerusalem fuerat; in ædificatione ipsius proprio vocabulo suo ut nominaretur non meruit, sed nomine vallis nominata est, propter auctoris sui humiliationem ac vilitatem. Meminit et Esdras hujus portæ, in restauratione urbis post reditum captivitatis Babylonice, ubi dicit: *Et portam vallis ædificavi Hanun, et habitatores Zamos (II Esd. iii).* Scimus valem Josaphat, quæ et Gehennon, hoc est vallis Ennon, dicebatur, ad Orientalem plagam esse civitatis Jerusalem, per quam torrens Cedron, cujus in Evangelio fit mentio, si quando pluviarum vel nimium aquas recipit, a septentrionali in Australem debuit plagam. Sed et in Occidentali parte ejus civitatis, valem Gibon legimus, dicente libro Paralipomenon de Manasse rege Juda: *Post hæc ædificavit murum extra civitatem David ad occidentem in convalle (II Par. xxxiii).* Gibon autem est nomen fontis ubi est Salomon unctus in regem foras civitatem. Sive ergo hæc, sive illam, sive aliam quamlibet ejusdem valem Esdras hoc loco significet, patet sacramentum, quia porta vallis ædificatur in Jerusalem, cum vel imbutis nuper notitia divina fidei et veritatis, vel reparatis in castitate fidei, his qui aberraverant a doctoribus veritatis, inter alia virtus humilitatis observanda precipitur, per quam majore Dei gratia sublimari mereantur, dicente sancta Scriptura: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (Jac. iv).*

Præparavit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos, et hastas, et loricas, arcusque, et fustas, ad faciendos lapides. Et fecit in Jerusalem diversi generis machinas, quas in turribus collocavit, et in angulis murorum, ut mitterent sagittas, et saxa grandia. Egressumque est nomen ejus procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus et corroborasset illum. Scdi

cum roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum; et neglexit Dominum Deum suum, ingressusque templum Domini adolere voluit incensum super altare thymiamatis, etc. Fuit itaque primum Ozias vir justus, et fecit rectum in conspectu Domini, ædificans templum, aquæductum fabricans, offerens vasa, et pro hoc merito adversarios superans, quod maximum est pietatis indicium; habens multos in suo imperio prophetas. Hic, quandiu vixit Zacharias sacerdos cognomento intelligens, placuit Deo, et cum omni veneratione delubrum ejus ingressus est; postquam vero Zacharias obiit, volens per se offerre donaria, sacerdotalem ordinem non tam pie quam audacter invasit, et reclamantibus Levitis, et cæteris sacerdotibus: Nonne tu es Ozias rex, et non sacerdos? audire noluit, statimque lepra per-fusus in fronte est, secundum prophetæ vocem dicentis: *Imple, Domine, facies eorum ignominia (Psal. lxxxii)*. Quam corporis partem, sacerdos auri lamina protegebat, quam in Ezechiele Dominus jubet *tau* litteræ impressione signari, de qua David exultabat dicens: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine (Psal. iv)*; in qua Allophylus procax fundæ lapide ictus interiit. Regnavit autem Ozias annis 52, quo tempore apud Latinos Ænulfus, apud Athenienses Agamncstor imperabant. Post cujus mortem Isaias propheta visionem prophetieam, sicut ipse testatur, vidit, id est, eo anno quo Romulus Romani imperii conditor natus est, sicut manifestum esse poterit his qui voluerint legere temporum librum.

Reliqua autem sermonum Ozias, priorum et novissimorum scripsit Isaias, filius Amos, propheta. Commemorat Isaias in libro prophetiæ suæ ea quæ Ozia vivente prophetaverat, nec non et ea quæ ipso mortuo viderat, ut est illud: *In anno quo mortuus est Ozias rex, vidi Dominum sedentem super thronum excelsum et elevatum (Isai. vi)*. Cujus spiritualis visionis intellectus venerabile innotuit mysterium. Vivente leproso rege, et, quantum in se est, sacerdotium dissipante, Isaias visionem videre non potuit; quandiu ille regnum tenuit in Judæa, propheta oculis non levavit ad cælum, non ei sunt reserata cælestia, non apparuit Dominus Sabaoth, nec in ministerio fideliter sancti nomen auditum est; quando vero ille mortuus est, universa quæ subsequens sermo monstravit, aperto sese lumine prædiderant. Tale quiddam et in Exodo scriptum est: dum Pharaon vixit, populus Israel ex luti, et lateris, et palearum opere non suspiravit ad Dominum. Dum ille regnavit nemo quæsitivum Deum patrum Abraham, Isaac et Jacob; quando vero ille mortuus est, suspiraverunt filii, ut Scriptura dicit, et ascendit clamor eorum ad Dominum, cum utique juxta historiam tunc magis gaudere debuerunt, et ante suspirare cum viveret Ezechiel quoque prophetante, Pheltias filius Baanæ occubuit, et post pessimi ducis interitum, *Cecidi, inquit, super faciem meam, et clamavi voce magna, et dixi: Heu mihi! heu mihi! Adonai, Deus,*

A consummationem tu facis reliquarum Israel (Ezech. xi). Si ergo intelligas de Ozia, et Pharaone, et Pheltia, et cæteris istiusmodi, contrarias fortitudines, videbis quomodo illis viventibus, nullus nostrorum videat ac suspiret et in pœnitentiam corrual. *Nœn regnet, ait Apostolus, peccatum in mortali vestro corpore (Rom. vi)*. Regnante peccato Ægypti extruimus civitates, in cinere versamur, et in sordibus, pro firmamento paleas, pro solida petra, luti opera sectamur.

Dormivitque Ozias cum patribus suis et sepelirunt eum in agro regalium sepulcrorum eo quod esset leprosus, regnavitque Joathan filius ejus pro eo. Quid per sepulturam Ozie nobis innotuit, qui non in civitate David, neque in sepulcris regalibus, sed in agro regalium sepulcrorum sepultus esse perhibetur, eo quod esset leprosus, nisi quod omnes hæretici atque schismatici indigni sunt societate atque communione ecclesiastica, nec eorum memoria inter catholicos haberi meretur, quia per maculas errorum ac vitiorum squalorem ab eorum se dividerunt numero atque consortio? Qualiter autem Josephus de eodem rege narret, non indignum videtur huic operi propter cognitionem rerum inserere. Refertur autem hoc modo: Lapsus itaque est felicitatis eventu, et ad paterna peccata descendit, quæ etiam illum postquam claritatem bonorum et rerum magnitudinem dereliquit apprehenderunt. Hic enim instante insigni die et generali festivitate, et indutus stola sacerdotali, intravit in templum, oblaturns incensum in aureo altari Deo; pontifice vero Azaria, cum aliis octoginta sacerdotibus, eum prohibente ne faceret, quoniam hæc solummodo his adjacerent qui ex genere Aaron erant, et clamantibus eis ut exiret, et non ageret contra Dei leges, iratus interminatus est eis mortem nisi tacerent. Inter hæc autem terræ motus factus est magnus, et, stupente populo, claritas solis valde nimis suffulsit, et incidit in faciem regis, et illi quidem lepra continuo provenit. Ante civitatem vero, in loco qui dicitur Eroge, scissa est media pars montis ad Occidentem, et sua volubilitate ad quatuor stadia procidens, ad Orientalem restitit montem, ita ut et vias clauderet, et regias urbes opprimeret. Cumque sacerdotes regis faciem lepram apprehendisse conspiciunt, pandunt ei calamitatem suam, hortantes ut tanquam pollutus exiret a civitate. Ille vero confusione hujus eventus, et dum illi jam nulla esset fiducia, quod jubebant, implevit. Qui licet fuisset ultra humanas mentes elatus, et propter hæc impie gesserit in Deum, miserabilem tamen hanc et vilem pertulit passionem, et tempus aliquod extra civitatem commoratus, in vita degens, filio licet ejus suscipiente regnum, deinde mœstitia gestorum faciente, defunctus est. Qui vixit quidem annos sexaginta novem, e quibus regnavit quinquaginta duos, sepultus est autem solus in hortis. Hujus ergo terræ motus, qui factus est temporibus Ozie, licet, Regum aut Paralipomenon historiæ non faciant mentionem, tamen Amos

propheta hujus meminit, in cujus libri principio ita legimus : *Verba Amos qui fuit in pastoribus de Thecuz, quæ vidit super Israel in diebus Ozis regis Juda, et in diebus Jeroboam filii Joas regis Israel, ante duos annos terræmotus (Amos 1).* Similiter et Zacharias propheta de hoc eodem inter alia narrat dicens : *Egredietur Dominus et præliabitur contra gentes illas, sicut præliatus est in die certaminis, et stabunt pedes ejus in die illa super montem Olivarum, qui est contra Jerusalem ad Orientem, et scindetur mons Olivarum ex media parte sui ad Orientem, et ad Occidentem, prærupto grandi valde, et separabitur medium montis ad Aquilonem, et medium ejus ad Meridiem, et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam conjungetur vallis montium usque ad proximum, et fugietis sicut fugistis a facie terræmotus, in diebus Ozis regis Juda (Zach. xiv).* Volunt autem Hebræi annum fuisse vigesimum quintum Ozis, quando hæc acciderunt. Cujus reliqui anni faciunt viginti septem. Omnes enim regnavit annos quinquaginta duos.

CAPUT XXVII.

De Joathan rege, et bonis actibus ejus.

Viginti quinque annorum erat Joathan, cum regnare cœpisset, et sedecim annis regnavit in Jerusalem. Quid sibi vult quod Scriptura annos Joathan eodem tenore in capite regni ipsius, quo et in fine enumerat, nisi quod eum significat in incepta justitia usque ad finem vitæ perseverasse? Qui enim bene vivere inchoat, et religiosam vitam usque ad bonum finem perduxerit, merito tempora vitæ ipsius laude prædicantur condigna; et bene dicitur regnasse in Hierusalem, quia regnum sibi commendatum, tam in se quam in sibi subditis bene gerens, æternæ pacis visionem adipisci promeruit.

Ipse ædificavit portam domus Domini excelsam et in muro Ophel multa construxit. Urbes quoque ædificavit in montibus Juda, et in saltibus castella et turres. Portam domus Domini excelsam, ipsam Hebræi dicunt esse, quæ in Actibus apostolorum speciosa vocatur. Hæc et ab ipsis Hebræis porta Joathan, eo quod ipse eam ædificaverit, usque bodie nuncupatur. Ophel autem turris erat non longe a templo enormis altitudinis. Unde et Ophel, hoc est, tenebrarum, sive nubili nomen accepit, quod usque ad nubes erigeret caput. Denique ubi in Michæa scriptum est, *et tu turris gregis nebulosa filis Sion (Mich. iv)*; in Hebræo pro *turris nebulosa*, turris Ophel scripta est. Meminit hujus turris et in qua parte civitatis sit ostendit in sequentibus præsens liber Paralipomenon, referens de Manasse rege, quod et supra posuimus, quod ædificaverit muram extra civitatem David, ad occidentem Gihon in convalle, ab introitu portæ piscium per circuitum usque ad Ophel. Juxta mysticum vero sensum, quid melius rex iste Joathan, cujus vita et opera laudantur, quam Redemptorem nostrum significat? De quo psalmista ait : *Quoniam magnus Dominus et laudabilis nimis et terribilis super omnes deos (Psal. xc).* Cujus per-

fectionem nomen ipsum Joathan exprimit. Interpretatur enim consummatus, sive perfectus; et de Domino Salvatore Paulus ad Hebræos scribens ait : *Et quidem cum esset Filius Dei, didicit ex his quæ passus est obedientiam, et consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, appellatus a Deo pontifex juxta ordinem Melchisedech (Hebr. v).* Ipse enim portam domus Domini excelsam construxit, quia incarnationis suæ mysterium quo sibi Ecclesiam, quæ vera domus Dei est, sociaret, mirabili potentia confecit. Quod autem merito porta vocetur, ostendit ipsa Veritas in Evangelio cum ait : *Ego sum ostium, per me si quis ingreditur, salvabitur (Joan. x).* Et recte excelsa hæc porta vocatur, quia de hac eadem Psalmista ait : *Excelsus super omnes gentes Dominus et super caelos gloria ejus (Psal. cxii).* Dicantur etiam sancti doctores portæ, quia per eorum prædicationem vitæ discimus introitum; sicut et portæ inferi dicuntur hæretici, qui contra Ecclesiam super petram ædificatam ipsius Domini attestatione prævalere non possunt. Turrisque Ophel bene potest sanctorum Scripturarum eminentiam significare, quæ licet in historia fundamenta collocet, caput tamen spiritualis sensus in alta provehit et inter nubila condidit, dum divinæ scientiæ magnitudinem ab oculis humanis abscondit. Unde scriptum est, *Caligo sub pedibus ejus, et posuit tenebras latibulum suum.* Caligo sub pedibus ejus, quia non ea claritate ab inferioribus cernitur qua in superioribus dominatur. *Ascendit super cherubim et volavit.* Cherubim quippe plenitudo scientiæ dicitur. Proinde super plenitudinem scientiæ ascendisse perhibetur et volasse, quia majestatis ejus celsitudinem scientia nulla comprehendit. Volavit ergo, quia longe in altum ab intellectu nostro se rapuit. Volavit super pennas, quia scientiam transcendit angelorum. Posuit tenebras latibulum ejus, quia dum caligine nostræ infirmitatis obscuramur, per ignorantiam nostram nobis absconditur Deus, ne a nobis modo in æterna et intima claritate videatur. Unde ei et in Canticis canticorum ab sponsa dicitur : *Euge, dilerte mi (Cant. viii).* Nem super cherubim Dominus ascendit et volavit, quia super plenitudinem scientiæ quæ esse in hominibus potuit, incarnationis suæ mysterium ab intellectu humano subduxit. Quantalibet enim incarnationis scientia vita spiritalium fulgeat, apprehendere non valet, quomodo factum sit, ut qui semper existit, conciperetur, et ante sæcula auctor hominum nasceretur homo in fine sæculorum, caro esset Verbum, infans fieret Deus.

Dormivique Joatham cum patribus suis, et ceperant eum in civitate David, et regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XXVIII

De Achaz rege, et actibus illius nefandis.

Viginti annorum erat Achaz cum regnare cœpisset, et sedecim annis regnavit in Hierusalem. Non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater ejus,

sed ambulavit in viis regum Israel. Insuper et stultas fudit Baalim. Ipse est qui adolevit incensum in valle Benennon, et lustravit filios suos in igne, juxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israel. Scriptum est in libro Regum de Josia rege, quod contaminaverit Topheth, quod est in convalle filii Ennon, ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem Moloch: frequens est in Scripturis horum mentio locorum, maxime in libro Regum et Jeremia propheta. Est autem vallis Benennon sive filii Ennon, juxta murum in Hierusalom contra orientem, in qua nemus pulcherrimus, Siloe fontibus irrigatur. Tapheth autem sive Topheth, utrumque enim scribitur, erat locus in eadem convalle juxta piscinam Fullonis, cujus meminit Scriptura; et juxta agrum Acheldima, qui usque hodie monstratur ad australem plagam montis Sion. Solebant autem in Tophet, quia locus erat amenissimus, unde hodieque hortorum præbet delicias, posita ara sacrificare dæmonibus, nefarioque igne suos consacrare liberos, sive holocaustum offerre. Unde nunc historia de Achaz ita narrat: *Ipse est qui adolevit incensum in valle Benennon, et lustravit filios suos in igne.* Benennon siquidem filium Ennon significat, vallis autem Ennon dicitur Hebraice Gehennon. Cujus nomine in Novo Testamento postea inferorum gehenna cognominatur, quia nimirum sicut in convalle Ennon, qui idolis servierunt, in ea prophetis attestantibus perierunt; ita peccatores ex his quæ peccaverunt, æterna damnatione puniuntur. Denique Jeremias cum referret præcepisse sibi Dominum se dixisse: *Egredere ad vallem filii Ennon, quæ ex juxta introitum portæ scitilis, paulo post dixit: Et non vocabitur iste locus amplius Topheth, et vallis filii Ennon, sed vallis occisionis; et dissipabo consilium Juda et Hierusalem in loco isto, et subvertam eos gladio (Jer. xii).* Isaias quoque manifestissime Tophet infernum appellat, qui cum perpetuum diaboli interitum sub nomine Assur describeret dicens: *A voce enim Domini pavebit Assur virga percussus: et erit transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet Dominus super eum:* statim quomodo et ubi esset periturus subdidit dicens: *Præparata est enim ab hari Thophet a rege, præparata, profunda, et dilatata (Isai. xxx).* Pulchre ait *et dilatata*, quia Topheth dicitur *latitudo.* Nutrimenta, inquit, ejus ignis, et ligna multa: *status Domini sicut torrens sulphuris succedens eam.* Qualiter autem Achaz solem suam in igne lustraverit ostendit Josephus ita dicens: « Porro Joathan mutavit vitam cum vixisset annos unum et quadraginta, ex quibus regnavit sedecim et sepultus est in regis monumentis, venitque regnum ad ejus filium Achaz. Qui impius circa Dominum existens, et paternas prævaricatus leges, reges Israelitarum imitatus, in Hierosolymis idolorum aras constituit, et super eas sacrificavit, in quibus etiam suum in holocaustum obtulit filium, more Chananæorum, et super hæc multa alia scelera perpetravit. » Denique Achaz qui ex justo patre editus,

A in perfidiam et scelus idololatriæ delapsus est, significat hæreticos, qui ex catholicis patribus sacramento fidei imbuti sunt, sed ad apostasiam declinantes, cultum divinum simulacris errorum suorum præbere non timent. Qui fructum uteri sui, hoc est, affectum prævæ meditationis in igne zeli dæmoni immolant, omnes adulterantes quorum mens juxta sententiam Osee quasi *clibanus succensus a coquente (Osee vii).* *Divisum est cor eorum, et Dominus confringet simulacra eorum, ac depopulabitur aras eorum (Osee x).* Qui sicut Achaz spoliata domo Domini, et domo regum et principum, dedit regi Assyriorum munera, et tamen ei nihil profuit: ita isti auram sagacis ingenii, et argentum confiant in cultum idolorum, ut intereant, Ægyptiam invocant, et Assyries adeunt, cum potestatibus istius mundi protegi quærent; sed in transitu eorum capti atque occisi sunt, quia maledictus est homo super terram, qui confidit in homine et ponit carnem brachium et a Domino recedit cor ejus.

Dormivitque Achaz cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate Hierusalem, neque enim receperunt eum in sepulcris regum Israel. Neque enim dignam est ut hæretici societatem cum catholicis habeant in futura quiete, qui hæc semper ab eis discordabant fide et conversatione. Unde illud sub persona capituli sui per Prophetam dicitur in psalmo: *Dilexisti militiam super benignitatem; iniquitatem magis quam loqui æquitatem. Dilexisti omnia verba precipitationis lingua dolosa, propterea destruet te Dominus in finem, evellet te, et emigrabit te de tabernaculo tuo, et radicem tuam de terra viventium (Psal. li).* Hinc in Ecclesiastico dicitur: *Perdidit Deus memoriam superborum et reliquit memoriam humilium sensu (Eccli. x).*

Igitur Ezechias regnare cepit cum viginti quinque esset annorum, et viginti novem annis regnavit in Hierusalem: nomen matris ejus Abia filia Zachariæ. Hunc Zachariam cujus Abia mater Ezechie filia esse memoratur, asserunt Hebræi posthumerum filium esse Zachariæ prophete et sacerdotis, quem Joas rex interfecerat.

Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini juxta omnia quæ fecerat David pater ejus, ipso anno et mense primo regni sui aperuit valvas domus Domini, et instauravit eas. Nota, lector, quod dicitur ipso anno et mense primo regni sui Ezechias aperuisse valvas domus Domini, et instaurasse eas; qui enim aliter per omnia imitator fuisset David patris sui, qui ab infantia Deo cæditus in initio regni sui cultum Dei in populo Israel plene instituebat, nisi ritum legis et ceremoniarum ejus, per Achaz patrem suum abolitum statim cepit instaurare? Meritaliter enim ipsa strenuitas Ezechie, ac maturitas in culpa domus Dei admonet rectores Ecclesie, ut non sint segnes neque hebetes in officio sibi commisso, sed omnia diligenter atque devote agant. Unde Paulus ad Timotheum scribens ait: *Festifcor eorum Domino et Christo Jesu, qui judicaturus est*

vivos et mortuos, et adventum ipsius, et regnum ejus, prædica verbum, instat oportune, argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. Et rursus: Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac evangelistæ, ministerium tuum imple, sobrius esto (II Tim. iv). Mystice autem Ezechias qui non tam per se suosque, opus Dei strenue gessit, imo per nuntios ad simile studium alios provocat, typum gerit Domini Salvatoris; quod et nominis ipsius interpretatio testatur. Interpretatur enim Ezechias apprehendens Dominum, vel fortitudo Domini. Hinc Paulus Christum dicit esse Dei virtutem, et Dei sapientiam. De quo et alibi ait, quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, et est caput omnis principatus et potestatis (Col. 11): qui Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio (Psal. xxiii); expoliens potestates et principatus traduxit confidenter palam triumphans illos in semetipso, delens quod adversum nos erat chirographum decreti: quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio affigens illud cruci (Col. 11, 15). Hic ergo transgressionem patrum et omnes prævaricationes quæ fuerunt sub lege, sanguine suo diluit et cultum pietatis in Ecclesia plene instauravit. Ipse legatos suos ad convocandas gentes ad fidem, hoc est, primum prophetas, deinde apostolos misit, quia non solum de Judæa, sed et de aliis nationibus plurimos ad catholicam fidem et ad veram religionem per prædicationem Evangelii sui conduxit. Hic secundo mense Pascha celebrare instituit, quia umbra legis prioris cessante novam observantiam veri Paschæ servare docuit, de quo Paulus ait: Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus (I Cor. v). Nos enim temporibus legis pascha perfecte agi potuit, quod sola gens Judæa tunc figuratim celebravit, quia nondum sanctificati erant de gentibus, qui per Evangelium Christi ad verum pascha celebrandum convocandi erant. Unde in historia Ezechias ita scriptum est.

CAPUT XXX.

De Ezechia rege Juda, et bonis operibus, quibus cultum divinum celebrissime exhibuit.

Inito ergo consilio regis et principum et universi cætus Hierusalem, decreverunt ut facerent Phase mense secundo. Non enim potuerant facere in tempore suo, quia sacerdotes qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, et populus necdum congregatus fuerat in Hierusalem. Hoc ergo illud jam præfiguratum est in illo mandato legis, quo Dominus præcepit per Moysen ut illi qui essent super animam immundi sive in via procul fecissent phase mense secundo. Quod nimirum in typum intelligitur prolatum populi gentium, qui cum omnibus dæmonibus fornicati immundi videbantur in anima; salubri vero confessione mandati, ad secundam nativitatem, quasi in secundo mense transire præcipiuntur. Unde in sequentibus post sanctificationem sacerdotum et Levitarum officia, et hilaritatem plebis Judæorum, ita subjungitur:

Prædictorum quoque de terra Israel et habitantium in Judæa, factaque est grandis celebritas in Hierusalem, qualis a diebus Salomonis filii David regis Israel in ea urbe non fuerat. Cui concordat et illud quod post pauca subsequitur.

CAPUT XXXI.

Sequitur de Ezechia.

Egressus est omnis Israel, qui inventus fuerat in urbibus Juda, et fregerunt simulacra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, et altaria destruxerunt, non solum de universa Juda et Benjamin, sed de Ephraim quoque et Manasse, donec penitus everterentur, reversique sunt omnes filii Israel in possessiones et civitates suas. Quia post adventum nostri Redemptoris in mundum non solum in Hierusalem et in Judæa, sed in cunctis per totum orbem terrarum nationibus, destructa est idololatria, confracta errorum simulacra, et ubique diaboli concidit superbia, quotidieque fidelium numero crescente, decrevit et minoratur cultura dæmoniorum, donec in fine mundi ipsa obruetur mors novissima, et complebitur illud quod scriptum est, Regnabit Dominus solus in die illa; et idola penitus conterentur, quando peracto universali judicio sancti cum Christo cæleste intrabunt regnum et peccatores cum diabolo in inferni demergentur profundum.

CAPUT XXXII.

De Sennacherib rege, qualis comminatus est facere contra Hierusalem et templum Domini, contra quem vindicta a Domino prolata est. De ægritudine Ezechias, et sanitate ipsius. De legatione Assyriorum ad Ezechiam pro portento, quod acciderat; et de obitu ipsius Ezechias.

Post quæ et hujusmodi veritatem venit Sennacherib rex Assyriorum, et ingressus Judam, obsedit civitates munitas volens eas capere. Quod cum vidisset Ezechias venisse scilicet Sennacherib et totam belli impetum verti contra Hierusalem, inito cum principibus consilio virisque fortissimis ut obturarent capita fontium quæ erant extra urbem, et hoc omnium decernente sententia congregavit plurimam multitudinem et obturaverunt cunctos fontes et rivum qui fugebat in medio terræ dicentes, ne veniant reges Assyriorum et inveniant aquarum abundantiam. Quod Ezechias infestantibus bello Assyriis terram Judæorum et contra Hierusalem pugnantibus, jussit fontes obturare ac rivum qui fugebat in medio terræ, ne venientes reges Assyriorum invenirent aquarum abundantiam, significat quod contra paganos atque hæreticos repugnantes atque blasphemantes diligentia atque cautela adhibenda est, et divinorum sacramentorum coram eis sunt velanda mysteria, nec impudenter verbum Dei blasphemis ingerendum qui nesciunt doctrinam sanctam piis moribus honorare; sed magis student ore venenato lacerare. Unde Dominus in Evangelio discipulis suis præcipit dicens: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos; ne forte conculcent eas pedibus suis; et conversi dirumpant vos (Matth. vii). Hinc Paulus ad Titum scribens ait: Hæreticum hominem post unam et secundam correptionem devita-

sciens quia hujusmodi subversus est, et delinquit cum sit proprio iudicio condemnatus (Tit. 11). Hinc per pealnistam dicitur: Posui ori meo custodiam dum consisteret peccator adversum me, obmutui et humilitatus sum et siti a bonis (Psal. xxxviii). Hinc et Salomon in Proverbiis jubet: Bibe aquam de cisterna tua et fluentia putei tui, habeto ea solus, ne sint alieni participes tui (Prov. v); fidis auribus universa committenda sunt, et coram perfidis abscondenda.

Ædificavit quoque agens industrie omnem murum qui fuerat dissipatus, et construxit turres desuper et forinsecus alterum murum, instauravitque Mello in civitate David et fecit universi generis armaturam et clypeos, constituitque principes bellatorum in exercitu, etc. Urbem sanctam de qua scriptum est: Urbs fortitudinis nostræ Salvator (Isa. xxvi). Quia in monte sita latere non potest, de qua et in alio loco scriptum est: Fluminis impetus lætificat civitatem Dei (Psal. xlv). Et rursum: Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei (Psal. lxxxvi). Ille condit et munit, de quo loquitur, Pater: Iste ædificavit civitatem meam, et ipse omnem murum sanæ fidei ac veræ religionis, qui fuerat malitia paganorum sive hæreticorum in aliquibus dissipatus, restaurat, et exstruit turres virtutum, ponit et forinsecus alterum murum, hoc est, antemurale quod in ædificatione castrorum solent loricæ appellare, cum honorum operum tenere docet effectum. Non enim sufficit murum habere fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur. Hic murus et hoc antemurale de vivis lapidibus exstruitur, qui juxta prophetam voluntur super terram. Idem rex fecit universi generis armaturam et clypeos, cum sanctarum Scripturarum diversa condidit testimonia, et doctrinam Evangelicam ad munimentum suæ Ecclesiæ componit. Ordinatque doctores qui principes specialium bellatorum sint, et universam militiam recte ac rationabiliter agant, castraque Ecclesiæ contra hostes universos opportune defendant.

Quæ postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos in Jerusalem, ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis, ad Ezechiam regem Juda et ad omnem populum qui erat in urbe dicens: Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in Jerusalem? Nunc Ezechias decipit vos, ut tradat morti in fame et siti, affirmans quoniam Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum. Nunquid non iste Ezechias qui destruxit excelsa illius et altaria, et præcepit Judæ et Jerusalem dicens: Coram altari uno adorabitis, et in ipso comburetis incensum? An ignoratis quæ ego fecerim et patres mei cunctis terrarum populis? Nunquid prævaluerunt dii gentium omniumque terrarum liberare regionem suam de manu mea? Quis est de universis diis gentium quos vastaverunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu? Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasionem deludat, neque credatis ei. Si enim nullus

potuit Deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea et de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de hac manu mea. Sed et alia multa locuti sunt servi ejus contra Dominum Deum, et contra Ezechiam servum ejus. Epistolas quoque scripsit plenas blasphemiarum in Dominum Deum Israel, et locutus est adversum eum: Sicut dii gentium cæterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic et Deus Ezechiae eruere non poterit populum suum de manu ista. Insuper et clamore magno lingua Judaica contra populum qui sedebat in muris Jerusalem personabat, ut terreret et perturbaret eos et caperet civitatem. Locutusque est contra Dominum Jerusalem, sicut adversus deos populorum terræ, opera manuum hominum.

Hæc omnia plenius in Regum historia et in Isaie prophetæ volumine referuntur. Nam in Regum scriptum est quod anno tertio Osee filii Ela, regis Israel, regnaverit Ezechias, filius Achaz regis Juda: Viginti quinque, inquit, annorum erat cum regnare cœpisset, viginti et novem annis regnavit in Jerusalem, et fecit quod erat bonum coram Domino, juxta omnia quæ David pater ejus fecerat. Et post pauulum: In Domino Deo Israel speravit et post eum non fuit similis illi de cunctis regibus Juda. Sed neque in nis qui ante eum fuerunt. Adhæsit Domino, et non recessit a vestigiis ejus, fecitque mandata ejus quæ præceperat Dominus Moysi. Unde erat et Dominus cum eo, et in cunctis ad quæ procedebat sapienter se gerebat. Rebellavit autem contra regem Assyriorum et non servivit ei. In cuius sexto anno imperii sui Salmanasar rex Assyriorum cepit Samariam et decem tribus quæ appellantur Israel, et transtulit eos in Assyrios collocavitque eos in Hanla et in Habor, fluvii Gozan, in civitatibus Medorum. Post annos autem septem, id est, decimo quarto anno Ezechiae, rex Assyriorum Sennacherib ingressus est Judæam, et obsedit civitates ejus munitas volens eas capere. Cumque obsideret Lachis, misit ad eum Ezechias nuntios dicens: Peccavi, recede a me, et omne quod imposueris mihi feceram. Cumque talenta trecenta argenti et triginta auri ad regis imperium persolvisset, fractis jennis templi Domini et laminis ejus detractis, quas ipse affecerat, misit rex Assyriorum Tharthan et Rapsacen de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida Jerusalem. Qui cum ascendissent, venerunt in Jerusalem et steterunt contra aquæductum piscinæ superioris, quæ est in via agri Fullonis, vocaveruntque ad se regem. Egressus est autem ad eos Eliacim, filius Helciæ, præpositus domus, et Sobna scribe, et Joake a commentariis. Dixitque ad eos Rapsaces: Loquimini Ezechiae: Hæc dicit rex magnus Assyriorum, et cætera, quæ ad longum in eadem historia continentur (IV Reg. xviii). Postea autem ipse quoque Sennacherib audiens Tharacam regem Æthiopia inferre sibi bellum, occurrit venienti, et nihilominus mittit nuntios ad Ezechiam et epistolas, ut quos necdum viribus ceperat, sermone terreret, et quomodo populo dixerat: Non te decipiat Ezechias, ea-

dem blasphemia loquitur ad regem: Non te decipiat A
 bos tuus. Ponitque exempla majorum quod quo-
 modo cæteras terras non poterant liberare dii sui de
 manibus eorum, sic nec Jerusalem liberetur. Pu-
 gnasse autem Sennacherib regem Assyriorum contra
 Egyptios, et obsedis Pelusium, jamque exstructis
 aggoribus urbe capienda, venisse Tharacam regem
 Ethiophum in auxilium, ex una nocte juxta Jeru-
 salem 185,000 exercitus Assyrii pestilentia corruisse
 narrat Herodotus, et plenissime Berossus Chaldaicæ
 scriptor historiæ, quorum fides de propriis libris
 petenda est. *Et tulit Ezechias libros de manu nuntio-
 rum et legit eos, et ascendit in domum Domini et ex-
 pandit eos coram Domino, et oravit Dominum dicens:
 Domine exercituum Deus Israel, qui sedes super che-
 rubim, tu es Deus solus omnium regnorum terræ, tu
 fecisti cælum et terram, inclina aurem tuam et audi,
 operi, Domine, oculos tuos et vide, et audi omnia
 verba Sennacherib quæ misit ad blasphemandum Do-
 minum viventem. Vere enim, Domine, desertas fece-
 runt reges Assyriorum terras et regiones earum, et
 dederunt deos earum igni. Non enim erant dii. Sed
 opera manuum hominum ex ligno et lapide, et commi-
 nuerunt eos. Et nunc, Domine Deus noster, salva nos
 de manu ejus, ut cognoscant omnia regna terræ quia
 tu es Dominus Deus noster solus. Contra Sennacherib
 regis blasphemias hujusmodi Ezechias arma corri-
 puit. Oravit et Isaias propheta, sicut præsentis libri
 historia ostendit dicens:*

*Oraverunt ergo Ezechias rex et Isaias filius Amos
 prophetae adversum hanc blasphemiam, et vociferati C
 sunt usque in cælum. Et misit Dominus angelum qui
 percussit omnem virum robustum et bellatorem et
 principem exercitus regis Assyriorum; reversusque est
 eum ignominia in terram suam. Cumque ingressus
 esset domum dei sui, filii, qui egressi fuerant de utero
 ejus, interfecerunt eum gladio, etc. Egressus est autem
 angelus Domini et percussit in castris Assyriorum
 centum et octoginta quinque millia, et surrexerunt
 mane, et ecce omnia cadavera mortuorum. Et egres-
 sus est et abiit, et reversus est Sennacherib rex Assy-
 riorum, et habitavit in Ninive. Et factum est cum ad-
 oraret in templo Nesroch dominum suum, Adramelech
 et Sarasar filii ejus percusserunt eum gladio, fuge-
 runtque in terram Armeniorum. Et regnavit Asar-
 haddon filius ejus pro eo (IV Reg. xix). Centum D
 octoginta quinque millia fortissimorum vivorum ab
 uno angelo una nocte cæduntur, et absque vulneri-
 bus occisorum mors æva discurrit, excludens cor-
 poribus animas Domini voluntate, solusque rex eo
 tempore idcirco reservatus est, ut sciret potentiam
 Dei et blasphemantia ora opprimeret, fieretque tes-
 tis illius majestatis quam paulo ante contempserat.
 Sic Pharaon in decem plagis Ægypti servatus, ut no-
 vissimus pereat. Quod et iste passurus est. Cum
 enim reversus esset in Niniven urbem primam re-
 gni sui, et adoraret in templo Nesroch dominum
 suum, quasi victoriam de hostibus reportaret, et
 delabrum idoli sui triumphans et gratulabundus in-*

PATROL. CIX

cederet, contemptor veri Dei in fano falsi lunulis
 trucidatur, nec angeli perit gladio, quod erat com-
 mune pluribus, sed parricidio filiorum. Qui cum
 fugissent in terram Ararath, quod intelligitur Arme-
 niæ, successit in patris locum Asarhaddon, quem
 Scriptura testatur misisse habitatores Samariæ.
 Successit, ne terra maneret inculta. Ararath autem
 regio in Armenia campestris est, per quam Araxes
 fluit incredibilis ubertatis ad radices Tauri montis,
 qui usque illuc extenditur. Ergo et arca in qua libe-
 ratus est Noe cum liberis suis cessante diluvio, non
 ad montes generaliter Armeniæ delata est, quæ ap-
 pellantur Ararath. Sed ad montes Tauri altissimos,
 qui Ararath imminent campis.

*In diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem,
 B et oravit Dominum, exaudivitque eum, et dedit ei si-
 gnum. Sed non iusta beneficia quæ acceperat retri-
 buit, quia elevatum est cor ejus, et facta est contra
 eum ira et contra Judam ac Jerusalem, etc. Hæc
 omnia plenius in libro Regum scripta inveniantur,
 ubi legitur quod Ezechias ægrotaverit usque ad
 mortem, et introierit ad eum Isaias filius Amos
 propheta dicens ei: *Hæc dicit Dominus Deus. Præcipe
 domui tuæ, morieris enim et non vives. Qui convertit
 faciem suam ad parietem, et oravit Dominum dicens:
 Obsecro, Domine, memento quomodo ambulaverim
 coram te in veritate et in corde perfecto, et quod
 placitum est coram te fecerim. Flevit itaque Ezechias
 fletu magno (IV Reg. xx). Quem enim diligit Domi-
 nus corripit, et castigat omnem filium quem recipit.
 Ne elevetur cor Ezechias post incredibiles triumphos
 et de media captivitate victoriam, infirmitate cor-
 poris visitatur, et audit se esse moriturum, ut con-
 versus ad Dominum flectat sententiam ejus. Quod
 quidem et in Jona propheta legimus et in commi-
 nationibus contra David, quæ dicuntur futura,
 nec facta sunt, non Deo mutante sententiam, sed
 provocante humanum genus ad notitiam sui. Domi-
 nus enim penitens est super malitiam. Audiensque
 se esse moriturum non precatur vitam et annos
 plurimos, sed in Dei judicio quod velit præstare
 dimittit. Noverat enim idcirco Deo placuisse Salo-
 monem, quod annos vitæ non petierit ampliores,
 sed conversus ad Dominum narrat opera sua, quo-
 modo ambulaverit coram eo in veritate et in corde
 D perfecto. Felix conscientia, quæ afflictionis tempore
 bonorum operum recordatur. *Beati enim mundo
 corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Math. v); et
 quomodo alibi scribitur: Quis gloriabitur purum
 habere se cor? Quod sic ita solvitur, perfectionem
 cordis in eo nunc dici, quod idola destruxerit tem-
 pli, valvas aperuerit, serpentem æream comminue-
 rit, et cætera fecerit, quæ Scriptura commemorat;
 flevit autem fletu magno propter promissionem Do-
 mini ad David, quam videbat in sua morte peritu-
 ram. Eo enim tempore Ezechias filios non habebat.
 Nam post mortem ejus Manasses, cum duodecim
 esset annorum, regnare cepit in Juda. Ergo iste
 est fletus omnis, quod desperabat Christum in suo***

semine nasciturum. Alii asserunt quosvis sanctos viros morte terreri propter incertam iudicii et ignorantem sententiæ Dei, quam sedem habituri sint. Similique facti quæstio solvitur, ac necessitatis vincula atque causarum, quod nequaquam dies mortis singulis præstituta sit, sed voluntate Dei et ignotis mortalibus causis, vel vivat aliquis, vel moriatur, præsertim cum et statuta nunc mortis necessitas differatur, et post mortem resuscitatos plurimos legerimus. Et priusquam egrederetur Isaias mediam partem atrii, factus est sermo Domini ad eum dicens: *Revertere, et dic Ezechias duci populi mei: Audivi orationem tuam, vidi lacrymam tuam. Ecce sanavi te. Dixitque Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum quod Dominus me sanavit? Cui propheta respondit: Hoc erit signum a Domino, quod facturum sit Dominus sermonem quem locutus est. Vis ut ascendat umbra tot lineis, aut ut revertatur totidem gradibus? Cui dixit Ezechias: Et facile est umbram crescere decem lineis, nec hoc volo ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus. Cumque invocante Isaias potentiam Domini signum esset effectum, præcepit Isaias afferri massam fæcorum recentium, quam cum attulissent et posuissent super vulnus ejus, curatus est (IV Reg. xx).*

Revertitur autem ad regem propheta Domini jussione, ut ipse sanaret qui percussisset, et vocatur Ezechias dux populi mei, et filius David, cujus opera sectabatur. Fecerat enim rectum juxta omnia quæ fecit David pater ejus, cujus opera sectabatur, et auditur ejus oratio videnturque lacrymæ, quoniam ambulaverat coram Domino in veritate et in corde perfecto, et fleverat fletu magno, et quod placitum erat in oculis ejus fecerat, adjiciunturque quindecim anni ad vitam, quos ille non postulaverat, et insuper vivente eo regni securitas repromittitur. Sin autem, ut quidam putant, in corpore vivere condemnatio est, et, juxta illud quod dicitur: *Revertere, anima, in requiem tuam (Psal. cxv), et in alio loco: Educ de carcere animam meam (Psal. cxli),* optanda est mors ut de carcere libereamur, quomodo nunc Dominus donat pro beneficio ut qui liberandus erat adhuc quindecim annis vivat in carcere? Datur autem signum ut sol decem gradibus revertatur, quos nos juxta Symmachum in lineas et horologium vertimus, qui gradus intellexit in lineis, ut manifestiorem sensum legentibus faceret; sive ita erant exstructi gradus arte mathematica, ut per singulos umbra descendens horarum spatia terminaret. Quod signum est presentis temporis et futuri typus erat, ut quomodo sol reverteretur ad exordium sui, ita Ezechias vita ad dextros annos rediret, nobisque in hebdomada et octo viventibus per Resurrectionem Christi vitæ spatia protulerentur. Solent sanctorum locorum in hac provincia monstratores intra conceptum templi ostendere gradus domus Ezechias vel Achaz, quod sol per eos descenderet. Sed nunquam ego credam, non dico Achaz, qui rex impius fuit, sed cujuslibet regis justii domum fuisse in templo Dei, cum Salomon idcirco Dominum inter cætera offendisse dica-

tur, quod in sublime ædificaverit Mello, unde atrium templi deambulans in turri palatii despiciere solitus sit.

Ipsus est Ezechias qui obturavit superiorem fontem aquarum Gihon, et avertit eas ad Occidentem urbis David; in omnibus operibus suis fecit prospere quæ voluit, attamen in legatione principum Babylonia, qui missi fuerant ad eum ut interrogarent de portento quod acciderat super terram, dereliquit eum Dominus ut tentaretur et nota fierent omnia quæ erant in corde ejus. Portentum quod dicit accidisse super terram, solis significat reditum per lineas decem, de quo supradictum est. Ad hoc enim mysterium inquirendum legati Babylonia venerunt ad Ezechiam. Sed dereliquit eum Dominus ut tentaretur, qui non cohibebat eum per prophetam ne ostenderet thesauros suos et thesauros domus Domini alienigenis, et nota faceret omnia quæ erant in corde ejus, hoc est, inocculta elatio mentis, qua coram Deo peccavit, ad notitiam hominum per effectum primi operis produceretur. Unde merito prolata vindicta in eum et sibi obsequentes ostenditur. Igitur quam perniciosum sit hominum animabus cenodoxæ vitium, Ezechias factum manifeste demonstrat, quia in omnibus consummatæ justitiæ et sanctorum Scripturarum testimonio comprobatur, sed post innumera virtutum præconia uno elationis telo fuerat ejeclus. Tantæ justitiæ tantæque virtutes, tanta fides atque devotio, quæ naturam ipsam et totius mundi leges immutare meruerunt, una jactantia depereunt. Ita universis virtutibus suis ac si nee fuissent oblivioni traditis, iram confestim Domini suscepisset, nisi eam resumpta humilitate placasset, ut qui de tam excelso meritum fastigio elatione implente deciderat, non nisi per eodem rursus humilitatis gradus ad admissam culmen ascenderet. Omnia vitia superata marcescunt, et devicta per singulos dies infirmiora redduntur, et vel loco vel tempore minuuntur, atque defervent, seu certe a contrariis virtutibus desidentia vel caventer facilius vel vitantur. Sic vero dejectum acrius resurget ad luctam, et cum putatur extinctum, sua morte vivacius convalescit. Cætera genera vitiorum eos tantummodo impugnare solent, quos in certamine superarunt. Hic vero suos victores acrius insectatur, quantoque fuerit validius elisum, tanto vehementius victoriæ ipsius elatione concreditur, et hæc est subtilis inimici versutia, ut militem Christi prius faciat telis succumbere, quem hostibus armis superare non potuit. Alia interdum vitia, sicut diximus, etiam locorum beneficio conquiescunt, et materia peccati vel opportunitate ejus et occasione subtracta, lentescere solet et minui. Hæc vero eum confugiente deserta penetrat, non loco novo excluditur, nec extrinsecas materia subtracta marcescit. Non enim aliunde quam virtutem ejus quem impetit successibus animatur. Quædam etiam processu temporis, ut præfati sumus, interdum molliantur atque vaneant, huic longitudo nisi fuerit industria solerti ac prudenti discretionem

fundata non solum non officit, verum etiam novit a fomenta congerere vanitatis. Postremo ceteræ perturbationes a contrariis sibi virtutibus desidentes, et experto tanquam de claro bellantes, et superantur facilius et caventur. Hæc autem inserta virtutibus et acie permista velut in nocte cæca dimicans atrocius inopinatus decepit et incautos.

Dormivitque Ezechias cum patribus suis, et sepelierunt eum super sepulcra filiorum David, et celebravit exsequias ejus universus Juda et omnes habitatores Jerusalem. Quod autem dicit sepultum esse Ezechiam super sepulcra filiorum David, ostendit sepulcrum ipsius excelsius esse fabricatum quam cæterorum filiorum David: meriti prærogativa et cultura pietatis in Dominum.

Regnavitque Manasses filius ejus pro eo.

CAPUT XXXIII.

De Manasse filio ejus et Ammon ejus sobole.

Duodecim annorum erat Manasses cum regnare cœpisset, et quinquaginta quinque annis regnavit in Hierusalem; fecit autem malum coram Domino juxta abominations gentium, quas subvertit Dominus coram filiis Israel, et conversus instauravit excelsa quæ demòtus fuerat Ezechias pater ejus, construxitque aras Baalim, et fecit lucos et adoravit omnem militiam cæli et coluit eam. Edificavit quoque altaria in domo Domini de qua dixerat Dominus, In Hierusalem erit nomen meum in æternum. Edificavit autem ea cuncto exercitui cæli in duobus atriis domus Domini transireque fecit filios suos per ignem in valle Benennon. Observabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat. Habebat autem secum magos et incantatores, multaque mala operatus est coram Domino ut irritaret eum, etc. His similia Josephus de Manasse rege narrat, addens etiam quod ad crudelitatem versus omnes Hebræorum justos occiderit neque prophetis pepercerit quorum quotidie singulos perimebat. Unde tradunt Hebræi ab eodem Manasse simul et a principibus Judæorum Isaiam prophetam lignea serra per medium secatum atque interfectum, vertentes hoc ei in crimen quod appellaverat eos principes Sodomorum et Gomorrhæorum et qui dixerit: *Vidit Dominum sedentem super solium excelsum (Isa. vi)*. Dum ipse Dominus per Moysen dicit: *Non enim videbit me homo et vivere potest (Exod. xxxiii)*; nec non et illud, quod dixerit ad Ezechiam verbo Domini: *Addam ad dies tuos quindecim annos (IV Reg. xx)*; cum per Moysen dictum inveniat: *Numerum dierum tuorum implebis (Exod. xxxiii)*. Similiter et illud quod ait: *Quærite Dominum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est (Isa. lv)*; cum alibi scriptum sit: *Quis est tam propinquus quomodo Dominus Deus noster, quando eum invocamus?* Addit præterea Josephus quod rex Babyloniorum et Chaldeorum misso exercitu in Judæam regionem eorum depopulatus sit, et regem Manasse dolo captum atque ad se deductum haberet ad ea quæ voluit tormenta subjectum. Manasses autem tunc intelligens in quibus malis esset, et horum omnium se

arbitratur auctorem, supplicaret Deo ut ei hostem suam clementem faceret atque misericordem. Cujus orationem Deus exaudivit, concedens ei ut remissus a rege Babyloniorum ad sua regna reverteretur, ubi postea emendatius vivens, et divinam cultum restaurans, anteriorum culparum per poenitentiam delevit noxam, sicut historia præsens manifeste demonstrat. Exemplar autem est hæc poenitentia Manasse, quod post commissa scelera nullus debet de Dei misericordia desperare, sed magis per poenitentiam congruam spem habere vitæ, si eam rite perfecit. Post Manasse ergo regnavit filius ejus Ammon, qui simili dementia qua pater primum idola pro numinibus coluit, et adhuc magis quam pater ejus deliquit. Contra quem cum venissent servi sui, interfecerunt eum in domo sua, Deo illi iustam retributionem pro meritis propriis reddente. Post Ammon autem filius ejus Josias rex justissimus regnavit, qui omnem spurcitiâ idolorum quam patres sui fabricaverunt emendavit, et se in Dei cultu strenue exercuit, et merito, quia longe ante hoc de illo dictum est per prophetam. Interpretatur autem Josias, cujus est sacrificium Domino, vel salus Domini, vel fortitudo Domini

Octavo autem anno regni sui cum adhuc esset puer, cœpit quærere Deum patris sui David, et undecimo anno postquam cœperat regnare mundavit Judam et Hierusalem ab excelsis et lucis simulacrisque et sculptilibus. Destruxeruntque coram eo aras Baalim, et simulacra quæ superposita fuerant demoliti sunt, lucos etiam et sculpilla succidit atque comminuit, et super tumulos eorum qui eis immolare consueverant fragmenta dispersit. Ossa præterea sacerdotum combussit in altaribus idolorum, mundavitque Judam et Jerusalem, sed et in urbibus Manasse et Ephraim et Simeon usque Nephtalim cuncta subvertit. Cur autem Josias ossa mortuorum concremare jussit super altare, nisi ut ostenderet quod funesta fuerunt eorum sacrificia, et non solum pseudum hostias dæmonibus offerebant, sed etiam semetipsos per errorem idololatriæ in potestatem dæmonum tradiderunt, qui justo Dei judicio simul cum altari quod idolis fabricaverant, dissipandi erant. Mystice autem significat omnes qui diaboli servitio mancipati vitam sacrilegam temporaliter finierant æternis cruciatibus consumendos, Deo illis retribuente secundum propria merita operum illorum. Deinde sequitur, eundem regem, audito libro legis Domini, quem Helcias sacerdos invenit in templo Domini, scidisse vestimenta sua et misisse Helciam sacerdotem et cæteros qui subsequenter annumerantur, ut orarent pro se et pro reliquiis Israel et Juda, super universis sermonibus libri qui repertus est in domo Dei, ipsique abierunt ad Oldam prophetam uxorem Sellum, quem Hebræi autumant avunculum esse patris Jeremias Ananehel, quæ habitabat Hierusalem in secunda. Quid significet illud quod dicitur in secunda, in histori libri præsentis superius declaratur, ubi scriptum est de præfato rege Ezechia: *Edificavit quoque agens*

industrie omnem murum qui fuerat dissipatus, extraxitque turres et forinsecus alterum murum (II Par. xxxii). Meminit hujus loci et Sophonias dicens: *Vox clamoris a porta piscium et ululatus a secunda* (Sophon. 1). Pro quo vetus editio quasi proprium nomen loci transtulit, in Masena. Masena quippe interpretatur secunda. Quod ergo dicitur prophetissa habitasse in secunda, in secundi muri parte intellige.

CAPUT XXXV.

De Josia rege et bonis actibus illius, quem Nechao rex Aegypti in praelio interfecit.

Fecit autem Josias in Hierusalem phase Domino, quod immolatum est quarta decima die mensis primi, et constituit sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos ut ministrarent in domo Domini. Levitis quoque ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur a Domino locutus est: *Ponite arcam in sanctuario templi quod edificavit Salomon filius David rex Israel; nequaquam enim ultra eam portabitis*, etc. Tradunt Hebraei quod arca Domini quam modo in templum Josias reduci praecepit delata fuerit de templo tempore Achaz, quando simulacra ab eo in templum missa sunt, et ducta in domum Sellum viri Oldae avunculi Jeremiae, ubi permansit usque ad tempus Josiae. Nec enim poterat arca Dei esse in loco ubi simulacra introducta fuerant, et gentilium usus et ritus nefandissimus observabatur. Quod autem praedictus rex eiecit idolis de terra, nec non pythoibus et ariolis et omnibus immunditiis atque abominationibus ablati, in octavo anno regni sui Domino Phase celeberrimum fecisse legitur, moraliter docet nos ut purgemus orimum terram cordis nostri ab omnibus vitiiis et mundemus actus nostros ab omni inquinamento peccatorum, et ab operibus mortuis ut servare possimus Deo viventi, sicque gratum Domino celebremus Pascha: *Non utique in fermento malitiae et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis* (I Cor. v). Secundum allegoriam autem Josias iste typum tenet Domini Salvatoris, qui salus et fortitudo Domini merito dicitur, quia ipse est de quo Scriptura dicit: *Dominus fortis, Dominus potens in praelio* (Psal. xxiiii). Et alibi: *Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum* (Matth. 1). Ipse quidem zelo Dei mundat terram Juda et Hierusalem ab omnibus immunditiis et abominationibus, qui per Prophetam dicit: *Zelus domus tuae comedit me* (Psal. lxxviii); de quo et Joannes ait: *Cujus ventilabrum in manu sua et purgabit aream suam* (Matth. et Luc. iii); de quo et Malachias dicit: *Ecce venit, dicit Dominus exercituum. Quis poterit cogitare diem adventus ejus, et quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans et quasi herba fullonum et sedebit conflans et emundans argentum et purgabit filios Levi et constabit eos quasi aurum et quasi argentum. Et erunt Domino offerentes sacrificia in justitia, et placebit Deo sacrificium Juda et Hierusalem, sicut dies saeculi, et sicut anni antiqui. Et accedam ad vos in iudicio et ero testis velox maleficis*

et adulteris et perjuria, et qui calumniabantur mercedem mercenarii, et humiliant viduas et pupillos et opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum (Mal. iii). Celebrat ergo Josias noster verum phase in octavo decimo anno regni sui, quando in octava aetate generali resurrectione perpetrata sanctos suos cum perfectione bonorum operum perducit ad aeternae beatitudinis denarium accipiendum, eiecit prius omnibus scandalis de regno ejus, de quo praedictus propheta ait: *Ecce enim dies veniet succensa quasi cinimus, et erunt omnes superbi et omnes facientes impietatem stipula, et inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quae non relinquet eis radicem et aermen, et oriatur vobis timentibus nomen meum sol justitiae et sanitas in penis ejus. Et egrediemini et salietis sicut vituli de armento, et calcabitis impios cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum* (Mal. iv). Et recte dictum est, quod non factum fuerit phase tale a diebus iudicium, qui judicaverunt Israel, et omnium dierum Israel et regum Juda, sicut in octavo decimo anno regis Josiae in Hierusalem, quia, ablatis figuris, veraciter in die iudicii transibunt sancti de morte ad vitam, de corruptione ad gloriam, sicque in conspectu conditoris sui in caelesti Hierusalem in aeternum gaudebunt: *Quia videbitur Deus deorum in Sion* (Psal. lxxxiii); *et civitas illa non eget sole neque luna ut luceant in ea, nam claritas Dei illuminabit eam, et lucerna ejus agnus est, et ambulabunt gentes in lumine ejus, et reges terrae afferent gloriam suam et honorem in illam, nec intrabit in eam aliquid coinquinatum et faciens abominationem et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitae agni* (Apoc. xxi), et nomen civitatis ex illa die Dominus ibidem: *Benedictus Dominus, quoniam mirificavit misericordiam suam* (Psal. xxx).

Ascendit Nechao rex Aegypti ad pugnandum in Charchamis juxta Euphraten, et processit in occursum ejus Josias. At ille missis ad eum nuntiis ait: Quid mihi et tibi est, rex Juda? Non adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, hoc est, contra domum regis ad Remmon filii Jabrimon qui regnabat in Charchamis, quae ea tempestate qua et Josiam regem Nechao interfecit, Ad quam me Deus festinato ire praecepit. Desine adversum Deum facere qui mecum est, ne interficiat te. Rex Aegypti se Dominum festinato ire praecepisse commemorat, quia ex verbis prophetarum, hoc est Jeremiae et aliorum, potuit cognoscere Domini voluntatem ad ultionem agendam in populo peccatore. Unde et Rapsaces dicit Sennacherib regi Assyriorum, *Dominus jussit me ascendere ad terram istam, quia jam prophetae Israel prophetaverant hoc, quod ille ascensurus esset, quia hoc eum minime latuit.*

Noluit Josias reverti, sed praeparavit contra eum bellum nec acquievit sermonibus Nechao regis ex ore Dei, verum perrexit ut dimicaret in campo Megdedo, ibique vulneratus a sagittariis dicit pueris

suis : *Deducite me de praelio, quia oppido vulneratus sum. Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum qui sequebatur eum mores regio et asportaverunt eum in Hierusalem. Mortuusque est et sepultus in mausoleo patrum suorum, et universus Juda et Hierusalem luxerunt eum, Jeremias maxime, cujus omnes cantores atque cantatrices usque in presentem diem lamentationes super Josia replicant, etc.* De hoc praelio Josephus ita refert. Dum Josias in pace atque divitiis et gloria super omnes excelleret, Nechao rex Ægyptiorum castra posuit ad Euphraten fluvium ut contra Medos et Babylonios dimicaret, qui Assyriorum solverant principatum. Habebat enim desiderium ut regnaret in Asia; et dum venisset ad civitatem Medin, quæ erat de regno Josiæ, prohibebat eum rex Josias per suam provinciam contra Medos iter facere. Tunc mittens legatos ad eum Nechao significavit non se contra eum exercitum ducere, sed ad Euphratem fluvium properare, adjiciens ut eum provocare non deberet per suum bellum prohibendo, ne aliena iret ad praelia quo tendebat. Josias vero non acquiescebat verbis Nechao, sed instabat ne iter suum per ejus faceret regionem. Reor urgebat eum ut quod imminere accideret. Hic dum aciem exercitus sui componeret, et in curru vectus a curru transiret ad currum, quidam jaculatus eum Ægyptiorum a belli festinatione suspendit. Mox enim vulnere nimis affectus jussit exercitum revocari, et ad Jerusalem remeavit quia plagatus est, sepultusque magnifice in patriis monumentis. Qui vixit annis triginta et novem, regnavitque ex eis triginta et unum. Omnis populus eum multis diebus magno luctu gemituque deflevit. Sed Jeremias propheta morti ejus carmen lamentabili modulatione composuit, quod hactenus noscitur permanere. Hic vero propheta etiam futuram civitatis cladem prædixit, scripto reliquit simul et captivitatem nunc apud nos habitam et Babyloniam variam migrationem, et non solum iste prædixit hæc populo esse ventura, sed et propheta Ezechiel primus de his duos libros conscribens plebi reliquit. Erant autem ambo sacerdotes, sed Jeremias quidem in Jerosolymis est commoratus, a decimo quarto anno regis Josiæ usque dum civitas vastaretur et templum. Quid autem juxta allegoriam interfectio Josiæ significat, qui a Pharaone Nechao interemptus est in Mageddo, nisi persecutionem antiqui hostis adversus sanctos prædicatores quos per invidiam neci tradere et de terra Ecclesiæ auferre conatur, quatenus facilius totam plebem dissipare et invadere possit. Interpretatur autem Pharao *dissipans*, Nechao *percussio*, Mageddo *de tentatione*. Permissus quippe diabolus consurgere adversus sanctos, hoc solum modo agit, hoc totis viribus certat, quatenus tentando gregem Dei percutiens dissipet, eosque primum auferat quorum solatio adjuti contra hostem dimittere cæteri debuerant.

CAPUT XXXVI.

De Joachaz et Joakim filiis Josiæ, et obitu illorum. De eo quod Joachin regem Nabuchodonosor, rex Babylonis, ducit in captivitatem, et matrem ejus ac servos. De Sedecia rege, et excidio urbis Hierusalem.

Tulit ergo populus terræ Joachaz filium Josiæ et constituit eum regem pro patre suo in Hierusalem, etc. Joachas, qui interpretatur retentus, significat pravos rectores, quos populus terræ, carnales videlicet terræ cupiditati dediti secundum mores suos consentientes vitiiis suis, personas eligunt. Quos Pharaon in Rebla vincivit et in Ægyptum duxit, cum diabolus multitudinem adulatores enervans decipit corda prælatorum. Reblath enim *multitudo* interpretatur, sicque spiritualis Ægypti vinctos catenis peccatorum in tenebrosam mergit abyssum. Pro Joachas quoque Nechao Joakim regem constituens imposuit multam terræ centum talentis argenti et talento auri, cum malignus Spiritus pensum servitii sui in populo perditorum expetit, ut tam sensu quam eloquio ejus per omnia parati sint obsequio. Unde Joachim juxta præceptum Pharaonis unumquemque secundum vires suas exigit ut daret tam argentum quam aurum, quatenus hoc redderet Pharaoni, quia diabolus per sibi debitos viros ab unoquoque exigit secundum vires suas peccati censum solvere, sicque in nequiter prælatis quotidie præparat perditionem subjectis.

Viginti quinque annorum erat Joachim cum regnare cepisset, et undecim annis regnavit in Hierusalem, fecitque malum coram Domino Deo suo. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum et vinctum catenis duxit in Babylonem, ad quam et vasu Domini transtulit et posuit ea in templo suo. Notandum autem quod de eodem Joakim filio Josiæ regis in Regum ita scriptum est: *Dormivit Joakim cum patribus suis, regnavitque Joachin filius pro eo (IV Reg. xxiv)*. Josephus autem videtur asserere ipsum Joachim Patrem a rege Babylonis in Jerusalem fuisse interfectum, quia captivum in Babyloniam deductum, qui in decimo Antiquitatum suarum libro ita refert dicens (*Lib. xiv Antiq.*): Dum rex Babylonis intrasset in civitatem, fidem nequaquam servavit, sed juvenes fortissimos et pulchritudine decoros Jerosolymitanorum occidit una cum rege Joakim, quem etiam ante muros insepultum projici jussit, filium vero ejus Joachin constituit regem universæ provincie. Eos autem qui erant in dignitatibus constituti numero tria millia captivos induxit Babyloniam, inter quos erat propheta Ezechiel cum esset adhuc puer. Hic ergo finis habuit Joakim regem, qui vixit quidem annis sex et triginta, regnavit autem undecim. Successor vero regni Joachin rex nomine Osos, regnavit mensibus tribus et diebus decem. Sciendum autem quod cum semel quis cuilibet se emanciparit vitio, non uno sed multis dominis obnoxias erit. Unde Joakim quem Pharaon ante censum sibi solvere coegit, nunc Nabuchodonosor rex Babylonis sibi tribus annis servire compellit. Et quem Nabucho-

donosor alium intelligemus, nisi eundem quem Pharaonem esse diximus, principem videlicet confusionis, et rectorem tenebrarum harum. Ergo cum antiquus hostis aliquem sibi censum peccati solvere persuadet, mox totum in dominium suum redigere et plenum servitium expendere admonet. Quid est ergo aliud regis Babylonis servum esse, quam persuasione, delectatione atque consensu, antiquo hosti subditum fore, et in cogitando, loquendo, atque agendo, totum vitium deditum quasi libere ab eo possideri.

*Reliqua autem verborum Joakim et abominationum ejus quas operatus est et quæ inventæ sunt in eo continentur in libro regum Israel et Juda. De hoc autem Joakim quam scelestus fuerit non solum libri Regum sed et Paralipomenon narrant, quando etiam et Jeremias quantæ dementiae fuerit copiosissime in libro suo testatur, ita ut non solum pravis operibus Dominum irritaverit animo, quod major calumnia est, prophetarum qui ad se missi sunt verba spreverit, sed et librum Jeremiæ, quem Baruch ex ore ipsius prophetae conscribit, cum coram se lectus fuisset, scalpello scindens projecit in ignem, qui erat super areolam, donec consummaretur omne volumen igni, et non timuerunt neque sciderunt vestimenta sua. In hoc autem quod dicitur contra abominationes quas operatus est, et quæ inventæ sunt in eo, tradunt Hebræi quod inter cætera mala quæ gessit, etiam hæc fecit in corpore suo quæ Dominus prohibuit dum diceret: *Non tondebitis caput vestrum in rotundum, neque super mortuum stigmata facietis in corporibus vestris (Levit. ix).* Qui postquam mortuus est, in corpore ejus inventa sunt.*

Regnavit ergo Joachin filius ejus pro eo. Octo annorum erat Joachin cum regnare coepisset, et tribus mensibus ac decem diebus regnavit in Jerusalem, fecitque malum in conspectu Domini. Sciendum sane quod nomen istius Joachin, qui et alio nomine Jechonias appellatur, non eisdem elementis in fine apud Hebræos scribitur quibus et patris ejus Joakim, qui alio nomine Eliakim, appellatus est. Sed priorem, hoc est, patrem in fine nominis per *cappa* et *nu*, secundum autem, id est filium, per *chi* et *nu*, adnotant. Unde nemo putet eundem in Danielis principio esse Joakim qui in Ezechielis exordio Joachin scribitur. Iste extremam syllabam *kim* habet, ille *chin*, et ob hanc causam in Evangelio secundum Matthæum, una videtur deesse generatio, quia secunda tessarakaidecadis in Jechoniam desinit filium Josiæ, et tertia incipit a Joachin filio Eliakim. Quod ignorans Porphyrius calumiam statuit Ecclesiæ, suam ostendens imperitiam, dum Evangelistæ Matthæi arguere nititur falsitatem.

Cumque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex munitios qui et adduxerunt eum in Babylonem asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. De hoc quidem plenius in libro Regum narratur, ubi ita scriptum est: *In tempore illo ascenderunt servi Nabuchodonosor regis Babylonis in*

Jerusalem, et circumdata est urbs munitionibus. Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servis suis, ut oppugnarent eam. Egressusque est Joachin rex Juda ad regem Babylonis, ipse et mater ejus, et servi ejus et principes ejus et eunuchi ejus, et suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui, et protulit inde omnes thesauros domus Domini et thesauros domus regis, et concidit universa vasa aurea quæ fecerat Salomon rex Israel in templo Domini juxta verbum Domini, et transtulit omnem Jerusalem, et universos principes, et omnes fortes exercitus decem millia in captivitatem, et omnem artificem et inclusorem, nihilque relictum est, exceptis pauperibus populi terræ. Transtulit quoque Joachin in Babylonem, et matrem regis, et uxores regis, et eunuchos ejus, et judices terræ duxit in captivitatem de Jerusalem in Babylonem, et omnes viros robustos septem millia, et artifices, et inclusores mille, omnes viros fortes et bellatores, duxitque eos rex Babylonis captivos in Babylonem, et constituit Mathathiam patrum ejus pro eo, imposuitque nomen ei Sedecias (IV Reg. xxiv). Mystico autem captivitas hæc regis Joachin, per quam deductus est in Babylonem, significat lapsum atque ruinam rectorum Ecclesiæ, qui, veri Nabuchodonosor, hoc est, diaboli, arte delasi, in confusionem adducuntur errorum atque vitiorum, et qui per Domini gratiam ac studium bonum alios sermone doctrinæ et bonis exemplis ad veram religionem suscitare debuerant, ipsi variis judiciis traditi morte absorpti sunt peccatorum. Hoc enim nomen Joachin, qui resuscitans, vel qui est consurgens interpretatur, significat. Cum quo simul pretiosissima vasa Domini in captivitate asportantur, quia illi qui ingenii acamine excelebant, vel morum honestate fulgebant, malorum præpositorum depravati exemplis, simul cum ipsis in prædam cessere diaboli. Quod etiam Jeremias propheta in Lamentationibus suis deslere videtur, ubi dicit: *Egressus est a filia Sion omnis decor ejus, facti sunt principes ejus velut arietes non inveniendes pascua, et abierunt absque fortitudine ante faciem subsequens. Manuum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus, quia vidit gentes ingressas sanctuarium ejus (Thren. i).* Hinc et Psalmista subitanam vineæ Domini admirans devastationem, ad ipsum Dominum dicit: *Ut quid deposuisti maceriam ejus et vindemiant eam omnes qui transiunt viam? Exterminavit eam aper (Psal. lxxix).*

Viginti et unius anni erat Sedecias cum regnare coepisset et undecim annis regnavit in Jerusalem, fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erudit faciem Jeremiæ prophetæ loquentis ad se ex ore Domini. A rege quoque Nabuchodonosore recessit qui adjuvaverat per Deum et induraverat cervicem suam et cor, ut non reverteretur ad Dominum Deum Israel. Sed et universi principes sacerdotum et populus prævaricati sunt inique juxta universas abominationes gentium et polluerant domum Domini, quam sanctificaverat sibi in Jerusalem. Mittebat autem Do-

minus Deus Patrum suorum ad illos per manus nuntiorum suorum de nocte consurgens, et quotidie commensens, eo quod parceret populo et habitaculo suo. At illi subannabant nuntios Dei et parvi pendebant sermones ejus illudebantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum ejus, et esset nulla curatio. Adduxit enim super eos regem Chaldæorum et interfecit juvenes eorum gladio in domo sanctuarii sui. Non est misertus adolescentia, et virginis, et senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit manibus ejus, universaque vasa domus Domini tam majora quam minora, et thesauros templi, et regis, et principum, transtulit in Babylonem. Quid per Sedeciam regem Judæ, nisi illi qui gubernationem regiminis in populo Dei suscipiunt, designantur? quia juxta interpretationem nominis ipsius Sedecias interpretatur *justus Domini*. Legem et sedem justitiæ accipiunt, cum secundum evangelicam doctrinam ad exercenda opera justitiæ honores et officii accipiunt dignitatem, maxime cum filii Josiæ, hoc est, salutis Domini, per gratiam baptismatis et sacri chrismatis unctionem nuncupari merentur, sed degenerantes ab hac dignitate relabuntur in vitiorum seditatem, et non solum semetipsos impietati et impuditiæ tradunt, sed etiam subditos quosque sibi consentientes participes scelerum faciunt, nec fidem Deo quam promiserant custodiunt, nec cum hominibus rite paria fœdera servant. Hujuscemodi ergo homines quotidie lex divina et prophetarum atque apostolorum oracula a peccatis recedere, et ad Deum per pœnitentiam converti admonent, sed semel indurati verba salutis despiciunt, et salutifero Domini mandato obedire contemnunt. Unde ipse iratus immitit super eos regem Chaldæorum, hoc est, principem tenebrarum, cum satellitibus suis, spiritualibus utique nequitis, ut qui noluerunt salubri corrigi documento, hostium subjiciantur tormento. Qui nulli parcentes ætati, nulli honorem deferentes dignitati, quoscunque capiunt in Babylonem, hoc est, in confusionis laqueum, transferunt, et domum Domini incendunt, dum fideles, qui templum Domini per fidem et catholicam confessionem fieri videbantur, blasphemare compellunt. Destruunt muros Jerusalem, cum custodiam pastorum dejiciunt; universas terras obruunt, quando ecclesiasticos ordines, qui culmen honoris habuerant, per illicita desideria excurrunt; et quidquid pretiosum fuerat demoluntur, cum quidquid de virtutum ac scientiæ prærogativa sibi applauserunt, totum propter impietatem illorum in pessum et ad nihilum redigunt. Serviuntque regi Babylonis et filiis ejus, cum diabolo instigante variis vitiorum pollutionibus semetipsos tradere et diversis peccatorum passionibus se obligari non erubescunt, donec exsurgat regnum aliud, de quo prophético prænuntiatum est elogio, et peccati regnum sub divino corruat iudicio, unde sequitur:

Servivit regi et filiis ejus donec imperaret rex Persarum et compleretur sermo Domini ex ore Jeremia,

et celebraret terra sabbata sua. Cunctis enim diebus desolationum egit sabbatum usque dum complerentur septuaginta anni.

Salomon ergo, ut superiora replicem, templum Domini septem annis construxit in Jerusalem, octavo autem illud consummavit ac dedicavit, significans quod tempore sæculi hujus, quod septem diebus circuit, Ecclesiam Dominus, collectis ad ædificium cœlestis fidelibus, construit. Porro in vita futura apparente gloria resurrectionis, ad integrum perficit atque in gaudium vitæ immortalis in æternæ suæ claritatis visione sustollit. Quia enim ipse octavo die, hoc est, post septimam sabbati resurrexit a mortuis, recte octonario numero tempus etiam nostræ resurrectionis exprimitur. Quod autem ævo sequente quædam templi ædificat quæ præ nimia vetustate dissolvi cœperunt, sed eadem mox instantia regum ac sacerdotum qui illis fuere temporibus instaurata, et in pristinum suscitata sunt statum, significat quodidianos fidelium ac levissimos erratus, de quibus Salomon: *Septies, inquit, cadit justus in die et resurgit (Prov. xxiv)*. Qui quodidiana æque ipsorum solertia donante Domino, per exempla vel exhortamenta præcedentium justorum, quasi per regum ac sacerdotum Dei corriguntur industriam. Reges namque ac sacerdotes merito omnes in Ecclesia perfecti vocantur, cum sint membra regis ac sacerdotis summi, cum se ipsos bene regere, cum sua corpora Domino hostiam viventem exhibere didicerunt. Quod postmodum presentibus malis ipsum templum idolorum sordibus profanatum, et ad ultimum a Chaldæis destructum, atque incensum est, significat graviore lapsus eorum qui per confessionem quidem rectæ fidei et Sacramentum lavari salutaris sanctæ Ecclesiæ membris adunati, sed denuo fraude malignorum spirituum a statu fidei dejecti, ac vitiorum sunt flamma combusti. Quod diruto templo ac destructa pariter urbe Jerusalem, cives ejus in Babylonem transmigrati sunt post annos septuaginta, acta de malis suis pœnitentia ad patriam sunt, Domino miserante, remissi, ac rursus idem templum atque urbem sanctam grandi cum labore restauravit, figurate designat eos qui decepti a diabolo non solum fidei sinceritatem atque integritatem boni operis perdunt, verum etiam per acerbiteriam scelerum gentibus ac publicanis assimilari videntur, juxta illud Dominicum: *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus (Math. xviii)*. Quorum tamen nonnulli per divinæ respectum gratiæ resipiscentes ad Ecclesiam revertuntur, cum illustratione sancti Spiritus conpuncti præcepta divinæ legis quæ reliquerant denno audire incipiunt et custodire; septem namque sunt dona sancti Spiritus, quæ propheta Isaias manifesta distinctione enumerat (*Isai. xi*). Decem vero præceptis, omnis divinæ legis summa comprehenditur, et septem multiplicata per decem septuagenarium numerum perficiunt. Unde apta significatione qui per opera perversa in Babyloniam fuerunt captivi

post septuaginta annos liberantur, ac domum Dei et civitatem sanctam reedificant, quia nunquam hi per sua peccata a communione et societate sanctæ Ecclesiæ separati infidelium sorti ac numero copulati sunt, rursusque per donum sancti Spiritus, studiose bonæ operationis actus exercent, ac per hoc consortium fidelium domus videlicet et civitatis Domini de qua fuerant ejecti recipiunt.

Anno autem primo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini quem locutus fuerat per os Jeremiæ (Jerem. xxv, xxix), suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, quod iussit prædicari universo regno suo, etiam per scripturam, dicens: *Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cæli, et ipse præcepit mihi ut ædificarem ei domum in Jerusalem, quæ est in Judæa; quis ex vobis est in omni populo ejus? Sit Dominus Deus suus cum eo, et ascendat.*

Finis libri Paralipomenon similis est principio libri Esdræ sacerdotis: quem Hebræi Malachiam ultimum duodecim prophetarum esse autumant, in quo edictum Cyri regis Persarum et reditus populi Judaici in terram Juda describitur. Unde simili expositione hic locus exsolvi potest, ita ut quæ expositores ipsius prophetæ de illius libro in principio dixerunt, hæc eadem nos in fine istius ponamus, Narrant veteres historiæ, quibus et prophetæ Danielis Scriptura concordat, Cyrum regem Persarum, juncto sibi socio Dario rege Medorum, Babyloniorum dextruxisse imperium, occiso ultimo eorum rege Bakhasar, et ipsa urbe diruta ac vastata. Qui videlicet Cyrus sciens a Deo Israel regnum sibi traditum, mox ut regnum illud quod populum captivarat ac servitute premebat superavit, dedit facultatem eidem populo patriam redeundi, ac domum Dei sui quæ in ea erat incensa reedificandi, eandemque libertatis sententiam non tantum verbo præsentibus intimavit, verum etiam eis qui longius per omnes regni sui provincias aberant missis epistolis mandavit, ipsam qui est Deus Israel verum esse Deum et Dominum cæli omniumque regnorum auctorem publica voce confessus. Quæ omnia sic futura prophetæ sancti Isaias et Jeremias aperte prædixerunt. Quorum Jeremias et numerum annorum quibus essent in Babylonia servituri, et quando in patriam revocandi, præcinit (Jerem. xxix). Isaias autem etiam nomen regis Cyri per quem a servitio liberandi, in patriam revocandi, cujus permissu templum essent restauraturi, sine ullis prophetiæ locutionis ænigmatibus ostendit. Ait enim Jeremias: *Hæc dicit Dominus exercituum rex Israel omni transmigrationi quam transtuli de Jerusalem in Babylonem. Edificate domos et habitate, quia hæc dicit Dominus exercituum: Cum cæperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos et suscitabo super vos verbum meum bonum et reducam vos ad locum istum.* Porro Isaias: *Hæc dicit Dominus Redemptor tuus et formator tuus ex utero. Ego sum Dominus faciens omnia.* Et paulo post: *Qui dico profundo:*

A Desolare, et flumina tua arefaciam; qui dico Cyro: Pastor meus es, et omnem voluntatem meam compleris; qui dico Jerusalem: Ædificaberis; et templo: Fundaberis. Hæc dicit Dominus christo meo Cyre, cujus apprehendi dextram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes, et dorsa regum vertam, et aperiam coram eo januas, et portæ non claudentur. Ego anteibo et gloriosos terræ humiliabo. Portas æreas conteram, et vectes ferreos confringam, et dabo tibi thesauros absconditos et arcana secretorum, ut scias quia ego Dominus qui voco nomen tuum Deus Israel, propter servum meum Jacob et Israel electum meum et vocavi te in nomine tuo, assimilavi te et non cognovisti me. Ego Dominus et non amplius, extra me non est Deus. Accinxi te et non cognovisti me (Isai. xlv).

Ex quo Isaiæ prophetæ credendum est pro eo maxime Cyrum regem dilexisse filios Israel, eosque de captivitate exemptos domum remisisse, ac templum reedificare jussisse, quod audierit prophetas eorum per Spiritum Dei de suo regno, et Babyloniorum destructione fuisse prælocutos. Nam et specialiter ipsum genus expurgationis quo B. byloniam cepit expresserant iidem prophetæ, quorum Isaias: *Qui dico, inquit, profundo: Desolare, et flumina tua arefaciam (Isa. xlv).* Porro Jeremias ait: *Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodietur et portæ ejus excelso igni comburentur (Jer. li).* Narrat enim historiæ, quia diviso atque exinanito per plurimos rivos flumine Euphrate qui per medium Babylonis influebat, per arefactum ac desolatum ejus profundum urbem hostis intraverit. Hæc de historia paucis dixerimus. At vero juxta mysticos sensus Cyrus rex Dominum Salvatorem et nomine designat et actis. Quod non ex nostra conjectura sed ex manifestissimis Isaiæ verbis didicimus quibus ex persona Domini dicebat: *Assimilavi te et non cognovisti me (Isa. xlv).* Assimilavit namque eum Deus Filio suo, quamvis ipse Dominus se assimilanterum minime cognoverit, primum in eo quod Christum suum cognominare dignatus est, deinde quod eum Cyrum, quod interpretatur hæres, multo antequam nasceretur vocandum esse disposuit. Hoc enim vocabulum recte congruit illi, cui dicit idem Deus Pater: *Postula a me et dabo tibi gentes hæreditatem tuam (Psal. ii).* De quo et Apostolus: *Quem constituit hæredem universorum, per quem fecit et sæcula (Hebr. i).* De quo etiam in carne apparente inimici persequentes dicebant: *Hic est hæres: venite, occidamus eum, et nostra erit hæreditas (Matth. xxi).* Sed et in eo Deus Pater quod subjecti ante faciem Cyri gentes et dorsa regum vertit, portas æreas contrivit et vectes ferreos confregit, videlicet Babylonis vel aliarum quas cepit civitatum, quod dedit ei thesauros absconditos et arcana secretorum videlicet opes ignotas provinciarum, assimilavit eum Domino et Salvatore nostro, qui prædicantibus per orbem apostolis, gentium sibi universarum colla subjecit, ipsos quoque rerum dominos, et sapientiæ sæculari

auctores, ditioni substravit. Qui portas inferorum destruxit, ut ablatos inde electos suos ad libertatem patriæ cœlestis introduceret. Qui errores contrivit gentium, et doctrinas humana ratione munitas, per humilium ora subvertit, ut eisdem correctis, lumen suæ fidei et veritatis aperiret, in quo sunt thesauri omnis sapientiæ et scientiæ absconditi. Quos videlicet thesauros et idem Dominus noster in natura divinitatis æternaliter ex Patre habuit, sed in assumpta humanitate ex tempore accepit. Assimilavit ergo Cyrum Dominus unigenito Filio suo et Domino nostro Jesu Christo; quia sicut nimirum ex quo ipse esse homo cœpit, ille destructo Chaldæorum imperio populum Dei liberavit ac in patriam remisit, templumque quod erat incensum Hierosolymis reædificari præcepit, et hoc ipsum edictum etiam per literas manifestare curavit ut implerentur verba Jeremiæ, quibus hoc futurum ipse prædixit, ita mediator Dei et hominum, destructo per orbem diaboli regno, electos suos qui erant dispersi ab ejus tyrannide revocatos in suam congregat Ecclesiam, quæ et in præsentem justificata ex fide pacem habet ad Dominum per ipsum, et ad visionem perpetuæ pacis festinat in futuro. Hierusalem quippe *visio pacis* dicitur. Qui etiam templum quod erat incensum restaurat, cum illos qui insidiis antiqui hostis fidem perdidérant ad salutem reducens, sua habitatione dignos efficit. Sed et Scripturas sanctas in universum misit mundum, quibus fidem sui nominis ac spem salutis cunctis qui ad suum regnum pertinent, hoc est electis omnibus prædicaret. Quod ita futurum non Jeremias solus, sed et communi sensu omnes prædicere prophetæ juxta hoc quod ipse discipulis ait: *Quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi et prophetis et psalmis de me (Luc. xxiv)*. Suscitavit autem Dominus spiritum Cyri regis Persarum, ut agnita potestate ac providentia Dei Israel faceret quæ de eo narrat Scriptura, ac Dominus in Evangelio ait Judæis: *Cum exaltaveritis filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, et a me ipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater hæc loquor (Joan. viii)*. Quod vero in Scriptura sua dicit, idem Cyrus: *Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli (II Par. xxxvi; I Esdr. 1)*: bene quidem Dominum Israel, Dominum Deum cœli confessus est, quem etiam regna terræ omnia in potestate habere et cuicumque vellet dare posse cognovit, sed minus verum videtur sonare, quod sibi omnia regna terræ ab eo tradita dicit, nisi forte intelligendum est quod eo tempore quo hæc scripsit nullum sibi regnum adversarium habuerit, vel certe victore destructo atque exhausto tam robusto tanquam antiquo Chaldæorum imperio, nullum sibi regnum in toto orbe resistere posse crediderit. Veraciter autem hic sermo convenit majestati ejus qui dixit: *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra (Matth. xxviii)*. Sequitur eadem scriptura Cyri: *Quis est in vobis de universo populo ejus? Sit Deus illius cum ipso et ascendat Hierusalem quæ est in Judæa, et ædificet domum Dei*

A *Israel, ipse est Deus qui est in Hierusalem (I Esdr. 1)*. Magna in his verbis fides regis, magna claret pietas. Fides quidem, quod populum præ cæteris nationibus Dei esse populum intellexit, pietas quod nullo proavis excepto omnes qui vellet liberos patriam redire permisit. Fides quod eundem Dominum Deum et habitare in cœlis et esse in Hierusalem et cum singulis revertentium de Babylone in Hierusalem ascendere posse confessus est. An non luce clarius est quod hunc non corporeum et loco comprehensibilem, sed spiritum et ubique præsentem credidit, quem ita in Hierusalem et in templo habitare confessus est, ut simul cœli regno præsidere non dubitaret, ita in cœlis regnare credidit, ut nihilominus cum suis fidelibus esset in terra, eorumque et animos et manus ad ea quæ salutaria essent facienda dirigeret. Cæterum omnia Scripturæ hujus verba spiritualem sensum redolent. Cum enim non facile pateat, solos illos cum quibus Deus est, de confessione peccatorum ad virtutum opera quasi de servitio de Babylone in Hierosolymam ad libertatem posse transire, quia sine ipso nihil possumus facere. Quis non videt recte in eadem sententia ascensionem esse nominatam? Quia nimirum omnes qui peccant cum sæculi curis serviunt in imo sunt; qui vero placent, ad altiora necesse est mentem erigant, cœlestia suspirent, pompas mundi omnes atque itecebras æternorum amore transcendant. Hierusalem quoque esse in Judæa, hoc est in confessione memoratur, ut qui per oblivionem Dei captivari a Chaldæis, qui interpretantur quasi dæmonia, hoc est, malignis spiritibus mancipari meruimus, per confessionem divinæ pietatis, ad visionem liberæ pacis et lucis redeamus, ibique ædificemus domum Domino Deo Israel, hoc est, in unitate catholicæ pacis, in confessione sive nostræ iniquitatis, seu divinæ miserationis et gratiæ præparemus corda nostra, in quibus Dominus ipse propitius inhabitare atque ea sua præsentia illustrare dignetur, sed et proximorum corda ad laudem sui conditoris et opera pietatis accendere curemus. Utroque etenim modo domum Domino ædificamus, cum vel nosmetipsos in operibus justitiæ exercemus, vel eos quos vellemus ad iter justitiæ et exemplis provocamus et verbis. Sequuntur reliqua ejusdem scripturæ Cyri regis:

D *Et omnes reliqui in cunctis locis ubicunque habitant adjuvent eum viri de loco suo, argento et auro et substantia et pecoribus, excepto quod voluntarie offerent in templo Dei, quod est in Hierusalem (I Esdr. 1)*. Notanda distinctio verborum, quia omnibus solutis ab injuria captivitatis dedit facultatem rex, ut quicumque vellet ad ædificandum templum Domino duce ascenderet, non tamen omnes illuc ascendere jussit. Qui enim essent de eodem populo Dei, quos plus aliis quibusque in locis libertate donata uti delectaret, hoc ascendentibus auxilio esse de suo quoque loco præcepit, data scilicet illis in necessitatem tam longi itineris pecunia sive pecoribus. Sed et alia illis dona eos dare et commendare desideravit,

quæ ille pervenientes in templum Domini pro memoria mittentium afferre deberent. Omnes ergo de captivitate Babylonia liberati sunt, omnes pietatis actibus sunt dediti, sed perfectiores ad ædificandum Domino templum ascenderunt, cæteri eos qui ascenderant adjuvarunt, quia etsi omnes ejecti de potestate tenebrarum eruti ad libertatem pertinerent gloriæ filiorum Dei, omnes ad societatem sanctæ civitatis, id est, Ecclesiæ se annumerari lætantur, non tamen omnium, sed perfectorum solummodo est in ædificatione ejusdem Ecclesiæ etiam aliis prædicando laborare. Unde tales præ cæteris fidelibus duplici honore ab Apostolo digni esse censentur, sicut et Angelus Danieli: *Qui docti fuerint, inquit, fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiant multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates* (Dan. xii). Qui nimirum eruditores multorum, quo magis suos auditores ad cælestia quærenda ac diligenda instituunt, eo minus ipsi pro terrenis acquirendis sive possideudis curam gerunt; imo etiam sæpissime temporalia jam acquisita pro spe æternorum relinquunt. Unde necesse est eorum inopiæ, ut ad prædicandum subsistant, ditiorum, qui prædicare nequeunt, lar-

gitate subveniri, ut etiam ipsi divites prædicationis ejusdem possint esse consortes. In quorum persona dicit Gaio Joannes: *Pro nomine enim ejus profecti sunt nihil accipientes a gentibus. Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis* (iii Joan.). Quamobrem nunc dicitur, quod hi qui ascendebant ad ædificandum domum Domini adjuvari deberent largitione pecuniarum ab amicis suis, ubicunque habitarent, id est, sive in Chaldaea, seu in aliis locis, in quæ ob metum profugissent Chaldaeorum. Excepto, inquit, quod voluntarie offerunt templo Dei, quod est in Hierusalem, quia oportet eos qui temporalibus abundant divitiis, non solum ex his pauperibus Christi necessaria ministrare, verum etiam ipsos bona, quæ possunt, pro se libenter operari, quatenus horum merito velut oblationis spontaneæ et ipsi in templo Dei, quod est Ecclesia, partem mereantur habere.

Explicit Liber xv Commentariorum Rabani Mauri in volumen Paralipomenon.

Finito libro sit laus et gloria Christo,

Omnibus inceptis postremos cernite casus,

Omnipotens omnes servet Deus hic habitantes.

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

EXPOSITIO IN LIBRUM JUDITH.

(ANNO 834.)

EPISTOLA DEDICATORIA

AD JUDITH AUGUSTAM.

(Mabil., Annales SS. ordinis sancti Benedicti.)

Dominiæ electæ, et merito magnæ pietatis ab omnibus venerandæ atque amandæ, JUDITH Augustæ, RABANUS, servorum Dei servus, æternam in Christo supplex optat salutem.

Cum celsitudo magnitudinis vestræ, atque largitio benignitatis, quæ non solum amicis, sed etiam inimicis, ab ipsius Domini ore instructa, prodesse didicit, plurimos faciat sibi devotos; nos etiam quantulacunque pars plebis a Deo vobis commissæ, sub pietate vestra degentes, devotum cogitamus vobis exhibere obsequium. Qui licet non simus censu pretiosarum opum locupletes, tamen studio sacrarum orationum non sumus omnino vacui, quas incessanter quotidie pro vobis, vestroque domino simul ac sobole offerimus: deprecantes ut ipsius dono diu hic incolumes, et in futura vita semper sitis felices atque gaudentes. De cætero, quia vos comperi laudabili excellere ingenio, et sanctarum mulierum quas sacra Scriptura commemorat, virtutes ac studium in bono opere imitari, non frustra arbitratus sum quarundam illarum historiam, alle-

gorico sensu ad sanctæ Ecclesiæ mysterium a nobis translata, vestro nomini dicare atque transmittere, Judith videlicet, atque Esther: quarum unam cœquatis nomine, alteram dignitate. Quæ quidem ob insigne meritum virtutis, tam viris, quam etiam feminis sunt imitabiles, eo quod spirituales hostes animi vigore, et corporales consilii maturitate vicerunt. Sic et vestra nunc laudabilis prudentia, quæ jam hostes suos non parva ex parte vicerat, si in bono cœpto perseverare atque semetipsam semper meliorare contenderit, cunctos adversarios suos feliciter superabit. Adhuc ergo in agone constitutis, ac ideo necesse est divinum implorare auxilium, ut qui suo sanguine mortem vicerat, mortisque auctorem captivaverat, in certamine istius mundi veram vobis victoriam pariat; sicque veraciter triumphantes, ad æternæ beatitudinis gaudia vos pervenire concedat. Accipite ergo Judith homonymam vestram, castitatis exemplar, et triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate: ipsumque super omnia benedicite,